

Ústavy

ÚSTAVU PRO
SOUDOBE DĚJINY AV ČR

Příprava Ústavy ČSR
v letech 1946-1948

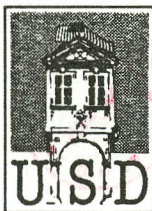
Soubor dokumentů

Svazek 7
1993

Karel Kaplan

**Příprava Ústavy ČSR
v letech 1946–1948**

Diskuse v Národní frontě a názory expertů

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
ve spolupráci se Státním ústředním archivem Praha
1993

Institute for Contemporary History

Vlašská 9

118 40 Praha 1

Karel Kaplan: Framing of the Czechoslovak Constitution, 1946–1948:
Debates in the National Front and Experts' Opinions

Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, Volume 7

© Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

ISBN 80-85270-13-7

5567

III f 128

Republishing of this material in any form is forbidden without permission
in writing from the Publisher.

Ediční řada SEŠITY ÚSD zveřejňuje dokumenty
a studie z oboru soudobých dějin Československa.

Má převážně pracovní charakter
a klade si za cíl přinášet dílčí výsledky
dlouhodobých badatelských záměrů.
Tomu odpovídají i formální náležitosti,
včetně poznámkového aparátu.

*Publikace byla vydána s přispěním
Nadace Konráda Adenauera*

Obsah

Úvod	7
Zákon o ústavním výboru Ústavodárného národního shromáždění . .	11
Přehled: 3. vláda, předsednictvo ÚNS, ústavní výbor	12
Seznam dokumentů	15
Dokumenty:	
I. Schůze vedení Národní fronty Čechů a Slováků	19
II. Zprávy generálního zpravodaje:	
a) subkomisi ústavního výboru	140
b) předsednictvu ÚV KSČ	196
III. Návrhy expertů	213
IV. Korespondence ÚNS	340
Seznam hlavních diskutujících a expertů	344
Summary	346

Hlavním úkolem Ústavodárného národního shromáždění, zvoleného na dvouleté období v květnu 1946, bylo přijmout novou československou ústavu. Vláda, jejímž předsedou se stal Klement Gottwald jako představitel nejsilnější strany, ve svém programovém prohlášení z 8. července 1946 vyhlásila za svou povinnost předložit parlamentu její návrh. Brzy po schválení vládního programu vystoupili sociálně demokratičtí politikové s doporučením, aby návrh ústavy vypracoval parlamentní výbor. Vláda nakonec požadavku vyhověla (*dokument č. 1*) a ponechala si právo zabývat se jen těmi body návrhu, které zůstanou v ústavním výboru sporné.

Mezi politickými stranami zpočátku existovaly velmi rozdílné názory a představy o příští ústavě. K nejdůležitějším patřil spor o výchozí pozici či koncepci: zejména národní socialisté a lidovci prosazovali, aby návrh nové ústavy vycházel z ústavy roku 1920 a aby byla pouze doplněna či rozšířena. Komunisté naopak trvali na vypracování zcela nového návrhu, který by zakotvil poválečné změny v Československu. Základem jednání ústavního výboru UNS se stal návrh parlamentního zpravodaje, komunisty Vladimíra Procházky, tedy návrh KSC.

Všechny politické strany měly vlastní návrh ústavy nebo vypracovaly její základní zásady. V ústavním výboru probíhaly rozsáhlé diskuse a téměř každý článek návrhu, každá formulace se staly předmětem sporu. Na počátku roku 1948 zůstalo nevyřešeno několik nevyjasněných bodů, na jejichž formulaci se nemohl ústavní výbor dohodnout. Tyto rozpory se snažila odstranit Národní fronta (*dokument č. 2-5*), avšak výsledky jejího úsilí se dostavovaly pomalu. Příprava ústavy a spory o její jednotlivá ustanovení dostávaly novou dimenzi v souvislosti s blížícím se termínem parlamentních voleb. Komunisté trvali na tom, aby volby proběhly až po přijetí ústavy, většina nekomunistických stran prosazovala předčasné volby s tím, že by ústavu přijal až nový parlament, protože počítaly se svým volebním vítězstvím, tedy s oslabením komunistů.

V době, kdy o sporných bodech ústavy jednala Národní fronta, politické strany ještě nepředložily formulaci nejzávažnějšího problému – státoprávního uspořádání česko-slovenského vztahu. Představitelé stran i členové ústavního výboru si byli vědomi, že jde o záležitost nejdůležitější a také nejrozpornější. Diskuse o této kapitole ústavy se chystala v Národní frontě v posledním únorovém týdnu, kdy měla každá politická strana předložit formulaci v paragrafovaném znění. Diskuse se již neuskutečnila, zmařil ji

únorový státní převrat 1948. Mocenský monopol KSČ přípravu ústavy značně „zjednodušil“. Komunisté snadno prosadili svou koncepci a návrhy. Dřívější oponenty buď umlčeli, nebo oponenti zmlkli sami. Přesto se ani po únoru 1948 ústava nerodila bez problémů a konfliktů. Dva z nich byly zvláště významné.

Vedoucí komunističtí funkcionáři, kteří působili na Slovensku, nebyli spokojeni s rozsahem pravomocí slovenských národních orgánů, jak byly v návrhu ústavy vymezeny. Vycházeli z přesvědčení, že uchopením moci komunisty pominuly důvody pro dřívější omezování práv slovenských orgánů, které chápali jako nutnost časově omezenou na období boje o moc. Slovenští komunisté vypracovali již před únorovým převratem několik variant „ústavního postavení Slovenska“, které se zcela neshodovaly s návrhem vedení KSČ. Ještě několik dní před přijetím ústavy poslali své požadavky a návrhy úprav. Předsednictvo ÚV KSČ se jimi zabývalo 3. května a většinu jich na Gottwaldův podnět zamítlo, ačkoliv s ním byly předem projednány.

Druhý problém, který návrh ústavy vyvolal, se týkal postoje prezidenta Edvarda Beneše. Prezident odmítal politický systém, zakotvený v komunistickém návrhu, považoval jej za nedemokratický a prohlásil, že ústavu nepodepíše. Ústava byla jedním z hlavních důvodů a fakticky bezprostředním podnětem pro jeho rozhodnutí abdikovat a dovršením jeho rozchodu s poúnorovým režimem. Rozhodnutí o abdikaci a důvody, které k němu vedly, prezident sdělil předsedovi vlády K. Gottwaldovi 4. května 1948. Na jeho naléhání a nátlak oznámil svůj odchod až po parlamentních volbách, v červnu 1948.

Po státním převratu v únoru 1948 komunisté tedy prosadili svůj návrh ústavy. Nevrátili se však ke svému původnímu návrhu, který předložil zpravodaj V. Procházka 19. ledna 1947. V něm totiž ještě komunisté brali ohledy na své koaliční partnery a přizpůsobovali jim některé formulace. Po únoru 1948 však už komunisté nebrali v úvahu ani výhrady prezidenta Beneše. Usilovali zejména o ústavní zakotvení výsledků „revolučních změn“, uskutečněných po státním převratu.

Ústava 9. května pak byla prakticky zcela jiná. V mnoha pasážích se podstatně odlišovala od znění, dohodnutého ještě před únorem v ústavním výboru; v tehdy sporných bodech byly nyní přijaty formulace komunistů. Sama struktura ústavy sice nedoznala výraznějších změn, nový však byl její celkový duch a politický obsah. Nová ústava se navíc vyznačovala příliš obecnými formulacemi některých důležitých ustanovení, u nichž se počítalo s tím, že budou podrobněji vymezena zákony. To v konečném důsledku znamenalo omezení práv občanů.

Komunistické vedení, kterému záleželo na splnění vládního programu a tedy i na přijetí ústavy ještě před parlamentními volbami v květnu 1948, usilovalo o získání potřebné dvoutřetinové většiny poslanců parlamentu, zvoleného v roce 1946. Tímto úkolem byl pověřen parlamentní akční výbor Národní fronty, ustavený již 25. února 1948. Politickou diferenciací a čístkou mezi poslanci se mu podařilo zformovat skupinu poslanců „věrných vládě“ a dosáhnout toho, že 246 poslanců Ústavodárného shromáždění z původního počtu tří set 9. května 1948 komunistický návrh ústavy schválilo.

Do února 1948 měla významnou roli v přípravě ústavy skupina expertů, která působila při ústavním výboru. Tvořili ji zástupci politických stran, ačkoli ne všichni byli jejich členy. Mezi experty byli i ti, kteří jako odborníci působili už při přípravě ústavy ČSR z roku 1920, např. prof. dr. František Weyr a prof. dr. Jiří Hoetzel. Přes rozdílné politické přesvědčení zastávali v mnoha bodech stejné nebo blízké názory, v jiných se rozcházeli. Hlavní náplň této publikace tvoří stanoviska a formulace expertů, jejich návrhy jednotlivých ustanovení, jakož i jejich obecný pohled na některé sporné klíčové problémy příští ústavy. Zveřejnění těchto dokumentů je pro poznání sporů o ústavně právní vývoj poválečného Československa důležité, protože tehdejší politické či dokonce stranickopolitické zájmy při přípravě ústavy význam názorů expertů potlačily.

Shromážděné dokumenty jsou jen malou, ale obsahově podstatnou částí toho, co při přípravě ústavy a jednáních v ústavním výboru bylo řečeno a napsáno. Vedle několika zasvěcených publikací vyšla v soudobém tisku z pera předních odborníků řada článků. Nemalou pozornost věnovaly ústavě příslušné odborné komise politických stran; ve stranických archivech jsou uloženy jak jejich návrhy, tak záznamy diskusí. Ve Státním ústředním archivu jsou zápisy ze schůzí vlády a Národní fronty, které se přípravou ústavy zabývaly. Nejobsáhlejší fond je umístěn v archivu bývalého Federálního shromáždění, nyní v archivu Parlamentu České republiky. Fond ústavního výboru Ústavodárného národního shromáždění obsahuje stručné zápisy o schůzích výboru a jeho komisí včetně všech rozdílných návrhů politických stran na jednotlivá ustanovení ústavy. Obsahuje dále návrhy ústavy politických stran a návrhy i stanoviska expertů. Ty tvoří hlavní náplň této sbírky dokumentů. Pro zveřejnění návrhů expertů jsme se rozhodli proto, že uceleně vyjadřují a zdůvodňují jejich názory a stanoviska, zatímco zápisy o schůzích ústavního výboru jsou jednak velmi rozsáhlé a jednak pouze zaznamenávají rozdílné formulace jednotlivých ustanovení návrhu ústavy, až na nečetné výjimky bez jejich zdůvodnění.

Zveřejněné dokumenty pocházejí z archivu bývalého Federálního shromáždění a ze Státního ústředního archivu. Jejich pracovníkům, kteří se na přípravě sborníku podíleli, patří dík editorů, neboť bez jejich ochotné spolupráce by sborník dokumentů nevznikl.

Dokumenty jsou ve sborníku rozříděny do čtyř věcných skupin podle provenience. Ve skupinách I, IIA, IIB jsou řazeny chronologicky, ve skupině III podle jednotlivých kapitol návrhu nové ústavy. Tomuto třídění jsme podřídili i připomínky dr. Dérera, které se týkají více kapitol ústavy, ale tvoří jeden spis (řada E, č. 29), protože jej bylo možné rozčlenit pod jednotlivé kapitoly podle částí označených jako elaboráty č. 1–5.

Z návrhů generálního zpravodaje dr. Procházky jsme do sborníku kromě „osnovy nové ústavy“ vybrali další čtyři (č. 5, 21, 22, 29), protože na ně navazují nebo se o nich zmiňují zprávy expertů.

Poděkování:

pracovníci SÚA Praha paní Bulínové,
pracovnícím archivu FS ČSFR paní Garnotové a Teichmanové

Zákon ze dne 17. října 1946

o ústavním výboru Ústavodárného národního shromáždění

Ústavodárné národní shromáždění Republiky československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

Ústavodárné národní shromáždění, jemuž podle článku 1 ústavního zákona ze dne 11. dubna 1946, č. 65 Sb., přísluší, aby dalo Československé republice novou ústavu, zvolí ze sebe zvláštní výbor ústavní.

§ 2.

Tento výbor bude mít 26 členů zvolených podle zásady poměrného zastoupení.

§ 3.

(1) Ústavnímu výboru se ukládá, aby vypracoval návrh nové ústavy Československé republiky a zákonů s ústavou souvisících a předložil je k projednání přímo sněmovně.

(2) Jinak platí pro ústavní výbor a jeho jednání přiměřeně ustanovení jednacího řádu.

§ 4.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení a provedou jej všichni členové vlády.

Dr. Beneš v. r.
Gottwald v. r.

Dr. Zenkl v. r.

Dr. Šrámek v. r.

Ursíny v. r.

Fierlinger v. r.

Široký v. r.

arm. gen. Svoboda v. r.

Dr. Ripka v. r.

Nosek v. r.

Dr. Dolanský v. r.

Dr. Stránský v. r.

Dr. Drtina v. r.

Kopecný v. r.

Laušman v. r.

Đuriš v. r.

Zmrhal v. r.

Dr. Pietor v. r.

Ing. Kopecný v. r.

Hála v. r.

Dr. Nejedlý v. r.

Dr. Procházka v. r.

Majer v. r.

Dr. Franek v. r.

Dr. Clementis v. r.

tiež za ministra Masaryka

Lichner v. r.

Přehled

III. vláda

Jmenována 2.7.1946
Demise 25.2.1948

Gottwald Klement	předseda
Zenkl Petr	náměstek předsedy vlády
Šrámek Jan, msgre, ThDr.	náměstek
Ursíny Ján	náměstek (do 25.11.1947)
Kočvara Štefan, JUDr.	náměstek (od 25.11.1947)
Fierlinger Zdeněk	náměstek
Tymeš František	náměstek (od 25.11.1947)
Široký Viliam	náměstek
Zmrhal Antonín	ministr vnitřního obchodu (do 3.12.1947)
Čepička Alexej, JUDr.	ministr vnitřního obchodu (od 3.12.1947)
Dolanský Jaromír, JUDr.	ministr financí
Drtina Prokop, JUDr.	ministr spravedlnosti
Đuriš Július	ministr zemědělství
Franek Mikuláš, JUDr.	ministr pro sjednocení zákonů
Hála František, k.r.	ministr pošt
Laušman Bohumil	ministr průmyslu (do 25.11.1947)
Jankovcová Ludmila, ing.	ministřyně průmyslu (od 25.11.1947)
Kopecký Jan, ing.	ministr techniky (od 28.8.1946)
Kopecký Václav	ministr informací
Majer Václav	ministr výživy
Masaryk Jan, Dr.h.c.	ministr zahraničních věcí
Nejedlý Zdeněk, PhDr.	ministr ochrany práce a sociální péče
Nosek Václav	ministr vnitra
Pietor Ivan, JUDr.	ministr dopravy
Procházka Adolf, JUDr.	ministr zdravotnictví
Ripka Hubert, JUDr.	ministr zahraničního obchodu
Stránský Jaroslav, JUDr.	ministr školství a osvěty
Svoboda Ludvík, arm. gen.	ministr národní obrany
Vošahlík Alois, RNDr.	ministr bez portfeje (do 18.7.1946)
Clementis Vladimír, JUDr.	státní tajemník v MZV
Lichner Ján	státní tajemník v MNO

Předsednictvo ÚNS, 18.7.1946

Předseda: David Josef

Místopředsedové: Petr Alois
Böhm Emanuel, PhDr.
Tymeš František
Šoltész Jozef, JUDr.
Ševčík Ján, JUDr.
Komzala František
Hladký, Jaroslav
John Oldřich, JUDr.
Chytil Václav, JUDr.
Polák Milan

Ústavní výbor 36 členů

Zřízen podle zákona ze dne 17. října 1946, č. 197 Sb. z. a n.
Zvolen 7. listopadu 1946.
Ustaven 13. listopadu 1946.

V předsednictvu byli:

Předseda: John O. Dr.¹
Místopředsedové: Belluš S. Dr., Horáková M. Dr., Řehulka J. Dr.
Zapisovatelé: Škrlantová B., Holdoš L.

Do výboru zvoleni nebo vysláni:

KSČ Čepička A. Dr., Gregor A. Dr., Hložek A., Janouš J., Jura J., Kokeš J. Dr., Krajčír F., Musil F., Procházka V. Dr., Smrkovský J., Škrlantová B., Vítovec J.,² Borůvka J., Homola O., Hykl A., Jägermann J., Kolář J., Koštejn R., Koubek L., Kubánek J., Langer G. Dr., Pašek V., Svoboda F., Synková M., Syrovátková M., Šimonková P., Štekl K.

NS Burian G. Dr., Firt J., Horáková M. Dr., Krajina V. Dr., Langr F., Parez F., Stránský Jan Dr., Šíp A. Dr., Uhlíř F. Dr., Hobza L. Dr., Kleinerová A., Kobylka Š., Novotný L. Dr., Tichý V., Torn Č., Ulrich J., Šulík A., Weiland E.

L	Chytil V. Dr., Klíček J., Novák J. Dr., Rozehnal A. Dr., Řehulka J. Dr., Bátěk J. Dr., Brukner J., Bunža B. Dr., Desenský F., Fránek A., Herl J. Ing., Horák J., Charvát C., Chudoba B. Dr., Pexa N., Plesl J., Synek J. Ing., Štěpán B., Zvěřina F.
DS	Belluš S. Dr., Bugár M. Dr., Fraštacký R., Kočvara Š. Dr., Špánik J. Dr., Zibrín M. Dr., Baláz J., Blaško Š., Daxner J., Horváth J., Kvetko M. Dr., Štefánik I. Dr., Žiak A.
SD	Bernard V. Dr., Bělehrádek J. Dr., Hladký J., Jelínek M. Dr., John O. Dr., Tymeš F., Doležel J., Pažoutová B., Sluka J.
SP	Frlička I.
KSS	Holdoš L., Šmidke K., Šoltész J. Dr., Babej P., Bacílek K., Čulen M., Falán M. Dr., Gottier R., Jeleň O., Komzala F., Navračič M., Turková M., Valo J.
SS	Šabo T. Dr.

Výbor konal 20 schůzí; subkomise 61 schůzí.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS – tisk ÚNS, str. 230

- 1 Zkratky titulů jsou ponechány ve stejné podobě jako v originálu.
- 2 Jména vyznačená tučně jsou takto vytištěna i v originálu.

Seznam publikovaných dokumentů

I. Schůze vedení Národní fronty Čechů a Slováků

1. 1946, 19. září. – Zápis ze schůze vedení NF (předsedů a generálních tajemníků politických stran) o otázce, zda práce s přípravou osnovy nové ústavy má od vlády převzít parlament. 19
2. 1948, 21. leden. – Zápis ze schůze NF o způsobech řešení sporných bodů návrhu nové ústavy, zejména o úpravě poměru Čechů a Slováků. 24
3. 1948, 28. leden. – Zápis ze schůze NF o datu voleb a sporných otázkách nové ústavy s výjimkou úpravy poměru Čechů a Slováků, kde bylo dohodnuto, že politické strany předloží písemné návrhy. 35
4. 1948, 5. únor. – Zápis ze schůze NF o termínu voleb a sporných otázkách nové ústavy. Vyjádření jednotlivých politických stran k termínu voleb. Ustavení užší komise k jednání o sporných bodech návrhu nové ústavy. 87
5. 1948, 11.–12. únor. – Zápis ze schůze užší komise NF. Diskuse ke sporným bodům návrhu nové ústavy podle kapitol a paragrafů. ... 91

II. Zprávy generálního zpravodaje

A. Zprávy generálního zpravodaje subkomisi ústavního výboru

6. 1947, 19. leden. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: I. Dosavadní formulace základních ustanovení návrhu nové ústavy; II. Náčrt začátečních ustanovení kapitoly o právech a povinnostech občanů jako zpravodajův návrh. 140
7. 1947, 1. červenec. – Návrh osnovy nové ústavy ČSR generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: seznam dosavadních zpráv č. 5–18, obsah kapitol I–VIII návrhu ústavy, osnova ústavy. 147
8. 1947, 8. říjen. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: návrh na znění kapitoly „Práva, svobody a povinnosti občanů“. 179

9.	1947, 9. říjen. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: návrh na znění kapitoly „Hospodářství“ nové ústavy.	189
10.	1947, 16. prosinec. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru: náčrt znění závěrečné kapitoly ústavy.	194
B. Zprávy generálního zpravodaje pro předsednictvo ÚV KSČ		
11.	1947, 24. únor. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Procházky předsednictvu ÚV KSČ o přípravě nové ústavy. Soupis otázek, které je třeba vyřešit.	196
12.	1948, 8. leden. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Procházky předsednictvu ÚV KSČ o přípravě nové ústavy. Návrh na úpravu poměru Čechů a Slováků v nové ústavě.	201
III. Návrhy expertů		
13.	1947, 15. květen. – Znalecký posudek dr. Dérera ke zprávě generálního zpravodaje dr. Procházky z 19.1.1947 č. 5 (viz dok. č. 6) o národnostní otázce a poměru Čechů a Slováků.	213
14.	1947, 4. červen. – Návrh expertů Pešky, Weyra, Hoetzela, Kizlinka, Kubeše, Buška, Meissnera a Dérera ke kap. I, hlavě 1 ústavy (úvodní a všeobecná ustanovení).	224
15.	1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 1 (ke kapitole I nové ústavy). ...	227
16.	1947, červenec. – Návrh dr. Buška ke kap. II, § 18 nové ústavy (poměr církve a státu).	228
17.	1947, 14. listopad. – Posudek dr. Turečka ke kap. II, § 18 návrhu nové ústavy (postavení církvi). Stanovisko k návrhu dr. Buška (viz dok. č. 16).	231
18.	1947, 15. červenec. – Návrh expertů Weyra, Kubeše (za Buška), Hoetzela a Meissnera ke kap. II, § 28 nové ústavy ČSR (politické strany).	234
19.	1947, 13. červenec. – Návrh expertů Pešky, Weyra, Hoetzela, Kizlinka, Kubeše, Buška, Meissnera a Dérera na znění II. kap. nové ústavy ČSR a na připojení kap. VIII ke kap. II.	236

20.	1947, 12. říjen. – Připomínky experta dr. Kubeše ke zprávě č. 21 o právech, svobodách a povinnostech občanů (viz dok. č. 8) a ke zprávě č. 22 o hospodářství (viz dok. č. 9) generálního zpravodaje dr. Procházky. K připomínkám dr. Kubeše se připojuje dr. Bušek. ...	252
21.	1947, 1. srpen. – Návrh expertů Buška, Weyra a Kubeše ke kap. III (moc zákonodárná) nové ústavy ČSR.	255
22.	1947, 26. srpen. – Návrh expertů Kubeše a Pešky ke kap. III (moc zákonodárná) nové ústavy, zpracovaný na základě diskuse expertů.	265
23.	1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 2 (ke kap. III nové ústavy ČSR).	275
24.	1947, 15. říjen. – Návrh dr. Kubeše ke kap. III (Národní shromáždění) ústavy ČSR na základě návrhu dr. Weyra a dr. Kubeše a porad expertů.	287
25.	1947, 6. listopad. – Návrh dr. Buška ke kap. III (Národní shromáždění) nové ústavy ČSR o státním a zemském hospodářství. ...	288
26.	1947, 22. červenec. – Návrh experta dr. Hobzy ke kap. IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR o právu vnitrostátním a mezinárodním.	291
27.	1947, 26. srpen. – Syntetický návrh ke kap. IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR formulovaný dr. Kubešem a dr. Peškou podle diskuse expertů.	293
28.	1947, 4. září. – Návrh experta dr. Pešky ke kap. IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR na úpravu vztahu práva mezinárodního a vnitrostátního.	297
29.	1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 3 (ke kapitole IV návrhu nové ústavy ČSR).	298
30.	1947, 25. červenec. – Návrh dr. Meissnera na doplnění kap. V (vláda) nové ústavy ČSR ustanoveními o právní radě.	298

31. 1947, 26. srpen. – Syntetický návrh dr. Kubeše a dr. Pešky ke kap. V (vláda) nové ústavy ČSR, formulovaný podle diskuse expertů. 299
32. 1947, 3. září. – Návrh dr. Pešky ke kap. V a VI (vláda a národní výbory) nové ústavy ČSR o všeobecných ustanoveních o správě a o jiných správních úřadech, zpracovaný podle diskuse expertů.... 303
33. 1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 4 (ke kap. V návrhu nové ústavy ČSR). 304
34. 1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 5 (ke kap. VI návrhu nové ústavy ČSR). 306
35. 1947, 25. září. – Zdůvodnění návrhu dr. Dérera k otázce ústavního řešení česko-slovenského poměru v elaborátech 1–6 (viz dok. č. 15, 23, 29, 33, 34, 25). 309
36. 1947, 26. srpen. – Syntetický návrh dr. Pešky a dr. Kubeše ke kap. VII (moc soudcovská) nové ústavy ČSR podle diskuse expertů. 315
37. 1947, 8. září. – Návrh dr. Meissnera ke kap. VII (moc soudcovská) nové ústavy ČSR o ústavním soudu. 319
38. 1947, 9. září. – Návrh dr. Pešky ke kap. VII (moc soudcovská) o volebním soudu. 324
39. 1947, 15. říjen. – Návrh dr. Kubeše ke kap. VII (moc soudcovská) nové ústavy ČSR o ústavním soudu na základě porad expertů. ... 331
40. 1948, 24. leden. – Dobrozdání dr. Pešky, Meissnera, Dérera a Buška o závěrečné kapitole nové ústavy ČSR. Poznámky ke zprávě dr. Procházky č. 29 (viz dok. č. 10), návrh závěrečné kapitoly ústavy. 335

IV. Korespondence ÚNS

41. 1947, 30. prosinec. – Souhrnná zpráva Korespondence ÚNS o činnosti ústavního výboru ÚNS. 340

1946, 19. září, Praha. – Zápis ze schůze vedení NF (předsedů a generálních tajemníků politických stran) k otázce, zda práce s přípravou osnovy nové ústavy má od vlády převzít parlament.

Zápis

o schůzi vedení Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 19. září 1946 v 16 hod. v parlamentě.

Přítomni:

za českou stranu komunistickou:	předseda vlády Gottwald, ministr Nosek, ministr Dolanský,
za stranu národně socialistickou:	doc. Krajina, ministr dr. Drtina, náměstek dr. Zenkl, ministr dr. Stránský,
za stranu lidovou:	náměstek msgre dr. Šrámek, dr. Klimek,
za stranu sociálně demokratickou:	náměstek Fierlinger, gen. taj. Vilím, dr. John,
za slovenskou stranu demokratickou:	ministr dr. Franek,
za Stranu slobody:	poslanec Brúha,
za Stranu práce:	poslanec dr. Frlička.

Zapsal: odborový přednosta Červíček.

Předseda vlády Gottwald zahájil schůzi sdělením, že předmětem porady jsou události, jak se vyvinuly okolo přípravy nové ústavy. Národní fronta schválila v programu pasus, že vláda předloží návrh nové ústavy. Program pak byl schválen vládou a parlamentem. Poslední prohlášení předsedovo, kde se rovněž o tom mluví, bylo pak schváleno předsednictvem. Přesto tato věc se stala předmětem novinářských polemik a posléze i předmětem parlamentních diskusí. Některé kluby se dožadují zřejmě revize usnesení, ke kterému daly souhlas. Předseda se nechce pouštět do charakteristiky tohoto postupu a nechce zkoumat ani jeho příčiny, myslí však, že spor nepřispívá k souladu v Národní frontě a neulehčuje práci vlády a přípravu nové ústavy. Proto, ač musí říci, že jde o kampaň neobvyklou, která nepřidá nikomu na vážnosti, navrhuje za svoji stranu, aby Národní fronta doporučila

vládě tento postup: Vláda nechť zruší svá usnesení, která učinila na přípravu osnovy nové ústavy a požádá ÚNS, aby tedy samo převzalo všechny práce spojené s ústavou. Konstatuje však, že k tomu cíli bude třeba, aby parlament změnil svůj jednací řád.

Náměstek Fierlinger zabývá se výtkami, že jeho strana nebyla v této věci důsledná a konstatuje, že to rozhodnutí není z důvodů opozičních. Již při projednávání vládního programu uplatňoval názor své strany, že by ÚNS měla být ponechána iniciativa. Sám se svým stanoviskem, že vláda v tomto případě má povinnost připravit návrh, nepochodil. Jeho kolegové jsou jiného názoru. Vysvětlují si to tím, že ÚNS má dojem, jako by byli jaksi přezíráni. Zdůrazňuje však, že se za tím nic neskrývá, žádná vládě nepříznivá tendence, je to jenom zvýšená citlivost. Také poslanci jeho strany vycházejí při svých úvahách z názvu ÚNS a jsou toho názoru, že má připravit ústavu samo. Sám ovšem myslí, že obavy parlamentu na jedné straně a obavy předsedy vlády na druhé straně jsou přehnané. Chápe však situaci a myslí, že má být parlamentu vyhověno. Vítá proto návrh předsedy vlády. Sám pomýšlel na kompromisnější řešení. Návrh předsedy vlády je však radikálnější. Upozorňuje, že kompromisnější stanovisko navrhoval poslanec John v tisku.

Poslanec John konstatoval, že by byl nerad, kdyby byl vzbuzen dojem, že má být oslabena pozice vlády. Doporučoval by kompromisní řešení, aby na osnově pracoval parlament na své půdě za součinnosti vlády.

Předseda Gottwald myslí, že by to možné nebylo, že je nutné rozhodnout, buď vláda nebo parlament.

Náměstek msgre Šrámek uvádí, že on sám nemůže se lehce rozhodnout pro návrh komunistů. Znovu zdůrazňuje, že vláda má povinnost, aby podala návrh. To ovšem znamená, že musí být tento návrh parlamentem přijat.

Předseda Gottwald poukazuje na to, že nejdůležitější je, aby byl politický klid, a proto jeho strana dala návrh, aby parlamentu bylo vyhověno.

Náměstek msgre Šrámek znovu se vrací k tomu, že jeho názor není změněn. Vláda má povinnost návrh podat, aniž by se tím co měnilo na právech parlamentu. Chápe, že parlament nechce předlohy promrskávat. V ústavě se to přece nemůže dít. Bude-li se však napřed měnit jednací řád, pak se mnoho času promešká. Myslí, že by mělo platit to, co platí ve všech parlamentech, totiž aby vláda podala návrh.

Náměstek dr. Zenkl uvádí, že souhlasí se sněmovnou proti kvapu, který znemožňuje, aby se osnovami řádně obírala. Má za to, že debata, která se rozvinula kolem ústavy, vychází z nedorozumění. Píše se, jako by vláda si chtěla osobit práva, která přísluší parlamentu. Parlament má přece právo osnovu podrobně projednat a schválit nebo neschválit. Myslí, že vše se

zavinilo tím, že z názvu ÚNS vyvozuje nesprávně, že má samo dělat ústavu. Stejně tak by muselo další Národní shromáždění z názvu zákonodárné vyvozovat, že má samo dělat zákony. Samozřejmě, že to bude dělat parlament, jestliže se na tom usnese, ovšem jeho strana se pro předchozí návrh nepostaví. Táže se však, zda se smí vláda postavit na stanovisko, že sama nic nedělá a čeká. Myslí, že vláda má povinnost, nesmí čekat a musí připravit osnovu také. Budou pro předsedův návrh, bude-li vidět, zda se vláda tím nezbavuje sama své povinnosti.

Ministr dr. Stránský uvádí, že zákon musí přece někdo navrhnout, buď vláda, anebo skupiny, které mohou podávat návrhy, parlament jako celek, to nejde. Z toho plyne, že má pravdu náměstek msgre Šrámek, že vláda má určitou odpovědnost a že je povinna osnovu připravit. Kdyby čekala a dva roky uplynuly, pak by byla odpovědná. Politicky ovšem je správné, jak to navrhuje předseda. Doporučuje toto řešení: Nechť vláda vezme na vědomí, že určité strany se zamýšlejí v parlamentě dohodnout na iniciativním návrhu, a že tedy vláda do určité doby vyčká na tento iniciativní návrh. Ten si ovšem musí připravit parlament sám. Nestačí-li návrh parlamentu, pak ovšem vláda musí přijít se svým vlastním návrhem.

Náměstek msgre Šrámek: No vidíte, a my mluvíme celou dobu předtím nesmysly.

Předseda Gottwald: Musíme vycházet z toho, že všichni ti, kdož bojovali pro iniciativu parlamentu, se o iniciativní návrh také postarají. Přirozeně, že to výbor nemůže dělat. Mohl by ovšem změnit jednací řád tím, že by pro tento účel pověřil ústavně právní výbor. V každém případě přece by věc byla sprovedena ze světa, ježto brzdí všechny práce i práce na samé ústavě.

Poslanec John konstatuje, že požadavek parlamentu je v souhlase s Košickým programem a také s tím, jak bylo agitováno před volbami. Také prvá ústava byla dělána parlamentem.

Náměstek msgre Šrámek to popírá.

Předseda Gottwald konstatuje, že Švehla dodal parlamentu návrh, který pro ministerstvo vnitra vypracoval Hoetzel.

Poslanec John myslí, že by se mělo najít nějaké kompromisní východisko.

Poslanec Vilím: Všechny strany souhlasí s návrhem předsedy Gottwalda, a proto věc může být považována za vyřízenou.

Předseda Gottwald konstatuje, že sám trvá na svém stanovisku, že připravit osnovu ústavy je povinnost vlády, a to tím spíše, že toto stanovisko

bylo jednou schváleno. Činí-li dnes jiné návrhy, pak jenom proto, aby byla odstraněna tato brzda veškeré práce. Vládu i parlament čeká ještě zákon o dvouletém plánu, pak také rozpočet, a nebude-li věc vyřízena, bude to klopýtat. Je proto nutno toto jablko nesváru[!] odstraniti.

Náměstek Fierlinger uzavírá proto, že návrh by měl být přijat.

Náměstek msgre Šrámek trvá na tom, že se v této věci bude muset nechat přehlasovat.

Náměstek dr. Zenkl uvádí, že ani on nezvedne ruku pro formulaci, že vláda se usnesla ponechat iniciativu parlamentu. Tuto iniciativu přece nechtěl parlamentu nikdo brát. Doporučuje, aby v usnesení se zjistilo, že ježto parlament hodlá sám pracovat na ústavě, vláda počká se svými pracemi.

Předseda Gottwald uvádí, že vláda vždycky má možnost navrhnout, ukáže-li se, že to v parlamentu nepůjde, aby to parlament změnil a ponechal vládě.

Ministr Franek se táže, zda předseda vylučuje možnost vzájemné spolupráce parlamentu s vládou v této věci.

Předseda Gottwald má za to, že by taková spolupráce nebyla možná.

Doc. Krajina doporučuje, aby současně na věci pracovali oba, činitelé vlády i poslanci.

Předseda Gottwald uvádí, že předseda ÚNS David mu sdělil přání předsednictva, aby jim celá práce byla ponechána.

Náměstek msgre Šrámek doporučuje, aby bylo vyžádáno písemné sdělení.

Ministr Stránský myslí, že by bylo vhodné řešit věc formálně usnesením vlády. Stejněho výsledku se dosáhne, když se vydá komuniké ve smyslu navrhovaného usnesení a když vláda zatím počká.

Předseda Gottwald uvádí, že trvá na svém názoru, že správné bylo původní řešení, avšak rozhodně se vyslovuje proti každému polovičatému řešení, které by dávalo možnost, aby bujela demagogie.

Ministr dr. Stránský odpovídá, že podle jeho soudu nejde o demagogii, že jde o precitlivělost parlamentu.

Ministr dr. Drtina je toho názoru, že vláda od své odpovědnosti nebude a nemůže utíkat.

Náměstek Fierlinger doporučuje stanovisko náměstka Šrámka, aby bylo trváno na písemném sdělení.

Poslanec John se táže, jak se vláda zachová, bude-li vyzvána, aby vyslala své experty.

Předseda Gottwald odpovídá, že přirozeně kladně, jistěže je dá k dispozici, bude-li o to požádána.

Náměstek dr. Zenkl se táže, co vlastně má dát vládě parlament písemně.

Předseda Gottwald odpovídá, že k němu přišel David a z usnesení předsednictva proti jednomu hlasu žádal ponechat všechny práce od a až do z parlamentu.

Poslanec Brúha konstatuje, že předsedův návrh by věci neprospěl, jestliže vláda nebude parlamentní komisi podporovat. Na to všichni členové vlády odpovídají, že vláda parlament podporovat bude.

Poslanec Brúha se táže, kdo ale experty bude platiti. Poslanec Vilím odpovídá „vláda“. Předseda Gottwald pak „parlament“.

Poslanec Brúha myslí, že parlament musí přijít s nějakým konkrétním návrhem, a pak o něm teprve Národní fronta může rozhodnout.

Předseda Gottwald žádá, aby vláda ve smyslu jeho návrhu učinila v zítřejší schůzi usnesení, že on to pak sdělí parlamentu ve svém závěrečném slově.

Poslanec doc. Krajina a náměstek dr. Zenkl uvádějí, že v usnesení nemůže zůstat slovo „ponechává“. Doporučují, aby předseda konstatoval: Bylo mně ohlášeno, že sněmovna připravuje [návrh ústavy], a proto navrhuji, aby vláda zatím s pracemi přestala a vyčkala návrhu parlamentu.

Předseda Gottwald konstatuje, že parlament může si přirozeně přibrat experty, může žádat o vyjádření i členy vlády, ale všechno musí zůstat na půdě parlamentu.

Náměstek msgre Šrámek nato konstatuje, že to bude takto: Vláda zůstane prozatím pasivní. 21 poslanců napíše nějaký návrh, o tom návrhu bude v plénu rozhodnuto, že se přikazuje iniciativnímu výboru. Iniciativní výbor jej předává ústavně právnímu výboru.

Předseda Gottwald uvádí, že je nutno pouze změnit jeden bod jednacího řádu, že pověřuje ústavně právní výbor vypracováním.

Poté rozpředla se debata, pokud jde o otázku, zda iniciativní návrhy musí mít formu zákona, či [mají být] pouze všeobecné rámcové povahy. Po této debatě byla schůze zakončena s tím, že předseda vlády v příští schůzi předloží vládě návrh na usnesení podle svého dnešního návrhu.

V Praze dne 20. září 1946

SÚA Praha, fond ÚV NF ČSR – 6 str., strojopis.

1948, 21. leden, Praha. – Zázpis ze schůze NF o způsobech řešení sporných bodů návrhu nové ústavy, zejména o úpravě poměru Čechů a Slováků.

Zázpis

o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 21. ledna 1948 v 15 hod. v Úřadě předsednictva vlády (počátek schůze byl postupně odsou-
ván až do večerních hodin v důsledku toho, že se konala mimořádná schůze vlády).

Přítomni:

Za KSČ: předseda vlády Kl. Gottwald, ministři V. Nosek a V. Kopecký,
gen. taj. R. Slánský a posl. dr. VI. Procházka.

Za Čs. stranu nár. soc.:

náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl (před zahájením schůze
se však vzdálil), ministr dr. J. Stránský, gen. taj. dr. VI. Krajina
a posl. dr. G. Burian.

Za Čs. stranu lidovou:

ministr F. Hála, gen. taj. dr. A. Klimek, posl. dr. J. Řehulka,
dr. A. Rozehnal a dr. B. Bunža.

Za Demokratickou stranu:

náměstek předsedy vlády dr. Št. Kočvara, ministr dr. I. Pietor,
posl. R. Fraštacký a dr. S. Belluš.

Za Čs. soc. demokracii:

posl. B. Laušman, dr. O. John, dr. V. Bernard, dr. J. Čaplovič
a J. Šabršula.

Za KSS: náměstek předsedy vlády V. Široký, gen. taj. Št. Bašřovanský,
pověřenec dr. J. Púll a posl. dr. M. Falťan.

Za Stranu slobody:

gen. taj. dr. J. Brúha a J. Pavlov.

Předseda vlády Kl. Gottwald zahajuje schůzi ve 21.30 hod., vítá všechny přítomné a sděluje, že na programu jednání jsou otázky nové ústavy. Jak známo, funkční období ÚNS se chýlí ke konci a stojíme před faktem, že zatím jeho hlavní úkol – vytvoření nové ústavy – nebyl splněn. Všechny politické strany se zavázaly, [že] budou usilovat o to, aby ÚNS včas vypracovalo a v zákonné lhůtě přijalo novou ústavu. I dnes trváme na tomto požadavku. Řečník zdůrazňuje, že postup, který jsme volili k vypracování nové ústavy, byl neobvyklý v tom, že návrh ústavy nepřipraví vláda, nýbrž

ÚNS. Vláda vyhověla přání ÚNS a vzdala se svého práva a povinnosti předložit vlastní návrh ústavy. Považuje za nutné připomenout tuto skutečnost proto, že není dnes v rukou vlády, aby práce spojené s ústavou byly ukončeny a v důsledku toho také nemohla vláda tyto práce zesabotovat.[!] Dověděl se však ke svému překvapení před několika dny z tisku, že klíč k nové ústavě má v ruce on, jako předseda Národní fronty. Kolega David, předseda ÚNS, považoval za nutné sdělit, že od předsedy vlády a předsedy Národní fronty závisí, zda nová ústava bude nebo ne. Byla by to pro něho velká čest, ale bohužel nemá v rukou potřebné prostředky, které by to dokázaly a musí se proto funkce „klíčnicka“ vzdát, trvá však na svém starém názoru, že je nutno udělat všechno, aby nová ústava byla v zákonné lhůtě v ÚNS přijata. K tomu má také sloužit dnešní schůze Národní fronty. Doporučuje, aby předseda ústavního výboru dr. John a zpravodaj ústavního výboru dr. Procházka podali stručnou zprávu o dosavadním stavu prací na ústavě, zejména o otázkách, které jsou otevřeny nebo sporné, a aby pak představitelé politických stran k tomu přednesli svá stanoviska.

Dr. Stránský upozorňuje, že řada přítomných zde sedí a jedná již od rána (má na mysli předchozí schůzi vlády) a také ostatní jistě byli na poradách jinde, takže všichni jsou hodně unaveni, kromě toho dnes nebyl nejrůžovější den pro Národní frontu, a dává proto v úvahu, zda by se dnešní schůze neměla zabývat jen dohodou o modu procedendi. Soudí, že když už se ústava projednávala mimo vládu i Národní frontu v parlamentě a když nyní dochází na toho „klíčnicka“, měla by se věc důkladně prozkoumat a probrat opravdu paragraf za paragrafem. Přitom samozřejmě nesporné body by se rychle přešly. Doporučoval by užší komisi, po jednom nebo dvou zástupcích za každou politickou stranu. Takový osmi nebo šestnáctičlenný komitét by byl pružnější a výkonnější. Strany by se současně zavázaly, že to, co se v této komisi dohodne, prosadí také ve svých parlamentních klubech.

Dr. John se domnívá, že by bylo sice dobře, kdyby Národní fronta našla tolik času, aby se ústavou mohla podrobně zabývat. Jsme však v časové tísní a budeme-li probírat i celou spoustu těch nesporných věcí, ztratíme mnoho času. Doporučoval by proto pozměnit návrh ministra dr. Stránského v tom smyslu, že by se co nejdříve projednaly sporné věci a naznačilo jakési směrnicevé řešení, aby ústavní výbor mohl na podrobné formulaci pracovat, a mezitím by Národní fronta mohla projednávat věci nesporné.

Dr. Řehulka připomíná, že on se již v listopadu domáhal svolání Národní fronty asi v takovém složení, jak navrhuje ministr dr. Stránský a žádal, aby byl v první řadě vyřešen vzájemný poměr Čechů a Slováků, jehož

problematika nejvíce zdržuje projednání nové ústavy. Dokud nebude vyřešen tento problém, nemůže ústavní výbor ani jeho subkomise pokračovat v projednávání některých kapitol jiných, zejména moci zákonodárné a výkonné. Zatím bylo mámě na Slováky naléháno, aby sdělili své konkrétní požadavky. Demokratická strana prohlásila, že se bude moci definitivně vyslovit až po sjezdu strany.

Dr. Belluš prohlašuje za Demokratickou stranu, že jeho strana si přeje, aby dosavadní ústavní provizorium bylo odstraněno, a aby zejména poměr Čechů a Slováků byl vyřešen. Z praktických důvodů se přimlouvá za návrh ministra dr. Stránského a doporučuje, aby Národní fronta se nejprve zabývala otázkami, které už v ústavním výboru byly projednány a jsou sporné, a potom teprve aby přistoupila k řešení těch sporných otázek, o nichž se dosud v ústavním výboru vůbec nediskutovalo, což se týká právě zejména poměru Čechů a Slováků.

Dr. John opravuje tvrzení dr. Belluše v tom směru, že ústavní výbor a jeho subkomise se již několikrát zabývaly úpravou poměru Čechů a Slováků. V debatě se však ukázalo, že každá politická strana si představuje toto řešení naprosto odlišně. Na půdě parlamentu nelze bez přímé účasti nejvyšších činitelů všech politických stran tuto otázku uspokojivě vyřešit a dojít k nějaké dohodě. Doporučuje proto, aby úprava poměru Čechů a Slováků byla řešena v Národní frontě na prvním místě. Jsou samozřejmě i některé jiné sporné otázky, ale ústředním problémem je právě poměr Čechů a Slováků, neboť oproti Košickému programu došlo k některým změnám názorů, což ovlivňuje i dnešní stanoviska politických stran.

Dr. Púll pokládá za správné, že Národní fronta bude hledat řešení těch problémů ústavy, kde parlamentní komise nedospěla k dohodě. Bude nutno se zabývat otázkou poměru Čechů a Slováků, ale také všemi ostatními nevyřešenými otázkami. Nedoporučuje odložení jednání a žádá, aby s projednáváním sporných otázek se začalo již v dnešní schůzi a aby tak jednání bylo urychleno.

R. Slánský myslí, že by Národní fronta měla nejprve vyslechnout zprávy předsedy a zpravodaje ústavního výboru, aby si tak udělala obraz o tom, co už je hotovo a které jsou sporné body. Tyto sporné body pak bude nutno prodebatovat, zjistit stanoviska politických stran a snažit se je sblížit tak, aby byla možná dohoda. Pozastavuje se nad tím, že dr. Belluš chce všechny jiné věci projednávat napřed a teprve potom problém nejzákladnější, totiž poměr Čechů a Slováků. V této věci neznáme dosud stanoviska všech stran a bylo by proto dobře, kdyby se Národní fronta usnesla určit lhůtu, do níž by všechny strany předložily své stanovisko ke slovenské

otázce. Upozorňuje ještě k tomu, co nadhodil dr. Stránský, že totiž když se dohodneme zde, přimějeme poslanecké kluby, aby to respektovaly, že se stalo nedávno, když se Národní fronta dohodla o některých zemědělských otázkách, kterážto dohoda byla také publikována, že pak v parlamentě poslanci nár. soc. strany prohlásili, že tím nejsou vázáni, že parlament je svrchovaný a že si toto právo nedá vzít. V tomto případě by se nám mohlo stát totéž. Bylo by proto třeba, aby se k tomu všechny strany vyjádřily.

Dr. Brúha prohlašuje, že Strana slobody má zájem na tom, aby sporné body byly co nejdříve vyřešeny. Nesouhlasí proto s návrhem ministra dr. Stránského na zřízení komise, neboť ta by zase tyto problémy nevyřešila. Členové, ať už jeden nebo dva, by zase sami nemohli rozhodnout a dovolávali by se rozhodnutí svých stran, neboť jde o kardinální otázky ústavy. Delegace jednotlivých stran musí být proto širší, musí mít plné moci k tomu, aby mohly udělat závazné usnesení a o věci se musí jednat v celém plénu.

Dr. Belluš prosí, aby jeho stanovisko nebylo vykládáno jinak, než to myslel. Rozhodně nechce s projednáváním otázky poměru Čechů a Slováků nijak spekulovat a není na místě podezřívát Demokratickou stranu z toho, že by chtěla své požadavky v této věci formulovat snad podle toho, jak dopadne dohoda v ostatních věcech. Nechce slovenskou otázku separovat od ostatních, ale myslí, že nelze dost dobře přistoupit k řešení tohoto ústředního problému, když jest ještě otevřena celá řada otázek méně významných, které jsou však podkladem k řešení tohoto základního problému. Nato opakuje svůj návrh, jak už jej formuloval výše.

Dr. Bernard konstatuje, že z debaty zatím vyplývají dva návrhy, pokud jde o další postup. Je to jednak návrh dr. Stránského, který doporučuje, aby byla zřízena užší komise Národní fronty, jednak návrh poslance Slánského, aby každá strana do určité lhůty předložila své stanovisko k slovenské otázce. Myslí, že oba návrhy by znamenaly určité zdržení v projednávání věci. K návrhu dr. Stránského poznamenává, že takový orgán, jaký on má na mysli, už vlastně existuje, je to totiž subkomise ústavního výboru, od jejíhož personálního složení by se asi nová komise jen velmi málo lišila. Dr. Stránský k tomu podotýká, že by tam musili být předsedové stran. Dr. Bernard pokračuje tím, že nevidí důvodu, proč by se měla Národní fronta zabývat všemi těmi nespornými věcmi, které byly v ústavní subkomisi důkladně prodebatovány. Úkol Národní fronty vidí ve vyřešení právě jen těch sporných otázek a tu zase jen v zaujetí zásadního stanoviska, aniž by bylo třeba se pokoušet o formulaci. To provede opět už ústavní subkomise. Pokud jde o návrh poslance Slánského, myslí, že by nebylo třeba určovat lhůtu, nýbrž že by strany mohly říci svá stanoviska k slovenské

otázce hned, a nebo do příští schůze. Jde zase jen o stanoviska zásadní. Přesnou formulaci si udělá ústavní subkomise. Závěrem doporučuje, aby Národní fronta přikročila pokud možno ještě dnes nebo alespoň v nejbližších dnech k meritornímu projednávání nejdůležitějších sporných otázek, které jsou: 1. poměr Čechů a Slováků, 2. jedna otázka v kapitole o národních výborech a 3. některé otázky hospodářské. Na prvním místě doporučuje zabývat se otázkou poměru Čechů a Slováků, jejíž vyřešení by usnadnilo práci na celé ústavě.

Kl. Gottwald upozorňuje, že návrh R. Slánského se týká samozřejmě jen otázky slovenské. Všeobecných diskusí na toto téma už bylo dost, ale zatím se nedospělo k tomu, aby se mohl formulovat nějaký návrh nebo alespoň směrnice. Účel návrhu Slánského jest, aby strany předložily přesné formulace, jak si věc představují. Pokud jde o ostatní otázky, doporučuje znovu, aby dr. John a dr. Procházka podali nejprve stručný referát o sporných bodech.

Dr. John konstatuje, že parlament je si vědom své odpovědnosti a že udělal vše, co bylo možné. Mezi spornými otázkami, které zůstaly dosud nevyřešeny, je ústředním problémem poměr Čechů a Slováků. Zde se dají zjistiti vcelku asi tři stanoviska. Jedno stanovisko se drží vcelku Košického vládního programu. Druhé stanovisko – střední – hájí přibližně dnešní stav, poněkud zlepšený. Třetí stanovisko konečně směřuje k větší jednotě státu. Z kapitoly o právech a povinnostech občanských jsou sporné: 1. otázka tisku, 2. odborové hnutí a právo na stávkou a 3. charakter politických stran, podmínky jejich vzniku, zániku atd. Sociální práva jsou vcelku dohodnuta. V hospodářských otázkách je sporné, zda má být dána možnost pokračovat ve znárodnění obyčejným nebo ústavním zákonem. Sporný je také charakter národního hospodářského plánu, v kapitole prezidentské je dohodnuto téměř vše, až na kompetenci k uzavírání mezinárodních smluv a na zastupování prezidenta republiky v době nemoci nebo zaneprázdnění. Kapitola o moci soudcovské je vcelku dohodnuta. Pokud jde o národní výbory, je zásadně sporný jejich charakter. Proti koncepci národních výborů jako nositelů veškeré státní správy stojí koncepce, která chápe národní výbory jako orgány samosprávné. InSTITUTE volebního soudu a ústavního soudu by snad nedělala příliš velké potíže. Tím je ve zkratce celá problematika vyčerpána. Závěrem prosí dr. Procházku, aby jeho referát doplnil.

Dr. Procházka zjišťuje, že sporné body již vypočetl dr. John, a chce proto připojit jen několik poznámek k jednotlivým z nich.

V kapitole „Hospodářství“ jest takovým centrálním problémem otázka znárodnění. Ta se rozpadá v několik podotázek. Především je to otázka

zakotvení dosavadního stavu znárodnění v ústavě, což je celkem nesporné, sporným však je, zda rozsah znárodnění může být měněn ústavním nebo obyčejným zákonem. Dále je to otázka zajištění, aby národní podniky nemohly přejít ani nějakou suchou cestou opět do soukromých rukou. Konečně je pak spornou otázka rovnoprávnosti hospodářských sektorů.

V kapitole o národních výborech je více sporných otázek. Je to především otázka krajského nebo zemského zřízení. Za druhé je to pojetí národních výborů. Tu se vykrystalizovaly hlavně dva názory. Jedno pojetí vychází z dekretu prezidenta republiky ze 4.12.1944 č. 18 a znamená v podstatě sloučení dvojí správní koleje v jednotnou správu. Národní výbory jsou podle tohoto pojetí zároveň orgány veřejné správy ve všech oborech, tedy nejen v oblasti správy politické, nýbrž i v oblasti správy vnitřní, školské, finanční, sociální atd. Současné zavedení krajského zřízení znamenalo by další rozšíření jejich funkce. Druhé pojetí zachovává v podstatě dvojí kolej, provádí přísné dělení na státní správu a samosprávu a spolu s návrhem na zemské zřízení znamená úplné roztržení správy v daleko ostřejší formě, než tomu bylo dříve. Kompetence národních výborů má zůstat v podstatě stejná jako dosud. Pokud jde o podřízenost národních výborů, byly by národní výbory podle prvního pojetí jako orgány státní správy podřízeny vládě, tj. resortně především ministru vnitra, jinak ostatním ministrům. Podle druhého pojetí nemá být poměr národních výborů k ústředním orgánům řešen v ústavě a má být ponechán zvláštnímu zákonu, neboť tato otázka souvisí se zemským zřízením.

Velmi sporná jest otázka účasti a kontroly národních výborů lidem, s čímž souvisí i otázka hospodaření národních výborů.

V kapitole „Základní práva občanská“ jsou sporné hlavně tři otázky: 1. politické strany, 2. odbory a s tím souvisící právo na stávkou, 3. v kulturních věcech otázka práva vydávat časopisy.

V kapitole „Prezident republiky“ je sporná otázka jeho zastupování. Zpravodajův návrh převzal řešení z doby první republiky a navrhuje, aby prezident, je-li zaneprázdněn nebo churav, zastupovala vláda, která může pověřiti svého předsedu jednotlivými úkony. Proti tomuto řešení je protinávrh, podle něhož by prezidenta nezastupovala vláda, nýbrž Stálý výbor, popř. jeho předseda.

Otázka soudnictví a otázka formulace národního státu se snad obejde bez pomoci Národní fronty.

Pokud jde o poměr Čechů a Slováků, soudí řečník, že východiskem tu nemůže být nic jiného, než budovatelský program, schválený jednomyslně vládou i parlamentem. Tento program dává základní směrnice, jak má vypa-

dat ústava. K tomuto tématu říká především, že nová ústava musí vyjádřiti, že republika je národní stát Čechů a Slováků. Odsun Němců a Maďarů, který je předpokladem, byl vcelku proveden. Součástí nové ústavy má být nová úprava poměru mezi Čechy a Slováky. Přitom se má vycházeti z Košického vládního programu s přihlédnutím ke zkušenostem, nabytým při jeho provádění. Rozhodně má nová ústava uznávati národní svébytnost Slováků, vyjádřenou zvláštními normotvornými a výkonnými orgány slovenskými a má slovenskému národu v praxi zajistiti rovnoprávnost s národem českým, aniž by se tím porušila státní jednotnost. Naopak, tato jednotnost musí být ještě více upevněna. To mimo jiné znamená, že tak jako vláda bude všude potírati nepřátele republiky a rozvratníky, nebude také trpěti, aby separatisté a různé fašistické živly mohly zneužívat demokratických a národních svobod k rozvracení republiky. Tyto body tvoří podle názoru mluvčího jednotu, nelze je dost dobře od sebe roztrhnout. Z toho vyplývají pro ústavní výbor čtyři úkoly: 1. zachování slovenských národních orgánů, 2. vymezení jejich kompetence podle dohod, 3. zajištění státní jednoty, to znamená jednak vyloučení slovenských národních orgánů do jednotných orgánů státních, jednak zavedení jednotné správy na celém státním území, 4. zajištění možnosti vládě, aby mohla splnit uložené jí úkoly, zejména provést likvidaci fašistických a separatistických živlů a zamezit zneužívání demokratických a národních svobod k rozvracení republiky.

Kl. Gottwald doporučuje takovýto další postup: 1. přijmout návrh, aby představitelé všech politických stran do určité lhůty, nejdéle snad do 14 dnů, dodali do rukou předsedy Národní fronty své formulované návrhy na úpravu poměru Čechů a Slováků, 2. o ostatních sporných otázkách nové ústavy jednat v příští schůzi Národní fronty a 3. v souvislosti s tím vším dohodnout se ještě dnes o termínu voleb. Některé strany totiž na něho tento požadavek přímo vznesly.

Dr. Stránský prohlašuje k tomuto poslednímu bodu, že nár. soc. strana nemá sice ještě formální usnesení ohledně termínu voleb, ale je mu známo všeobecné přání členů předsednictva strany, aby se vyhovělo požadavku České obce sokolské a aby volbami nebyl rušen slet. Z toho důvodu by doporučoval, aby volby se konaly začátkem května.

B. Laušman sděluje, že sociální demokraté jsou pro to, aby volby se konaly ve stanovené lhůtě, tzn. v květnu, a aby ústava byla do té doby hotova, nejpozději počátkem května. Staví ovšem jako předpoklad, aby před volbami byl dohodnut vládní program a žádá, aby Národní fronta učinila opatření, aby volební boj byl co nejkratší a aby se strany současně zavázaly vést boj slušnými prostředky, obdobně jako tomu bylo posledně.

F. Hála je pro to, aby volby byly co nejdříve, třeba i v půli dubna, aby ta hysterie, která už nastává, brzy přestala.

Dr. Kočvara konstatuje především, že mnohým Slovákům se vytýká, že mají separatistické tendence. V té souvislosti upozorňuje, že zde se mluvilo (dr. Stránský) o České, nikoliv Československé obci sokolské, a že i jinak slyší mluvit o české koruně apod. Pokud jde o volby, nemá sice formálního usnesení strany, ale může prohlásit, že Demokratická strana souhlasí se zákonným termínem. Do té doby ovšem musí být ústava. DS by uvítala, kdyby volby byly vedeny mírnými prostředky a přeje si, aby se nezapomnělo, že po volbách se budou muset všechny politické strany zase sejít k společné práci.

Dr. Brůha se připojuje k stanovisku Demokratické strany.

R. Slánský prohlašuje za KSC, že chce rovněž vyhovět přání Československé obce sokolské a doporučuje proto, aby se volby konaly začátkem května, konkrétně v neděli 2. května.

Dr. Řehulka namítá, že bychom si tak kazili oslavu 1. máje.

Kl. Gottwald uvažuje o dalších termínech, konstatuje, že 9. květen by nebyl vhodný, neboť je to den vítězství, kdy se konají světové oslavy, a 16. května jsou svatodušní svátky. Pozdější termín nepřichází v úvahu, poněvadž ČOS žádá, aby volby se konaly nejdéle do 16. května. V dubnu se nemohou volby konat jednak z technických příčin (volební přípravy), jednak s ohledem na polní práce. Termín 2. května by vyhovoval také z toho důvodu, že by se ušetřilo na agitaci a papíru, kdyby se agitace spojila s agitací k 1. máji. Upozorňuje dále, že od 4. do 28. května se má konat hospodářská výstava, takže do Prahy bude jezdit mnoho lidí z venkova. Ze všech těchto důvodů by byl nevhodnější termín 2. května.

B. Laušman konstatuje, že by to znamenalo rozpustit Národní shromáždění počátkem dubna.

Dr. John upozorňuje, že v tom případě by na ústavu zbývaly prakticky 2 měsíce.

Dr. Stránský a R. Slánský soudí, že by to stačilo.

Dr. Krajina se obává, že by byl svátek práce porušen, kdyby se den potom konaly volby. Doporučuje jako vhodnější termín poslední neděli v dubnu.

Dr. Belluš doporučuje 9. květen.

Kl. Gottwald trvá na termínu 2. května a zdůrazňuje znovu, že v dubnu budou ještě v proudu polní práce a že 9. květen, jako den vítězství, je vůbec nehodí, neboť v tento den budeme vzpomínat důležitějších a vážnějších věcí, než jsou volby.

B. Laušman prohlašuje, že soc. dem. strana by neměla námitky proti termínu 2. května za předpokladu, že bude hotova ústava.

Dr. John upozorňuje, že to znamená, aby Národní fronta byla o ústavě dohodnuta do 8. února. Pak bude mít ještě ústavní výbor hodně práce, ale stačit by se to dalo.

Kl. Gottwald zdůrazňuje, že je především nutno, aby zejména ze slovenské strany byla dodržena lhůta, do níž mají strany předložit své návrhy, pokud jde o slovenskou otázku. Problém je v tom, aby tyto návrhy byly také seriózně propracovány, neboť od toho, zda strany v této věci vyloží všechny karty na stůl, závisí všechno ostatní. Na dotaz dr. Klimka, zda se mají formulovat jen zásady, připomíná řečník, že zásady nestačí, nýbrž že je třeba zcela přesné a konkrétní formulace. Je nutno přesně vědět, co která strana v této věci chce.

Dr. John se přimlouvá za to, aby byla stanovena lhůta jen deset dní, s čímž Kl. Gottwald souhlasí, ale žádá, aby se k tomu vyjádřila Demokratická strana.

Dr. Belluš nemá námitky proti lhůtě deseti dnů, neboť DS má návrh připraven. Neví ovšem, jak dopadne sjezd strany a nebude-li musit být návrh popřípadě přepracován.

Kl. Gottwald poukazuje na to, že to právě posiluje jeho rozpaky, pokud jde o stanovení lhůty. Souhlasil by se lhůtou deseti dnů, kdyby si byl jist, že Demokratická strana tuto lhůtu dodrží. Bojí se ale výmluv na to, že DS měla sjezd a že to nemohla stačit a že pak v důsledku toho nepředloží vůbec nic. Na námitku dr. Kočvary, že se tu dává neodůvodněně „priorita“ Demokratické straně a nikoliv KSČ a KSS, prohlašuje Kl. Gottwald, že KSČ i KSS jsou ochotny dodat své návrhy do 10 dnů. Nemají v těchto věcech žádných tajností. Vycházejí z vládního programu, takže jde jen o přesné propracování zásad tam uvedených.

F. Hála doporučuje, aby vzhledem k tomu, že Demokratická strana má sjezd, byla stanovena lhůta 14 dnů.

Dr. Rozehnal se přimlouvá rovněž za takovou lhůtu, neboť problém Čechů a Slováků zapadá i do ostatních kapitol ústavy, zejména do moci zákonodárné a výkonné a souvisí s tím také problém samospráva kontra státní správa. Musí se proto řešit celý soubor těchto otázek, které vzájemně souvisí. Předložení podrobného paragrafovaného návrhu je velkým požadavkem ve lhůtě 10 dnů. Strany musí tyto návrhy schválit ve svých vrcholných orgánech. To všechno vyžaduje čas.

Kl. Gottwald souhlasí se lhůtou 14 dnů, tj. do 5. února t.r. a doporučuje, aby mezitím se příští týden sešla Národní fronta k celodenní schůzi, kde

by jednala o ostatních sporných otázkách. Bylo by dobře, aby si strany předem navzájem dodaly svá stanoviska.

R. Slánský doplňuje tento návrh doporučením, aby dr. John a dr. Procházka se dohodli na postupu, v jakém se budou sporné body probírat.

Kl. Gottwald se táže, zda zástupci stran souhlasí s tím, aby v komuniké o dnešní schůzi byla zpráva, že volby se budou konat 2. května.

Dr. Kočvara a dr. Klimek navrhuji datum 25. dubna.

Dr. Stránský se rovněž obává data 2. května, vzhledem k tomu, že je to hned po 1. máji a že by se mohlo stát, že by se neudržel pořádek.

R. Slánský prohlašuje, že KSČ si pořádek udrží.

Dr. Krajina se přimlouvá za termín 25. dubna a za to, aby se stanovil hned také termín pro volby do místních a okresních národních výborů.

Kl. Gottwald namítá, že na jaře půjde v první řadě o volby do Národního shromáždění. To bude rozhodující. O volbách do okresních národních výborů se bude třeba teprve dohodnout. Pro spojování obojích voleb není žádný zákonný podklad. Doufejme, že zatím bude ústava, takže volby do národních výborů už by mohly být provedeny na jejím podkladě.

V. Nosek upozorňuje, že bude třeba uzákonit nový volební řád do národních výborů.

Dr. Krajina připomíná, že se Národní fronta svého času dohodla na tom, že volby do národních výborů budou na podzim 1946.

R. Slánský opravuje toto tvrzení tak, že po posledních volbách byla dohoda o tom, že se na jejich podkladě provede nominace národních výborů a pak, po ústavě, že se provedou volby. Má za to, že také vnitrostranicky, organizačně, by to byl velký problém pro všechny strany, postavit současně kandidátky od Národního shromáždění až po místní národní výbory.

V. Nosek soudí, že to nelze provést už z toho důvodu, že nevíme, co v ústavě s národními výbory bude. Pak teprve se mohou udělat volební řady.

Dr. Brůha se ptá, zda by se volby konaly v navrhované době, i kdyby se nedosáhlo dohody o ústavě.

V. Kopecký myslí, že by nic jiného nezbývalo.

Dr. Burian cituje článek 6 a článek 7 odst. 1 ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění, podle něhož je nové volby na nové dvouleté funkční období provést do šesti neděl po rozpuštění Ústavodárného národního shromáždění. Kdyby tedy ústavu nebylo možno dohodnout, nezbylo by, než aby prezident republiky Národní shromáždění rozpustil a aby se volilo nové Ústavodárné národní shromáždění.

Dr. Stránský navrhuje, aby se v komuniké řeklo, že volby se budou konat v zákonném termínu a že přesný den určí předsednictvo vlády.

Kl. Gottwald sděluje, že měl dojem, že si přinejmenším dvě strany přejí, aby Národní fronta stanovila přesný termín voleb. Má v tom směru přímo dopis od dr. Zenkla. Shrnuje znovu všechny důvody, které mluví pro to, aby se volby konaly 2. května.

R. Slánský k tomu dodává, že obavy zástupců některých politických stran z volebních táborů nejsou na místě, neboť takové tábory se konají vždycky před volbami a takhle by to bylo najednou, spolu s tábory na 1. máje. Přitom strany potřebují termín voleb urychleně vědět, aby si mohly udělat časový program.

Dr. Krajina uvádí ke zmínce o dopisu dr. Zenkla, že tento bod nebyl na pořadu jednání dnešní schůze a že proto také dr. Zenkl předčasně odešel za jinou důležitou záležitostí. Mají kromě toho ve straně domluveno, že budou žádat, aby volby do Národního shromáždění a do národních výborů byly těsně po sobě.

Kl. Gottwald má za to, že uskutečnění tohoto návrhu by prakticky znamenalo odložení termínu voleb přes mez, kterou žádá ČOS.

Dr. Stránský žádá o odklad rozhodnutí o jeden týden. Myslí, že by ČOS, kdyby se s ní jednalo, přijala i termín 23. května.

Dr. Burian podporuje tento návrh také z toho důvodu, že by byl delší čas na projednání ústavy v plénu. K tomu poznamenává R. Slánský, že první ústava byla v plénu projednána za dva dny.

Kl. Gottwald soudí, že je to věc politické dohody a jejího dodržení v parlamentě. Bude-li tu politická dohoda, může být ústava velmi brzy. Kdyby tu byla ovšem dobrá vůle, mohli jsme mít ústavu v prvních šesti měsících funkčního období tohoto Národního shromáždění.

Dr. John žádá, aby ústavnímu výboru byl dán k dispozici návrh zákona o volebním řádu do Národního shromáždění, do národních výborů a návrh zákona o volbě prezidenta republiky. Tyto osnovy je třeba projednat současně s ústavou.

V. Nosek poukazuje na to, že dosud neví, co v nové ústavě bude.

Kl. Gottwald souhlasí s tím, aby se o této věci mluvilo ve vládě. Konstatuje, že zástupci politických stran se na jedné straně zdráhají zaujmout dnes určité stanovisko k termínu voleb, ale na druhé straně je jisto, že se nedá utajit, že se o tomto tématě zde mluvilo. Navrhuje proto, aby se v komuniké řeklo, že KSČ navrhuje termín 2. května.

Dr. Krajina žádá, aby tam pak také ale bylo, že stanovení termínu voleb nebylo na programu jednání.

Dr. Belluš a dr. Rozehnal žádají, aby se uvedlo, že oni navrhovali 25. duben.

Kl. Gottwald by souhlasil s tím, aby se v komuniké o volbách nemluvílo, ale jen za předpokladu, že se všechny politické strany zaváží, že o tom až do té doby, než se termín rozhodne, nebudou psát. Jinak by musila KSČ se svým návrhem rovněž na veřejnost.

Zástupci všech stran souhlasí s tím, aby se v komuniké nečinila zmínka o tom, že se jednalo o volbách, jakož i s tím, že se zavazují, aby se o věci nepsalo v tisku.

Nato předseda vlády končí schůzi ve 23.30 hod. s tím, že příští schůze Národní fronty bude se konati ve středu 28. ledna t.r. v 10 hod. dopoledne. Na pořadu budou sporné otázky ústavní v pořadí a rozsahu, jak bylo naznačeno v debatě.

Zapsal: [nečitelný podpis]

SÚA Praha, fond ÚV NF ČSR – 14 str., strojepis.

3

1948, 28. leden, Praha. – Zápis ze schůze NF o datu voleb a sporných otázkách nové ústavy s výjimkou úpravy poměru Čechů a Slováků, kde bylo dohodnuto, že politické strany předloží písemné návrhy.

Zápis

o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 28. ledna 1948 v 9 hod. v Úradě předsednictva vlády

Přítomni:

Za KSČ: ministr V. Kopecký, gen. taj. R. Slánský, předseda ZNV v Praze L. Kopřiva, posl. dr. VI. Procházka a dr. A. Gregor.

Za Čs. str. nár. soc.:

náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl, ministři dr. J. Stránský a dr. P. Drtina, gen. taj. dr. VI. Krajina, posl. dr. G. Burian a J. Firt.

Za Čs. stranu lidovou:

ministr F. Hála, gen. taj. dr. A. Klimek, posl. dr. J. Řehulka, dr. A. Rozehnal a dr. B. Bunža.

Za Demokratickou stranu:

náměstek předsedy vlády dr. Št. Kočvara, ministři dr. I. Piotor a dr. M. Franek, pověřenec dr. M. Kvetko, posl. dr. S. Belluš, v závěru schůze též dr. Ruman.

Za Čs. sociální demokracii:

náměstek předsedy vlády P. Tymeš, předseda B. Laušman,
posl. dr. O. John, dr. V. Bernard, J. Šabršula a dr. J. Čaplovič.

Za KSS: posl. L. Holdoš, st. taj. dr. V. Clementis, který byl ještě v dopo-
lední části schůze vystřídán gen. taj. Št. Bašťovanským.

Za Stranu slobody:

poslanec dr. T. Šabo a J. Pavlov.

Náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl zahajuje schůzi v 9.45 hod., vítá přítomné a sděluje, že ho pan předseda vlády požádal, aby svolal Národní frontu a schůzi předsedal. (Během schůze se v předsednictví vystří-
dali též ministr F. Hála, náměstci předsedy vlády dr. Št. Kočvara a F. Ty-
meš, gen. taj. R. Slánský.) Program schůze byl stanoven na minulém zase-
dání, a to tak, že předmětem jednání mají být: datum voleb a sporné otázky
nové ústavy s výjimkou poměru Čechů a Slováků. Pokud jde o úpravu
tohoto poměru, bylo ujednáno, že strany předloží do 5. února t.r. své
pisemné návrhy. Předsedající vyzývá přítomné, aby se vyjádřili k první
otázce, tj. k datu voleb.

R. Slánský prohlašuje, že KSČ je pro to, aby volby byly v první
polovině května. Tím se připojuje k návrhu, který učinil v minulé schůzi
ministr dr. Stránský a vyhovuje požadavku ČOS, která žádá, aby volby
byly nejpozději 16. května. S dubnovým termínem nesouhlasí, poněvadž
v té době jsou v proudu ještě polní práce a kromě toho je třeba získat ještě
nějaký čas pro ukončení prací na ústavě. Konkrétně doporučuje termín
2. května.

Dr. Krajina navrhuje, aby volby se konaly pokud možno v nejbližším
termínu, to jest v dubnu, a doporučuje dohodnout se současně i na termínu
voleb do národních výborů, a to tak, aby volby do Národního shromáždění
a do národních výborů se konaly ve dvou nedělích po sobě. S ohledem na
to, aby svátek 1. května nebyl rušen politickou agitací, navrhuje, aby parla-
mentní volby se konaly 18. dubna a volby do národních výborů 25. dubna.

Dr. Klimek sděluje, že podle usnesení předsednictva Čs. strany lidové
má navrhnout, aby volby se konaly již v první polovině dubna. Po prostu-
dování zákona o stálých voličských seznamech a o Ústavodárném národním
shromáždění doporučuje však s ohledem na lhůty tam stanovené, aby volby
parlamentní se konaly 16. dubna a volby do národních výborů 25. dubna.
Má na mysli volby do místních a okresních národních výborů, jejichž struk-
tura se v ústavě nezmění. Naléhání na brzký termín voleb odůvodňuje tím,
že je toho třeba v zájmu uklidnění politické atmosféry.

Na dotaz dr. P. Zenkla sděluje R. Slánský, pokud jde o volby do
národních výborů, že KSČ je pro to, aby se tyto volby konaly až po ústavě,
neboť se neví, jak ústava o národních výborech rozhodne. Doporučuje proto,
aby se zatím o volbách do národních výborů nejednalo.

B. Laušman oznamuje, že soc. dem. strana znovu zkoumala otázku
voleb a že zdůrazňuje, že ústava musí být před volbami hotova. Domnívá
se však, že ústava nemůže být hotova do 2. května, tím méně pak do
25. dubna a doporučuje jako nejvhodnější termín druhou polovinu května.
Pokud jde o volby do národních výborů, přála by si soc. dem., aby byly
co nejdříve po parlamentních volbách, za předpokladu, že se to technicky
dá provést.

Dr. Franek zdůrazňuje přání DS, aby před volbami byla přijata ústava
a aby volby do národních výborů se konaly co nejdříve. Jako datum voleb
do Národního shromáždění navrhuje 5. duben.

L. Holdoš sděluje, že KSS není pro to, aby volby se konaly v dubnu,
protože v té době jsou v běhu ještě polní práce a protože by na ústavu
bylo dosti málo času. Navrhuje, aby volby do Národního shromáždění se
konaly 2. května a volby do národních výborů až po ústavě.

Podle dr. Šabo je předsednictvo Strany slobody toho názoru, že termín
voleb bude nutno stanovit podle toho, jak se podaří dát dohromady ústavu
a s tím souvisící další ústavní zákony, volební řady atd. Jinak by si Strana
slobody přála, aby volby se konaly v dubnu.

Dr. Zenkl shrnuje stanoviska jednotlivých stran a konstatuje, že většina
politických stran zdůrazňuje, aby ústava byla projednána do voleb a je pro
to, aby volby se konaly v dubnu.

Dr. John se domnívá, že i když Národní fronta bude pracovat sebe-
intenzivněji, nepadne v ní rozhodnutí o všech sporných otázkách ústavy
dříve, než v polovině února. Uvažuje pak o technických možnostech pro-
jednání v parlamentě a dospívá k závěru, že při reálném pohledu na věc
nelze mít za to, že by volby mohly být v dubnu. Snad by bylo lépe stanovit
termín voleb teprve po projednání sporných ústavních otázek.

Rovněž dr. Procházka je toho názoru, že z technických důvodů ne-
přichází v úvahu termín dubnový.

Dr. Zenkl konstatuje, že tři strany zde výslovně řekly, že chtějí mít
napřed ústavu a potom volby. Ostatní to tak myslí zřejmě rovněž, ale
nezdůrazňují to. Je třeba si ujasnit, zda jsou tu předpoklady pro to, aby
ústava byla, a zda by strany souhlasily s volbami popřípadě i před ústavou.
Táže se na nejkratší možné termíny.

Dr. Procházka uvažuje o nejpříznivějších možnostech. Ovšem ústavní výbor může začít pracovat teprve, až se Národní fronta dohodne. Pro vypracování návrhu bude ústavní výbor potřebovat asi jeden měsíc, pak je třeba určitě doby pro vytištění a projednání v plénu. Dochází tak k celkové době asi dvou měsíců, kterou pokládá za minimální. Pak se však teprve začnou počítat lhůty, předepsané volebním řádem.

B. Laušman si klade otázku, zda je možno dohodnout ústavu v době volební agitace.

Dr. Rozehnal soudí, že těžiště problému je v tom, na jakou dobu je omezen život parlamentu. Cituje článek 6 ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění, podle něhož funkční období trvá až do doby, kdy se sejde nový zákonodárný sbor, nejdéle však 2 roky. Funkční období tedy končí bez ohledu na to, zda Ústavodárné národní shromáždění splnilo svůj úkol nebo ne. Jde o to, máme-li záruku, že ústavu dohodneme, nebo ne. Je věcí úvahy, zda volební boj je vhodným prostředím pro to, aby se ústava mohla tvořit. Nesouhlasí s názorem, že by se měla otázka junktimovat tak, že nejdříve musí být jistota o ústavě a pak stanoven volební termín, a navrhuje naopak, aby nejdříve byl stanoven volební termín a podle toho pak soustředěny síly k vypracování ústavy.

Dr. Kočvara je přesvědčen, že všem politickým stranám musí záležet na tom, aby ústava byla do voleb hotova. Národní fronta by si měla zjistit, jaké nejnaléhavější úkoly je třeba ještě nutně udělat a všechny ostatní síly a všechny čas by měla věnovat ústavě. Za tohoto předpokladu by myslel, že ústava může být hotova. Doporučuje, aby ještě dnes a nebo v příští schůzi se takový pracovní program stanovil.

Dr. Stránskému není jasný právní stav. Táže se, zda je možné vypsát volby v době trvání ÚNS, když toto není ještě rozpuštěno a když nová ústava není zatím přijata.

Dr. John cituje čl. 6 a 7 zákona č. 65/1946 Sb. a poukazuje zejména na právo prezidenta republiky rozpustit ÚNS.

Dr. Burian připomíná kromě možností, podávajících se z cit. ustanovení, ještě také na možnost nového ústavního zákona, který by tuto věc vůbec nově upravil.

Dr. Stránský nato doporučuje pustit se teď trochu paragrafů a promluvit si upřímně o tom, jak vypadá dnešní politická situace a co z toho rezultuje. Nemyslí, že difference v datu voleb, jak je strany navrhovaly, je nějaká licitace. Jde celkem o nepatrné výkyvy, které nehrají roli z hlediska agitačního. Hlavní věcí je, že všechny strany chtějí volby. Zdá se mu však, že strany nejsou dosti upřímné, pokud mluví o možnostech nové ústavy, které

jsou minimální. Samozřejmě by všichni byli šťastni, kdybychom mohli ústavu odhlasovat a podle ní pak provést volby. Ovšem každá strana si přitom představuje ústavu svou. Je třeba si položit otázku, jaké jsou vyhlídky, že v této krátké době se strany na ústavě dohodnou, zejména při dnešní situaci v Národní frontě. Stačí pohlédnout ráno do „Rudého práva“ a „Svobodného slova“, ale i do jiných listů, a každému je jasno, že jsme ve volebním boji. Je třeba si stejně jako posledně ujasnit, zda Národní fronta je sakrosanktum – a to zde zatím nikdo neřekl. Naopak ministr Kopecký mluvil nedávno o nové, opravené Národní frontě. Nechce zde dnes tyto poměry rozbírat, ale uvádí je jako doklad toho, jak těžké jsou dnes poměry v Národní frontě. Přitom začíná to povážlivě skřípat i v administrativě a legislativní práce vážnou. Když si uvědomíme, že zejména také poměr Čechů a Slováků není dosud vyřešen, dojdeme všichni k přesvědčení, že úkol – dohodnout ústavu – nezdoláme. Řečník je přesvědčen, že s tím souhlasí všichni a že si to myslí i posl. Slánský (ten se ohrazuje s tím, že pak by nebylo třeba zde sedět a o ústavě jednat). Nelze se dát tou ústavou handicapovat. Důležité je, aby se zlepšilo politické ovzduší, což prakticky znamená, aby volby byly co nejdříve. Tomuto požadavku se blíží návrh strany lidové nejvíc. Dnešní demagogie vyplývá z volebních poměrů – vždycky tomu tak bylo – a po volbách to jistě zase přestane. Doporučuje proto jednat o volebním termínu a v jeho názoru ho utvrzuje zejména také průběh včerejší schůze vlády.

Dr. Zenkl konstatuje, že se všichni zřejmě shodují v tom, aby ústava byla co nejdříve. Bude proto třeba zjistit, jsou-li tu takové zásadní rozpory, aby se daly překlenout, anebo není-li dohoda možná. Doporučuje proto, aby stanoviska stran byla zjištěna a aby se postupovalo podle podkladu, který byl všem stranám rozeslán. (Má na mysli přehled sporných otázek v osnově nové ústavy, který byl zaslán generálním tajemníkům pod č.j. 100/48-dův. z 27.1. t.r.)

Dr. John souhlasí s tímto postupem, doporučuje však předem zjistit, zda je skutečně na všech stranách dobrá vůle k tomu, aby se ústava ještě udělala. Z debaty se mu zdá, že tomu tak všude není. Upozorňuje, že s otázkou, zda bude nebo nebude ústava, souvisí též otázka dalšího ústavního provizória. To znamená, že nový parlament by byl volen znovu jen na dva roky a v případě, že by přijal ústavu, mohly by být eventuálně na podzim nové volby. To je třeba uvážit, poněvadž by to politicky nebylo asi příliš zdravé.

Dr. Stránský připomíná, že v tak vážné době je právě také předseda vlády na zdravotní dovolené a onemocněl resortní ministr – Nosek.

R. Slánský sděluje, že předseda vlády se vrátí za deset dnů.

Dr. Rozehnal nepochybuje o dobré vůli všech politických stran udělat ústavu, což se projevilo zejména při práci v ústavním výboru. Ale právě stěžejní problémy zůstaly na konec, stávají se volebními programy politických stran a to způsobuje neklid politického ovzduší. Přimlouvá se znovu za to, aby byl nejdříve stanoven termín voleb a podle toho pak zkoumány možnosti dohody. Bez vytčení časového cíle pokládá za nemožné zjistit, zda rozpory jsou překlenutelné nebo ne.

R. Slánský odmítá názor dr. Stránského, že všechny politické strany jsou přesvědčeny, že dohoda není možná. Domnívá se, že ty návrhy na brzké termíny voleb vycházejí právě z toho předpokladu, že ústava nebude. Poukazuje na právě vydanou publikaci nár. soc. strany „O novou ústavu“, kde je citát prezidenta republiky dr. Beneše, že hlavní prací parlamentu je udělat novou ústavu a přitom zde ministr nár. soc. strany řekne, že to nejde. Myslí, že o těch všech sporných věcech je možno se dohodnout, a to i o poměru Čechů a Slováků, vyjdeme-li z vládního programu, k němuž se všechny politické strany zavázaly. Dohoda je nejen pravděpodobná, ale i možná, a to i za dnešních poměrů v Národní frontě. Jinak by bylo škoda času a škoda debaty o těchto věcech. S ohledem na ústavní práce by KSČ byla pro co možno nejdelší termín voleb. Je tu však slet a ČOS žádá, aby volby byly nejpozději 16. května. Z toho vyplývá pro KSČ jako termín voleb první polovina května, který ostatně zde navrhoval dr. Stránský již v minulých schůzích. Není-li pro ostatní strany přijatelný 2. květen, pak by bylo možno uvažovat o 9. květnu. Tento termín bere ohled na to, co zde říkají předseda i zpravodaj ústavního výboru, že totiž potřebují k vypracování ústavy a k projednání dva měsíce. Také ministerstvo vnitra musí mít určitý čas pro vypsání voleb. Všechny další důvody pro to, aby volby se konaly v první polovině května, a to nejlépe 2. května, uvedl zde již v minulých schůzích předseda vlády Gottwald.

L. Holdoš nesouhlasí rovněž se stanoviskem ministra dr. Stránského. Z praxe ústavního výboru může říci, že se řada věcí dohodla rychleji, než se členové ústavního výboru původně domnívali. Také v otázce slovenské je dohoda možná. Stanovisko KSS v té věci je přijatelné i pro Čechy. Proti termínu voleb v dubnu mluví na Slovensku i některé další okolnosti, upozorňuje zejména na výročí poprav Tisa a na to, že ve slovenském kalendáři je uveden 14. svátek sv. Josefa. Obává se, že by těchto skutečností mohlo být na Slovensku zneužito protistátními živly.

Dr. Kočvara má k tomu poznámku, že okolnost se sv. Josefem s tím vůbec nesouvisí a že byla již vysvětlena církevními kruhy.

Také dr. Gregor nesouhlasí s názorem dr. Stránského, že by politická situace znemožňovala dohodnout ústavu. Nedohodnutí by naopak znamenalo další rozšíření základních rozporů v Národní frontě. Je přesvědčen, že dohodne-li se Národní fronta, a to je možné, ústavní výbor práci zvládne.

Dr. Zenkl se domnívá, že slovům dr. Stránského bylo špatně rozuměno. Řekl, že navrhované termíny voleb se vzájemně liší o pár dní. Je-li tu vůle k dohodě o ústavě, je možno ji udělat, a to i do konce dubna. Nejsou-li tu předpoklady, nebude to možné ani v květnu. Doporučuje znovu, aby se dobrá vůle ukázala tím, že se teď proberou jednotlivé sporné body a prosí referenta ústavního výboru, aby k nim podal stručný výklad.

Dr. Procházka sděluje, že spolu s dr. Johnem sestavili přehled hlavních sporných otázek, který byl rozdělán (je připojen jako příloha tohoto protokolu). Kdyby se podařilo vyřešit tyto otázky, byla by ústava vcelku dohodnuta. Na prvním místě tohoto přehledu je postavena reforma veřejné správy. Při řešení této otázky vycházel zpravodaj z budovatelského programu, který tu stanoví tři zásady, a to, že veřejná správa má mít charakter lidový – ne byrokratický –, že má být přebudována ve smyslu decentralizace a konečně, že má být zjednodušena, zhospodárněna. Pokud jde o decentralizaci, naskytá se tu hned základní sporná otázka. On sám se domnívá, že decentralizace je možná jen tím, že se přijme krajské zřízení, které ostatně bylo navrhováno již v roce 1920. Už tehdy Revoluční národní shromáždění stálo na stanovisku, že jiné řešení není možné. Navázali bychom tak na to, co bylo zamýšleno již naším prvním odbojem. Vychází se tu ze skutečnosti, že zemské národní výbory jsou orgány příliš těžkopádné, nehybné. S tím má být ovšem spojena velká reforma správy potud, že by ministerstva zůstala jen orgány řídicími. Krajské výbory by převzaly kompetenci zemských národních výborů a částečně by svou kompetenci přenesly na nižší národní výbory. Navrhuje se současně jen dvouinstanční postup, to znamená od místního národního výboru k okresnímu národnímu výboru a od okresního národního výboru ke krajskému národnímu výboru. S touto reformou je spojeno značné rozšíření kompetence národních výborů. Správa by se zároveň zhospodárněla. Podle dnešního stavu má Zemský národní výbor v Čechách asi 7400 úředníků a spolu se zemskými ústavami je v Čechách asi 11 200 zaměstnanců. Proti krajskému zřízení se namítá, že je nehospodárné, ale ve skutečnosti by naopak bylo levnější. Máme pro srovnání zatím jeden praktický příklad – ostravskou expozituru – která má jen 350 zaměstnanců. Odhaduje se, že by krajské zřízení v Čechách vyžadovalo asi 6–7000 zaměstnanců. Již z toho je vidět, že by krajské zřízení nebylo dražší. Ale ušetřilo by se i jinak, například na cestách obyvatelstva, které nyní musí

dojždět do dalekých správních center, styk obyvatelstva s národními výbory by se zjednodušil, věci by se většinou daly vyřídit v místě a zároveň by se podporoval vznik nových kulturních a hospodářských center. Tím by se zabránilo i nebezpečí překrvení velkých hlavních měst.

Také lidovost národních výborů, kterou žádá Košický program, nelze dost dobře uskutečnit při zřízení zemském. Tak například na jednoho referenta (voleného) připadá u ZNV v Praze 600 až 1000 úředníků. Při krajském zřízení by na jednoho referenta připadlo asi 20 až 50 úředníků. Došlo by tedy k daleko většímu zlidovění správy.

Také hospodářské plánování potřebuje decentralizaci, a to nejen ve smyslu přenesení kompetence směrem dolů, ale také tím, že potřebujeme pro plánování vytvořit menší teritoriální celky, než jsou země, zejména Čechy. Okresy jsou k tomuto účelu zase příliš malé. To by umožňovalo také lepší budování některých zaostalých krajů. Návrh na druhé straně umožňuje i jakési svazy krajů, jimž možno svěřiti jisté kompetence společně.

Závěrem upozorňuje na to, že krajské zřízení je u nás odůvodněno i historicky a také přirozená potřeba vytvořila si na některých úsecích již sama krajské orgány, jako např. soudy, orgány hospodářské samosprávy, oblastní vojenská velitelství atd. Ze všech těchto důvodů pokládá mluvčí krajské zřízení za předpoklad řádné správní reformy.

Dr. John vidí jádro problému v celkovém charakteru národních výborů. Tyto jsou na jedné straně chápány jako nositelé veškeré správy, na druhé straně pak zase jako orgány samosprávné, kteréžto pojetí navazuje na zemské národní výbory jako vrcholné orgány. Je tu však ještě možnost středního řešení, které vychází ze stavu předválečného. Podle něho by u národních výborů bylo soustředěno i to, co patřilo samosprávě, i to, co patřilo správním úřadům. Ve sféře samosprávy by instanční postup končil u krajů nebo zemí, ve sféře přenesené u ministerstev. S těmito různými druhy pojetí souvisí pak také otázka financování. Celý problém pak ovšem navazuje na zásadní řešení poměru Čechů a Slováků.

Dr. Procházka doplňuje svůj výklad ještě poznámkou, že podle budovatelského programu má být kompetence národních výborů rozšířena. Kompetenci zemských národních výborů by však nebylo již možno dále rozšiřovati, jsou už při dnešním stavu přetíženy. Provedení tohoto bodu budovatelského programu již samo vyžaduje zavedení zřízení krajského.

Dr. Belluš zjišťuje, že sporné otázky, které tu byly předloženy, nejsou všechny a že chybí některé zásadní, například otázka svobody tisku a některé jiné. Pokud jde o národní výbory, jde tu o dvě věci: 1. o jejich strukturu, 2. o jejich charakter.

K otázce struktury: Navrhuje se, aby byly zřízeny krajské výbory. K tomu je třeba říci, že pro Slovensko je toto zřízení nepřijatelné již z toho důvodu, že Slovensko představuje poměrně malé území. Měla-li by tam být zavedena ještě instituce krajských výborů, znamenalo by to takovouto hierarchii orgánů: místní národní výbory, okresní národní výbory, krajské národní výbory, pověřeníctvo a ministerstvo. To je úplná inflace národních orgánů.

Pokud jde o charakter národních výborů, mají být podle zpravodaje vykonavateli veškeré státní moci. Nutno však trvatí také na jejich charakteru samosprávném.

Dr. Burianovi se jeví celý problém politicky jako otázka jednotné veřejné správy na celém území republiky. Tuto zásadní otázku si musíme v první řadě vyřešit, jestliže slyšíme, že pro Slovensko je krajské zřízení nepřijatelné. Po stránce administrativní nesouhlasí s názorem, že decentralizace vyžaduje nezbytně krajské zřízení, neboť je nesporné, že i správa, která buduje na zemském zřízení, je decentralizována. Je pravda, že zemské zřízení je těžkopádné, ale na druhé straně je jakýmsi vyrovnávacím článkem politické správy a ochranou před nebezpečím atomizace správy, která by mohla nastati při různém politickém složení krajů. Z hlediska vhodnosti administrativní je pak třeba upozorniti na to, že je to instituce nevyzkoušená a není proto snad třeba, aby se tato otázka řešila již v ústavě. Stejně by praktické provedení nebylo možné už z technických příčin (umístění, budovy, úředníci atd.) ihned. Doporučuje proto rozhodnout se jen pro formu národních výborů, ale jejich organizaci ponechat otevřenu.

Také dr. Rozehnal je toho názoru, že otázka národních výborů se dotýká zásadně otázky poměru Čechů a Slováků. Má za to, že jednou ze záruk jednotnosti státu je jednota jeho organizačního principu na Slovensku i v českých zemích. Dr. Belluš zde řekl, že krajské zřízení je pro Slovensko nepřijatelné. Z toho důvodu je nutno odložit definitivní řešení této otázky až do vyřešení poměru Čechů a Slováků. K otázce decentralizace poznamenává, že zpravodajem navrhovaná podřízenost národních výborů znamená likvidaci samosprávy. Nejde tu jen o podřízenost instanční, nýbrž o podřízenost služební. Návrh nevychází z platné legislativní úpravy a neuznává právní subjektivitu samosprávných svazků. Tím se stávají z volených orgánů lidových volené orgány byrokratické. Zásada, že lid je zdrojem veškeré státní moci se tu stává pouhou historickou ozdobou. Dovolává se slov budovatelského programu, podle něhož se vláda vyslovila pro rozšíření a přesné vymezení pravomoci národních výborů všech stupňů tak, aby národní výbory v mezích platného právního řádu mohly ve své pravomoci

řešiti včas a účelně všechny věcné i osobní otázky, pokud se nedotýkají zájmů vyšších celků a nejsou jim vyhrazeny. Také platný právní řád staví na územní samosprávě jako subjektu majetkovém. Cituje v té souvislosti dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory, zákon č. 249/1946 Sb. o zatímní úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy a některých jiných osob veřejného práva, a konečně znárodnovací dekrety č. 100 až 102/1945 Sb. Návrh zpravodajův zavádí nejostřejší centralismus státní ve formě služebních příkazů. Byly zde uváděny cifry, odůvodňující menší finanční náklady zřízení krajského. Stejně tak se však dá statisticky dokázat opak. Jsou to statistiky, které jsou správným součtem nesprávných cifer. Připojuje se k názoru dr. Buriana, že tyto otázky nelze řešit ze dne na den a že se jim musí ponechat čas.

V. Kopecký myslí, že základní otázkou při řešení struktury naší správy je otázka, jaký stát chceme vybudovat. Vzpomíná slov prezidenta republiky z roku 1945, kdy hodnotil převratný význam národních výborů z hlediska nové organizace naší správy a řekl, že v roce 1918 jsme v podstatě v tomto směru žádnou revoluci neprovedli, nýbrž že jsme převzali starý rakouský policejně-byrokratický systém. Je historickou zkušeností, že kdykoliv se demokratická revoluce rozbíhá kupředu, vypnou se na druhé straně všechny síly k tomu, aby se vše zase vrátilo do starého stavu. Není bezvýznamné, že v ústavě z roku 1920 se již o župách mluví a že se župní zřízení kladlo už tehdy za cíl. Viděli jsme však, že jakmile se vývoj stále více a více odpojoval od revoluce, došlo konečně v roce 1925 pod vlivem tehdejší vlády opět k návratu ke starému zemskému zřízení. Krajské zřízení je otázkou dokonání naší demokratické – nikoliv socialistické – revoluce. Poukazuje na jiné státy, zejména Francii, Švýcarsko, SSSR, kde je vybudována moderní organizace státní správy na principu decentralizace. Přitom to neznámá naprosto atomizaci správy, zvláště při dnešních nejdokonalějších dopravních prostředcích, nýbrž naopak dokonalejší způsob jednotné státní správy. Prakticky to znamená např., že musela-li se dříve Olomouc obracet na Prahu přes Brno, bude se obracet na Prahu nyní přímo. Bylo by protismyslné, a každý to cítí, že je to nezdravé, abychom setrvali na zemském zřízení, zatímco naše oblastní střediska chřadnou. U nás jsou velkými centry jen Praha, Brno a Bratislava, zatímco v jiných státech vzkvétá řada dalších oblastních středisek kromě hlavních měst. Jde o likvidaci provincionalismu. Mluví má za to, že krajské zřízení by bylo možné i na Slovensku. Poněvadž ale Slováci mají obavu, že by mohli být Čechy majorizováni, je třeba respektovat jejich národnostní práva. To nám situaci

komplikuje a nutí ke kompromisu. Můžeme se však dohodnout o českých zemích a Slováci nechť si rozhodnou sami, i když jsme si vědomi, že nám to správu komplikuje. Samospráva je u nás pozůstatkem z doby cizovlády. Touto institucí jsme se bránili proti cizovládě, dnes však tyto důvody odpadly. Mohou proto národní výbory být orgány státní správy, což by byl ideální stav. Pozastavuje se nad národně socialistickým návrhem ústavy, podle něhož by byly zřízeny tři zemské vlády, což by mělo za následek neúnosný počet ministrů. Klade národně socialistické straně otázku, zda je pro zachování zbytků staré rakouské správy, jak to nazval prezident republiky, a nebo pro zavedení nové, moderní, lidově demokratické správy. Označuje národně socialistický návrh za monstrum a domnívá se, že dr. Burian s ním nemá nic společného. Nadhazuje otázku referenda o krajském zřízení a domnívá se, že většina občanstva by se pro ně vyslovila. Kdyby ostatní politické strany přistoupily na krajské zřízení, znamenalo by to velký krok ke zlepšení ovzduší v Národní frontě. Nelze žádat po KSČ, aby byla pro zřízení, které vyhovovalo minulému století. Krajské výbory jsou lidově demokratická – ne socialistická – forma správy. Jsou dokonáním toho, co měli na mysli prezident Masaryk i Beneš, kteří usilovali o zmodernizování veřejné správy. Závěrem apeluje řečník znovu na všechny politické strany, aby na krajské zřízení přistoupily. Máme-li znárodněný průmysl a banky, je protismyslné zachovávat starý systém správní.

L. Holdoš se vrací k tomu, co zde řekl dr. Belluš, že totiž krajské zřízení je pro Slovensko nepřijatelné. Domnívá se, že to je jenom stanovisko Demokratické strany, nikoliv však celého Slovenska. Stačí podívat se na mapu republiky, zejména na polohu Bratislavy jako hlavního města, abychom viděli důvod, který mluví pro krajské zřízení. Bratislava má takovou polohu, jako kdyby Aš byla hlavním městem Čech. Pro krajské zřízení mluví také podmínky komunikační a volání po návratu k župám, které se ozývá nejen z východního Slovenska, ale i ze středního, např. z krajů podtatranského, zvolenského a jiných. Nebál by se proto na Slovensku plebiscitu o této otázce. Jsou snad obavy z komplikovaného instančního postupu, ale to by se dalo vyřešit, zejména navrhuje-li se všeobecně dvouinstanční postup.

Další obava je, že by tím mohly být ohroženy slovenské národní orgány. Řečník se však domnívá, že tuto otázku lze řešit bez újmy těchto orgánů. Dnešní stav na Slovensku, zejména důsledky industrializace, která vede k tvoření dalších center průmyslových, si přímo krajské zřízení vyžaduje. KSS pokládá uskutečnění krajských výborů na Slovensku za potřebné a možné, a to nezávisle na úpravě poměru Čechů a Slováků. Připojuje se rovněž k požadavku, aby národní výbory byly nositeli veškeré státní správy.

L. Kopřiva má za to, že i odpůrci krajského zřízení, jak se ukázalo v tiskové diskusi, musí uznat, že krajské zřízení představuje vyšší a dokonalejší typ veřejné správy. Za celých posledních 50 let nebylo u nás provedeno nic k zmodernizování veřejné správy. Dosavadní úprava vyhovovala rakouské vládě, nevyhovuje však nám. Je od 16. června 1945 v Zemském národním výboru a zdůrazňuje, že tam nepřišel už s názorem proti zemskému zřízení, zkušenosti za tu dobu ho však přesvědčily, že změna je nutná. Je to v zájmu řádného vyřizování věcí, neboť je vyloučeno při zřízení zemském, aby referent poznal věc na místě a bezprostředně. Je vyloučen živý bezprostřední styk s podřízenými okresy a znalost místních poměrů. Za dvě čtvrtletí minulého roku měl ZNV v Praze téměř 1 000 000 spisů (932 000). Jak může pak vypadat kvalita rozhodování při takovémto stavu. Členové rady ZNV i referenti mají nejlepší vůli, ale nejde to, neboť nemohou znát dokonale materií. To má za následek, že není v mnohých případech rozhodováno tak, jak by vyžadoval zájem toho kterého okresu nebo města. V důsledku toho pak celé kraje obviňují ZNV, že on je překážkou jejich rozvoje. Bylo zde tvrzeno, že zemské zřízení je lacinější, ale to nikdo neprokázal. I kdyby tomu tak však bylo, je zde finanční otázka druhořadou, v první řadě jde o to, aby veřejná správa byla dobrá, pružná, rychlá, a to je při dnešním stavu nemožné. Chce-li ZNV dobře rozhodnout, musí na místo poslat komisi, což je drahé a dlouho to trvá. To pak vede k tomu, že se řada věcí rozhoduje od zeleného stolu a bez řádné znalosti poměrů. Jsme si vědomi, že přesun úřadů do krajů neznamena hned rozkvet takového kraje, ale krajské výbory budou moci věci rychleji a lépe rozhodovat, podníti to tvůrčí iniciativu a povede postupně také k zlepšení a rozkvětu sídla krajského výboru.

Důvodem pro to, že chceme, aby krajské zřízení bylo zakotveno v ústavě, je jednak to, že to vyplývá z ústavního dekretu prezidenta republiky ze 4.12.1944, č. 18 Úř. věst. čsl. a jednak to, že je tu nebezpečí, že by se pak zase mohla tato věc zatlačit do pozadí, jako se to stalo za první republiky. Největší potíž národních výborů je jejich dvojkolejnost, která v sobě skrývá nebezpečí, že by národní výbory mohly řešit věci z hlediska lokálního a ne z hlediska potřeb celého státu. Dříve měla samospráva své oprávnění, neboť směřovala proti centralizaci rakouské vlády. Dnes tomu tak však není. Dnes není rozporů mezi vládou a národními výbory a nemohou být stavěny proti sobě. Pokud jde o Slovensko, připomíná řečník, že se tam v září minulého roku konala konference národohospodářských a komunálních pracovníků, která se vyslovila pro krajské zřízení.

Dr. Drtinovi se zdá, že někteří řečníci nesprávně pochopili úkol, který tu máme. Zde přece nejde o to, abychom se vzájemně přesvědčovali, které řešení je lepší. K tomu byl čas dva roky a za tím účelem vyslaly politické strany do ústavního výboru své zástupce, aby tam se důvody všech stran objasnily. Nyní jsme v časové tísní a nevíme, zda ústavu lze dohodnout nebo ne. Pokládal by za rychlejší postup, kdyby strany zde ke každé otázce sdělily jen své stanovisko a kdyby se zjistilo, zda tato stanoviska lze nějak sblížit a najít kompromis přijatelný pro všechny. Někteří řečníci již zde dosti pregnantně vyjádřili, co si pod dohodou představují. Řečník sám osobně si myslí, že krajské zřízení je modernější, lepší, lépe vyhovuje a odpovídá požadavku zmodernizování veřejné správy. Je pravda, že tanulo na mysli zákonodárcům už v roce 1920, a byly to politické důvody, tehdy hlavně německá otázka, které jeho uskutečnění zabránily. I dnes je nutno se dívat na tyto věci reálně, hledat politické řešení, což však neznamena přistoupit na požadavek KSČ, jak zde naznačil ministr Kopecký. Řečník klade otázku, zda je možná dohoda o krajském zřízení. Na otázku R. Slánského, jaké jsou dnes politické důvody, které brání přijetí krajského zřízení, které se uznává za lepší, odpovídá dr. Drtina, že pro národně socialistickou stranu je jedna conditio sine qua non: jednotné řešení pro celý stát. Obávají se, že v opačném případě by zde bylo dáno nebezpečí rozkolu státu. Otázka tedy zní tak, je-li pro české země i Slovensko přijatelné krajské zřízení nebo ne. Nemohou-li Slováci krajské zřízení přijmout, neprejudikujeme alespoň definitivnímu řešení a nedávejme to do ústavy. Přenechme to dalšímu vývoji. Tady máme jednu možnost si ověřit, je-li dohoda o ústavě dnes možná nebo ne. Na otázku Št. Bašťovanského, zda jeho podmínka se týká jen národních výborů nebo i slovenských národních orgánů, tj. pověřenců a Slovenské národní rady, odpovídá dr. Drtina, že jeho požadavek jednoty správního zřízení se týká všeho.

Dr. Rozehnal nechce zde přesvědčovat o tom, které zřízení je lepší, ale má několik poznámek k argumentům, které zde byly uvedeny. Ministr Kopecký zde ztotožnil otázku zemského zřízení s byrokratismem a s pozůstatky starého feudálního státu. Nutno si uvědomit, že byrokracie byla a je údělem lidstva všude a od nejstarších dob. Pokud se ministr dovolával slov prezidentů Masaryka a Beneše, chce uvést některá tvrzení na pravou míru a cituje novoroční poselství prezidenta Masaryka z roku 1922, kde mluvil o potřebě nové administrativy, nového jejího ducha, o nových metodách atd. Zde nejde o tu byrokracii úřednickou, ale o tu novou byrokracii lidovou, která vzniká zavedením služební podřízenosti a která se zde má vytvořit. Členové národních výborů by zde byli degradováni z volených

zástupců lidu na poslušné volené úředníky. Na výsledku voleb by mnoho nezáleželo, rozhodovaly by služební příkazy ministrů, hlavně ministra vnitra. Jde nejen o likvidaci samosprávy, ale vůbec volených orgánů národních výborů. Ministr Kopecký argumentoval také tím, že Olomouc má zájem na tom, aby nemusela jezdit do Prahy přes Brno. Samozřejmě není ideálem Olomouce jezdit do Prahy přes Brno, ale jezdit do Brna, a to znamená decentralizaci. Zde se pod rouškou decentralizace zavádí nejostřejší centralizace. Samotným rozdrobením správy bychom také nevytvořili ještě nějaká nová hospodářská střediska. Pro ta musí být dány hospodářské předpoklady. Souhlasí s názorem ministra Kopeckého, že kdyby ostatní strany přijaly krajské zřízení, že by se vyjasnilo ovzduší v Národní frontě, stalo by se tak ale za cenu úplné centralizace. Kdyby na druhé straně národní výbory si měly zachovat svou kompetenci a kdyby nebyly závislé na služebním příkazu, dostávaly by se do rozporů s vládou, neboť by nebyly politicky složeny vždy jako vláda a nastal by rozklad státní moci. Lidová strana proto nemůže ustoupit od svého stanoviska, zejména také s ohledem na požadavek jednoty státního zřízení na Slovensku a v českých zemích.

Dr. Zenkl se obává, že dosavadní způsob jednání nás nepřivede k žádánímu řešení. Opakuje se tu to, co se diskutovalo již v ústavním výboru a v subkomisi. Argumenty jsou všem stranám známy. Doporučuje proto, aby každá strana prohlásila, jak daleko je ochotna jít v zájmu dohody a aby se tato stanoviska zkonfrontovala.

Dr. Bernard sděluje, že sociální demokracie pokládá krajské zřízení za všech hledisek za účelnější. Toto své stanovisko však podřizuje zájmům státním, zájmům státní jednoty a celostátního plánování. Z toho důvodu by pokládal za účelnější, kdyby se o této věci pojednalo v souvislosti se zásadní úpravou poměru Čechů a Slováků. Pokud jde o charakter národních výborů, neměly by tyto podle názoru sociální demokracie ztratit úplně postavení samosprávných orgánů a z toho důvodu by také neměly být ve všech věcech podřizeny ministerstvům. Národní výbory by tak ztratily charakter orgánů lidových, volených, a byly by úplně podřizeny ministerské byrokracii, což by bylo na úkor požadavku zlidovění administrativy, pro kterou jsme se vyslovili. Z debaty je vidět, že stanoviska stran stojí ostře proti sobě a že dohoda je zatím těžko možná. Doporučuje proto, aby otázka charakteru národních výborů byla svěřena dalším ústavním zákonům, i když je si vědom toho, že to není řešení a že se naskýtá otázka, co má platit v době tohoto provizoria. Soudí, že by nezbylo zatím než ponechat dosavadní stav i se všemi dnešními obtížemi. Jinou cestu

však nevidí a ústava nemůže jít dál, než kam dospěla teorie i praxe v této věci. Ostatně kdyby pro tuto otázku nedošlo k dohodě o ústavě, zůstalo by zatím také vše při starém.

Dr. Šabo prohlašuje za Stranu slobody, že tato žádá, aby státní správa byla jednotná na celém území státu. Myslí proto, že otázka národních výborů závisí od vyřešení otázky poměru Čechů a Slováků. Dříve než k tomu dojde, je škoda debaty. Kdyby ani pak nebyla možná dohoda, nezbylo by než svěřit úpravu této otázky pozdějšímu zákonu.

Dr. Kvetko zjišťuje, že všechny strany v podstatě říkají, že otázka krajského zřízení je problémem ústavně právního postavení Slovenska. I Demokratická strana je toho názoru. Klade všem stranám otázku, zda pokládají za možné, aby na Slovensku byl instanční postup o 5 člancích – místní národní výbory, okresní národní výbory, krajské národní výbory, pověřenectva a ministerstva. Kromě toho problém národních výborů není jen problémem státní administrativy, neboť nejsou jen orgány státní moci. Se ztrátou jejich právní subjektivity nemůže Demokratická strana souhlasit. Ve skutečnosti by rozhodovali byrokrati a byla by odstraněna lidová samospráva. Nemohou souhlasit s tím, aby ministr vnitra měl celou lidovou demokracii v rukou. Chtějí moderní státní správu, pokrokovou, která by se opravdu opírala o lid a neztrácela právní subjektivitu. Je omyl domnívat se, že nějaká města rostou nebo rozkvétají tím, že jsou tam umístěny úřady. Jako příklad z posledních tří let uvádí Brno, které zná z doby studií, a které dnes v důsledku centralizace upadá den ze dne. A stejně by to bylo s Bratislavou, nebýt slovenských národních orgánů. Kromě toho má Slovensko své zvláštní problémy, zejména otázku života malých okresů. Na Slovensku měli již různá zřízení, malé župy, velké župy, ale nic se tím nevyřešilo. Je to problém hospodářsko-sociální, ne administrativní. Krajské zřízení na Slovensku by znamenalo další minus, neboť by vedlo k pěstování krajského lokálpatriotismu.

Dr. Zenkl se pokouší vyloupnout z debaty stanoviska jednotlivých politických stran a shrnuje je takto:

KSČ je pro krajské zřízení, přičemž zdůrazňuje decentralizaci a netrvá bezpodmínečně na tom, aby táž úprava byla také na Slovensku. To přenechává Slovákům.

Demokratická strana říká, že pro Slovensko se krajské zřízení nehodí.

Strana nár. soc. je toho názoru, že není nutno tuto otázku řešit v ústavě, je pro decentralizaci, což není totožné se zavedením krajského zřízení, ale jako hlavní požadavek klade jednotnou úpravu celostátní.

Strana lidová má za to, že věc není zatím zralá k řešení, zdůrazňuje jednotnou úpravu v celé republice, trvá na decentralizaci. Prohlašuje, že nemohou-li ustoupit komunisté, nemohou ustoupit ani oni.

KSS říká, že kraje jsou žádoucí i pro Slovensko, bez újmy na existenci slovenských národních orgánů a bez ohledu na řešení ústavního poměru Čechů a Slováků.

Sociální demokracie je pro krajské zřízení, ale za předpokladu jednotné úpravy pro celý stát. To znamená řešit tuto otázku, až bude vyřešena otázka poměru Čechů a Slováků a nebyla-li by vyřešena, doporučuje vyhradit otázku charakteru národních výborů zvláštnímu zákonu.

Strana slobody je pro jednotnou úpravu pro celou republiku.

R. Slánský konstatuje, že jako první se dostala k projednávání velmi nesnadná otázka. Ale byla vyjasněna stanoviska a to je důležité. Nevyučuje, že se přece jenom dojde k nějaké dohodě, jako tomu bylo při nedávném jednání o zemědělských otázkách. Ukázalo se, že nejen KSČ a KSS, ale i nár. soc. strana a sociální demokracie uznávají, že krajské zřízení je účelnější a modernější, ovšem poslední dvě strany kladou jako podmínku, že bude zavedeno pro celý stát. KSS říká, že krajské zřízení je na Slovensku možné. Jen Demokratická strana a lidová strana jsou proti krajskému zřízení. Souhlasí s názorem, že dnes se tato otázka nevyřeší a že bude nutno se k ní vrátit, až se bude jednat o poměru Čechů a Slováků. Nechat tuto otázku v ústavě nevyřešenou, jak navrhuje dr. Burian, by znamenalo krok zpět oproti první ústavě. K námitce centralizace, která tu byla vznesena, prohlašuje, že KSČ je pro to, aby místní národní výbory a okresní národní výbory měly větší pravomoc, než mají dnes zemské národní výbory. Byla by to tedy decentralizace a ne nejostřejší centralizace. Nemusilo by se se vším do Prahy, nýbrž řada věcí by se vyřídila v Plzni, Olomouci atd.

Dr. Zenkl by si přál, aby se strany nyní ještě jasně vyjádřily k otázce, zda jsou pro to, aby na celém státním území bylo jednotné správní zřízení.

R. Slánský prohlašuje, že KSČ je pro krajské zřízení i na Slovensku.

Dr. John se domnívá, že z takto postavené otázky nevzejde žádná dohoda. Celý problém souvisí s úpravou poměru Čechů a Slováků, jak se ukázalo už v debatě, která se o těchto věcech vedla v ústavním výboru, a doporučuje proto odložit jednání o této věci a projednat ji teprve společně s otázkou Slovenska.

Dr. Procházka je přesvědčen, že reformu správy lze provést na celém území státu, aniž by byly narušeny slovenské národní orgány.

Dr. Zenkl se táže, zda strany by souhlasily s tím, aby se o otázce krajského zřízení jednalo až v souvislosti s projednáváním poměru Čechů a Slováků. – Zástupci všech politických stran souhlasí. – Nato sděluje řečník, že na něho byl vznesen požadavek, aby všechny politické strany dostávaly po dvou výtiscích zápisu o schůzích Národní fronty. Poněvadž nikdo nevznesl námitek, pokládá tento postup za schválený a přerušuje ve 13.10 hod. schůzi s tím, že se v ní bude pokračovati ve 14 hod. odpoledne.

Pokračování ve schůzi Národní fronty
dne 28.1.1948 (odpolední část)

Dr. Zenkl zahajuje schůzi ve 14.25 hod., navrhuje, aby se postupovalo podle jednotlivých bodů podkladu, a to tak, že by referent ke každému bodu stručně uvedl, v čem je spor, načež by strany bez debaty sdělily své stanoviska.

Dr. Procházka se vrací k otázce zásadního pojetí instituce národních výborů. Shrnuje stručně dvě hlediska, která se tu střetají. Na jedné straně je to pojetí, které chce zrušit dvojkolejnost a sloučit samosprávu se státní správou v jednotnou lidovou správu, přičemž by kompetence lidové správy byla značně rozšířena, neboť by byla jedinou nositelkou veřejné správy. Na druhé straně je to pojetí, které v tomto řešení vidí likvidaci samosprávy a trvá na rozdělení mezi státní správu a samosprávu. Zpravodaj upozorňuje, že za Rakouska toto rozdělení mělo smysl, poněvadž státní správa vycházela z monarchie, z osoby mocnáře, a samospráva byla jakousi koncesí. Dnes je tomu však jinak. Dnes chceme jednotnou správu lidovou, což znamená jakési rozšíření samosprávy na celý stát. Přitom pojetí, které chce udržet rozdělení samosprávy a státní správy, chce udržet zemské zřízení, které by vedlo k hlubokému roztržení státní správy.

Dr. Burian upozorňuje, že při řešení, navrhovaném zpravodajem, by zůstala nevyřešena otázka majetkoprávní a táže se, či by byl dosavadní majetek obcí, načež odpovídá dr. Procházka, že by zůstal majetkem těchto obcí a spravoval by jej národní výbor, neboť jeho návrh připouští, aby národní výbory mohly jistým majetkem hospodařit.

Dr. Rozehnal soudí, že má-li zůstat jakási místní správa, pak je nutno nechat jí také určitou míru svobody. Při koncepci generálního zpravodaje tomu tak však není, neboť v jeho formulaci není dána možnost pro to, aby národní výbory mohly mít právní subjektivitu. Kardinální otázkou tu je,

komu budou národní výbory zodpovědné, zda ústřední vůli státu nebo lidu. V tom je právě rozpor mezi oběma koncepcemi.

Dr. Belluš vidí v návrhu generálního zpravodaje absorpci samosprávy státní správou. Řečníkovi nejde o zachování dvojí koleje správy, ale o zachování kompetence národních výborů v otázkách samosprávy.

Dr. Stránský prosí o některá vysvětlení, neboť není tak důkladně informován o některých problémech, jako přítomní členové ústavního výboru. Stál u kolébky zákona o zlidovění správy, který vyšel původně v Londýně. Při projednávání tohoto zákona byla londýnská emigrace ve stálém kontaktu s emigrací moskevskou a zejména o tomto zákoně se dohodly plně. Při jednání o národních výborech se nejvíce autoři zdrželi u věty, že národní výbory jsou podřízeny zemským národním výborům a všechny národní výbory vládě. Dával tehdy na uvážení, zda to není akademická věta, jestliže se nepodepře zodpovědností, neboť podřízenost je pak frází. Poukázal na to, že podřízenost každého lidového zastupitelstva je iluzorní věcí. V samotném pojmu lidového zastupitelstva je, že ho nelze k odpovědnosti přidržet. Není tu pro to žádná záruka. Nyní jako ministr udělal v té věci určité zkušenosti. Když se dostal do konfliktu se Zemským národním výborem, zjistil, že vzniká neřešitelná situace, neboť to nejsou úředníci a pojem subordinace se tu nedá nijak aplikovat. Tuto zkušenost ostatně udělali všichni ministři, zejména pak ministr Nosek. Touto zkušeností se mu však zároveň vyjasnilo, v čem je problém, a má dojem, že na to se v ústavním výboru nepamatovalo. Je totiž třeba rozlišovat národní výbory jako lidová zastupitelstva, jimž patří ta samosprávná funkce, a úřady národních výborů. To jsou dvě různé věci, které jsou spojeny osobou předsedy, který je jednak předsedou lidového zastupitelstva a je mu odpovědný, jednak jako šéf úřadu [je] podřízen úřadům vyšším. Věcně je tento rozdíl charakterizován tím, že na rozdíl od lidového zastupitelstva, které se řídí jen úvahami politickými, úřad nemá této svobody, poněvadž je podřízen zákonu. Zastupitelstvo často tu příslušnou platnou normu ani nezná, není to jeho věcí, nemusí jít také jen o právní normy, nýbrž i [o] jiné, hygienické apod. Tyto úvahy nelze řešit většinou, ale odborně, tj. aplikací příslušné normy. V této věci je tu proto úřad, který musí hledat rozhodnutí nejvíce se blížící platnému právnímu řádu. A o to právě jde, aby v otázkách, kde nemůže rozhodovat majorita, rozhodoval úřad. Předseda jako šéf úřadu, který je podřízen úřadům vyšším, má skládat slib a vláda má mít možnost vzpurného úředníka eventuálně odvolat a žádat, aby byl zvolen jiný. Nejde tu o konflikt byrokracie s lidem, nýbrž vyššího lidového orgánu s nižším. Rád by zde dostal odpověď na otázku, zda po této stránce nová ústava zjedná pořádek.

Dr. John k tomu podotýká, že problém odpovědnosti se při jednání o ústavu nejjasněji promítl při řešení postavení pověřenců, kde je rovněž určitá sféra, která je obdobou činnosti samosprávné, a vedle toho sféra výkonné státní moci. Největší potíže tu dělá otázka, jak odpovědnost garantovat. Při pojetí národních výborů všechny strany vycházely z Košického programu a z dekretu prezidenta republiky o národních výborech. To znamená, že funkce bývalého okresního hejtmána je vykonávána národním výborem jako sborem. Obě koleje jsou tu sloučeny, alespoň funkčně. Proto se na jedné straně požadovala odvislost národních výborů od vlády a vynutitelnost jejich příkazů ve všech sférách, na druhé straně pak (krajní stav) se žádá, aby národní výbory byly podřízeny jen vyšším národním výborům. Třetí hledisko připouští, že v některých směrech jsou národní výbory samostatné a odpovědné jen lidu, v jiných směrech že podléhají vládě, ale jako sbor, ne jako úřad nebo jedna osoba. Kdyby zde nebyla garantována vynutitelnost, mohlo by to mít vážné důsledky politické. Národní výbor by si mohl žít popřípadě po svém, nezávisle na vládě.

Dr. Procházka upozorňuje, že je třeba si uvědomit, že národní výbory nejsou jen zastupitelskými orgány, nýbrž kromě toho také orgány, jichž prostřednictvím má lid provádět zákony. To je rozdíl od parlamentu, který je jenom zákonodárným sborem. Další rozdíl je v tom, že členové parlamentu jsou sice lidem zvoleni, pak však jsou neodvislí po celé funkční období, načež teprve je opět možná kontrola. Naproti tomu národní výbory jsou podle Košického programu pod stálou kontrolou lidu. Jsou typickými orgány výkonnými, které jsou stále lidem kontrolovány. Jejich odpovědnost je několikerá. Úřad je jen orgánem národního výboru, a to i podle pojetí národně socialistické strany. Na otázku dr. Stránského, zda by toto řešení znamenalo, že by úředník musil s každou věcí ke schválení do pléna, odpovídá dr. John, že tomu tak není, ale že by úředník odpovídal za každý úkon na něho přenesený národním výboru.

Dr. Procházka dodává pak ještě k otázce odpovědnosti národních výborů, že tato je především politická, prováděná jednak volbou, jednak kontrolou činnosti během funkčního období, dále však je to odpovědnost správní, čímž se rozumí odpovědnost za dodržování zákonů, nařízení, pokynů vyšších orgánů atd. a konečně je to odpovědnost instanční, která však podle zpravodajova návrhu není příliš široká a má být v podstatě omezena na dvě instance. Hlavní zásadou je, že národní výbor je jen jako kolektivum odpovědný.

V. Kopecký soudí, že dr. Stránský vnesl do debaty myšlenku, která už je překonána. Dnes už i odpůrci formulace, doporučené KSC, uznávají

sloučení funkce zastupitelské a exekutivní. A o to právě šlo v diskusích mezi Londýnem a Moskvou. Moskva chtěla, aby obě tyto funkce byly spojeny a toto stanovisko nakonec zvítězilo. To došlo výrazu i v dekretu prezidenta republiky a ani nár. soc. strana sama se proti tomu nestaví. Národní výbory v sobě prostě slučují obojí moc – usnášecí i prováděcí. Zbývá tu jen vyřešit otázku tak zvaného hospodářství místního. To však lze provést zvláštním zákonem. Kompetence národních výborů bude vymezena, bude stanoveno, co může rozhodovat on sám a co musí předložit vyššímu orgánu, bude vymezen instanční postup a jeho rozsah. Národní výbor bude v jeho kompetenci kontrolovat lid.

Na otázku dr. Stránského, kdo bude například jmenovat policejního ředitele, odpovídá V. Kopecký, že to je stanoveno zákonem o Národní bezpečnosti. Charakterizuje tuto strukturální změnu veřejné správy tak, že v podstatě to, co se dosud nazývalo samosprávou, bude nyní státní správou a naopak. V důsledku toho bude mít lid daleko větší moc, než měl dříve. Je to skutečná demokratizace správy. I strana národně socialistická a lidová uznávají, že národní výbory jsou orgány státní správy. Kdyby tomu tak nebylo, znamenalo by to rozpad v městské republiky, jak existovaly ve středověku. To by byla skutečná atomizace správy. Vidí celý vtíp těchto obtíží v tom, že některé politické strany se zdráhají přistoupit na navrhované řešení proto, že v čele stojí dnes vláda, kde mají většinu komunisté. Když stál v čele vlády Švehla, tak tu námitky proti centralizaci nebyly. Všechny námitky mají v podstatě za cíl, aby nebylo nutno komunisty poslouchat. Pak se to ale má říct otevřeně. Odpůrci chtějí z republiky vytvořit jakousi republiku národních výborů. To by nebyla jednotnou státní administrativou řízená jednotná republika. Pozastavuje se nad tím, na jaké cesty se to dostávají některé politické strany ve své snaze vyhnout se pravomoci Gottwaldovy vlády. To je jádro těchto sporů, i když se zahalují do různých ústavně vědeckých formulací. Politické strany zde stojí před zkouškou, zda snesou vládu, kde mají většinu komunisté a zda chtějí respektovat státní moc, i když v čele exekutivy jsou komunisté. Jde zde o právní kodifikaci faktického stavu. Má-li zůstat v naší republice při pokojném vývoji, je třeba si zvyknout, že komunisté dnes spoluvládou. My vidíme na Slovensku i jinde, že páni, kteří byli za Švehly největšími Čechoslováky, jsou dnes separatisty v lidově demokratické republice, a to jen proto, že komunisté jsou dnes také vládní strana. Každý se dnes snaží odtáhnout se od pravomoci vlády, ať už z jakéhokoliv titulu. Ve skutečnosti jde o to, pochopit, že všechny orgány státní moci v lidově demokratické republice, počínaje parlamentem a vládou a konče národními výbory, musí

být voleny a kontrolovány lidem, přičemž musí být zajištěna jednotnost státní moci na celém území.

Dr. Rozehnal poukazuje na to, že dnešní administrativní stav neodstraní dvojí kolej a že také Košický program tuto dvojí kolej uznává, když praví, že na rozdíl od dřívějšího, byrokratického, lidu vzdáleného správního aparátu tvoří se v obcích, okresech a zemích jakožto nové orgány státní a veřejné správy lidem volené národní výbory. Dovolává se také ustanovení článku 1 londýnského dekretu prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl., kde se říká, že mají být ustaveny národní výbory jakožto prozatímní orgány veřejné správy ve všech jejích oborech. Zdůrazňuje, že těžiště je ve slově „prozatímní“, neboť tehdy to mělo své odůvodnění, aby národní výbory přebíraly na osvobozeném území veškerou moc. Již v dopise ze 4.12.1944, adresovaném předsedovi vlády, radí prezident republiky k opatnosti a poukazuje na to, že se má hledět k účelnosti a potřebné odborné kvalifikaci. Řečník cituje dále z publikace dr. J. Fuska „Organizace a působnost místních národních výborů“ pasáž, podle níž „má za dnešního právního stavu místní národní výbor právo na výkon kompetence ve věcech tzv. samostatné působnosti obce a může i nadále toto právo obhajovat opravnými prostředky ve stejném rozsahu, jako někdejší zastupitelské orgány obce. V právu na výkon kompetence je dnes už jediný rozdíl mezi samostatnou a přenesenou působností obce“. (Str. 48.) Proti dřívějším dobám je tedy rozdíl jen v demokratizaci státní správy. Tam, kde jde o sféru vlastní státní správy, slouží k zajištění uplatnění ústřední vůle instanční postup a dozorčí moc. Zde je požadavek jednoty správy plně na místě. Naproti tomu však účelové hledisko převažuje při samostatné působnosti obce, kde již nejde o ústřední vůli, nýbrž o samostatnou odpovědnost obce. V této sféře vystupuje obec ve funkci, která je obdobná funkci instance soudní. V terminologii, které zde použil ministr Kopecký, vypadalo by to asi tak, že kolej usnášecí je shodná s kolejí samosprávnou a kolej exekutivní se státní správou. Tyto dvě koleje však nutno rozlišovat. Jinak ztrácejí národní výbory jakoukoliv samostatnost a stávají se byrokratickým aparátem s volenými byrokraty.

Dr. Gregor vidí podstatu sporu v tom, že když prozkoumáme návrh dr. Rozehnalova a dr. Buriána, je patmo, že zčásti přihlíží k dekretu prezidenta republiky o národních výborech, ale nechce převzít ustanovení, že národní výbory jsou nositeli veškeré státní moci. V důsledku toho by dekret prezidenta republiky pozbyl významu a národním výborům by zůstalo jen to, co patřilo dříve samosprávným svazkům. Jinak by byly jen výkonnými orgány. Rozdíl je tedy v tom, že návrh zpravodajův rozšiřuje kompetenci národních výborů pokud jde o moc usnášecí i výkonnou a že je nepovažuje

jen za orgány politické správy, ale přenáší na ně působnost usnášecí i v dalších oborech. Čili návrh zpravodajův nejen že nechce kompetenci národních výborů omezit, ale chce ji naopak podstatně rozšířit. Zde však pod rouškou toho, že chceme prý omezit kompetenci národních výborů, se ve skutečnosti hájí samospráva. Otázka subjektivity je otázkou právníkou. Pokud jde o otázku podřízenosti národních výborů, třeba se na věc dívat tak, že je-li celostátní politika ku prospěchu republiky a jestliže to všichni uznáváme, pak nemůžeme být proti tomu, aby se garantovalo, že národní výbory budou tuto politiku dělat.

Dr. John konstatuje, že se zde opakuje opět celá diskuse, jak byla několikrát provedena v ústavním výboru. Shrnuje celý problém v otázku, zda národní výbory mají být jedinými a výhradními nositeli státní moci na svém území, či zda mají vedle toho i moc samosprávnou. Domnívá se, že dokonce rozpor v názorech mezi komunistickou stranou a stranou lidovou není velký.

Také dr. Bernard je toho názoru, že pokud jde o rozsah pravomoci národních výborů, nejsou zde tak hluboké rozpory. Návrh zpravodajův přiznává národním výborům pravomoc obstarávat veřejnou správu ve všech jejích oborech. Výjimku z toho může zavést jedině zákon. Návrh dr. Rozehnal je na věc opačně. Zachovává dnešní stav a dává možnost, aby rozsah pravomoci byl v budoucnu rozšířen. Kdybychom se rozhodli pro návrh zpravodajův, nic by se tím zatím nezměnilo. V každém případě to bude další rozsáhlý úkol. Spor je však v podřízenosti národních výborů. Dr. Gregor zde řekl, že v celostátních věcech je třeba zaručit, aby národní výbory byly podřízeny vládě. To je správné, ale jde o to, co s věcmi, které nejsou celostátní. Jsou v těchto věcech národní výbory také podřízeny vládě? A kde je hranice mezi věcmi celostátními a ostatními? Kdyby se podařilo tuto hranici nalézt, soudí řečník, že by dohoda byla možná. Ústava však nemusí tuto otázku do podrobností řešit. K obavě dr. Stránského, pokud jde o zaručení legálnosti, podotýká mluvčí, že tuto otázku lze řešit zvláštním zákonem a že s tím souvisí otázka nové úpravy správního soudnictví.

Dr. Procházka poznamenává k názoru, který zde zastává dr. Rozehnal, že jeho pojetí samosprávy mělo své oprávnění dříve, kdy se ty věci tak vzájemně neprolínaly. Má na mysli konkrétně například hospodářské plánování. Navrhuje jako schůdnou cestu k překlenutí rozporů, aby teoretické otázky se v ústavě neřešily a abychom se omezili na to, co lze za daného stavu říci. To znamená zakotvit národní výbory jak dnes jsou, ve smyslu ústavního dekretu prezidenta republiky, a ponechat otevřenu možnost dalšího vývoje. Ten pak přenechat pozdějším zákonům. Jiné východisko nevidí.

Pro KSČ není dost dobře možné vrátit se k teoretickému ostrému rozlišování státní správy a samosprávy. Prakticky bude lze snáze dosáhnout dohody, neboť je jasné, že nikdo si nepřeje, aby ve věcech zcela místního rázu nebyly národní výbory celkem samostatné. Jde o to, aby se povšechně řídily směrnicemi ústředních orgánů. Zdůrazňuje znovu, že podle jeho návrhu se kompetence národních výborů rozšiřuje o další obory, o správu vnitřní, školskou, sociální a popřípadě i finanční.

Dr. John konstatuje, že rozsah samosprávy je podle dnešních zákonů neobyčejně úzký. Celá tendence první republiky směřovala k okleštění samosprávy a značná její část byla přenesena na státní správu. Proto je jasné, že národní výbory budou vykonávat v prvé řadě a převážně správu státní. Domnívá se, že formulace, navržená dr. Procházkou, by byla obtížná pro dosažení dohody. (Viz připojený podklad, kap. „Národní výbory“, bod 2/I.) Doporučoval by proto vyjít z formulace navržené dr. Rozehnalem (tamtéž bod 2/II). Nato se pokouší společně s dr. Burianem o návrh formulace, která by mohla být přijatelná. Po provedené diskusi, již se zúčastnilo více řečníků, navrhuje dr. John, aby první věta návrhu dr. Rozehnal byla upravena tak, že by zněla: „Národní výbory jsou zastupitelskými sbory územní samosprávy a nositeli a vykonavateli veřejné správy, pokud tato není nebo nebude zákonem svěřena jiným orgánům.“

R. Slánský sděluje, že KSČ pojedná o této formulaci ještě ve svém předsednictvu a že v příští schůzi sdělí stanovisko.

Dr. Řehulka prohlašuje za stranu lidovou, že v zásadě s navrženou formulací souhlasí, vyhrazuje si však rovněž poradit se ještě v představenstvu strany.

Strany národně socialistická, demokratická, sociálně demokratická a Strana slobody souhlasí.

KSS souhlasí se stejnou výhradou jako KSČ.

Nato se přistupuje k projednání dalšího bodu, týkajícího se poměru národních výborů k ústředním orgánům (bod 3 podkladu).

Dr. Procházka navrhuje, aby byla přijata jeho formulace (bod 3/I), která by se upravila tak, že by zněla: „Národní výbory nižšího stupně jsou podřízeny národním výborům vyššího stupně, jako i vládě. Podrobnosti stanoví zákon.“

Dr. John doporučuje, aby se i zde vyšlo z formulace dr. Rozehnal (bod 3/II), která by se doplnila tak, že by zněla: „Pokud jsou národní výbory při výkonu veřejné správy podřízeny vládě nebo jednotlivým ministrům, stanoví zvláštní zákon.“

Nato se o obou těchto návrzích rozvinula opět diskuse, která však nepřinesla dohodu.

Dr. Procházka oznamuje, že má připravenou ještě jednu formulaci, že však souvisí s tím, jak bude upravena povaha a kompetence národních výborů (bod 2) a že snad bude proto dobře tyto otázky pak projednat najednou.

Dr. John shrnuje rozpory, které zde jsou, v otázku, zda už v ústavě má být v zásadě podřízenost národních výborů vládě vyslovena, nebo zda to má být ponecháno pozdějšímu zákonu.

Dr. Zenkl zjišťuje stanoviska stran k takto formulované otázce.

KSČ žádá, aby to bylo v ústavě,
nár. soc. strana ve zvláštním zákoně,
lidová strana ve zvláštním zákoně o přenesené působnosti,
Demokratická strana ve zvláštním zákoně,
sociálně demokratická strana ve zvláštním zákoně,
KSS v ústavě,
Strana slobody ve zvláštním zákoně.

Dr. Zenkl doporučuje přistoupení k dalšímu bodu podkladu, který jedná o účasti a kontrole lidu (bod 4).

Dr. Procházka k tomu uvádí, že zde jde o provedení zásady, převzaté z Košického programu. Pokládá za důležité, že národní výbory nemají být jen zastupitelskými orgány, které se volí a pak vykonávají svou funkci bez kontroly až do konce období, nýbrž že mají být pod stálou kontrolou lidu. To znamená konkrétně zaručení účasti na schůzích, umožnění, aby i nečlenové mohli na schůzích mluvit, povinnost, aby rady národních výborů skládaly dvakrát ročně lidu účty atd. Přesné vymezení by samozřejmě musel provést zvláštní zákon, ale zásada by měla být vyslovena v ústavě. A o tu zásadu právě jde.

Dr. John poznamenává, že zásadně není námitek, aby národní výbory byly v nejužším kontaktu s lidem, ale sporné je, jak má být zajištěna ona „přímá účast“ lidu. Pokud jde o iniciativu lidu, nutno tím rozumět právo petiční. Pokud pak jde o kontrolu, je to otázka odpovědnosti politické, což se projeví při volbách. Jinak se to dá těžko zjišťovat, neboť se nedá určit, kdo koho volil.

Dr. Procházka se dovolává vládního nařízení č. 4/1945 Sb. o volbě a pravomoci národních výborů, podepsaného prezidentem republiky, ve znění vyhlášky ministra vnitra č. 45/1945 Sb., kde je přijata již zásada veřejnosti plenárních schůzí a další podrobnosti přenechány jednacímu řádu, vydanému ministerstvem vnitra. Ten pak obsahuje ustanovení o veřejném hlasování

v plénu, o možnosti účasti na debatě z řad posluchačů, kterážto možnost je ovšem zaklouzulována atd.

Dr. Zenkl pokládá toto řešení za nemožné a soudí, že jednací řád musí dělat někdo, kdo nezná poměry v praxi.

R. Slánský naproti tomu namítá, že tato možnost je dána Košickým programem a že ostatně v parlamentních výborech také mluví experti.

Dr. Rozehnal cituje slova Košického programu, že „vláda bude plně podporovat tvůrčí iniciativu a veřejnou činnost nejširších lidových vrstev. Vedle přímé účasti na správě řízení státních a veřejných záležitostí prostřednictvím národních výborů bude lid mít právo na tvoření dobrovolných organizací...“ Zde se neříká nic o tom, že by se účast lidu měla dít způsobem, jak navrhuje generální zpravodaj.

Dr. Procházka upozorňuje, že Košický program několik řádek před touto státi, kterou citoval dr. Rozehnal, mluví o tom, že národní výbory stojí pod „neustálou kontrolou lidu“.

Dr. Belluš je toho názoru, že toto ustanovení do ústavy nepatří.

R. Slánský v tomto ustanovení vidí nové pojetí naší lidové správy, které je podloženo jak Košickým programem, tak i vládním nařízením č. 4/1945 Sb., které se opírá o ústavní dekret prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl.

Dr. Zenkl doporučuje, aby se zjistila stanoviska stran k tomu, zda navržené ustanovení o účasti a kontrole lidu (bod 4 podkladu), označený jako § 5, má přijít do ústavy nebo ne.

Dr. John dává ještě v úvahu možnost třetí, a sice použít formulace § 1, odst. 3 vl. nař. č. 4/1945 Sb. v původním znění, kde se říká: „Národní výbory podléhají kontrole lidu. Lid může jejich členy odvolati a nahraditi jinými. Způsob odvolání a nahrazení bude určen volebním řádem.“

Dr. Zenkl dává zjistiti stanoviska k těmto třem možnostem: 1. aby do ústavy bylo převzato ustanovení navržené zpravodajem, 2. aby do ústavy bylo převzato ustanovení § 1, odst. 3 vl. nař. č. 4/1945 Sb. v původním znění, jak je citoval dr. John a 3. aby se v ústavě o účasti a kontrole lidu neřeklo nic. Žádá, aby zástupci politických stran sdělili své stanovisko uvedením čísla eventuality, pro kterou se rozhodli.

Stanoviska stran:

KSČ 1	sociální demokracie 3
nár. soc. strana 3	KSS 1
lid. strana 3	Strana slobody 3
Demokratická strana 3	

Přistupuje se k bodu 5 podkladu, pojednávajícímu o hospodaření národních výborů.

Dr. Procházka připomíná, že formulace tohoto bodu je závislá zase na dohodě o tom, jak bude formulován bod 2 shora, k němuž ještě definitivní stanovisko nebylo zaujato. Doporučoval by, aby v návrhu slova: „jako součást“ byla nahrazena slovy: „v rámci“. Tato změna by měla ten význam, že by se národním výborům ponechávala možnost hospodařit samostatně s přihlédnutím k hospodářskému plánu. Na dotaz dr. Kvetka připoustí, že by národní výbory mohly mít i svůj zvláštní rozpočet.

Dr. Rozehnal nesouhlasí ani s takto pozměněnou formulací, neboť hospodářství národních výborů by bylo odkázáno na rámec státního hospodářství a národní výbory by byly připraveny o finanční výsost.

Dr. Kočvara je toho názoru, že když už v ústavě má být ustanovení o hospodaření národních výborů, mohla by Demokratická strana souhlasit s navrženou formulací, kdyby byla vypuštěna slova: „jako součást státního hospodářství“.

Dr. Burian se přimlouvá rovněž za vypuštění těchto slov.

Dr. Zenkl zjišťuje, že též všechny ostatní strany by s takto pozměněnou formulací souhlasily. Dr. Procházka za KSČ s výhradou, jak bude formulován bod 2 shora.

Přistupuje se k další kapitole:

Práva občanů.

Bod 1. Politické strany.

Dr. Procházka sděluje, že 1. odstavec jeho návrhu byl v ústavním výboru přijat jednomyslně. 2. odst. má odstranit dosavadní nedostatek právní subjektivity politických stran, který pociťují všechny strany. Tu je jenom jiný názor dr. Rozehnal, který navrhuje, aby tam bylo přímo řečeno, že politické strany jsou právními osobami. Tedy nikoliv jen co do majetkových práv. Dr. John navrhuje, aby tyto dva odstavce byly doplněny odstavcem třetím, kde by se řeklo, že tvoření, trvání a zánik politických stran upravuje ústavní zákon. Konečně pak je návrh dr. Buriana. Tento návrh má asi 8 nebo 9 paragrafů a již velmi podrobně upravuje postavení politických stran. Zpravodaj by toto podrobné řešení nedoporučoval, neboť je třeba nechat otevřenu možnost politického vývoje.

Dr. John poznamenává, že rozpor ohledně odst. 2 jest spíše juridický a nikterak závažný. Trvá na svém návrhu třetího odstavce, jak se o něm zmínil dr. Procházka.

Dr. Rozehnal upozorňuje, že pokud jde o odst. 1, nebyla v ústavním výboru úplná shoda se zřetelem na termín „lidově demokratické zřízení“. Zde by se musil buď stanovit obsah tohoto pojmu, nebo by musela být dohodnuta jiná formulace, která by byla nepochybná co do šíře výkladu. Ohledně odst. 2 se mu zdá formulace zpravodajova příliš úzká a kdyby byla přijata, měla by za následek, že by politické strany byly vyloučeny ze žalobního práva podle zákona č. 108/1933 Sb. o ochraně cti.

Dr. Kočvara se zmiňuje o tom, že se nedávno při projednávání jednoho prováděcího nařízení k zákonu o národní bezpečnosti podařilo najít celkem vyhovující formulaci slovy „lidově demokratické ústavní zřízení“. Domnívá se, že s touto stylizací by mohly souhlasit všechny strany.

Dr. Stránský má za to, že potíže s termínem „lidová demokracie“ vyplývají z toho, že je to určitý logický nonsens, neboť znamená lidovou lidovládu. Připomíná, že takové potíže jsou i jinde a že se hledají nové formulace pro skutečnou nebo pravou demokracii. Není proti věci samé, ale proti termínu a doporučoval by hledat logický název. Připadá mu to tak, jako když za okupace český tisk musel psát o „Münchenu“, tehdy také každý věděl, že to musí padnout, poněvadž je to nelogické a nesmyslné. Někdy se také hledá termín „hospodářská demokracie“. Nepokládá však tuto věc za zásadní a na námitku ministra Kopeckého, že „lidová demokracie“ je název oficiálního listu lidové strany, odpovídá řečník, že tento název nebyl svobodně zvolen. Domnívá se, že národně socialistická strana není pokládána za nepřitele lidově demokratického zřízení, jak se tvrdí v Rudém právu, neboť kdyby to tak bylo, tak by její zástupci jistě neseseděli zde v tomto shromáždění a nejednalo by se s nimi. Mělo by se to však jasně říct a jednání by bylo snazší.

Dr. Rozehnal odůvodňuje znovu své stanovisko, pokud jde o politické strany jako právnické osoby a poukazuje na to, že jde také o zajištění práv ze služebního poměru zaměstnanců politických stran, o možnost vymáhání mezd atd.

Dr. Procházka namítá, že jeho formulace je v tom směru dosti široká. Urážka na cti je otázkou zákonů, které o tom platí.

Dr. Řehulka navrhuje jako kompromis, aby se z návrhu zpravodajova přijala první věta prvního odstavce a aby celé ustanovení bylo doplněno dodatkem, který navrhuje dr. John. Na dotaz R. Slánského, proč je proti druhé větě 1. odstavce, která byla již přijata v ústavním výboru, odpovídá mluvčí, že není proti zásadě, ale proti formulaci.

Dr. John namítá, že po vypuštění druhé věty by ustanovení 1. odstavce nemělo vůbec smyslu. Nesdílí obavy dr. Stránského, pokud jde o termín

„lidově demokratické zřízení“, neboť tento termín se stává technickým termínem pro československou demokracii. Je to určitý specifický typ státního zřízení. Pokud dr. Řehulka navrhuje i vypuštění 2. odstavce, znamenalo by to, že tato živá otázka všech politických stran by byla opět odložena ad calendas graecas.

Dr. Zenkl má pochybnosti o pregnantnosti termínu „lidová demokracie“, neboť ho používají různé státy, jejichž zřízení je velmi odlišné.

Dr. Procházka připomíná, že v ústavním výboru byl 13. září loňského roku přijat jednomyslně § 2, kde se termín „lidová demokracie“ vyskytuje autoritativně.

Dr. Gregor upozorňuje, že např. termín „demokracie“ se vyskytuje v různých zákonech, např. v zákoně na ochranu republiky a jeho pojem není rovněž nikde jednoznačně vymezen.

Dr. Stránský dává v úvahu termín „platné zřízení“ a přimlouvá se za doplněk, navržený dr. Johnem. Na námitky ministra Kopeckého, že toto ustanovení znamená konec svobodného politického vývoje, odpovídá řečník, že není proti svobodnému vývoji k demokracii, ale proti svobodnému vývoji k diktatuře.

R. Slánský se domnívá, že kdyby vznikla u nás další politická strana, nebyla by tu ještě diktatura, načež reaguje dr. Stránský tím, že hodnotí kladně zjednodušení, které po poslední válce v našem politickém životě nastalo a je přesvědčen, že celá naše veřejnost se na tom shoduje a vítá to jednomyslně, jako máloco jiného.

Dr. Rozehnal upozorňuje, že v druhé větě 1. odstavce se skrývá nebezpečí, že by strana, která by podala návrh na změnu ústavního zákona směrem k lepšímu, mohla být pokládána za odporující lidově demokratickému zřízení a mohlo by se uvažovat o jejím dalším trvání. Opakuje pak návrh, aby byla přijata jen první věta 1. odst., odst. 2 aby byl upraven podle jeho návrhu a odst. 6 přijat podle návrhu dr. Johna.

Dr. Belluš soudí, že má-li být otázka politických stran řešena v ústavě, bylo by třeba věc důkladně připravit a formulovat pozitivně podmínky vzniku, trvání a zániku politických stran, nikoliv negativně, jak to činí zpravodaj.

V. Kopecký zdůrazňuje, že v této formulaci je právě dána plná volnost politického vývoje.

Dr. Burián uvažuje o tom, že i kdyby byla přijata dikce odst. 1, musil by stejně nějaký orgán zjišťovat, zda jsou dány podmínky tam uvedené a tuto otázku by musil nezbytně upravit zvláštní ústavní zákon.

Podle V. Kopeckého je k tomu povoláno ministerstvo vnitra.

Dr. John zjišťuje, že některé politické strany zastávaly jiný názor v subkomisi a plénu ústavního výboru a jiný názor zastávají zde. Připomíná, že existence politických stran je zakotvena už ve volebních rádech. Poněvadž se zdá, že za tohoto stavu názorů nebude asi možno v této otázce docílití dohody, navrhuje, aby se otázka politických stran v ústavě vůbec neřešila a ponechala zvláštnímu zákonu.

Dr. Zenkl k tomu připomíná, že v předsednictvu vlády i ve vládě již bylo několikrát řečeno, že se tato otázka má řešit zákonem.

Dr. Šabo upozorňuje na dosah druhé věty 1. odstavce, která má také druhý konec. Při striktním výkladu tohoto ustanovení by například nemohla existovat žádná socialistická strana, která má v programu socialismus.

R. Slánský poznamenává, že sám prezident republiky nazývá lidovou demokracii demokracií socializující.

Dr. John navrhuje, aby se předně zjistilo stanovisko politických stran k tomu, zda o politických stranách má být v ústavě nějaké ustanovení a pak teprve aby se jednalo o jeho obsahu.

K námětu dr. Procházky formuluje dr. Zenkl otázku tak, že se táže, kdo souhlasí s tím, aby v ústavě nebylo žádné ustanovení o politických stranách.

KSČ žádá, aby tam bylo ustanovení,

nár. soc. str. žádá, aby tam bylo buď důkladné ustanovení nebo žádné,

Demokratická strana žádá, aby tam bylo důkladné ustanovení,

lidová strana žádá rovněž, aby tam bylo ustanovení,

soc. dem. nemá námitek proti tomu, aby se vypustilo ustanovení o politických stranách,

KSS je pro to, aby ústava měla ustanovení o tom,

Strana slobody žádá rovněž, aby tam ustanovení bylo.

Poněvadž většina stran se vyslovuje pro to, aby ústava měla ustanovení o politických stranách, žádá dr. Zenkl, aby se politické strany nyní vyjádřily k obsahu takového ustanovení.

Dr. John doporučuje zjistit mínění o jednotlivých odstavcích.

Dr. Burián navrhuje, aby druhá věta tohoto odstavce byla upravena tak, že by zněla: „Název, program a činnost strany nesmí odporovat samostatnosti, ústavní jednotnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské formě a bezpečnosti lidové republiky.“

Na otázku dr. Zenkla, kdo by souhlasil s formulací prvního odstavce, jak ji navrhuje zpravodaj, vyslovují souhlas: KSČ, soc. dem. a KSS. S formulací dr. Buriána souhlasí: strana nár. soc., demokratická, lidová a Strana slobody. Dr. Zenkl dává ještě zjišťovat stanoviska stran k vypuštění druhé

věty 1. odstavce. S tímto vypuštěním souhlasí strana nár. soc., demokratická, lidová a Strana slobody.

Dr. John se znovu za tohoto stavu, kdy je vidět, že dohody nebude dosaženo, přimlouvá za to, aby v ústavě se o politických stranách nemluvalo. K tomuto stanovisku se připojuje také dr. Bernard. Na námitku dr. Stránského, že to znamená nekontrolovatelný vzrůst politických stran, odpovídá dr. Bernard, že tuto věc je možno řešit ve volebních řádech.

Dr. Drtina připouští, že není nezbytnou podmínkou, aby ustanovení o politických stranách v ústavě bylo, ale pokládal by to přece jen za lepší, neboť naše demokracie se zakládá právě na politických stranách. Vypuštění takového ustanovení by bylo rozhodně nedostatkem nové ústavy. Přimlouvá se za nějakou přijatelnou formulaci.

R. Slánský by za dané situace souhlasil s dr. Johnem, aby se v ústavě o politických stranách nemluvalo.

Dr. Klimek nesouhlasí s vypuštěním a domnívá se, že rozpory nejsou tak velké a že by se snad mohla přece jen najít pregnantnější formulace pro lidově demokratické zřízení. Jde o to, aby tu byla nějaká bezpečná záruka proti rozpouštění politických stran.

Dr. Kočvara by rovněž nesouhlasil s vypuštěním z ústavy a doporučuje znovu formulaci, o níž se už zmínil, „lidově demokratické ústavní zřízení“. Jinak plně souhlasí s návrhem zpravodajovým.

V. Kopecký by s touto změnou souhlasil, ale pak by musil být vypuštěn ten navrhovaný třetí odstavec.

Dr. Rozehnal se obává, že druhá věta 1. odstavce znamená stagnaci současného politického stavu. Lidová strana sice netvrdí, že chce budovat socialistický stát (chce totiž budovat stát sociálně spravedlivý pro všechny), ale přesto se domnívá, že je nutno nechat zde možnosti otevřeného vývoje.

R. Slánský zjišťuje, že kdyby se mělo takto vykládat ustanovení druhé věty odst. 1, vylučovalo by to jakýkoliv nový ústavní zákon. Je jasné, že tak to není míněno. K tomuto názoru se připojuje také dr. John.

J. Pavlov varuje před tím, aby se vypouštělo ustanovení o politických stranách z ústavy. Bylo by to zahrávání si s ohněm, neboť nebezpečí zakládání nových stran je tu vždy a poukazuje konkrétně na současné snahy založit pátou stranu na Slovensku, přičemž akce je v rukou lidí státně nespolehlivých. Přimlouvá se proto za to, aby politické strany v ústavě zakotveny byly.

Dr. Gregor doporučuje zkonfrontovat si tento stav s dobou první republiky. Tak v roce 1938 mohla být fašistická strana rozpuštěna minis-

terstvem vnitra. Dnes, po válce proti fašismu, má být k jejímu rozpuštění třeba podmínek, stanovených ústavním zákonem.

Dr. Kvetko namítá, že to nelze nechat obyčejnému zákonu, neboť pojem fašismu není dnes nesporný a jeho výklad nelze ponechat ministrově.

Dr. Gregor nechápe, proč by otázka posouzení, co je a není fašismus, měla být rozhodována 3/5 většinou a proč k tomu nemůže stačit nadpoloviční většina.

Dr. Stránský nepokládá toto za hlavní otázku a vychází z toho, že ústava má dáti celému státnímu životu podklad. Je si vědom toho, že celý právní řád první republiky měl tuto vadu, ale jak už řekl, domnívá se, že veřejné mínění jednomyslně vítá naše poválečné zjednodušení politických poměrů. Za normálního vývoje očekává, že se dojde k dalšímu zjednodušení, což neznámá, že by měla zůstat jedna strana, neboť pak by to už nebyla demokracie. Kdybychom však dělali ústavu, aniž bychom tuto otázku řešili, byla by ústava na písku. Nelze dnes nechat neomezené možnosti vzniku nových stran a varuje před takovým postupem.

V. Kopecký zjišťuje, že proti tomu, aby stranický systém byl v ústavě kodifikován, se ozývá mnoho hlasů, a to zejména na stránkách Národního osvobození, Svobodných novin atd. Jsou proti tomu, aby politické strany byly jedinou politickou formací národa. Jinde zas (Lidová demokracie) jsou stále námitky, že se všechno dělá státně a teď najednou máme dělat jakési státní strany s monopolem na politický život. KSČ nechce dát stranám „erární cejch“.

Dr. Stránský zdůrazňuje, že si přeje, aby každá strana byla jen jedna.

R. Slánský soudí, že jejich návrh znamená monopolizaci dosavadního politického stavu. Veřejné mínění není nespokojeno proto, že by bylo mnoho politických stran, nýbrž proto, že ovzduší mezi politickými stranami není dobré. Tak tomu bylo i za první republiky. Poukazuje na to, že např. v Anglii a Americe jsou jen dvě strany. To se však nedá docílit žádnými zákony. Nikde to také není stanoveno v ústavě, ani v žádné západní demokracii, neboť žádnými zákonnými ustanoveními nelze znemožnit vznik strany, když se pro to vytvoří předpoklady.

Dr. Belluš vytýká, že stanovisko komunistické strany je konjunkturální a připomíná, co dalo práce Demokratické straně a Straně slobody, aby mohly vzniknout.

L. Holdoš odmítá výtku konjunkturálnosti a popírá, že by byla KSS nechtěla připustit vznik nových politických stran.

R. Slánský dodává, že v Košickém programu byly zakázány nové politické strany, a přesto vznikly dvě nové strany, prostě proto, že se na

tom dohodla Národní fronta. Vznikne-li zítra snaha, aby vznikla další strana, která nebude proti lidově demokratickému zřízení, nezbude než opět o tom jednat v Národní frontě.

Dr. Zenkl připomíná v té souvislosti projevy představitelů KSČ o nových stranách, k čemuž R. Slánský podotýká, že KSČ je jen proti stranám fašistickým.

Dr. Rozehnal chce konstatovat, že v subkomisi ústavního výboru KSČ hájila petrifikaci dnešního stavu. Lidové straně jde o to, aby zákonem byly upraveny podmínky vzniku stran, což neznemožňuje vývoj do budoucnosti. Pokud pak jde o zánik stran, třeba zabránit tomu, aby o tom rozhodovala volná úvaha podle politické konstelace; je nutno, aby se to řídilo zákonem.

Dr. John poznamenává, že i jiné strany změnily, a to zásadně, své názory na tuto otázku. Proto myslí, aby se zde již diskuse o tom ukončila a aby se toto ustanovení z ústavy vypustilo, neboť na něm ústava nezávisí. Buď by bylo nutno přijmouti návrh celý, nebo raději nic.

Na námítku dr. Stránského, že by to znamenalo vyjmout z ústavy duši, odpovídá dr. Procházka, že první republika neměla také žádné ustanovení o politických stranách, a že takové ustanovení nemá také žádná ústava západních demokracií.

Dr. Stránský podotýká, že to už vyplývá z povahy lidí na Západě, kde se druhá strana nemusí obávat odstranění nebo rozpuštění. Poukazuje na článek Tita o Národní frontě.

Dr. Krajina zdůrazňuje, že u nás nebezpečí rozpuštění politických stran existuje.

V. Kopecký připomíná slova předsedy vlády Kl. Gottwalda o tom, že KSČ chce spolupracovat s ostatními stranami i po dosažení 51 %. KSČ jest však neodůvodněně podezírána. Kdyby chtěla jít k diktatuře, tak nebude mluvit o většině, získané demokratickými volbami.

R. Slánský doplňuje toto konstatování ještě tím, že kdyby se měl někdo bát, byla by to KSČ, která už rozpuštěna byla.

Dr. Zenkl namítá, že ty strany už tu nejsou, které KSČ rozpustily, a že ostatně KSČ byla rozpuštěna v dohodě s jejími představiteli.

Dr. Gregor připomíná, že tu sice nejsou již ty strany, ale lidé z nich tu zůstali.

R. Slánský popírá, že by KSČ byla souhlasila s rozpuštěním. To snad mohl dr. Zenklovi někdo říct, nebyla to však pravda. Nár. soc. strana jako člen koaliční vlády souhlasila se zastavením Rudého práva, zabavením tiskáren, se zatýkáním funkcionářů KSČ atd. Teď podezřívá KSČ.

Dr. Zenkl předčítá návrh dr. Johna, který by zněl:

„1. Státní občané se mohou sdružovat v politických stranách. Tvoření a trvání stran s tendencemi namířenými proti republikánské státní formě a lidově demokratickému zřízení, jakož i stran, založených na vůdcovském principu, je nepřípustné.

2. Politické strany mají co do majetkových práv postavení právnických osob.

3. Tvoření, trvání a zánik politických stran upravuje ústavní zákon.“

Dr. Zenkl se táže, kdo by s takto formulovaným návrhem souhlasil, a to na přání dr. Johna jako s celkem.

V. Kopecký prohlašuje za KSČ souhlas s prvním a druhým odstavcem, je proti třetímu odstavci.

Dr. Burian by za nár. soc. stranu souhlasil s tím, že pojem lidově demokratického zřízení by byl blíže vysvětlen alespoň v důvodové zprávě nebo na jiném místě ústavní listiny.

Dr. Klímeck se za stranu lidovou připojuje k tomuto stanovisku.

Také dr. Šabo za Stranu slobody se k tomuto stanovisku připojuje.

L. Holdoš se ztotožňuje se stanoviskem KSČ.

Dr. Kvetko by za Demokratickou stranu souhlasil, za předpokladu, že se v prvním odstavci řekne lidově demokratické „ústavní“ zřízení.

Dr. John navrhuje, aby se současně vypracovala osnova ústavního zákona o politických stranách, která by se současně s ústavou projednala.

Dr. Burian to pokládá za neuskutečnitelné.

Dr. Klímeck se připojuje k doplňku navrženému dr. Johnem.

Dr. Rozehnal zjišťuje, že strana národně socialistická a demokratická už předtím souhlasily s vypuštěním druhé věty 1. odstavce.

Nato dr. Zenkl přechází k dalšímu bodu podkladu:

Bod 2. Odborové organizace.

Dr. Procházka stručně odůvodňuje svůj návrh. Na dotaz dr. Kvetka, proč se zde nepamatuje na Jednotný svaz, vysvětluje zpravodaj, že na ten je pamatováno v předchozím § 36, který však není uveden v těchto sporných bodech, poněvadž o jeho formulaci bylo dosaženo dohody. Otázka ÚRO byla vzhledem k její důležitosti vyňata a upravena zvlášť.

Dr. Krajina zdůrazňuje, že zde nelze souhlasit s dikcí „prostředky akce, které ona určí“. Dr. Burian doplňuje tuto připomínku tím, že by bylo lze s tím souhlasit, kdyby se ustanovení doplnilo slovy „v mezích zákona“.

Dr. Procházka by s tímto doplněním souhlasil, když by tam bylo výslovně uvedeno právo na stávkou. Jinak toho tam však není třeba.

Také dr. John nepovažuje dodatek „v mezích zákona“ za nutný, neboť každá akce musí odpovídat zákonu. Nemá námitek, aby to tam bylo, ovšem pak tam patří i právo na stávkou. Formulace tohoto práva je ovšem obtížná a přijatelná by snad byla nejvýš dikce: „Právo na stávkou se zaručuje.“

Dr. Rozehnal má obavy, zda takovým ustanovením není porušena rovnost občanů, neboť se tu zaručují určitá práva jen zaměstnancům. Ostatní složky obyvatelstva, zejména složky podnikatelské, by mohly přijít také se svými požadavky. Snad v přiměřené formulaci § 36 by bylo lze najít východisko pro všechny stavy, které jsou si co do významu pro budování nového státu rovny.

Rovněž dr. Kvetko je toho názoru, že generální zpravodaj při své formulaci vycházel jen ze složek dělnických, nutno však vzít i v úvahu, že nejenom dělnictvo, ale i zemědělci mají vliv na hospodářské plánování, tvoření cen, mzdy atd. Myslí, že by bylo jednostranné, kdyby se zemědělcům nezajistila v ústavě tatáž práva jako ROH.

Závěrem krátké diskuse, která se na toto téma rozvíjí, navrhuje dr. Procházka, aby z jeho formulace byl vypuštěn poslední řádek, to jest slova „a prostředky akce, které ona určí“. § 37 o odborových organizacích by tedy zněl: „Zaměstnanci se sdružují v jednotné odborové organizaci a mají právo hájit své zájmy jejím prostřednictvím.“

Dr. John shrnuje výsledek debaty ve zjištění, že všechny politické strany souhlasí s takto formulovaným zněním § 37, přičemž se ukládá subkomisi ústavního výboru, aby přezkoumala ještě znění § 36 a přízpůsobila je popřípadě výsledku zde provedené debaty.

Žádná strana nemá proti tomuto postupu námitek a přistupuje se proto k dalšímu bodu podkladu.

Bod 3. Tisk.

Dr. Procházka sděluje, že jsou tu tři formulace § 25, odst. 3, kde je těžiště sporu v této otázce. Je to návrh jeho, dr. Johna a dr. Buriana. Odůvodňuje stručně svůj návrh a upozorňuje, že je omyl domnívat se, že svoboda tisku je vyčerpána ustanovením první ústavy. Svoboda tisku je fakticky omezena řadou dalších všeobecných předpisů, např. různými předpisy tiskárenskými, materiálem atd. Vycházel při svém návrhu z toho, aby svoboda tisku byla zachována a mínění mohlo být volně vyjadřováno, aby však hospodářská stránka sloužila k určitému politicko-ideovému zaměření. Jde o to zabránit takovým případům, jaké vidíme například v Americe, kde koncerny vydávají několik listů proti sobě navzájem pišících, což však běžnému čtenáři není známo, takže ten se domnívá, že má svobodu tisku,

ve skutečnosti však jde o zařízení na vydělávání peněz. Ve srovnání s takovým stavem je náš tisk velmi poctivý, poněvadž je vidět, kdo za tím kterým listem stojí. Jen v některých listech stříbrňáckých tato jistota někdy nebyla. Cituje memorandum Svazu novinářů, které došlo oficiálně ústavnímu výboru a dovolává se toho, že s novináři jednal o konečném znění svého návrhu. Novináři s tímto návrhem souhlasí a dokonce připouštějí, aby bylo vypuštěno slovo „převážně“. Návrh dr. Johna se shoduje s návrhem zpravodajovým, liší se jenom tím, že doporučuje, aby věc byla upravena ústavním zákonem. Naproti tomu návrh dr. Buriana znamená nejen svobodu projevu, ale i svobodu vydávání časopisů. Umožňuje i vydávání časopisů s tendencemi výdělečnými, stříbrňáckými apod.

Dr. Burian vysvětluje, že při svém návrhu vychází z toho, že tiskovou svobodu pokládá za svobodu ústavní. Veřejný zájem ponechává, aby si stanovil zákonodárce sám.

V. Kopecký je toho mínění, že by se vcelku vystačilo se starým zněním ústavy. To, co se navrhuje, je v zájmu všech. Stav je ten, že v legálních časopisech má každý právo volně projevit své mínění. Nechce předkládat návrh zvláštního tiskového zákona, protože se obává, že by narazil na odpor a že by s ním neprošel. Dnes je takový stav, že rozhodující je vlastně otázka stavu papíru.

J. Firt potvrzuje názor ministra Kopeckého, že dnešní stav je zamlžen nedostatkem papíru. Veřejnost v tom často spatřuje nedostatek svobody vydávání novin. Soudí, že by bylo správné, aby ústavní listina zaručila každému právo vydávat časopis, kteréžto právo by mohlo být omezeno jen veřejným zájmem. Dnes k tomu ovšem přistupuje ještě otázka papíru. Nesprávný je názor, že by jen korporace měly mít právo k vydávání časopisu. Toto omezení se obchází i dnes, a až bude dost papíru, bude se to obcházet ještě snadněji. Možnost najít si 20 lidí, kteří podají žádost, jest snadná.

F. Tymeš se domnívá, že není snad tak velký rozdíl v názorech na tuto otázku. Rozpor je v tom, zda se to má upravit ústavním nebo obyčejným zákonem. Veřejný zájem by bylo možno blíže precizovat.

Dr. Rozehnal upozorňuje na to, že návrh zpravodajův omezuje svobodu tisku i právně. Vychází ze stanoviska zákazu vydávat časopis. Naproti tomu návrh dr. Buriana vychází ze svobody vydávat časopis. Přimlouvá se za tento návrh.

Dr. Procházka zdůrazňuje znovu, že se stále vychází z názoru, že v ústavě z roku 1920 byla svoboda tisku zaručena. Byl však tiskový zákon,

kde právo tisknout a vydávat časopisy bylo upraveno dosti podrobně a byl to obyčejný zákon. Kromě toho tu byla řada pořádkových předpisů. Jeho návrh chce jenom, aby z novin se nestaly výdělečné podniky, nic víc. A to lze snad provést obyčejným zákonem.

Dr. Zenkl myslí, že by bylo dobře, aby strany zaujaly opět stanovisko k základní otázce, kterou formuluje dr. John tak, zda chceme nechat plnou svobodu vydávat časopisy nebo ne. Domyslíme-li požadavek, aby právo tisknout a vydávat časopisy bylo zaručeno ústavním zákonem, pak docházíme k tomu, že i všechny živnostenské předpisy, týkající se časopisů, by musily být vydány ústavním zákonem. Nadhazuje možnost eventuálního vypuštění odst. 3, § 25.

Dr. Drtina je přesvědčen, že v ústavě musí být zaručena plná tisková svoboda, která může být omezena jen co do práva vydávati časopisy. Jde tedy o to diskutovat jen o tomto omezení. Srovnává právo vydávat časopis s možností tvořit nové politické strany. Domnívá se, že ten, kdo vydává časopis, má daleko menší možnosti vlivu na vytváření veřejného mínění, než politická strana. Hájíme-li volnost pro tvoření politických stran, pak tím spíše bychom měli hájit volnost ve vydávání časopisu, a nebo naopak žádat omezení i co do politických stran.

Dr. Procházka znovu připomíná, že jde jen o zabránění výdělečnému využití časopisů.

Dr. Belluš upozorňuje na to, že řízené hospodářství má v sobě také možnost alespoň nepřímého zásahu na svobodu tisku v důsledku nedostatku papíru, který je možno regulovat. Když k tomu pak mají přistoupit ještě další omezení, pokládá to za velké omezení svobody tisku. Doporučoval by proto návrh dr. Buriana.

Dr. Procházka uvádí, že při svém návrhu ústavy vycházel všeobecně ze snahy upravit v ústavě základní právní otázky a podrobnosti ponechat obyčejnému zákonu. Tady se však již na několika problémech projevují tendence, aby řada i podružnějších otázek se přenechala dalším ústavním zákonům. To znamená udělat ústavu sotva napolo. Prosí, aby Národní fronta si tuto zásadní otázku rozhodla. Měl snahu, aby ústava tvořila pokud možno jeden celek, tady se však celá skladba přenáší na řadu dalších ústavních zákonů.

Dr. Burian souhlasí s tím, že se někde rozšiřuje požadavek ústavní úpravy oproti první ústavě, ale to souvisí s tím, že stát má dnes větší možnosti vůči občanům, než měl dříve, už např. v důsledku plánování. Také dr. Kvetko s tímto názorem souhlasí.

Naproti tomu V. Kopecký připomíná dosavadní stav, kdy možno zastavovat časopisy na podkladě obyčejného zákona, jakým je zákon na ochranu republiky.

Dr. John upozorňuje, že návrh dr. Buriana deroguje ustanovení zákona na ochranu republiky, dr. Rozehnal však soudí, že tomu by se dalo čelit vhodnou formulací.

Dr. Procházka navrhuje, že by se pokusil ještě o kompromisní formulaci, která by spojila obě hlediska, to znamená hledisko jeho a dr. Buriana a že by v tom případě pak snad stačil obyčejný zákon.

Dr. Zenkl shrnuje pak výsledek debaty ve zjištění, že by se souhlasilo s obyčejným zákonem za předpokladu, že nebude zaveden licenční systém, přičemž přesná formulace se přenechává ústavní subkomisi.

S tímto konstatováním souhlasí zástupci všech stran a přistupuje se k další kapitole o prezidentu republiky.

Kapitola: Prezident republiky.

Bod 1. Zastupování při ochuravění.

Dr. Procházka navrhuje, aby byl ponechán stav z doby první republiky, neboť nevidí důvodu jej měnit. Tento stav je také vyzkoušen, neboť za onemocnění prezidenta Masaryka bylo § 60 ústavní listiny skutečně prakticky použito. Pro toto řešení mluví dále i to, že prezident je převážně hlavou moci výkonné, a proto i zastupování jeho se svěřuje moci výkonné. Naproti tomu návrh dr. Johna svěřuje zastupování prezidenta republiky Národnímu shromáždění nebo Stálému výboru resp. jejich předsedům.

Dr. John nepovažuje tuto věc za věc zásadní důležitosti. Vychází z toho, že náš typ prezidenta je typ neodpovědné kompetence, je třeba vždy kontrahace ministra. Domnívá se proto, že je inkompatibilní, aby rozhodnutí vlády bylo současně rozhodnutím prezidentovým. Proto doporučuje zastupování parlamentem nebo Stálým výborem, aby rozhodnutí představovalo souhrn dvou vůlí od sebe různých.

Dr. Burian se přimlouvá za to, aby zastupování se svěřilo přímo předsedovi Národního shromáždění.

Dr. Stránský se domnívá, že tato otázka je zase v podstatě věcí důvěry. Logická je konstrukce dr. Johna. Podle návrhu dr. Procházky, který odpovídá dosavadnímu stavu, odpadá tu vzájemné omezení prezidenta a vlády. Vláda tím dostává do rukou ohromnou moc a mohlo by to vésti k tomu, že většina vlády by mohla propouštět ministry. Kdybychom měli

u nás poměry konsolidovány tak, že bychom se nemuseli obávat zneužití, tak by to bylo celkem lhostejné, za dnešní konstelace však se přimlouvá za návrh dr. Johna.

R. Slánský namítá, že za vlády agrárníků se nár. soc. strana nebezpečí, plynoucího z tohoto ustanovení ústavy, nebála, což doplňuje V. Kopecký tím, že takovéto projevy posilují tu vzájemnou důvěru.

Dr. Stránský zdůrazňuje, že za první republiky takové nebezpečí opravdu nehrozilo.

R. Slánský uvádí některé důvody, které mluví proti tomu, aby se zastupování svěřilo parlamentu, zejména připomíná, že prezident republiky má také právo podpisovat zákony, že je velitelem branné moci atd. Nevidí důvodu, proč by se měl dnes měnit tento stav, který se osvědčoval 20 let.

Dr. John prohlašuje, že k svému návrhu nedospěl z úvah politických, nýbrž že byl veden úvahami teoretickými. Připouští možnost, že by signace zákonů mohla být eventuálně vyhražena i předsedovi vlády. Zdůrazňuje znovu, že tuto otázku nepokládá za zásadní.

Dr. Krajina upozorňuje, že kdyby se zastupování svěřilo předsedovi Národního shromáždění, tedy by nedošlo ke kumulaci funkcí, neboť předseda nemá žádnou zákonodárnou moc.

Dr. Kvetko se přimlouvá za přijetí návrhu dr. Johna a domnívá se, že tím vláda nic neztratí.

Dr. Stránský opakuje, že pokládá obě formulace za teoreticky přijatelné a navrhuje ponechat tuto otázku zatím otevřenu s tím, že předsedové politických stran se některý den sejdou, řeknou si, jak by tohoto ustanovení použili, kdyby takový případ nastal a podle toho se dohodnou.

Dr. Gregor poukazuje na to, že účelem podpisu prezidentova na přijatém zákoně je kontrola zákona a možnost vrátit ho s připomínkami. K tomu je třeba aparátu. Teď by to opět zkoumal aparát Národního shromáždění.

Dr. Zenkl nesouhlasí s tímto názorem a domnívá se, že by Kancelář prezidenta republiky fungovala v takovém případě normálně dál. Nato dává zjišťovat stanoviska stran k tomuto bodu.

KSČ a KSS jsou pro návrh dr. Procházky, strany národně socialistická, lidová, demokratická a sociálně demokratická jsou pro návrh dr. Johna,

Strana slobody nemá vyhraněné stanovisko, ale myslí, že by byl přijatelný návrh dr. Johna.

Dr. Zenkl konstatuje, že jde jen o to, mít přehled o stanovisku jednotlivých stran, jinak zůstává tato otázka otevřena.

Bod 2. Trestní stíhání pro velezradu.

Dr. John odůvodňuje svůj návrh, aby žalobní právo měla vláda, neboť jinak zde opět nastává inkompatibilita. Žaluje i soudí Národní shromáždění. Byl veden při tomto návrhu opět jen motivy čistoty konstrukce.

Dr. Stránský má jisté pochybnosti o tomto návrhu, neboť když je žalován prezident republiky, je vláda vždy trochu podezřelá ze spolupráce.

Dr. Burian se domnívá, že je to nepraktické, neboť jde jen o případ velezrady.

Dr. Procházka sděluje, že nemá námitek, aby byl přijat návrh dr. Johna.

Nato dr. Zenkl zjišťuje všeobecný souhlas s tímto návrhem.

Ústavní soud.

Dr. John vysvětluje, že v tomto případě jde o to, vyjasnit si princip věci, totiž zda máme mít ústavní soud a jaký soud to má být. Podle návrhu zpravodaje by ústavní soud být nemusel a jeho funkci by převzalo předsednictvo Národního shromáždění. Dosud byl ústavní soud orgánem, stojícím mimo parlament, který zkoumal zákony, pokud mu byly předestřeny. Tyto dva názory zde stojí proti sobě.

Dr. Procházka sděluje, že ústavní výbor o této otázce ještě nejednal na podkladě písemného návrhu. Stanovisko, které navrhuje, aby přezkoumání zákonů bylo ponecháno předsednictvu Národního shromáždění, vychází z toho, že nad parlamentem nemá být žádný další orgán, zejména pak ne orgán tak mocný. Je to jakási obdoba Nejvyššího federálního soudu v Americe, který například zrušil New Deal. V Anglii například nemají žádný takový orgán. Nevidí důvodu, proč by to u nás nemohlo dělat předsednictvo Národního shromáždění, obdobně jako je tomu v některých jiných ústavách, např. sovětské, jugoslávské a jiných.

Dr. Rozehnal nesouhlasí s tím, že by to byla otázka mocenská, nýbrž je to otázka kontroly parlamentu. A ta je vždy žádoucí. Předsednictvo Národního shromáždění by rozhodovalo ve vlastní věci. Šlo by spíše o to upravit lépe cestu k ústavnímu soudu, než tomu bylo dosud.

Dr. John se domnívá, že když už by ústava konstituovala ústavní soud, pak by to měla udělat jednou větou a ostatní přenechat zvláštnímu ústavnímu zákonu. Bude nezbytné, aby to byl orgán politický.

Nato dr. Zenkl zjišťuje stanoviska politických stran k zásadní otázce, zda má být ústavní soud nebo ne.

KSČ a KSS nejsou pro to, aby byl zřízen ústavní soud a žádají svrchované Národní shromáždění,

strany národně socialistická, demokratická, lidová a Strana slobody jsou pro ústavní soud,

rovněž tak strana sociálně demokratická je pro ústavní soud, ale s tím, že bude mít politický charakter.

Nato se přistupuje k další kapitole: Hospodářství.

Kapitola: Hospodářství.

Bod 1. Znárodnění.

Dr. Procházka stručně referuje o tom, že jsou tu v podstatě dvě otázky sporné, jak je patrné z podkladu. Zpravodajův návrh zní: „Rozsah znárodnění nemůže být omezen.“ K tomu se připojuje návrh dr. Bernarda, který toto ustanovení doplňuje tím, že jiné podnikání může být znárodněno zákonem, žádá-li to důležitý státní nebo národohospodářský zájem. Naproti tomu je tu návrh dr. Buriana, podle něhož rozsah znárodnění může být měněn jen ústavním zákonem.

Dr. Rozehnal opravuje referát zpravodajův tím, že pokládá celou kapitolu „hospodářství“ za spornou, zejména pokud se týká hospodářských svobod. Uvádí to z toho důvodu, že podal sám a také dr. Burian v tomto směru jiný návrh, který vychází úplně z jiné koncepce než návrh zpravodajův.

Dr. Procházka k tomu podotýká, že dr. Rozehnal podal neoficiální návrh, který má zcela jiné uspořádání a vyžadoval by projednání v celém rozsahu. To však nepokládá za úkol Národní fronty a je toho názoru, že kdyby se rozhodly ty dvě základní otázky, které vytýčil, dosáhlo by se jinak dohody.

S tímto návrhem souhlasí také dr. John a dr. Burian.

Dr. Bernard uvádí, že tato ustanovení třeba probrat v souvislosti s ustanovením § 11, které zde není uvedeno, ale podle něhož řemeslo a maloobchod nemohou být znárodněny. Tím je dána dostatečná míra ochrany soukromému podnikání. Není pak už třeba zvláštní ochrany ústavním zákonem. Podle dosavadní ústavy stačil ke znárodnění obyčejný zákon a také znárodnění bylo u nás obyčejnými zákony provedeno. Na socialistických stranách, a to na všech socialistických stranách, nelze dost dobře žádat, aby souhlasily s tím, že by se kladly znárodnění dnes větší překážky, než tomu bylo v době kapitalistické. Domnívá se, že i pro strany nesocialistické je tu obyčejný zákon dostatečnou zárukou. Poukazuje na to, že například vyvlastnění je možné obyčejným zákonem a bylo by nelogické, aby znárodnění vyžadovalo ústavního zákona. Obavy soukromých podnikatelů jsou obavy z něčeho jiného, než ze znárodnění. Jde o zásadní spor doktrinářský. Závěrem konstatuje, že pro soc. dem. stranu je tato věc zásadní povahy.

Dr. Rozehnal zdůrazňuje, že otázka, zda obyčejný nebo ústavní zákon, není otázkou ústavní listiny, nýbrž otázkou budovatelského programu, který mluví o ústavní ochraně drobného a středního podnikání. Jde o záruku, že toto podnikání nebude na základě nahodilých politické konstelace v parlamentě znárodněno. Odmítá srovnání s vyvlastňováním, neboť to se týká spíše jednotlivých subjektů, kdežto při znárodnění jde o masové zásahy.

Dr. Belluš konstatuje, že znárodnění bylo provedeno, že však jsou tu tendence dalšího znárodnění. Demokratická strana je pro formulaci navrženou dr. Burianem.

Dr. Krajina podotýká k tomu, co zde řekl dr. Bernard, že otázka, zda rozsah znárodnění má být omezen obyčejným nebo ústavním zákonem, je věcí mocenskou. S ohledem na dnešní atmosféru by pokládal za účelné, aby bylo zdůrazněno, že není úmysl dalšího překotného znárodnění. Pokládá ústavní zákon za záruku větší jistoty, což by mělo dobrý psychologický účinek.

Dr. Bernard pokládá obyčejný zákon za dostatečnou záruku a soudí, že v této věci by mělo u socialistické strany rozhodovat zásadní hledisko. Opakuje svůj názor, že obavy podnikatelů by se tím nezmenšily. Myslí také, že ústava by se v tomto smyslu neměla přeceňovat.

Dr. Kvetko děkuje dr. Bernardovi za radu nesocialistickým stranám, aby souhlasily s návrhem stran socialistických, ale zdůrazňuje, že se tu nerespektuje to, co se řeklo v budovatelském programu. Při znárodnění byl zamýšlen i jiný typ, než který se provádí. Demokratická strana se domnívala, že znárodnění a združstevnění bude posuzováno stejně. Ve skutečnosti tomu tak však není. Proto se brání ustanovení, navrhovanému dr. Bernardem. Když už bylo tolik znárodněno, asi 75 % všeho podnikání, je třeba nyní stanovit už větší závazu a provádět lepší výběr. Zdůrazňuje, že momenty, které vedly ke znárodnění, nebyly jen hospodářské. Žádá, aby rozsah znárodnění byl omezen ústavním zákonem.

Dr. Bernard se pozastavuje nad tím, že tato debata se nevedla v roce 1945, když se dělaly znárodnovací dekry, tehdy by ji chápal. Dnes však je pojem znárodnění pevný a hodí-li se konkrétně lépe forma združstevnění, jeho formulace takové řešení nevyklučuje. To je věc hospodářské politiky vlády. Ostatně rozsah znárodnění je v jeho návrhu značně omezen požadavkem národohospodářského zájmu.

Dr. John vidí v této diskusi kopii diskuse, která byla o těchto věcech provedena v ústavním výboru. Závora před dalším znárodněním není jen v tomto ustanovení, o němž se zde jedná, ale v celé tendenci, kterou dáváme zákonodárci v hospodářských věcech. Pokládá obyčejný zákon za silnou

závoru, zejména žádá-li se ještě důležitý národohospodářský zájem. Domnívá se, že se střednímu sektoru poskytuje dostatečná a vyšší ochrana, než měl dosud. Na druhé straně je tu nebezpečí, při dnešním obrovském technologickém pokroku, ze vzrůstu nových klíčových podniků, například podniků vyrábějících atomovou energii.

Dr. Bernard podotýká ke zmínce o psychologickém účinku, že psychologická reakce je výsledkem politické propagace. Tak je možno také propagovat ten obvyčejný zákon.

R. Slánský prohlašuje za KSČ, že tato věc je pro ni principiální a jestliže snad lze někde dělat nějaký kompromis, zde nemůže KSČ ustoupit ani o krok. Připomíná, že už ve vládním programu je řeč o tom, že musí být zmařeny naděje všech, kdož stále ještě doufají v navrácení znárodněného hospodářství hrstce velkokapitalistů. Domnívá se, že omezení rozsahu znárodnění ústavním zákonem by tomuto požadavku odporovalo.

Podle dr. Belluše prohlášení KSČ ukazuje na těžkosti nové ústavy. Nemůže-li KSČ ustoupit, nemůže ani Demokratická strana souhlasit s tím, aby v ústavě bylo přijato stanovisko jedné politické strany. Na to namítá R. Slánský, že tu jde o přijetí toho, k čemu už se všechny politické strany ve vládním programu zavázaly.

Dr. John připomíná průběh znárodnění, které bylo vlastně vyvlastněním, a teprve pak došlo k převodu na národní podniky.

Dr. Rozehnal namítá, že tehdy, v době znárodnění, nebyl jiný předpis. Dnes však, když to bude v ústavě, tak nebude třeba vyvlastnění.

Dr. Krajina myslí, že i když by byl přijat návrh dr. Buriana, neznamená to, že toto ustanovení nemůže být změněno zase ústavním zákonem. Toto hledisko potvrzuje také dr. Stránský konstatováním, že žádná část ústavy nemůže být na věky nezměnitelná. Důležité je, aby se do výroby vneslo uklidnění, jistota. To však není jen věc ústavy, ale věc politické důvěry vůbec. Když se kdysi mluvilo o třech větvích podnikání, domníval se, že se to myslí vážně, ale dnes zase čteme v novinách o továrnících jako o škodné. Pak by bylo bývalo lépe soukromé podnikání vůbec nechat. Na otázku V. Kopeckého, zda nár. soc. strana chce socialismus, odpovídá řečník, že ano, ale že se přitom nesmí poškodit ani spotřebitel ani nikdo jiný.

Dr. Zenkl připomíná to, co bylo řečeno v oficiálních prohlášeních u příležitosti znárodnění.

V. Kopecký prohlašuje, že KSČ chce jako socialistická strana jít k socialistickému pořádku. I nár. soc. strana to říká. Jde o to, zda chce na této cestě klást překážky. Na poznámku dr. Stránského, zda by byl Zlín tím,

čím je dnes, kdyby bylo před 40 lety došlo ke znárodnění, konstatuje V. Kopecký, že u velkého podnikatele je parazitní charakter jasný, u malého však je též, i když ne tak patrný. V principu je to totéž vykořisťování cizí práce. KSČ souhlasila s etapovým vývojem, chce na této cestě pokračovat dále, demokraticky, ne proti vůli většiny, ale nechce být vázána ještě na kvalifikovanou většinu, kterou pokládá za příliš velkou závoru. Zdůrazňuje, že žádné opatření zatím nebylo provedeno jinak, než demokraticky, i když často před tím bylo mnoho sporů. Domnívá se, že dnešní režim umožňuje všem lidem dobrý život, dokonce i kapitalistům. KSČ jde demokratickou cestou a žádá, aby jí tato cesta nebyla ztěžována. V tom by viděl dělník brzdu na cestě k socialismu.

Dr. Zenkl soudí, že dohoda nebude možná, mají-li strany k věci stanoviska, převzatá ze svých programů. Znovu doporučuje nahlédnutí do vlastních projevů představitelů KSČ z doby znárodnění. Tam se řeklo, že se máme rozhodnout, zda znárodnění provedeme najednou nebo po etapách. U prezidenta republiky, jak on sám veřejně řekl, se odůvodňoval požadavek, aby znárodnění se provedlo najednou tak, aby bylo jasno, co bude a co nebude znárodněno. Prezident republiky tehdy řekl, že byl sice jiného názoru, ale chce-li se to provést najednou, že souhlasí. To neznámá, že se nemá znárodněovat dál, ale musí tu být jistota, že zítra nebo pozítří se nebude dělat zase něco jiného. Ostatně socialismus závisí i na jiných věcech, než na znárodnění.

Dr. Krajina odmítá výtku, že by nár. soc. strana nebyla socialistická. Nesmí se však zaměňovat cesta k socialismu za cestu ke státnímu kapitalismu. V zájmu dohody by navrhoval takovouto kompromisní formulaci: „Rozsah znárodnění nemůže být omezen. Jiné podnikání může být znárodněno jen ústavním zákonem.“ Pak by mohla odpadnouti ta další podmínka, „žádá-li“ to důležitý státní nebo národohospodářský zájem. Ústavní zákon by tu byl dostatečnou zárukou.

Št. Baššovanský se podivuje kategorickému prohlášení dr. Belluše, že by nemohl souhlasit s tím, aby ustanovení o znárodnění, navrhované komunistickou stranou, bylo přijato do ústavy. S tímto návrhem totiž souhlasí tři strany. Přitom jde jen o zakotvení dosavadního stavu v ústavě a ne o žádné generální znárodnění. Kromě toho se řemeslu a maloobchodu zaručuje ústavní ochrana. Nechápe proto ten odpor.

F. Tymeš pokládá návrh zpravodajův za dobrý za předpokladu, že chceme tento systém tak zvané socializující demokracie udržet. Budou-li tady hluboké třídní rozdíly, pak tento systém neudržíme. Přitom samozřejmě nemusíme kolektivizovat všechno. Živnosti a maloobchody tady mohou

klidně zůstat, ale nesmíme štvát jeden sektor proti druhému. Je třeba tolerance, jinak tuto soustavu neudržíme. Zdůrazňuje povinnost především socialistických stran dohodnout se na určitém plánu socializačním, čímž by se náš politický život značně vyjasnil a uklidnil, neboť z toho, že nemáme takový plán, roste nedůvěra. Je třeba si položit otázku, zda to, co jsme začali, chceme dělat dál nebo ne. Z této nejistoty o dalším postupu je tu ten zmatek. Přimlouvá se za to, abychom šli po cestě, kterou jsme nastoupili za revoluce a abychom odstraňovali vše, co je parazitní. Musíme usilovat o sociální vyrovnání a nesmíme si v ústavě zavírat cestu, která k tomuto cíli vede. Na poznámku dr. Zenkla, zda k tomu plánovanému vývoji má stačit 51 %, odpovídá řečník, že vzájemná nedůvěra nepramení z toho, zda rozsah znárodnění má být omezen ústavním nebo obyčejným zákonem, ale z toho, že lidé nevědí, co se bude dělat.

V. Kopecký má za to, že rozpor je v podstatě v tom, že národně socialistická strana a některé jiné strany chtějí, aby z dalšího vývoje neměli obavu kapitalisté, KSČ naproti tomu chce, aby takové obavy neměly milióny dělníků. To je otázka klidu a pokoje. Řemeslníkům a maloobchodníkům se tu nikdy nic nestane, to znamená těm, kdo žijí z vlastní práce. Chce zdůraznit, že kdyby dnes u nás trval kapitalistický režim, bylo by jím pohlceno mnoho živnostníků, kteří dnes normálně žijí. Jde o to, aby se neidealizovali malí podnikatelé, kteří žijí z cizí práce.

Podle dr. Stránského je nutno zařídit věci tak, aby o nikom se nemohlo říkat, že žije z cizí práce.

Dr. Franek má za to, že rozpory nejsou tak zásadní. Otázka je, koho je třeba chránit kvalifikovanou většinou v parlamentě. Uvážíme-li, že znárodnění spolu s konfiskátou představuje nejméně 70 % všeho podnikání, domnívá se, že je třeba tu zbývající menšinu chránit ústavním zákonem.

V. Kopecký upozorňuje, že návrh KSČ se omezuje jen na první větu navržené formulace. Souhlas s doplněním, které navrhuje dr. Bernard, je už kompromisem, který KSČ činí.

Dr. John myslí, že se tu zase přeceňuje význam ústavy. Bude-li většina toho názoru, že se má znárodnit, dosáhne toho také jinými cestami. Jde opravdu spíše o ten psychologický reflex. Dává v úvahu ještě negativní dikci, aby se totiž řeklo, že jiné podnikání nemůže být znárodněno, leda žádá-li to důležitý státní nebo národohospodářský zájem.

Dr. Procházka zjišťuje, že diskuse se nese směrem, jako by šlo o garancii soukromého podnikání. Upozorňuje, že ústava by obsahovala v tom směru vcelku tři garancie. Předně je to garancie pokud jde o rozsah znárodnění, za druhé je to garancie soukromého vlastnictví k půdě do 50 ha

a za třetí garancie řemesla a maloobchodu, pokud jsou založeny na osobním pracovním výkonu. Negarantuje se tedy jen ten střední pás podnikání, který představují menší továrníci a soukromý velkoobchod.

Dr. Zenkl se táže, co bude s hoteliéry a restaurátéry, načež odpovídá V. Kopecký, že o tom je možno se dohodnout.

Na dotaz dr. Franeka, zda osobním pracovním výkonem je míněn také pracovní výkon organizační, uvádí dr. Procházka, že při takovém výkladu by byl chráněn každý kapitalista. Pokračuje pak ve svém výkladu tím, že pokládá onen střední pás za nutný z ekonomického hlediska. Nelze totiž ty dva sektory, soukromý a znárodněný, tak úplně vodotěsně oddělit. Nebylo by to ani národohospodářsky zdravé. Je třeba tu určitou vůli nechat. Nyní je třeba si položit otázku, co zasluhuje ústavní ochrany. Domnívá se, že jsou to hodnoty, které jsou povzneseny nad veškerou pochybnost, jako svobody občanů, demokratická práva, znárodnění atd., prostě základní sloupy naší státní soustavy. Naproti tomu tento střední pás, který je složen hlavně ze soukromého velkoobchodu a malých podnikatelů, nezasluhuje ochrany ústavním zákonem, stačí zde normální zákonná ochrana. Je nutno nechat volnou cestu k socialismu.

Dr. Rozehnal dovolává se jednak opětně budovatelského programu, jednak namítá, že ustanovení první věty, jak je navrhováno zpravodajem, je v rozporu s ustanovením § 1, odst. 3, lit. c) dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., podle něhož může ministr průmyslu vyloučit podnik ze znárodnění za tím účelem, aby byl trvale zastaven, protože další jeho provozování není ve veřejném zájmu. Takovým způsobem bylo vyloučeno ze znárodnění už asi sto podniků. Podle navrhovaného řešení by hospodářsky nerentabilní podniky se musely vylučovat ze znárodnění ústavním zákonem.

Dr. Procházka poznamenává, že na tyto případy je pamatováno v § 7, odst. 3 navrhované ústavy.

R. Slánský, který právě v zastoupení dr. Zenkla řídí schůzi, končí debatu a žádá, aby strany sdělily svá stanoviska, a to nejprve k větě první, jak ji navrhuje zpravodaj.

KSČ, KSS, nár. soc. strana, soc. dem. strana a lidová strana souhlasí, DS (dr. Belluš) pokládá dikci za nevyhovující, ale souhlasila by, kdyby současně bylo zaručeno, že rozsah znárodnění může být měněn jenom ústavním zákonem.

Dr. Zenkl shrnuje stanoviska tak, že tedy dosavadní rozsah znárodnění nemá být zmenšován, a že přesnou formulaci provede subkomise.

R. Slánský žádá, aby byla dále zaujata stanoviska k formulaci doplňku, navrhovaného dr. Bernardem.

KSČ by stačila první věta, ale shodnou-li se ostatní strany na navrhovaném doplnění, souhlasila by též,

nár. soc. strana souhlasí za předpokladu, že před slovo „zákonem“ bude vloženo slovo „ústavním“,

DS, lidová strana a Strana slobody se připojují ke stanovisku strany nár. socialistické,

soc. dem. strana trvá na návrhu, jak jej formuloval dr. Bernard,

KSS se připojuje ke stanovisku KSČ.

Nato přistupuje dr. Zenkl k poslednímu bodu podkladu.

2. Rovnoprávnost hospodářských sektorů.

Dr. Procházka stručně referuje o návrhu svém i návrhu dr. Buriana a poukazuje na to, že jde o týž problém jako u předchozího bodu.

Dr. Zenkl zjišťuje přímo stanoviska stran a sice tak, že návrh zpravodajův označuje jako návrh č. 1 a návrh dr. Buriana jako návrh č. 2. Žádá, aby zástupci stran uvedením příslušného čísla vyjádřili stanoviska stran.

KSČ – 1, nár. soc. strana – 2, lidová strana – 2, DS (dr. Belluš) uvádí, že by stačila eventualita č. 1 s tím, že by se řeklo, že všechny druhy podnikání požívají stejné zákonné ochrany, soc. dem. strana – 1, KSS – 1, Strana slobody – 2.

Dr. Rozeňal předčítá ještě subsidiární svůj návrh k eventualitě č. 2, který přednesl již v subkomisi i plénu ústavního výboru.

Dr. Zenkl žádá, aby závěr dnešní celodenní diskuse byl vyjádřen stanoviskem stran k volbám a vrací se znovu k jednání o datu voleb.

Dr. Stránský soudí, že v té souvislosti je třeba si položit především prejudiciální otázku. Mluvíme o volbách, ale musíme si ujasnit, zda všichni myslíme volbami opakování toho, co se dalo v roce 1946, to znamená volby za stejných normativních předpokladů, jako soutěž nynějších stran Národní fronty.

Dr. Zenkl doplňuje tento námět tím, že je třeba si říci, že strany půjdou do voleb pod svým jménem a se svými kandidáty, promluvit si o formě voleb a prostředcích volebního boje.

R. Slánský konstatuje, že to nebudou tytéž strany jako v r. 1946, již proto, že například sociální demokracie se sloučila se svou slovenskou větví a nemůžeme vylučovat ani eventuální další změny, neboť nevíme, co bude. Doporučuje jednat jenom o termínu voleb a o možnosti, zda do té doby může být hotova ústava.

Dr. Zenkl trvá na svém, že třeba jednat o všem, co s volbami souvisí, načež R. Slánský namítá, že to bude na místě, až se bude jednat o volebních

řádech, což však dnes není na programu. Jde například o stanovisko k vytvoření páté strany na Slovensku.

Dr. Zenkl přisvědčuje, že to může být taková jedna eventualita; nebo by se mohlo stát, že národně socialistická strana půjde na Slovensko a podobně, o tom by se mělo mluvit.

V. Kopecký doporučuje, aby o těchto věcech se poradili předsedové stran. O těchto věcech by bylo přece také nutno pojednat v předsednictvech stran, zejména například o námětu, že by nár. soc. strana šla také na Slovensko.

Nato prohlašuje dr. Stránský za stranu nár. socialistickou, že ujednání, která se zde učiní, budou uzavřena jenom za předpokladu, že volby budou prováděny takovým způsobem jako v r. 1946, to znamená, že budou soutěžít jen ty strany, které tu dnes jsou. Kdyby tento předpoklad padl, padnou také všechna ujednání.

Také F. Tymeš se přimlouvá za to, aby se strany dohodly i o způsobu voleb, jakož i o tom, co bude po volbách.

Dr. Zenkl se nato vrací k otázce samotného termínu voleb a táže se, zda některá strana změnila svoje stanovisko oproti tomu, jaké stanovisko zastávala ráno.

Dr. Krajina vypočítává, jaké jsou možnosti v květnu a zjišťuje, že 1. května je svátek, rovněž tak 9. a 16. května je svátek. Doporučoval by proto, aby volby do Národního shromáždění se konaly 18. dubna a volby do národních výborů 25. dubna.

F. Tymeš naproti tomu poukazuje na to, že je zde řada věcí nedohodnutých, zbývá ještě také celý problém poměru Čechů a Slováků a je tu proto velký tlak času, což má za následek spěch a nervozitu. Doporučuje proto až druhou polovinu května, neboť se domnívá, že dříve to nebude možné.

K tomu dodává dr. Gregor, že i důvodová zpráva k ústavní listině bude otázkou dlouhého dohadování.

Dr. Zenkl oznamuje, že mu právě sděluje přednosta politického odboru dr. Bernášek, že mluvil s úředníky ministerstva vnitra a ti že vylučují duben jako volební termín. Pokládal by za velkou neodpovědnost ministerstva vnitra, jestliže dosud nebyly připraveny volební řády do národních výborů, ač volby do nich se měly konat již podle dohody Národní fronty na podzim 1946.

R. Slánský poukazuje na velkou debatu, která byla svého času o tom, zda ústavní zákony má připravit vláda nebo parlament. Rozhodlo se pak ve prospěch parlamentu.

Dr. John sděluje k tomu, že bylo dohodnuto s ministerstvem vnitra, že volební řád do Národního shromáždění bude předložen jako vládní osnova. Příslušný návrh má snad být už předložen vládě.

Dr. Zenkl poznamenává, že má na mysli staré volební řady do národních výborů.

F. Tymeš si nedovede představit, že by bylo možno volit národní výbory po ústavě na podkladě starých volebních řádů.

R. Slánský zdůrazňuje, že je třeba k přípravným pracem přece jen určitého času. Ten, kdo navrhuje termín 18. dubna, dává najevo, že nemá vůli dělat ústavu.

Dr. Klimek doporučuje stanovit naléhavost prací, vše ostatní odsunout a dělat jenom ústavu, pak by byl možný i 18. duben jako termín voleb.

Proti tomu namítá R. Slánský, že sporné otázky ústavy dal parlament nyní Národní frontě, aby je projednala. Není důvodu, proč by zatím nemohl dělat všechno ostatní. Pozastavuje se nad tím, proč některé strany na volby tak pospíchají a žádají dubnový termín. KSC je rozhodně proti dubnovému termínu a doporučuje z důvodů již dříve uvedených první polovinu května.

Dr. Zenkl poznamenává, že agitace už je stejně v běhu a že za tohoto stavu se stejně mnoho práce nenadělá. Rozdíl mezi termínem, navrhovaným stranou nár. socialistickou – 18. dubna a termínem navrhovaným ze strany KSC – 2. května, je pouhých 14 dnů. Takový rozdíl nehraje roli.

F. Tymeš podotýká, že rozdíl proti termínu, který navrhuje soc. dem. strana, je 5 neděl.

R. Slánský opakuje své tvrzení, že trvání na požadavku 18. dubna znamená to, co zde řekl již dr. Stránský, že totiž se nechce udělat ústava. Navrhuje, aby na příští schůzi byl pozván zástupce ministerstva vnitra, který by podal podrobný výklad o volebních lhůtách.

Dr. Zenkl doporučuje, aby se strany alespoň vyjádřily pro případ, že by všechny potřebné náležitosti bylo možno splnit, kdo by souhlasil s termíny 18. a 25. dubna a kdo by požadoval pozdější termín voleb.

F. Tymeš prohlašuje za stranu soc. demokratickou, že by neměla námitky proti dřívějšímu termínu, kdyby ústava a vše ostatní se dalo do té doby stihnout.

Dr. John soudí, že termín 18. dubna znamená znemožnění ústavy. Fakt je, že pro ústavní výbor jsme dnes za celý den neudělali vlastně nic.

Dr. Zenkl pokračuje ve zjišťování stanovisek a konstatuje, že KSC – je proti dubnu, žádá první polovinu května, nár. soc. strana žádá, aby byla hotova ústava a aby volby do parlamentu se konaly 18. dubna a volby do národních výborů 25. dubna,

soc. dem. straně je termín voleb lhostejný, ale poněvadž mají obavu, že ústava dříve nebude hotova, doporučují druhou polovinu května a volby do národních výborů týden po tom,

lidová strana žádá, aby byla stanovena naléhavost prací a urychleno projednání ústavy, aby volby do Národního shromáždění se konaly 18. dubna a volby do národních výborů 25. dubna,

Demokratická strana navrhuje, aby volby do Národního shromáždění se konaly 25. dubna a volby do národních výborů pokud možno nejdříve potom. Jsou ochotni přizpůsobit se i dřívějšímu termínu, vysloví-li se pro něj většina.

KSS žádá, aby volby se konaly v první polovině května.

Straně slobody je termín voleb lhostejný, přizpůsobí se většině, je však toho názoru (dr. Šabo), že ústavu nelze zmařit pro časovou tíseň, nýbrž jen pro politickou nemožnost. Proto by se přimlouvala raději za dřívější termín. Na dotaz dr. Zenkla, zda datum 5. února, které bylo stanoveno pro předložení slovenských návrhů, nelze zkrátit, prohlašuje lidová strana i KSS, že se tato lhůta zkrátit nedá.

Dr. Zenkl nato uvažuje o možnostech, na který den by bylo lze svolat příští schůzi Národní fronty.

R. Slánský sděluje, že předseda vlády se vrátí patrně ve čtvrtek 5. února ze zdravotní dovolené a doporučuje, aby schůze byla svolána tak, aby předseda vlády se jí mohl už zúčastnit.

Dr. Zenkl se dovolává toho, že mu předseda vlády před odjezdem na jeho dotaz prohlásil, že jeho odjezdem se volby neodálí a že se postará o své zastoupení jak ve vládě, tak i v Národní frontě. Upozorňuje na to, že nesouhlasí-li KSC, aby se Národní fronta svolala dříve, než se vrátí předseda vlády, bude na ní podezření, že chce oddálit volby.

Dr. Gregor namítá, že problém je v tom, aby byla dohoda o ústavě a ne v tom, jak budou ministerstvem vnitra vysvětleny volební lhůty.

Dr. Kvetko a dr. Krajina navrhuje, aby se Národní fronta sešla příští týden dvakrát, a to nejprve v pondělí nebo v úterý, přičemž by se mohly dohodnout alespoň některé věci, ostatní by se pak vyřídily za přítomnosti předsedy vlády.

R. Slánský upozorňuje na to, že v úterý je schůze vlády a že není vyloučeno, že předseda vlády přijede možná už ve středu, takže by pak Národní fronta mohla zasedat popřípadě dva dny.

Dr. Zenkl souhlasí s tím, že pro ten případ, kdyby předseda vlády se nemohl ještě zúčastnit schůze Národní fronty ve čtvrtek 5. února,

byla by svolána schůze již na pondělí a tam by se projednaly alespoň některé věci.

S tímto postupem projeví zástupci všech stran souhlas a současně bylo dohodnuto, že na pořadu této schůze bude zejména termín voleb, nedohodnuté otázky ústavní, další otázky souvisící s provedením voleb a s metodami a prostředky volebního boje, a konečně zásady volebních řádů do Národního shromáždění a do národních výborů. Zástupci stran berou na vědomí, že do schůze bude přizván zástupce ministra vnitra, aby podal k některým otázkám, týkajícím se voleb, potřebná vysvětlení.

Nato se provádí ještě krátká diskuse o formulaci úřední zprávy o dnešní schůzi. V té souvislosti konstatuje R. Slánský, že ač se v poslední schůzi všechny strany zavázaly, že nebudou psát o datu voleb, přinesly „Svobodné noviny“ hned druhý den článek, ve kterém se uvádělo, že komunisté navrhuji jako termín voleb 2. květen.

Poté projevují všechny strany souhlas s návrhem úřední zprávy, jak jej formuluje dr. Zenkl a ten končí ve 22.55 hod. schůzi.

Zapsal: [nečitelný podpis]

Důvěrné !

V Praze dne 26. ledna 1948

SPORNÉ OTÁZKY V OSNOVĚ NOVÉ ÚSTAVY (Pořad pro jednání Národní fronty dne 28. ledna 1948.)

Kapitola: Národní výbory

1. Krajské nebo zemské zřízení
2. Povaha a kompetence národních výborů (§§ 1 a 4)
 - I. Zpravodaj: „Národní výbory místní, okresní a krajské jsou v mezích stanovených touto ústavou nositeli a vykonavateli státní moci na území, pro které jsou zvoleny. Národní výbory vykonávají veřejnou správu ve všech jejích oborech. Pokud budou pro některé věci veřejné správy připuštěny výjimky z této zásady, může se tak státi pouze zákonem.“
 - II. Dr. Rozehnal: „Národní výbory jsou zastupitelskými sbory územní samosprávy a orgány státní správy politické. Nepřísluší jim vykonávat veřejnou správu, která zákonem je nebo bude svěřena jiným orgánům.“

3. Poměr k ústředním orgánům (§ 8)
 - I. Zpravodaj: „Národní výbory nižšího stupně jsou podřízeny národním výborům vyššího stupně, jakož i vládě a ministru vnitra, v resortních věcech také příslušným ministrům.“
 - II. Dr. Rozehnal: „Pokud jsou národní výbory podřízeny vládě nebo jednotlivým ministrům, stanoví zvláštní zákon.“
4. Účast a kontrola lidu (§ 5)
 - I. Zpravodaj: „Národní výbory a jejich členové jsou při plnění svých úkolů povinni opírat se o přímou účast a iniciativu lidu, podléhají jeho kontrole a jsou mu ze své činnosti odpovědní. Podrobnosti stanoví zákon.“
5. Hospodaření (§ 11)
 - I. Zpravodaj: „Hospodaření národních výborů budiž jako součást státního hospodářství upraveno zákonem tak, aby národní výbory mohly řádně plnit své úkoly.“

Kapitola: Práva občanů

1. Politické strany (§ 32) – odkázáno Národní frontě:
Návrh zpravodajův: (1) Státní občané se mohou sdružovat v politických stranách. Tvoření a trvání stran s tendencemi namířeny proti republikánské státní formě a lidově demokratickému zřízení, jakož i stran, založených na vůdcovském principu, je nepřípustné.
(2) Politické strany mají co do majetkových práv postavení právnických osob.
2. Odborové organizace (§ 37) – nedohodnuto:
Poslední znění: „Zaměstnanci se sdružují v jednotné odborové organizaci a mají právo hájit své zájmy jejím prostřednictvím a prostředky akce, které ona určí.“
3. Tisk (§ 25, odst. 3)
 - I. Zpravodaj: Zvláštní zákon stanoví, kdo má právo vydávat časopisy a za jakých podmínek; zejména také se zřetelem k tomu, aby při vydávání časopisů nebyl zisk převážně rozhodující.
 - II. Dr. John: Ústavní zákon stanoví . . .
 - III. Dr. Burian: Právo vydávati časopisy a neperiodické tisky možno omezit jen z důvodů nezbytného veřejného zájmu a na základě ústavního zákona.

Kapitola: Prezident

1. Zastupování při ochuravění (§ 7)
 - I. Zpravodaj: Výkon funkce přísluší – jako v ústavě z r. 1920 – vládě (předsedovi vlády).
 - II. Dr. John: Výkon funkce přísluší NS nebo Stálému výboru (předsedovi NS nebo předsedovi Stálého výboru).
2. Trestní stíhání pro velezradu (§ 15)
 - Zpravodaj: Žaluje předsednictvo NS, soudí plénum NS.
 - Dr. John: Žaluje vláda, soudí NS.

Ústavní soud

Kapitola: Hospodářství

1. Znárodnění (§§ 5–8)
 - I. Zpravodaj: Rozsah znárodnění nemůže být omezen. (Dr. Bernard): Jiné podnikání může být znárodněno zákonem, žádá-li to důležitý státní nebo národohospodářský zájem.
 - II. Dr. Burian: Rozsah znárodnění může být měněn jen ústavním zákonem.
2. Rovnoprávnost hospodářských sektorů (§ 3)
 - I. Zpravodaj: Všechny druhy podnikání požívají zákonné ochrany.
 - II. Dr. Burian: Podnikání všeho druhu bude požívati stejné právní ochrany a bude pracovati za stejných podmínek, pokud je upravuje právní řád.

SÚA Praha, fond ÚV NF ČSR – 55 str., strojopis, rukopisné opravy a doplňky; příloha – 3 str., strojopis, rukopisné doplňky.

1948, 5. únor, Praha – Zápis ze schůze NF o termínu voleb a sporných otázkách nové ústavy. Vyjádření jednotlivých politických stran k termínu voleb. Ustavení užší komise k jednání o sporných bodech návrhu nové ústavy.

Příloha k č.j. 151/dův/48

Záznam

o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 5. února 1948 v 10 hodin v Úřadě předsednictva vlády

Přítomni:

- Za KSČ: předseda vlády Kl. Gottwald, ministr V. Kopecký, gen. taj. R. Slánský, posl. dr. Vl. Procházka a dr. A. Gregor.
- Za Čs. stranu nár. soc.: náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl, ministři dr. H. Ripka, dr. J. Stránský, dr. P. Drtina, gen. taj. dr. Vl. Krajina, posl. dr. G. Burian a J. Firt.
- Za Čs. stranu lidovou: ministr F. Hála, gen. taj. dr. A. Klimek, posl. dr. J. Řehulka, dr. A. Rozehnal, dr. B. Bunža a J. Vičánek.
- Za Demokratickou stranu: náměstek předsedy vlády dr. Št. Kočvara, ministři dr. I. Pietor, dr. M. Franek a posl. dr. S. Belluš.
- Za Čs. soc. demokracii: náměstek předsedy vlády F. Tymeš, předseda B. Laušman, posl. dr. O. John, dr. V. Bernard, dr. J. Čaplovič a J. Šabršula.
- Za KSS: náměstek předsedy vlády V. Široký, ministr J. Ďuriš, pověřenci dr. J. Šoltész a dr. J. Púll a posl. L. Holdoš.
- Za Stranu slobody: gen. taj. dr. J. Brúha, posl. dr. T. Šabo, J. Pavlov.

Schůzi zahájil v 10.30 hod. předseda vlády Kl. Gottwald konstatováním, že podle usnesení poslední schůze Národní fronty, konané dne 28. ledna 1948, má se v dnešní schůzi projednat termín voleb, sporné otázky nové ústavy, další otázky související s volbami a zásady volebních řádů. Tlumočil zároveň názor pana prezidenta republiky, který považuje za velmi důležité,

aby nynější Národní shromáždění přijalo novou ústavu a aby Národní fronta, popřípadě vláda, podle toho stanovily termín voleb.

Předseda vlády žádá, aby se strany vyjádřily především k prvnímu bodu pořadu, to je k termínu voleb.

Zástupci politických stran zaujali v podstatě tato stanoviska:

KSČ: – by byla ochotna učinit ústupek od svého dřívějšího stanoviska a souhlasit s termínem voleb 23. května 1948. Otázku voleb do národních výborů nepokládá za principiální, a budou-li všechny ostatní technické a administrativní předpoklady splněny, neměla by námitek, aby volby do národních výborů se konaly týden po volbách do Národního shromáždění. Žádá, aby před volbami byla dohodnuta a projednána nová ústava a splněn vládní program, zejména, aby bylo ještě uzákoněno národní pojištění, živnostenská daň, definitivní úprava pozemkového vlastnictví, zemědělská daň, zemědělský úvěr a jiné.

Navrhuje, aby Národní fronta dnes jasně prohlásila, že všechny strany se zavazují udělat vše pro to, aby ústava byla včas hotova a aby byly splněny i všechny ostatní důležité úkoly, uložené budovatelským programem. Připomíná, pokud jde o ústavu, že KSČ učinila řadu závažných ústupků už předem a její návrh ústavy anticipoval již i možné námítky ostatních stran a bral k nim zřetel. Žádá, aby též ostatní strany byly ochotny k některým ústupkům, které se pohybují vesměs v rámci vládního programu. Otázka je, zda chceme ústavou dokumentovat, že jsme se definitivně rozhodli pro novou čs. cestu, nebo zda chceme nechat o této cestě pochybnosti. Není třeba pro práce spojené s projednáváním ústavy zastavit všechny ostatní práce na úkolech, které předepisuje vládní program, jak navrhuje některé politické strany. Odmítá požadavek předčasného vypsání voleb jako demonstraci vůle nesplnit zbývající část vládního programu, včetně ústavy.

Pokud jde o pořadí, doporučuje stanovit nejdříve termín voleb a podle toho rozvrhnout práci na úkoly, které zbývá ještě vykonat. Pokládá za nemožné, aby do deseti dnů, jak navrhuje nár. soc. strana, se zjistilo, zda dohoda o ústavě je možná.

Odmítá útoky na Sbor národní bezpečnosti a nesouhlasí se zřízením komise k vyšetření stížností na Národní bezpečnost. Poukazuje na to, že rozhodnutí o takovém návrhu je věcí vlády.

Žádá, aby se strany vyjádřily k termínu voleb a nesouhlasí s tím, aby jednání o tomto předmětu bylo vázáno na jednání o jiných věcech, které nebyly na pořadu dnešního jednání. Jinak by se muselo jednat i o řadě dalších věcí a nedošlo by se k cíli.

Čs. strana nár. soc.: Je pro to, aby před volbami byla ústava a souhlasí s tím, aby vládní program byl splněn, pokud je to vůbec možné. Doporučuje řazení úkolů podle jejich důležitosti, přičemž ústava musí být dohodnuta nejdříve, ostatní věci po ní, pokud budou řádně připraveny. Podmínkou klidného a věcného jednání o všech těchto věcech však je, aby bylo zlepšeno nynější ovzduší nedůvěry mezi politickými stranami. Nedůvěra pramení hlavně z některých nezdravých a znepokojujících zjevů v bezpečnostní službě, kde je třeba zjednat nápravu. Nemá důvěru k systému, který v bezpečnostní službě zavládl. K vyšetření stížností na tyto poměry doporučuje zřídit komisi, která by předložila vládě zprávu, popřípadě návrhy konkrétních opatření. Současně žádá, aby až do vyšetření věci byli někteří úředníci bezpečnostní služby okamžitě suspendováni. Souhlasila by s tím, aby taková komise obdobně přezkoumala i stížnosti z oboru justice.

Pokud jde přímo o stanovení data voleb, souhlasila by s 23. květnem jen za toho předpokladu, že by ústavu bylo skutečně možno dohodnout. Možnost dohody navrhuje zjistit do deseti dnů a dospěje-li se k názoru, že dohoda není možná, pak navrhuje, aby volby se konaly co nejdříve.

Doporučuje dohodu o slušném vedení volební kampaně a o používání rozhlasu a filmu.

Čs. strana lidová: Pokládá za správné, že hlavním úkolem Ústavodárného národního shromáždění je projednat a schválit ústavu. Otázka, zda tento primární úkol může být splněn, není otázkou času, ale otázkou toho, zda je tu potřebný klid k tomu, aby tato stěžejní otázka mohla být projednána. Příčiny dnešního neklidu vidí hlavně v policejním systému státní moci, v jehož službách je také rozhlas a film. Má řadu konkrétních stížností. Za takového stavu si klade otázku, zda spolupráce stran na ústavě je možná. Nepodaří-li se dohodnout ústavu do 18. dubna, nepodaří se to ani v květnu. Předpokladem dohody o ústavě je, aby nastala vzájemná důvěra a klid mezi politickými stranami. Tento předpoklad dnes dán není. Vytýká stranickou personální politice v bezpečnostní službě.

Kdyby se ukázalo, že přes dobrou vůli všech stran není dohoda o ústavě pravděpodobná, bylo by zbytečné volby odkládat a bylo by třeba trvat na tom, aby volby byly ještě v dubnu. V dnešní schůzi nelze zatím zjistit, zda dohoda o ústavě je možná nebo ne a nelze proto ani stanovit jako datum voleb jen 23. květen.

Vůli k dohodě doporučuje dokumentovat tím, že se strany dohodnou na slušném vedení volebního boje, na kontingenci papíru, používání rozhlasu, dále na tom, že vláda do určité lhůty provede zákon o národní bez-

pečnosti a konečně, že se zřídí komise k prozkoumání všech stížností na národní bezpečnost.

Demokr. strana: setrvává na svém návrhu, aby volby se konaly 25. dubna 1948. Domnívá se, že do té doby ústava může být hotova a že do té doby může být vyřízena i další část vládního programu. Doporučuje soustředit se na práce spojené s ústavou, která je primárním úkolem. Pokud zbude čas, bude možno vyřídit i ostatní věci.

V případě, že by nebylo možno ústavu dohodnout, což se ukáže jistě nejdéle do dvou týdnů, doporučuje vypsát volby v nejkratší možné době.

Čs. soc. dem. by souhlasila s datem voleb 23. května za předpokladu, že bude garantováno, že ústava se skutečně do té doby projedná. Navrhuje, aby představiteli všech stran bylo jasně konstatováno, že udělají vše, aby dohody o ústavě bylo dosaženo, že budou usilovat o slušný průběh voleb a že se dohodnou na vládním programu na dobu do voleb. V souvislosti s tím doporučuje také dohodu o rozsahu volební agitace a o použití rozhlasu. Toto stanovisko bylo v průběhu schůze doplněno ještě tak, že by sociální demokracie souhlasila s termínem voleb 23. května, ale s tím, že nejdéle do konce února t.r. by se zjistilo, zda je možná dohoda o ústavě nebo ne. V případě, že by dohoda nebyla možná, pak by Národní fronta své stanovisko k termínu voleb musila znovu přezkoumat.

Pokud jde o stížnosti na [Sbor] národní bezpečnosti, poukazuje na prohlášení poslaneckého klubu soc. dem. strany v parlamentě. Nemá námitek proti zřízení komise ze členů vlády, která by vyšetřila stížnosti na poměry v bezpečnostní službě, v justiční službě a popřípadě i v armádě. Otázka je, zda je to věcí Národní fronty nebo vlády.

KSS – se ztotožňuje se stanoviskem KSČ a domnívá se, že mělo-li by se jednání o termínu voleb a o ústavě s něčím junktimovat, pak by tu byly naléhavější a důležitější věci, než bezpečnostní služba.

Strana slobody – je pro stanovení termínu voleb v zákonné lhůtě za předpokladu, že ústavu bude možno dohodnout. Jestliže se do deseti dnů nebo do konce února zjistí, že dohoda není možná, pak by se měly volby vypsát do šesti neděl nato.

Po zjištění, že nelze zatím dosáhnout dohody o termínu voleb, navrhl předseda vlády Kl. Gottwald, aby se v jednání pokračovalo v užší komisi, kterou by tvořili předsedové politických stran Národní fronty Čechů a Slováků, přičemž by k té části jednání, která se bude týkat sporných bodů ústavy, přibrali po jednom ústavním znalci za každou politickou stranu a předseda čs. soc. dem. kromě toho též jednoho ústavního znalce za slovenskou složku této strany.

S tímto návrhem projevíli souhlas zástupci všech politických stran a shodli se na tom, že první schůze této užší komise, včetně ústavních znalců, bude se konat ve středu 11. února v 10 hod. dopoledne a že, bude-li třeba, bude se v jednání pokračovat i ve čtvrtek 12. a v pátek 13. t.m.

Pro jednání této komise připraví předseda a gen. zpravodaj ústavního výboru přehled a porovnání návrhů politických stran na řešení ústavního poměru Čechů a Slováků.

O návrhu strany nár. socialistické na zřízení komise pro vyšetření stížností na poměry v bezpečnostní službě, popřípadě na poměry v justici a armádě, nebylo docíleno dohody.

V závěru schůze upozornil ministr spravedlnosti dr. P. Drtina na některé nesrovnalosti v dosavadní konfiskační praxi a žádal, aby se Národní fronta touto otázkou zabývala v některé z nejbližších schůzí.

Schůze byla ukončena v 17.25 hod.

Zapsal: [nečitelný podpis]

SÚA Praha, fond ÚV NF ČSR – 5 str., strojepis, rukopisné opravy.

5

1948, 11.–12. únor, Praha. – Zápis ze schůze užší komise NF. Diskuse ke sporným bodům návrhu nové ústavy podle kapitol a paragrafů.

Zápis

o schůzi užší komise Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 11. a 12. února 1948 v Úřadě předsednictva vlády

Přítomní:

- Za KSČ: předseda vlády Kl. Gottwald a posl. dr. Vl. Procházka.
Za Čs. stranu nár. soc.: náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl
a posl. dr. G. Burian.
Za Čs. stranu lidovou: ministr F. Hála, posl. A. Rozehnal a dr. J. Řehulka.
Za Demokratickou stranu: náměstek předsedy vlády dr. Št. Kočvara,
předseda SNR J. Lettrich a posl. dr. S. Belluš.
Za Čs. stranu soc. dem.: posl. B. Laušman, dr. O. John a dr. J. Čaplovič.
Za KSS: náměstek předsedy vlády V. Široký
a st. taj. dr. V. Clementis.
Za Stranu slobody: pověřenec ing. Blaho, posl. dr. T. Šabo a J. Pavlov.

Před zahájením schůze byl rozdělán všem členům komise nový přehled sporných otázek v osnově nové ústavy, který sestavil pro toto jednání generální zpravodaj ústavního výboru posl. dr. VI. Procházka. (Přehled je připojen jako příloha tohoto zápisu.)

Schůzi zahájil v 10.30 hod. předseda vlády Kl. Gottwald a přistoupil hned za souhlasu všech přítomných k projednávání jednotlivých sporných bodů ústavy v pořadí, jak jsou uvedeny v rozdaném podkladu.

Kapitola: Základní ustanovení

1. Výkon moci lidem a obsah ústavy (§ 1, odst. 2 a 3)

Předložené návrhy:

- I. Zpravodaj: (2) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci.
(3) Ústava určuje, jak si svrchovaný lid dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo. Ona také vytyčuje meze, jež nesmějí být překročeny, aby nebyly dotčeny svobody a práva občanská, ústavně zaručená.
- II. Dr. John: (2) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech a orgány ustanovenými podle zákonů.
- III. Dr. Šabo: (2) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech a jinými orgány ustanovenými podle zákonů.

Zpravodaj dr. Procházka stručně referuje o navržených třech formulacích. Podotýká, že odst. 1 tohoto paragrafu je nesporný.

Po provedené krátké diskusi navrhuje v zájmu docílení dohody, aby odst. 2 jeho návrhu byl vypuštěn a z odst. 3 se stal odst. 2, který by zněl: „Ústava vymezuje práva a povinnosti občanů, určuje, jak si svrchovaný lid dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo, a stanoví hlavní zásady hospodářského zřízení ve státě.“

Dr. Rozehnal má pochybnosti, pokud jde o slovo „jak“ si svrchovaný lid atd. a doporučoval by, aby orgány, kterými jediné si lid může dávat zákony, byly přímo vypočteny.

Dr. John souhlasí s výrazem „jak“ a domnívá se, že je tu na místě, neboť má širší význam. Nejde jen o orgány, nýbrž o celý ten modus procedendi. Bližší vysvětlení by mohla obsahovat důvodová zpráva.

Dr. Procházka rovněž trvá na této formulaci, alespoň v zásadě a doporučuje, aby event. menší stylistické úpravy byly přenechány ústavní subkomisi.

Dr. Zenkl míní, že by se mohly vypočítat ty orgány a současně vymezit i způsob, jakým se to má provádět.

Dr. John pokládá zásadu za nespornou, jde jen o přesnou stylizaci a tu lze přenechat ústavní subkomisi.

Kl. Gottwald shrnuje výsledek diskuse tak, že § 1, odst. 1 je nesporný, pokud jde o odst. 2 přijímá se v zásadě pozměněná formulace zpravodaje, jak je uvedena výše s tím, že přesnou stylizaci tohoto ustanovení provede ústavní subkomise s přihlédnutím k výsledkům zde provedené diskuse.

2. Národní povaha státu (§ 3)

Předložené návrhy:

- I. Zpravodaj: Československá republika jest jednotný národní stát Čechů a Slováků, dvou rovnoprávných nerozlučně spojených slovanských národů.
- II. Dr. Šíp: Československá republika jest jednotný národní stát dvou rovnoprávných, nerozlučně spojených národů, Čechů a Slováků.
- III. Posl. Frlička: (1) Československá republika jest jednotným národním státem dvou rovnoprávných národů Čechů a Slováků v nerozlučném celku československé národní rodiny.
(2) Tato rovnoprávnost je zabezpečena ustanoveními této ústavy a jmenovitě ve volném užívání a pěstování ušlechtilých národních, kulturních a náboženských tradic jak Čechů, tak Slováků.

Dr. Procházka referuje o předložených třech eventualitách. Pokud jde o eventualitu, uvedenou ad III, domnívá se, že pojem „československé národní rodiny“ je nový a mohl by vyvolat velké pochybnosti. Doporučoval by přijmout buď eventualitu I nebo II, které se liší vlastně jen tím, že eventualita I mluví o jednotném národním státě dvou rovnoprávných, nerozlučně spojených „slovanských“ národů. Šlo mu o zdůraznění příslušnosti k slovanským národům.

Dr. Čaplovič vysvětluje, že v návrhu ad III šlo o vyloučení možnosti, aby pod titulem rovnoprávnosti obou národů mohlo dojít k takovým zjevům jako v nedávné minulosti. Chtělo se zdůraznit, že nejde jen o teritoriální spojení obou národů, nýbrž o hlubší vztah mezi nimi a neponechat ani teoretickou možnost rozkolu.

Dr. Lettrich nevidí rozdíl mezi formulací, uvedenou ad I a II, stačila by snad menší stylistická úprava. Při formulaci ad III je rozdíl v tom, že se pokouší stanovit účel státu. Pak bychom ale museli účel formulovat daleko širše, zejména také politicky, hospodářsky, sociálně atd. Jinak se musíme spokojit s formulací I nebo II.

Dr. Zenkl myslí, že by nemusilo být námitek proti formulaci III, kdyby se vypustil 2. odst. Jinak je pro návrh, uvedený ad II. Dikci „slovanských národů“ ani „nejbližších slovanských národů“, jak doporučil dr. Clementis, nepokládá za postačující.

Dr. John dává v úvahu říci v návrhu ad III místo „v nerozlučném celku československé národní rodiny“ „v nerozlučném celku čl. národní jednoty“. Poznámává, že nejde o ustanovení normativního významu, nýbrž jen deklaratorního.

Dr. Rozehnal pokládá termín „národní rodina“ za nepochybně neústavní. Doporučuje „státní jednota“. To by bylo v souladu se svébytností národů, ale vyzdvihl by se konečný cíl – státní jednota území.

Dr. John namítá, že státní jednota je konstatována už v předchozím paragrafu, ale zde jde o konstatování té národní stránky. Nebál by se termínu „národní jednota“.

Kl. Gottwald poukazuje na rozpor, který by byl v tomto termínu, když uznáváme dva národy.

Dr. Belluš pokládá formulaci ad II za vyhovující.

Dr. Šabo navrhuje, aby ve formulaci ad III se slova „v nerozlučném celku čs. národní rodiny“ nahradila slova „v nerozlučném čl. společenství“.

Dr. Procházka navrhuje jako kompromis, aby v jeho formulaci ad I se slovo „slovanských“ nahradilo slovem „bratrských“.

Zástupci všech politických stran projeví s touto formulací souhlas.

3. Volební právo (§ 6)

Předložené návrhy:

Odstavec 1:

I. Zpravodaj (dr. John):

(1) Volební právo do zákonodárných sborů a národních výborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

II. Dr. Šíp:

(1) Volební právo do všech zastupitelských sborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

Odstavec 2 a 3:

I. Zpravodaj:

(2) Volební právo má každý státní občan Československé republiky, jakmile dosáhl 18. roku a vyhovuje ostatním zákonným podmínkám.

(3) Zvolen může být každý státní občan Československé republiky, jakmile dosáhl 21. roku a vyhovuje ostatním zákonným podmínkám.

II. Dr. Řehulka: (2) 21 roků
(3) 24 roků

Dr. John myslí, že formulace uvedená ad II nevyhovuje zcela pro všechny zastupitelské sbory. Odporuje dnešnímu skutečnému stavu a mohla by ztížit další vývoj. Konkrétně má na mysli např. volby do hospodářských komor.

Dr. Burian zdůrazňuje, že jde o to, aby bylo nějakým způsobem vyjádřeno, že zásada tajnosti voleb a zásada poměrného zastoupení platí i pro jiné zastupitelské orgány, např. ÚRO.

Dr. John nesouhlasí, neboť jednak je velmi sporné, zda ÚRO nebo JSČZ jsou zastupitelské sbory, jednak by taková formulace vylučovala např. volby aklamací do některých zastupitelských sborů.

Dr. Belluš se obává, že by formulace ad I mohla vést k domněnce, že obecné, rovné, přímé a tajné volební právo je zaručeno jen do Národního shromáždění a do národních výborů.

Kl. Gottwald poznamenává, že obecné právo hlasovací je zaručeno skutečně jen do těchto orgánů a ne např. do orgánů zájmových organizací.

Dr. John pokládá takovou obavu za lichou, ale neměl by námitek, aby zásada byla zdůrazněna v důvodové zprávě.

Dr. Procházka nevidí v navržené formulaci žádné nebezpečí, neboť z ní nelze vyvozovat, že by jinde mělo být jiné volební právo.

Dr. Zenkl se domnívá, že v souvislosti s odst. 2 by opravdu nešlo přijmout pro 1. odst. formulaci dr. Šípa, ale ta jeho myšlenka by se snad měla deklarovat jako zásada v důvodové zprávě.

Kl. Gottwald upozorňuje na to, že máme řadu zájmových organizací zemědělských, dělnických atd. a budeme-li dokonce přímo v ústavě zaručovat zejména přímé volební právo, budeme mít stále nějaké volby, což nepokládá za zdravé. Taková úprava by se nebezpečně blížila korporativnímu systému.

Dr. Rozehnal nesdílí tyto obavy a nepokládá za postačující, aby zásada poměrného zastoupení a tajnosti voleb byla proklamována jen v důvodové zprávě.

Dr. John se domnívá, že tyto návrhy zasahují do sfér, které v ústavě nehodláme řešit. To je věc zákonů, které to mají upravovat. Doporučuje, aby ústava se zabývala jen těmi věcmi, které jsou v ústavě skutečně upraveny, to jest v daném případě Národním shromážděním a národními výbory.

Kl. Gottwald zjišťuje, že zástupci všech politických stran souhlasí s formulací odst. 1, jak ji navrhl zpravodaj (ad I shora). Pokud jde o odst. 2

a 3 doporučuje, aby se zůstalo rovněž při návrhu zpravodajově, který odpovídá dnešnímu skutečnému stavu.

Dr. Řehulka vysvětluje svůj návrh jednak souhlasným míněním všech expertů, jednak poukazem na to, že také v SSSR byla přijata hranice 21 let.

Dr. John ani dr. Burian nepokládají tuto otázku za zásadní.

Kl. Gottwald zjišťuje všeobecný souhlas s odst. 2 a 3 ve znění navrženém zpravodajem.

Kapitola: Práva, svobody a povinnosti občanů

1. Svoboda pobytu (§ 14)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: Právo vystěhovat se do ciziny může být omezeno jen na základě zákona.

II. Dr. John: Právo vystěhovat se do ciziny nebo dočasně se vzdálit z území republiky může být omezeno jen na základě zákona.

Dr. Procházka poukazuje na to, že ve svém návrhu převzal jen dosavadní ustanovení § 110 staré ústavy.

Dr. John konstatuje, že jeho návrh odpovídá současnému stavu a neznamená žádné větší omezení. Nepokládá však tuto otázku za zásadní.

Dr. Burian souhlasí s návrhem dr. Johna.

Rovněž dr. Rozehnal se k tomuto návrhu připojuje a nevidí v něm žádné novum s ohledem na zákon č. 55/1928 Sb. o cestovních pasech, podle něhož existuje právní nárok na vydání cestovního pasu.

Dr. Procházka sděluje, že měl dva důvody, které ho vedly k jeho návrhu. Jeden je ten, že převzal ustanovení staré ústavy a nevidí důvodu, proč by se mělo měnit, když mezinárodní poměry jsou mnohem neupravenější dnes, než byly v době, kdy se dělala první ústava. Druhý důvod, kterým byl veden, je věcný, a sice nechtěl, abychom si v této otázce, která zasahuje do oboru mezinárodního práva, vázali předem ruce, když nevíme zatím, jak se mezinárodní poměry vyvinou.

Dr. John se domnívá, že v právu vystěhovat se, které je širší, je obsaženo i právo dočasně se vzdálit z republiky, neboť znamená méně.

Dr. Clementis nevidí důvodu, proč, když máme širší pojem, se má také ten užší ještě vypočítávat. Tím se vyvolává zbytečně otázka motivů takového ustanovení.

Dr. Rozehnal není toho názoru, že by právo vystěhovat se a právo dočasně se vzdálit bylo v takové souvislosti. Mají různý obsah a týkají se také velice rozdílného počtu občanů. Pro větší početnost těch občanů, kteří

používají práva dočasně se vzdálit z republiky myslí, že by toto právo mělo být ústavou zaručeno a nikoliv ponecháno volné úvaze správního úřadu.

Dr. John prohlašuje, že na svém návrhu netrvá, neboť uznává, že zákonný stav je postačující.

Dr. Rozehnal upozorňuje, že nejde jen o návrh dr. Johna a že pro tento návrh hlasovali také jiní členové ústavní subkomise.

Dr. Burian se přimlouvá rovněž za návrh dr. Johna a vychází z toho, že v právním státě mají všechna omezení občanských práv mít oporu v ústavě. Na námitku Kl. Gottwalda, že jde např. v dnešní době o to, aby se nejezdilo do ciziny zbytečně z důvodů valutových, odpovídá řečník, že omezení může pak obsahovat obyčejný zákon, jako je tomu dosud.

Dr. Rozehnal cituje § 7 zák. č. 55/1928 Sb., kde jsou vypočteny důvody, pro které smí být vydání cestovního pasu odepřeno.

Kl. Gottwald poznamenává, že on za první republiky cestovní pas nikdy nedostal.

Dr. Lettrich pokládá za správný návrh dr. Johna.

Dr. Šabo se domnívá, že obě formulace odpovídají současnému stavu, ale z psychologických důvodů se přimlouvá rovněž za návrh dr. Johna, neboť v cizině se stále mluví o „železné oponě“ a toto podezření by se mohlo ještě zvětšit.

Dr. Clementis se nedomnívá, že by takové ustanovení nějak v tomto směru pomohlo.

Dr. Procházka poukazuje na to, že ústava nemůže samozřejmě vypočítat všechna občanská práva, vše co občan smí a co nesmí. Právo cestovat do ciziny není takové právo, aby musilo být zaručeno ústavou. Je veliký rozdíl mezi právem vystěhovat se např. do Ameriky a mezi právem jet na výlet do Švýcar. Hledisko, které je zde v diskusi zastáváno, by znamenalo, že by každé sebemenší právo mělo být garantováno ústavou.

Dr. Burian pokládá právo dočasně se vzdálit z republiky za důležitou součást osobní svobody občanů.

Dr. Clementis namítá, že takových práv by bylo možno vyjmenovat řadu. Připomíná, že zde se navrhuje jaksi slavnostně v ústavě deklarovat takové právo, přičemž musíme z hospodářských důvodů sledovat tendenci, aby cesty do ciziny se omezovaly. Vidí v takových návrzích určitou neupřímnost.

Dr. John doporučuje jako kompromis, aby k návrhu zpravodajovu se připojila věta: „Vydávání pasů do ciziny upravuje zákon.“

Dr. Belluš by raději viděl, kdyby se zůstalo při formulaci ad II.

Dr. Rozehnal upozorňuje na to, že dnes vydává pasy prakticky policejní ředitelství. Jde o to, aby rozhodoval zákon a nikoliv policejní moc.

Dr. Procházka se domnívá, že kompromisní návrh dr. Johna vystihuje vcelku výsledek debaty. Mohlo by se snad říci: „Právo dočasně se vzdát“ nebo ještě lépe „Podmínky dočasného vzdání se z republiky upravuje zákon“.

Kl. Gottwald nato zjišťuje, že všechny politické strany souhlasí s tím, aby byla přijata formulace zpravodajova, uvedená ad I, která by se doplnila větou asi takového znění: „Podmínky dočasného vzdání se z republiky upravuje zákon.“ Podrobná stylizace tohoto ustanovení se ponechává ústavní subkomisi.

2. Svoboda svědomí (§ 15, odst. 1)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (1) Svoboda svědomí je zaručena.

II. Dr. Burian: (1) Svoboda svědomí a vyznání je zaručena.

Dr. Burian sděluje, že jeho návrh odpadá, neboť jeho požadavku bylo vyhověno při formulaci § 16.

Dr. John čte dohodnutý text § 16, který zní:

(1) Každý má právo vyznávat jakoukoli náboženskou víru nebo být bez vyznání.

(2) Každý má právo veřejně i soukromě hlásati jakoukoli náboženskou víru nebo bezvyznání a prováděti úkony z toho vyplývající, pokud výkon tohoto práva není v neshodě se zákonem a veřejným pořádkem nebo dobrými mravy, anebo se zásadou náboženské snášenlivosti a pokud se tohoto výkonu neužívá k jiným než náboženským účelům.

(3) Nikdo nesmí býti přímo ani nepřímo nucen k účasti na takovém úkonu, s výhradou práv plynoucích z moci rodičovské nebo poručenské.

Dr. Lettrich má pochybnosti, pokud jde o rovnoprávnost náboženského vyznání s bezvyznáním. Myslí, že ta formulace je logicky nesprávná, asi jako kdyby se srovnávala činnost s nečinností.

Kl. Gottwald poukazuje na to, že tato zásada vyplývá z ustanovení § 15 a že každý má právo věřit nebo nevěřit.

Také dr. Procházka upozorňuje, že je to otázka svobody svědomí, která se zde plně zaručuje.

Dr. John poznamenává, že bezvyznání je také určitým vyznáním, i když ne náboženským, ale je to určitý světový názor. Formulace vyplynula z toho, že se chce dát občanům bez vyznání i právo, aby mohli hlásat ideu „bezvyznání“.

Dr. Lettrich není přesto spokojen s navrženou formulací. Snahou ústavy je zabezpečit lidem, kteří vyznávají nějakou náboženskou víru, aby ji mohli hlásat a konat úkony z toho vyplývající. Nelze však dát současně jiným lidem právo, totiž těm, kteří náboženské vyznání nemají, aby mohli náboženskou víru podkopávat a rušit to, co věřící budují. Tím se podkopává právo těch věřících. Na Slovensku se to bude vykládat jako újma pro věřící.

Dr. Procházka upozorňuje, že v § 16 je přijata zásada, že hlásání náboženské víry nebo bezvyznání nesmí odporovat zásadě náboženské snášenlivosti, takže nějaké štvání je vyloučeno.

Kl. Gottwald je toho názoru, že kdyby se občanům bez vyznání takové právo nedalo, odporovalo by to zásadě rovnosti lidí.

Dr. Zenkl připomíná aspekt, který mělo vystupování z církve kdysi, kdy se tím demonstroval odpor proti Římu a proti jeho zasahování. Nyní je to technický termín – bezvyznání – a každý má právo je hlásat stejně jako nějakou náboženskou víru. Vedle těch, kteří jsou takto v pravém slova smyslu bez vyznání, nutno rozlišovat kategorii občanů, kteří věří, ale nejsou členy církve a označují se rovněž jako bez vyznání. Tyto dvě kategorie je třeba rozlišovat. Domnívá se, že § 16 tak dost jasně nečiní.

Dr. Procházka myslí, že v souvislosti s § 15 je to, co má na mysli dr. Zenkl, kryto.

Dr. Rozehnal se obává, že je skutečně důvodnou námitka, že to, co se přiznává příslušníkům náboženských konfesí, se v dalším do jisté míry paralyzuje tím, co se přiznává občanům bez vyznání.

Dr. John poznamenává k tomu, co řekl dr. Zenkl, že tu nejde o vztah občanů k církevní organizaci, nýbrž o subjektivní právo hlásat své přesvědčení a to se zaručuje stejně všem občanům státu. Připomíná, že navržená formulace byla přijata po velmi obsáhlé diskusi a doporučuje, aby se tu celá diskuse znovu neopakovala. Dalo by se snad nejvýš doporučit ústavnímu výboru, aby uvažoval o nějaké šťastnější formulaci.

Kl. Gottwald zjišťuje, že všechny strany souhlasí s formulací § 15, odst. 1, jak ji navrhl zpravodaj a s tím, aby se ústavní subkomise po případě pokusila o výstižnější formulaci § 16.

3. Školy a vyučování (§§ 22 a 23)

Předložené návrhy: § 22

I. Zpravodaj: (1) Školy jsou státní.

(2) Výchova a vyučování buďtež řízeny tak, aby neodporovaly výsledkům vědeckého bádání a nebyly v neshodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým zřízením.

- (3) Státu přísluší dozor nad veškerým vychováním.
- (4) Pokud se občané, zejména rodiče, účastní na školské správě, stanoví zákon.

II. Dr. Burian: § 22

- (1) Školy jsou státní.
- (2) Zákon stanoví, které soukromé vyučování a výchovná ústavy lze zřizovat a za jakých podmínek.
- (3) Státu přísluší vrchní vedení a dozor na veškeré vyučování a vychovávání.

§ 23

- (1) Výchova a vyučování budtež řízeny tak, aby neodporovaly výsledkům vědeckého bádání a nebyly v neshodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým zřízením.
- (2) Pokud se občané, zejména rodiče, účastní na školské správě, stanoví zákon.

Dr. Procházka stručně referuje o obou návrzích. Jeho návrh vyslovuje zásadu, že školy jsou státní. Protinávrh dr. Buriana vyslovuje tuto zásadu také, ale v druhém odstavci dává možnost, aby zvláštní zákon stanovil, které soukromé vyučovací ústavy lze zřizovat atd.

Dr. Burian vysvětluje svůj návrh tak, že kdyby ústava stanovila kategoricky zásadu, že školy jsou státní, musel by se stát starat o všechno, co s vyučováním souvisí. Jeho návrh chce umožnit, aby např. v malých městech, kde by se nevyplatilo zakládat školu jazykovou, hudební apod., nebylo zabráněno možnosti soukromého vyučování. Princip škol by zůstal státní. Zákon by jen stanovil, za jakých podmínek, popřípadě které soukromé školy nebo soukromé vyučovací ústavy lze zřizovat.

Dr. Rozehnal zdůrazňuje, že návrh dr. Buriana odpovídá současnému stavu, kdy je zákonem stanoveno, za jakých podmínek se zaručuje vyučování na soukromých školách. Má však obavu z jiné věci a sice z ustanovení, které je v návrhu zpravodajově i v návrhu dr. Buriana, a mluví o tom, že výchova a vyučování mají být řízeny tak, aby neodporovaly výsledkům vědeckého bádání a nebyly v neshodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým zřízením. Domnívá se, že poznatky přírodních věd existují bez ohledu na republikánskou formu státu a na lidově demokratické zřízením. Věda může být jen jedna, nemůže být „natřena na žádnou barvu“. Jde o to, aby tato věda byla skutečně chráněna a nebyla vázána dalším požadavkem.

Kl. Gottwald připomíná, že může být i „věda“, jakou hlásal A. Rosenberg (Blut und Boden).

Dr. Procházka upozorňuje, že je třeba rozlišovat dvě věci: 1. Výchova a vyučování nemají odporovat výsledkům vědeckého bádání. Toto ustanovení je převzato ze staré ústavy (§ 119) a proti němu snad není námitek. Má na mysli takové případy, kdyby např. někdo vyučoval, že se Slunce otáčí kolem Země apod. 2. Druhý požadavek se netýká vědy. Výchova a vyučování nemají být v neshodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým zřízením. Toto ustanovení se týká takových případů, kdyby např. někdo vyučoval, že fašismus je lepším státním zřízením než demokracie.

Dr. Rozehnal poznamenává, že takové případy jsou kryty zákonem na ochranu republiky.

Dr. John neshledává důvody dr. Rozehnal přesvědčujícími. Nejde o výsledky vědeckého bádání, ale o celkovou ideu našeho školství, to znamená respektovat státní ideu a hlásat ji. Nejde o svobodu slova, ale o zájem státu na výchově celých dalších generací.

Dr. Rozehnal souhlasí pokud jde o státní ideu, ale v navržených formulacích se mluví jen o zevních formách státního zřízením. Ve skutečnosti jde právě o toho ducha, v jakém se má dít vyučování.

Kl. Gottwald poznamenává, že státní ideu je příliš neurčitá, každý má nějakou státní ideu, i Hitler měl státní ideu. Je však třeba říci, kterou ideu máme na mysli my.

Dr. John dává v úvahu formulaci „s republikánskou státní myšlenkou nebo formou“.

Dr. Rozehnal by souhlasil s „myšlenkou“.

Dr. Clementis namítá, že ale právě také ta forma je v tomto případě důležitá.

Dr. Lettrich má několik připomínek. Především k prvnímu odstavci, kde se říká, že školy jsou státní. Doporučoval by formulaci, že školy jsou „zásadně“ státní. To znamená nevylučovat nestátní školství. Má na mysli např. církevní semináře, kde by bylo těžko církvím zakazovat, aby je neměly. Kromě toho jsou takové případy, o kterých se zmínil dr. Burian, jako soukromé vyučování hudbě, řečem atd. Pokud jde o druhý odstavec návrhu Dr. Buriana (§ 22), doporučoval by nahradit slovo „soukromé“ slovem „nestátní“. Konečně myslí, že by ustanovení § 22, odst. 2 podle návrhu zpravodaje a nebo ustanovení § 23, odst. 1 podle návrhu dr. Buriana mělo být formulováno pozitivně, to znamená uložit školám, jaký úkol mají vyučováním splnit. Považuje za důležité, aby se škole uložilo, že má být prostředkem a nástrojem sblížovacího procesu československého apod. Jestliže by měla zůstat formulace negativní, pak je třeba ji uvážit i pokud jde o vědecké bádání, neboť by se dalo popřípadě tvrdit, že některé náboženské

vyznání se rozchází s výsledky vědeckého bádání, což by mohlo vést k vyloučení vyučování náboženství. Kromě toho by doporučoval obšírněji a lapidárněji formulovat úkol školy v ústavě.

Dr. Řehulka prosí jménem lidové strany, aby byl přijat návrh dr. Buriana, pokud jde o § 22, odst. 2 se změnou, kterou navrhl dr. Lettrich. Lidové straně jde zejména o to, aby biskupským sborům bylo ponecháno právo, aby mohly vychovávat své kněžstvo.

Kl. Gottwald upozorňuje, že ani formulace zpravodajova takovou možností nevyklučuje.

Dr. Řehulka však trvá na tom, že by se v odst. 1 návrhu dr. Buriana mělo říci, že školy jsou zásadně státní a v 2. odst. slovo „soukromé“ nahradit slovem „nestátní“.

Dr. Rozehnal doporučuje, aby odst. 2 § 22 byl upraven tak, že by zněl: „Zákon stanoví, které nestátní školy lze zřizovat a za jakých podmínek.“

Dr. Zenkl upozorňuje na to, že slovo „státní“ nekryje všechny školy veřejné. Klade otázku, zda je účelné, aby skutečně všechny školy byly státní a neměly-li být ponechány např. školy zemské, bude-li přijato zemské zřízení, nebo školy městské apod. Připomíná, že většina obchodních škol začínala jako školy komunální a neví, zda dosud jsou již postátněny. Existovaly zemské reálky a jiné nestátní školy. Stát jim dával jen subvence a jmenoval profesorský sbor a vlastně jen postupně přejímal jednotlivé členy sboru do státní služby. Připouští ovšem, že důvody pro zřizování těchto škol byly jiné. Rakousko nechtělo školy zakládat, zakládaly je proto komuny, města, země apod. Obává se jen, aby takovým ustanovením v ústavě nevznikl zmatek, kdyby všechny takové školy se najednou staly státními.

Dr. John má za to, že takových nestátních škol zbývá jen velmi málo.

Dr. Procházka sděluje, že jeho formulace vplynula z diskuse, která byla provedena v subkomisi, kde byla přijata zásada, že školy jsou státní, a že tato zásada se má také kodifikovat školským zákonem.

Dr. Zenkl upozorňuje také na některé školy odborné, pokračovací, různé Baťovy školy apod.

Dr. John má za to, že tyto případy jsou kryty návrhem dr. Buriana. Jde však o to, aby se vyjádřilo, že tendence je dospět ke státní škole.

Dr. Zenkl připomíná dále, že řada speciálních škol vznikla pionýrsky, tak např. škola pro hluchoněmé. Je třeba vyvarovat se toho, aby se podvázala iniciativa, pokusnictví.

F. Hála upozorňuje, že dosud náklad na řadu škol nesly obce. Při důsledném provedení zásady státní školy by také všechny náklady na školství postihovaly státní pokladnu, což by pro ni znamenalo velké zatížení. Upo-

zorňuje v té souvislosti, že např. postátnění okresní péče o mládež nemělo dobré účinky, neboť se nyní nikdo o tyto věci dobrovolně nestará a stát to nemůže zvládnout. Stát to bude stát alespoň 2 miliardy korun, aby dosáhl toho, aby okresní péče o mládež mohla zase v dosavadním rozsahu fungovat. Domnívá se, že také postátněním školství se uhasí láska různých těch místních obětavců, kteří v místních poměrech na věcech školských pracují.

Dr. Belluš myslí, že když se zásada státní školy obligatorně a striktně vyhlásí, že to nikdy nemůže odpovídat úplně skutečnosti. Připomíná zmíněné již církevní semináře, katolické i evangelické. Myslí, že by proto věc lépe vystihovalo, kdyby se řeklo, že školy jsou „zásadně“ státní.

Dr. Rozehnal nesouhlasí s dr. Bellušem v tom, že by skutečný stav neodpovídal stavu právnímu. Má za to, že tím momentem, kdy by ústava nabyla účinnosti, byly by všechny školy zestátněny. Jde-li jen o tendenci, směřující k zestátnění, jak naznačil dr. John, pak by se mělo už v 1. odst. použít jiné dikce. Upozorňuje rovněž na obrovské náklady, které by stát postihly. Jde totiž nejen o školy komunální, ale o spoustu škol odborných, např. koželužských, obuvnických u Bati, škol dřevařských při různých podnikách apod. Přimlouvá se proto za návrh dr. Lettricha, aby se do 1. odst. vložilo slovo „zásadně“.

Dr. Šabo rovněž souhlasí s tímto návrhem.

Dr. Procházka upozorňuje na souvislost těchto ustanovení s předchozím § 21 a vyslovuje obavu, že by slovo „zásadně“ mohlo ohrozit celou konstrukci této partie. 2. odst. by bylo eventuálně možno přesněji formulovat.

Kl. Gottwald přerušuje nato ve 13 hod. schůzi s tím, že v jednání se bude pokračovat v 15 hod.

Pokračování ve schůzi užší komise Národní fronty Čechů a Slováků
dne 11. února 1948 (odpolední část)

Jednání zahájil v 15.15. hod. Kl. Gottwald a navrhl, aby stran §§ 22 a 23 byla akceptována varianta dr. Buriana, uvedená ad II.

Dr. Burian by byl ochoten nahradit v této formulaci slovo „soukromé“ slovem „nestátní“.

Dr. Rozehnal má za to, že z odst. 2 by se mohlo vyvozovat, že je v protikladu k 1. odstavci. Doporučoval by, aby v 2. odstavci se použilo termínu „nestátní školy a vyučovací ústavy“ a aby do 1. odstavce se vsunulo slovo „zásadně“.

Kl. Gottwald prohlašuje, že by s takovými změnami nemohl souhlasit.

Dr. Zenkl soudí, že je třeba říci si otevřeně, oč tu jde. Vychází se všeobecně ze zásady, že všechny školy mají být státní, ale že se to nemá týkat statu quo (Kl. Gottwald: to říkají jen někteří). Nemají-li se tedy některé dosavadní školy postát už ústavou, pak by se mělo jasně říci, které školy to mají být. Navržená formulace by vyhovovala, kdybychom chtěli říci, že chceme všechny školy hned zestátnit. Domnívá se ale, že vedoucí ideou je, aby školy byly zásadně státní. To neznámá, že by nemohlo být stanoveno, že zákonem může být dána možnost zřizovat i jiné školy. Tato stanoviska je třeba si zde vyjasnit.

Dr. Procházka shrnuje diskusi tak, že se zásada školy státní celkem přijímá a že v okamžiku, kdy ústava nabude účinnosti, bude zachován v podstatě dnešní stav, že však musí být ponechána možnost, aby školský zákon tuto věc popřípadě jinak upravil.

Kl. Gottwald zdůrazňuje, aby bylo jasno, že status quo by mohl trvat do vydání nového zákona, a to obyčejného. Tím se vyhneme tomu, aby ihned okamžikem účinnosti ústavy nenastaly snad velké změny. Obává se jen, zda slovo „zásadně“ není právě jádrem sporu mezi pedagogy o nový školský zákon.

Dr. John poznamenává, že tím, že se zde řekne „zásadně“, ponechává se celá diskuse o tom novém školském zákonu.

Dr. Procházka navrhuje, aby § 22 ve znění návrhu dr. Buriana byl tedy upraven tak, že by se 1. odst. ponechal beze změny a 2. odst. by zněl: „Výjimky z této zásady, pokud jsou odůvodněny veřejným zájmem, určuje zákon, který též stanoví, které nestátní vyučovací a výchovácí ústavy lze zřizovat a za jakých podmínek.“

Dr. Rozehnal namítá, že by touto formulací nebyl kryt platný stav, neboť dnešní zákonný stav neargumentuje veřejným zájmem.

Také dr. Burian je pro vypuštění slov „pokud jsou odůvodněny veřejným zájmem“, neboť by mohla vzniknout otázka, zda určitý zákon neodporuje ústavě.

Dr. Procházka by souhlasil s vypuštěním těchto slov.

Dr. Zenkl se táže, zda stačí výraz „zřizovat“ a zda se nemá doplnit slovy „a vydržovat“. Kromě toho se domnívá, že řekne-li se, že školy jsou státní a že výjimky stanoví zákon, pak musí takový zákon vyjít současně s ústavou.

Dr. John namítá, že zákony, které výslovně neodporují ústavě, zůstávají nadále v platnosti.

Dr. Procházka se domnívá, že stylizace se najde. Hlavní je, že je dohodnuta zásada, aby přítomný stav zůstal zachován až do doby, dokud tuto věc neupraví nový školský zákon.

Kl. Gottwald zjišťuje, že všechny politické strany souhlasí s tím, že se za základ formulace § 22 vezme návrh dr. Buriana, uvedený ad II. Přitom znění § 22, odst. 2 upraví ústavní subkomise tak, aby odpovídalo výsledku debaty, která vyzněla v tom smyslu, že výjimky ze zásady uvedené v odst. 1, ať se týkají veřejných škol nestátních anebo vyučovacích a výchovácích ústavů soukromých, má stanovit zákon, přičemž přítomný stav má být zachován až do nové zákonné úpravy. Doporučuje, aby se nyní dohodl ještě § 23.

Dr. Rozehnal navrhuje, aby se slovo „formou“ nahradilo slovem „myšlenkou“.

Dr. John soudí, že „forma“ je kryta již dalšími slovy „lidově demokratickým zřízením“ a proto snad by se dalo s návrhem dr. Rozehnal souhlasit.

Dr. Procházka si vyhrazuje ještě uvážít, jak dalece by taková formulace byla v soulase s ustanoveními zákona na ochranu republiky a vůbec s trestním zákonodárstvím.

Dr. Belluš doporučuje, aby ve smyslu už dříve zmíněného návrhu náměstka předsedy vlády dr. Kočvary použito se termínu „lidově demokratické ústavní zřízení“. Kromě toho se obává, že při striktním výkladu slov „aby neodporovaly výsledkům vědeckého bádání“ by se klidně mohlo stát, že otázky náboženské by mohly být v rozporu s vědeckým bádáním.

Dr. Procházka upozorňuje, že toto ustanovení je výslovně převzato z § 119 dosavadní ústavy, dodnes platí a nikomu to dosud nevadilo.

Dr. Rozehnal je přesvědčen, že náboženství nebude nikdy v rozporu s výsledky vědeckého bádání, nebojí se toho, jde ovšem o správný výklad výsledků vědeckého bádání.

Dr. John se domnívá, že postačí, když se v důvodové zprávě řekne, že tímto ustanovením nemá být ohrožena svoboda náboženství.

S tímto řešením projeví zástupci všech politických stran souhlas.

Dr. Belluš trvá ještě na svém návrhu ohledně „lidově demokratického ústavního zřízení“. Na otázku dr. Clementise, jaký je motiv tohoto požadavku, odpovídá dr. Belluš, že formy lidově demokratického zřízení mohou být různé a že jde právě o ty ústavní formy.

Dr. John má za to, že by se takovým ustanovením nesmírně zúžil pojem lidově demokratického zřízení, neboť ten není určován jen ústavou, nýbrž je charakterizován řadou dalších okolností.

Dr. Procházka připomíná, že také pojem „republikánská státní forma“ se používá v řadě trestních zákonů, ač republiky jsou také rozmanité a nikdy nebyly v tomto směru pochybnosti. Myslí se samozřejmě to republikánské zřízení, které je stanoveno obsahem našich zákonů.

Dr. Rozehnal má jinou obavu. Zde se mluví o lidově demokratickém zřízení v určité době, to jest v době, kdy ústava nabude platnosti. Ale v této době nemusí být lidově demokratické zřízení dokonalé a může se vyvíjet k lepšímu. Je nutno nechat možnost kritiky takového zřízení a nedopustit, aby se na každého, kdo je chce zlepšit, hledělo jako na zrádce.

Podle Kl. Gottwalda chce návrh dosáhnout jen toho, aby učitelé nevychovali děti protistátně, to znamená proti tomuto dnešnímu zřízení. Tak se vždy takovéto formulace vykládaly. Neměly na mysli ochranu nějakého budoucího zřízení.

Dr. Zenkl myslí, že pojem lidově demokratického zřízení není tak pregnantní a může se jím rozumět u nás něco jiného a jinde také něco jiného. Naproti tomu pod slovem „republikánský“ má každý na mysli již určitý ustálený pojem. Lidově demokratické zřízení nic neznámá. Když se seje deset lidí, vykládá si je každý jinak. Jde o to najít takovou stylizaci, aby to znamenalo pro všechny totéž, jako když se řekne republika.

Kl. Gottwald se podivuje, že pro nár. soc. stranu lidově demokratické zřízení nic neznámá. Dnešní demokratické zřízení je poněkud jiné než bylo před válkou a občané mají být vychováni k tomuto dnešnímu zřízení, kterému my říkáme lidově demokratické.

Dr. Rozehnal má na mysli konkrétní případ. Dnes je lidově demokratické zřízení chápáno jako zřízení vybudované na politických stranách. Může se však vyskytnout na právnické fakultě profesor, který bude hlásat novou demokracii funkční a octne se v rozporu s tímto ustanovením. Nebude moci své myšlenky hlásat, protože vyučování nemá být v rozporu s platným zřízením. Takové ustanovení nedává možnost dalšího vývoje.

Dr. Burian dává v úvahu, aby se řeklo „s republikánskou státní myšlenkou a duchem této ústavy“.

Dr. Procházka cituje § 2, který byl jednomyslně schválen a který zní:

(1) Československý stát je lidově demokratická republika s voleným prezidentem v čele.

(2) Demokracie je zaručena po stránce politické, sociální a hospodářské, jak stanoví ústava.

Má za to, že ten, kdo hledá, co to je lidově demokratické zřízení, najde tento pojem vysvětlen v tomto paragrafu, a to ve spojitosti obou odstavců.

Dr. John by neměl námitek proti pozměňujícímu návrhu dr. Buriana, ale doporučoval by vypustit slovo „této“ ústavy, neboť je jen jedna ústava.

Kl. Gottwald se pozastavuje nad tím, že všechny politické strany uznávají, že dnešní republika je něco jiného, než byla dřívější, ale když se to má někde opakovat a zdůraznit, tak jsou proti tomu.

Dr. Zenkl namítá, že formulace dr. Buriana je širší.

Dr. Procházka považuje termín lidově demokratické zřízení za konkrétnější. Dává v úvahu, vzhledem k tomu, že se tento termín opakuje na více místech, ponechat jej zatím in suspenso a dohodnout jej až nakonec, aby se pak všude jednotně použil.

Dr. Zenkl soudí, že školy mají vychovávat děti v celém tom duchu ústavy, ne jen pro to zřízení, což je příliš úzký pojem. Souhlasil by s vypuštěním té republikánské myšlenky a s pozitivní formulací, aby výchova a vyučování byly ve shodě s duchem ústavy.

Kl. Gottwald dává v úvahu formulaci „s republikánskou státní myšlenkou a lidově demokratickou ústavou“.

B. Laušman navrhuje, že by se v té souvislosti také mělo říci, aby výchova a vyučování nebyly v neshodě s duchem státní jednoty.

Dr. Rozehnal se znovu přimlouvá za to, aby se nemluvilo jen o zřízení nebo ústavě, nýbrž o jejím duchu. Připomíná znovu příklad s profesorem právnické fakulty, který bude například kritizovat věkovou hranici pro volební právo a dostane se do rozporu s ústavou. Možnost kritiky musí být zachována.

Kl. Gottwald zdůrazňuje, že zde není řeč o svobodě vědeckého bádání, jde však o to, aby pod heslem svobody projevu se nestala z obecných a středních škol hnízda protistátní propagandy. Souhlasil by nejvýš s „duchem lidově demokratického zřízení“.

Dr. John dává v úvahu, zda by se celé ustanovení odst. 1, § 23 nemohlo ponechat a doplnit jen slovy „a duchem ústavy“.

Dr. Kočvara ani F. Hála nesouhlasí. První z nich by připouštěl formulaci „s lidově demokratickým zřízením, odpovídajícím duchu této ústavy“.

Dr. Šabo se přimlouvá za formulaci dr. Johna a doplnění pojmu lidově demokratického zřízení slovem „československé“ lidově demokratické zřízení.

Dr. Zenkl trvá na tom, že nejde jen o lidově demokratické zřízení, ale o celého ducha ústavy, zejména o myšlenku humanity atd.

Dr. Clementis má za to, že idea humanity je obsažena i v lidově demokratickém zřízení.

Kl. Gottwald zdůrazňuje jako hlavní cíl tohoto ustanovení, že je třeba zabránit, aby učitelé mohli propagovat monarchii, fašismus a nebo aby mohli učit, že za dob „pánů Franců nebo Preissů“ to bylo lepší atd.

Dr. John doporučuje vypustit slova o republikánské státní myšlence a říci jen, aby výchova a vyučování nebyly v neshodě s lidově demokratickým zřízením a duchem ústavy.

Dr. Kočvara se domnívá, že při této formulaci by šlo vlastně o dvě věci, ve skutečnosti však jde o jednu věc a doporučoval by proto „...s lidově demokratickým zřízením v duchu ústavy“.

Dr. John soudí, že nelze věc konstruovat tak, že lidově demokratické zřízení by bylo proti duchu této ústavy. Nejvýš snad by mohlo být v důvodové zprávě řečeno, že lidově demokratickým zřízením se rozumí to, co je uvedeno v § 2 a že lidově demokratické zřízení nemůže být vykládáno proti duchu ústavy, jakož i naopak. Jde o to neschovávat se stále před tou lidovou demokracií, zejména v tak důležité otázce, jako je školská výchova.

Dr. Procházka podotýká, že jde o celé státní zřízení jako celek.

Dr. Kočvara se táže, zda tedy do toho lidově demokratického zřízení patří také ústavní soud, volební soud atd.

Dr. John i dr. Procházka odpovídají shodně, že v tom případě, budou-li tyto orgány v ústavě konstituovány, pak tam patří.

Nato po kratší výměně názorů mezi jednotlivými členy komise zjišťuje Kl. Gottwald, že všechny politické strany souhlasí s tím, aby znění § 23, odst. 1 (ad II shora) bylo podle závěrečného návrhu náměstka předsedy vlády dr. Št. Kočvary upraveno tak, že se vypustí slova „republikánskou státní formou“, za slovo „demokratickým“ se vloží „ústavním“ a celá věta se doplní slovy „a duchem ústavy“

4. Vydávání časopisů (§ 25, odst. 3)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (3) Zvláštní zákon stanoví, kdo má právo vydávat časopisy a za jakých podmínek, zejména také se zřetelem k tomu, aby při vydávání časopisů nebyl zisk převážně rozhodující.

II. Dr. John: (3) Ústavní zákon stanoví...

III. Dr. Burian: (3) Právo vydávat časopisy a neperiodické tisky možno omezit jen z důvodů nezbytného veřejného zájmu a na základě ústavního zákona.

Dohoda v Národní frontě 28. ledna:

Kompromisní formulace, která by spojila hledisko zpravodajovo a dr. Buriana; v tom případě by stačila úprava obyčejným zákonem za předpokladu, že nebude zaveden licenční systém. Přesná stylizace se ponechává subkomisi ústavního výboru.

Zpravodaj dr. Procházka přednesl s poukazem na cit. dohodu ve schůzi Národní fronty dne 28. ledna t.r. námět, aby § 25 odst. 3 byl formulován takto:

„(3) Právo vydávat časopisy a neperiodické tisky možno omezit jen na základě zákona z důvodů veřejného zájmu, zejména také se zřetelem k tomu, aby při vydávání časopisů nebyl zisk převážně rozhodující.“

Smyslem tohoto ustanovení je zabránit výdělečnému zneužití novin. Svaz novinářů, s kterým tuto věc projednával, se vyslovil pro to, aby slovo „převážně“ bylo škrtnuto.

Dr. Burian navrhuje jen tu změnu ve formulaci zpravodaje, aby slova „na základě zákona“ byla nahrazena slovem „zákonem“.

Dr. John se obává, aby při takové formulaci nevznikla pochybnost, zda nemusí být ke každému konkrétnímu opatření zapotřebí zákona.

Dr. Rozehnal se přimlouvá za pozměňující návrh dr. Buriana, v kterém vidí odstranění nebezpečí zmocňovacího zákona, jenž by mohl přenést celou váhu rozhodování na moc výkonnou a policejní.

Nato vyslovili zástupci všech politických stran souhlas se změnou, navrženou dr. Burianem.

Dr. Procházka si vyhraduje ještě podrobnější stylistickou úpravu v subkomisi.

Dr. Čaplovič soudí, že slovo „převážně“ je pleonismus[sic!].

Kl. Gottwald je téhož názoru a doporučuje vypuštění slova „převážně“.

Dr. Zenkl doporučuje konec věty přestylizovat tak, že by se řeklo: „aby zisk nebyl hlavním účelem“.

S těmito náměty projevíli souhlas zástupci všech stran s tím, že bližší formulaci na podkladě návrhu zpravodajova provede ústavní subkomise.

5. Film a rozhlas (§ 28)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (1) Právo k výrobě, šíření, veřejnému promítání, jakož i dovozu a vývozu filmu má jediné stát.

(2) Provozování rozhlasu a televize je výhradním právem státu.

(3) Výkon těchto práv upravují zvláštní zákony, které také ustanoví výjimky pro amatérský film a amatérské vysílání.

Dr. Procházka stručně odůvodňuje svůj návrh a uvádí, že někteří byli toho názoru, že toto ustanovení patří do souboru práv hospodářských, že

však sám je toho názoru, že má být zařazeno do souboru práv kulturních. To však je otázka redakční a není třeba ji tu řešit.

Dr. Burian souhlasí s návrhem pokud jde o práva státu, ale prosí, aby byl vzat zřetel na sokolské jednoty a na obce, které žádají, aby jim bylo ponecháno právo veřejného promítání filmů. Kdyby bylo navržené ustanovení přijato, byla by tím tato otázka uzavřena a nemohli bychom ji jinak řešit. Má také pochybnosti, zda ono amatérské vysílání, čímž se může rozumět i závodní rozhlas apod., je nutno upravit ústavní listinou. Domnívá se, že by k tomu stačil zákon.

Kl. Gottwald nemá námitek, aby se v prvním odstavci škrtila slova „veřejnému promítání“. Pokud jde o amatérské vysílání, má za to, že sem nespadá závodní nebo místní rozhlas, neboť to jsou jen tlampače a nikoliv vysílací stanice.

Tento výklad potvrzuje také dr. Procházka, který věc projednával s rozhlasovými odborníky. Pojem rozhlasu je mezinárodně určen a jeho hlavní charakteristikou je, že vysílání je určeno pro všechny. Jestliže okruh posluchačů je vymezen pro určitý prostor, nádvoří, obec apod., je to jen přenos. Ostatně je možno tento pojem vysvětlit v důvodové zprávě.

Na otázku dr. Buriana, co znamená pojem „šíření“ v prvním odstavci navrženého ustanovení, odpovídá Kl. Gottwald, že tím rozumí distribuci. S tímto výkladem by dr. Burian souhlasil, doporučoval by však najít přesnější formulaci.

Dr. Rozehnal má za to, že kdyby se odst. 3 ponechal tak, jak je navržen, znamenalo by to, že amatérský film a amatérské vysílání by byly ilegální až do té doby, než by byl vydán ten zvláštní zákon.

Dr. Procházka by souhlasil s tím, aby slovo „ustanoví“ ve 3. odst. bylo nahrazeno slovem „stanoví“ a věc byla popř. vysvětlena v důvodové zprávě.

Dr. Zenkl by doporučoval, aby se Národní fronta usnesla, že se hned po ústavě dá také do vypracování toho zákona o rozhlasu.

Na dotaz dr. Čaploviče, zda se provozováním rozumí jen vysílání nebo i příjem, odpovídá dr. John, že tato věc se diskutovala v ústavní subkomisi a že je nesporné, že se tím rozumí jen aktivní činnost. Pojem může být vysvětlen v důvodové zprávě.

Dr. Procházka si vyhrazuje ještě uvážít, jaký dosah by mělo škrtnutí slov „veřejnému promítání“.

Dr. Zenkl podotýká k 3. odst., že je toho názoru, že by ten zvláštní zákon měl být vydán současně s ústavou.

Dr. John to nepokládá za nutné.

Kl. Gottwald se domnívá, že jde o dvě věci. Předně o zvláštní zákony, kterými se upraví provozování rozhlasu a filmu, a za druhé o zvláštní zákon o výjimkách pro amatérský film a amatérské vysílání.

Nato projeví zástupci všech politických stran v zásadě souhlas s navrženým ustanovením s tím, že přesnou stylizaci provede ústavní subkomise s přihlédnutím k výsledkům debaty.

6. Politické strany (§ 32)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (1) Státní občané se mohou sdružovat v politických stranách. Tvoření a trvání stran s tendencemi namířenými proti republikánské státní formě a lidově demokratickému státnímu zřízení, jakož i stran založených na vůdcovském principu, je nepřipustné.

(2) Politické strany mají co do majetkových práv postavení právnických osob.

II. Dr. Rozehnal: (2) Politické strany jsou právními osobami.

III. Dr. John: (3) Tvoření, trvání a zánik politických stran upravuje ústavní zákon.

Dr. Procházka stručně referuje o předložených třech návrzích, připomíná dlouhou diskusi, která o těchto návrzích již v Národní frontě proběhla a zůstala otevřena.

Dr. Burian navrhuje, aby v prvním odstavci byl pojem lidově demokratického ústavního zřízení nahrazen pojmem lidově demokratické státní zřízení.

Dr. Rozehnal odůvodňuje svůj návrh pokud jde o odst. 2, neboť se domnívá, že nebudou-li politické strany konstruovány jako právní osoby, znamená to likvidování jejich žalobní legitimace podle § 5, zák. č. 108/1933 Sb. o ochraně cti. Táže se, zda je takový výsledek cílem tohoto ustanovení.

Dr. Procházka se domnívá, že přijetím jeho formulace se na dosavadním stavu nic nezmění.

Rovněž Kl. Gottwald je toho názoru, že když příslušnému ustanovení zákona o ochraně cti nevyhovovalo, že politické strany byly bez jakéhokoliv ustanovení o právní subjektivitě, tak že teď to nemůže být rovněž na závadu.

Dr. Procházka pokládá obavu dr. Rozehnal za lichou a upozorňuje na to, že jsou chráněny podle zmíněného ustanovení také periodické tiskoviny, ač nejsou právními osobami. Domnívá se, že jeho návrh se ustanovení § 5 zák. o ochraně cti nikterak nedotýká, ale neměl by námitek, aby tato skutečnost došla popřípadě výrazu v závěrečné kapitole ústavy, kde bude takových případů uvedeno více.

Dr. Rozehnal prohlašuje, že by mu stačilo, kdyby se o tom stala zmínka v důvodové zprávě. Doporučuje pak ještě, aby bylo jasněji řečeno, že politické strany mají postavení právnických osob nejen co do majetkových práv, ale také co do povinností.

Dr. Procházka nemá námitek, aby v odst. 2 jeho návrhu bylo za slovo „práv“ vloženo „a povinností“.

Nato projevíli zástupci všech politických stran souhlas s takto upraveným zněním návrhu zpravodajova, pokud jde o odst. 1 a 2.

Pokud jde o odst. 3, poukazuje dr. John na výsledek debaty, která o tomto ustanovení byla již v Národní frontě provedena. Podle toho jsou zde tři mínění: 1. že ustanovení odst. 3 může být vůbec vypuštěno, 2. že stačí obyčejný zákon, 3. že je třeba ústavního zákona.

Dr. Rozehnal zdůrazňuje, že požadavek ústavního zákona má zejména odůvodnění, aby politické strany nebyly vydány na pospas náhodné politické konstelaci v parlamentě.

Dr. John dává v úvahu formulaci: „Podrobnosti upravuje ústavní zákon.“

Dr. Procházka se odvolává na své vývody, které v této otázce již v Národní frontě uvedl. Upozorňuje zejména na to, že konstituování politických stran v ústavě je naprosto neobvyklé. Nezastává názor, že by bylo třeba politické strany jako politického činitele ve státě v ústavě fixovat. Fixovat v ústavě je třeba státního zřízení. Kdyby se však svázal kromě toho i skutečný politický vývoj, nastala by stmulost. Politické strany jsou právě tím živým elementem, který naplňuje státní zřízení. Obě tyto složky fixovat by nebylo správné. Důvodem k tomu, aby se vůbec v ústavě o politických stranách mluvilo, byly potíže, které měl stát svého času s Henleinovou a s Hlinkovou stranou, kdy neměl žádnou účinnou zbraň proti takovým stranám, dalším důvodem pak byl nedostatek ustanovení, pokud jde o majetkoprávní postavení politických stran. Tyto dva nedostatky odstraňují první dva odstavce návrhu. Vše další nepokládá za vhodné a naopak za škodlivé dalšímu politickému vývoji.

Dr. Lettrich doporučuje návrh dr. Rozehnal, pokud jde o odst. 2 a návrh dr. Johna, pokud jde o odst. 3. Pokládá totiž funkci politických stran ve státě za velmi významnou. Není pro to, aby se v ústavě upravovaly detaily, nýbrž jen základní věci, to jest vznik, zánik a organizace politických stran. Poukazuje na to, že hned v dalším bodě se mluví o odborové organizaci, což znamená, že se omezuje právo politických stran tvořit odborové organizace.

Podle Kl. Gottwalda není náhodou, že ani v první republice ani nyní od osvobození nedošlo ještě k zákonu, který by upravoval poměry poli-

tických stran do podrobností. Kdybychom do ústavy takové ustanovení dali, byla by to první ústava, která by měla ustanovení o politických stranách. Ústava SSSR mluví sice o politické straně, ale bere ji jen jako fakt, nemá však žádné ustanovení, jak se tvoří atd. Kdybychom chtěli upravit poměry politických stran do podrobností, tak bychom sešněřovali politickou vůli jednotlivce. Souhlasí s návrhem zpravodajovým, aby do ústavy byly pojaty jen ty první dva odstavce a vše ostatní ponecháno politickému vývoji.

Upozorňuje na to, že máme zastaralé předpisy koaličního shromažďovacího práva a dává v úvahu, zda snad tam by se nemohlo popřípadě hledat řešení. Nedoporučoval by však zvláštní zákon o politických stranách.

Dr. Rozehnal poznamenává, že zpravodaj původně v subkomisi souhlasil s tím, aby v ústavě byly zakotveny dosavadní politické strany. (Dr. Procházka protestuje proti tomuto tvrzení.) Dnes se navrhuje fixovat jen státní zřízení. Ale státní zřízení má primát i po jiné stránce, dochází totiž k zakotvení i jeho materiální funkce. Na námítku Kl. Gottwalda, že v tom směru nemáme primát a že takové ústavy už jsou, odpovídá řečník, že jsou to ústavy úplně jinak konstruované. Jestliže v ústavě zakotvíme ÚRO a jednotné svazy zemědělců, pak tam musíme zakotvit i politické strany. Nejde o konkrétnosti, ale o abstraktní podmínky, za nichž lze zakládat politické strany atd. Ty podmínky lze formulovat tak, aby nebyly brzdou svobodného politického vývoje (stanovení určitého počtu voličů, složení zálohy atd.). Jde ale o to, aby tvoření nových stran nebylo ponecháno prostě volně úvaze správní. To je v zájmu svobody občanské i v zájmu státního zřízení.

Dr. Burian soudí, že řekne-li se v ústavě, že politické strany jsou právnickými osobami, pak je nutno také říci, jak vznikají a jak zanikají. Připouští, že by to nemuselo být přímo v ústavě, ale musil by to být nějaký další ústavní zákon. Jinak bychom se musili vrátit k tomu stavu, který jsme dosud měli i se všemi těmi obtížemi a v ústavě se o politických stranách vůbec nezmiňovat.

Dr. Procházka se vrací k tomu, na co poukázal již při poslední debatě, že je tu tendence udělat ústavu a přitom řadu věcí odsunout na další ústavní zákony. Pak vlastně ústava není nikdy hotova, nýbrž stále zůstávají otevřené další a další otázky. To nepokládá za zdravé. Vzhledem k tomu však, že z diskuse je vidět převážné mínění, které žádá zvláštní úpravu poměrů politických stran, souhlasil by nejvýš s úpravou obyčejným zákonem.

Kl. Gottwald upozorňuje na to, že za první republiky se politické strany opíraly jen o § 2 shromažďovacího zákona. Volební řád nemluvil

o politických stranách, nýbrž o volebních skupinách, které se mohly po volbách zase rozejít. Souhlasil by rovněž nejvýš s úpravou obyčejným zákonem.

Dr. Zenkl se domnívá, že by všechny podmínky pro vznik, trvání a zánik politických stran se mohly dát přímo do ústavy, takže by pak nebylo třeba vyhrazovat budoucí úpravu zvláštnímu ústavnímu zákonu.

Dr. John takové řešení nedoporučuje a pokládá je za nemožné.

Dr. Procházka poukazuje znovu především na formální stránku věci. Zásada každé ústavy je, aby tvořila základní kostru a ostatní věci aby prováděly prováděcí zákony – obyčejné. Taková konstrukce byla vcelku zachována také při první ústavě, až asi na dvě nebo tři věci, kde jsme však byli vázáni mírovými smlouvami, abychom je upravili ústavními zákony.

Po věcné stránce se kromě toho naskytá otázka, chceme-li udělat z politických stran státní zřízení nebo ne. Tím, že bychom politické strany pevně fixovali v ústavě, vytvořili bychom stát politických stran, to však není parlamentní demokracie a znamená to značnou politickou strnulost. Poukazuje v té souvislosti i na počátky francouzské ústavy, kdy byla situace podobná.

Dr. Lettrich se přimlouvá za ústavní úpravu, pro niž mluví již to, že se tato otázka dotýká omezení základních svobod a práv občanských, práva shromažďovacího. Druhým důvodem je, aby ústavní zákon upravoval poměr občanů k politické straně i ke státu a aby tak základní vývojové předpoklady našeho státu byly upraveny ústavní normou. Přimlouvá se proto za pozměněný návrh dr. Johna.

Kl. Gottwald upozorňuje, že poměr občana k politické straně upravuje jen organizační řád strany. Není to poměr občana ke státu, jako je tomu např. při volebním právu apod., nýbrž k politické straně. Tento poměr nelze upravovat dokonce ústavním zákonem.

Dr. Procházka poukazuje na to, že podle argumentace dr. Lettricha by ústava musila upravovat např. i shromažďovací právo nebo poměr občana k církvi, že by i zákon o ROH musel být ústavní atd. To by vedlo k tomu, že by se nám ústava rozšířila do nemožných rozměrů.

Kl. Gottwald nato v 18.20 hod. přerušuje schůzi s tím, že v jednání bude pokračováno ve čtvrtek 12. února v 9.30 hod. Upozorňuje, že se bude moci jednání zúčastnit jen do 15 hod. a dává v úvahu, zda by se proto nemělo jednat nepřetržitě bez polední přestávky.

Zástupci všech politických stran s tímto postupem souhlasí.

Pokračování

ve schůzi užší komise Národní fronty Čechů a Slováků
dne 12. února 1948

Schůze byla zahájena předsedou vlády Kl. Gottwaldem v 10.15 hod. (Zahájení se zdrželo v důsledku filmování.) Přítomni byli titíž členové komise, jako v předešlé schůzi 11.2. t.r.

Kl. Gottwald navrhuje, aby se pokračovalo v jednání o § 32, odst. 3, který zůstal sporný. Opakuje ony tři eventuality řešení, které se naskytají, a doporučuje jako kompromis přijmout střední řešení, podle něhož by zmíněný 3. odst. zněl: „Podrobnosti upraví zákon.“ Ke sblížení stanovisek je ovšem třeba, aby obě strany si vyšly nějak vstříc.

Dr. Burian zdůrazňuje, že se zde zavádí něco úplně nového tím, že se politické strany staví na ústavní základnu. Hlavní těžisko je ve tvoreni, trvání a zániku politických stran a ten, kdo o tom bude rozhodovat, bude mít v rukou velkou moc. Jde o úpravu, která bude mít dalekosáhlé důsledky a kdyby nedošlo k úpravě ústavním zákonem, znamenalo by to monopol parlamentní majority.

Kl. Gottwald poukazuje na to, že stará ústava neměla vůbec žádné ustanovení, volební řád byl obyčejný zákon a tehdy se také rozhodovalo o osudu stran.

Dr. Zenkl připomíná v té souvislosti právě změněné poměry, kdy politické strany mají jiný charakter a jiné úkoly, než dříve. To dokazujeme již tím, že dáváme do ústavy ustanovení o politických stranách. Otázka je jen, zda ty podmínky existence mají být přímo v ústavě nebo ve zvláštních ústavních zákonech.

Dr. Burian opakuje znovu svůj názor, že jakmile bude v ústavě ustanovení o politických stranách jako právnických osobách, musí tam být také ustanovení o jejich vzniku a trvání, alespoň podmínky toho. Nejdůležitější je ovšem otázka, kdo bude rozhodovat o tom, zda tu ty podmínky jsou nebo ne. Kdyby se to ponechalo obyčejnému zákonu, znamenalo by to ponechat monopol rozhodování obyčejné majority parlamentu.

Dr. Rozehnal se domnívá, že dnešní význam politických stran mluví pro jejich zvýšenou ochranu. Jestliže i méně významné složky jako ÚRO a Jednotné svazy jsou postaveny na ústavní základnu, tím spíš se tak musí stát u politických stran. V této ústavě nejde jen o formální konstrukci, nýbrž máme se na rozdíl od první ústavy vypořádat i s materiální funkcí státu. Proto nejdůležitější pilíře tohoto státu, politické strany, musí být zakotveny v ústavním zákoně. Jinak by tu bylo nebezpečí, že náhodná

většina v parlamentě by mohla rozhodovat o existenci a neexistenci politických stran. Jde jen o stanovení objektivních podmínek pro vznik a možnost trvání politických stran, aby žádná strana se necítila ohrožena a získala jistotu o své existenci.

Dr. Lettrich má za to, že dosavadní stav naprosto nevyhovuje. Nyní klademe základy dlouhému dalšímu politickému vývoji naší československé demokracie. Nedoporučoval by v této věci kompromis a navrhuje úpravu ústavním zákonem.

Dr. John upozorňuje na to, že až do té doby, než by byl vydán takový ústavní zákon, zůstane v každém případě dosavadní stav. Jestliže by se pak nenašla dostatečná většina pro přijetí onoho ústavního zákona, zůstal by dnešní stav i nadále.

Dr. Šabo doporučuje úpravu ústavním zákonem, který by neupravoval všechny podrobnosti, ale zabezpečoval existenci politických stran.

Dr. John připomíná některé nepříznivé důsledky subjektivity politických stran (pasivní žalobní legitimace předsedů politických stran). Dr. Rozehnal k tomu poznamenává, že to už je věc podrobné zákonné úpravy. Dr. John pokračuje a varuje před tím, aby se úprava ponechala obyčejnému zákonu. Poukazuje na to, že první věta 1. odst. dává možnost vzniku politických stran a závěru obsahuje jen druhá věta. Obyčejný zákon nemůže tu žádnou závěru zavést, což znamená, že by se nechala neomezená možnost vzniku dalších stran, kdykoliv si nějaká skupina třeba dvaceti lidí vzpomene a bude chtít politickou stranu založit. Buď tedy je nutno nedat do ústavy ani ten první odstavec, nebo je zapotřebí vyhradit úpravu ústavnímu zákonu.

Kl. Gottwald navrhuje vzhledem k tomu, že nelze o této otázce docílit dohody, aby se o tomto bodě jednalo až nakonec.

7. Odborová organizace (§ 37)

Dohoda v Národní frontě 28. ledna 1948:

(1) K zajištění svých práv se zaměstnanci sdružují v jednotné odborové organizaci a mají právo hájit své zájmy jejím prostřednictvím.

Dr. Burian uvádí, že toto znění bylo sice již dohodnuto ve schůzi Národní fronty, že mu však vznikly dodatečně pochybnosti stran slova „sdružují“. Doporučoval by nahradit toto slovo slovy „mohou se sdružovat“.

Zástupci všech politických stran s touto změnou souhlasí.

Dr. Rozehnal doporučuje, aby konec věty byl upraven tak, že by zněl „... mají právo hájit své zájmy v mezích zákonů jejím prostřednictvím“.

Dr. Procházka pokládá za samozřejmé, že práva mohou být hájena jen v mezích zákonů. Tohoto doplnění snad tedy není třeba.

Dr. Rozehnal i zástupci všech ostatních politických stran souhlasí s tím, aby zůstalo při dosavadním znění.

Dr. Procházka sděluje, že nepokládá za nutné jednat v této komisi o formulaci § 36, na jehož znění se jistě dohodne ústavní subkomise. Ujišťuje se jen tím, že dohodou o znění § 37 jsou vyřízeny i některé pochybnosti, které měl dr. Burian ohledně §§ 38 a 40.

Dr. Burian souhlasí.

Kapitola: Prezident republiky

1. Zastupování (§ 7)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: Pokud v případech § 6 nový prezident není zvolen a nesložil slib, nebo je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže svůj úřad vykonávat, přísluší výkon jeho funkcí vládě, která může pověřit svého předsedu jednotlivými úkony.

II. Dr. John: V případech uvedených v § 6, nebo je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže svůj úřad vykonávat, přísluší výkon jeho funkcí Stálému výboru Národního shromáždění, který může pověřit svého předsedu jednotlivými úkony. O tom, zda je prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže svůj úřad vykonávat, rozhoduje k návrhu vlády Národní shromáždění (kvalifikovanou) většinou.

Dr. Procházka opakuje to, co uvedl již při posledním projednávání tohoto bodu v Národní frontě a zdůrazňuje zejména, že ve svém návrhu převzal v podstatě ustanovení § 60 ústavní listiny z roku 1920. Proti tomuto ustanovení, které se i prakticky použilo, nebylo za první republiky nejmenších námitek. Protinávrh dr. Johna znamená značnou změnu, neboť přenáší zastupování prezidenta republiky na Stálý výbor, resp. v posledním znění návrhu na předsednictvo Národního shromáždění, event. na jeho předsedu. Navrhuje se, aby předseda Národního shromáždění po dobu zastupování prezidenta republiky nevykonával svou funkci. Další návrh směřuje k tomu, aby se stanovilo, kdo rozhoduje o tom, je-li prezident republiky zaneprázdněn nebo churav. Pochybuje, že by takovéto případy se daly zachytit ústavní normou.

Dr. John zdůrazňuje, jak již dříve uvedl, že při formulaci svého návrhu nebyl veden důvody politickými, ale že měl na zřeteli inkompatibilitu a čistotu po stránce dělení moci. Náš prezident republiky, který je typem prezidenta neodpovědného, vykonává vlastně vůli vlády, a to v souhlase s ní, což dochází výrazu kontrasignací. Když se tyto dvě funkce sloučí, odpadá tu ten jeden činitel. Doporučuje z důvodů vhodnosti, aby byl zastupováním prezidenta republiky pověřen předseda Národního shromáždění, který by po tu dobu, po kterou by prezidenta republiky zastupoval, nevykonával funkci předsedy Národního shromáždění. Pokud jde o zaneprázdnění, nepřichází nějaké rozhodování o tomto stavu v úvahu, ale o ochuravění by měl někdo rozhodovat, jde totiž o rozhodnutí, zda ochuravění je toho druhu, že znemožňuje výkon úřadu. Myslí, že by o tom mohla rozhodovat vláda kvalifikovanou většinou a předkládat takové rozhodnutí ke schválení parlamentu.

Dr. Clementis se domnívá, že úvodní argumenty dr. Johna mluví právě proti jeho návrhu. Jestliže se odvolává na čistotu po stránce dělení moci, tak je třeba uvážit, že prezident republiky jmenuje např. úředníky, což je aktem moci výkonné a toto právo se má přenést na Stálý výbor nebo na Národní shromáždění. Právě zde nastává smíšení moci výkonné a zákonodárné. Daleko logičtější je úprava podle staré ústavy. Rozhodování o ochuravění prezidenta republiky pokládá za poněkud odlišné a myslí, že tuto věc musí řešit prezident republiky v dohodě s vládou.

Dr. John se táže, co se má ale stát, není-li dohoda možná. Pokládá to za vážnou věc.

Dr. Burian pokládá námitku dr. Clementise o sloučení moci výkonné a zákonodárné za správnou, ale třeba si uvědomit, že jde také o akty moci zákonodárné (podepisování zákonů).

Dr. John poukazuje také na případy, kdy by v takovém období došlo ke krizi vlády a k demisi.

Dr. Procházka poznamenává, že ať kombinujeme ty tři ústavní činitele, totiž prezidenta republiky, vládu a Národní shromáždění jakkoliv, vždy dojdeme ke kumulaci. Zdá se, že ústava z roku 1920 ponechávala dočasné zastupování prezidenta republiky vládě z toho důvodu, že pokládala prezidenta republiky spíše za činitele moci vládní a výkonné, neboť funkce zákonodárná není jeho hlavní funkcí. Je proto přirozenější, když v případě dočasného zaneprázdnění přejdou funkce prezidenta republiky (nutno mít na zřeteli i vypovídání války atd.) na druhého ústavního činitele moci vládní a výkonné, to jest na vládu. Vláda má také jistou normativní funkci,

ale přesto je hlavně činitelem moci výkonné. Uvádí některé další funkce prezidenta republiky, které rozhodně by spíše měly přejít na vládu, než na Národní shromáždění nebo jeho předsedu, např. vrchní velitelství branné moci.

Dr. Rozehnal poukazuje na případ demise vlády, kdy by předseda vlády přijímal svou demisi a pověřoval nového předsedu.

Dr. Procházka upozorňuje, že tato věc je řešena v § 78, odst. 2 staré ústavy, podle něhož v takovém případě činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí Stálý výbor.

Dr. Kočvara dává v úvahu zřídit trvalou funkci viceprezidenta republiky.

Dr. John i dr. Burian by nedoporučovali takové řešení a rovněž ne volbu náměstka prezidenta republiky na přechodnou dobu.

Dr. Zenkl se domnívá, že probíráme-li funkce prezidenta republiky, najdeme přibližně stejně těch, které patří do oboru moci výkonné, jako těch, které patří do oboru moci zákonodárné. Více snad je přece jenom těch patřících k moci výkonné. Již za první republiky se cítilo, že toto ustanovení nevyhovuje plně a proto se v takovém případě všechny otázky projednávaly s předsedy politických stran.

Doporučuje, aby zastupováním prezidenta republiky byl pověřen předseda Národního shromáždění, který by po dobu tohoto zastupování nevykonával svou funkci. U něho je to snáz proveditelné, než u předsedy vlády. Nejde o politické řešení, nýbrž o úpravu do budoucna.

Dr. Procházka uznává námitku neslučitelnosti funkcí prezidenta republiky a vlády jako odůvodněnou jen pokud jde o jmenování a propouštění ministrů. Tento případ by se však mohl řešit obdobně jako v § 78, odst. 2 staré ústavy. Jinak však má za to, že je odůvodněno, aby prezidenta republiky zastupovala vláda jako kolektiv a ne předseda Národního shromáždění jako jediná osoba. Při diskusi o této kapitole se nadhazovala i otázka kolektivního prezidenta. Tímto ustanovením se k tomu do jisté míry blížíme, i když jsme se jinak dohodli pro dosavadní funkci prezidenta republiky. Přijetím návrhu dr. Johna bychom porušili vzájemný poměr těch tří ústavních činitelů. Pak by bylo nutno o celém tomto komplexu otázek uvažovat znova.

Kl. Gottwald shrnuje výsledek debaty tak, že hlavním argumentem proti tomu, aby zastupováním prezidenta republiky byla pověřena vláda, je otázka, co by bylo, kdyby v té době došlo k demisi nebo přetvoření vlády. Nyní je tu zprostředkující návrh, aby se takový případ řešil obdobně podle § 78, odst. 2 staré ústavy. Tím, že se navrhuje, aby prezidenta republiky

zastupoval předseda Národního shromáždění, který by po tu dobu nevykonával funkci, vytváří se vlastně jaksi „zadními dvířky“ funkce náměstka prezidenta republiky, který by nebyl jako náměstek volen.

Dr. Belluš argumentuje tím, že prezident republiky je volen Národním shromážděním. Když tedy nastane případ zaneprázdnění, je jen logické, že funkce prezidenta republiky přejde zase na orgán, který ho zvolil.

Kl. Gottwald namítá, že Národní shromáždění má jen právo volby prezidenta, avšak nic víc. Pak by se musel volit přímo hned také náměstek.

Dr. Belluš uvádí dále, že prezident republiky je neodpovědný a kdyby jeho funkce přešla na vládu, znamenalo by to, že vláda při výkonu této funkce je také neodpovědná.

Dr. Procházka namítá, že předseda vlády by potřeboval přece též kontraspicace příslušného ministra.

Dr. Belluš poznamenává, že by mohly vzniknout pochybnosti i o tom, zda jde o akt prezidenta republiky nebo vlády.

Kl. Gottwald je toho názoru, že podstata věci je v tom, že se tu na Národní shromáždění nebo jeho orgán přenáší výkon funkcí prezidenta republiky, ač Národní shromáždění má jen právo prezidenta republiky zvolit. Taková změna by znamenala, že bychom musili celou tuto kapitolu podrobit revizi.

Dr. Rozehnal nevidí těžiště otázky v tom, kdo prezidenta volí. Prezident republiky má však funkci kontrolní, kontroluje moc vládní a výkonnou. (Dr. Procházka poznamenává, že to provádí parlament.) Kdyby tedy tato funkce přešla na parlament, zůstala by kontrola zachována.

Dr. Procházka pokládá argumentaci kontrolou moci výkonné za slabou. Domnívá se však, že navrhovanou změnou bychom skutečně porušili dosavadní vyváženost ústavních funkcí. Předseda Národního shromáždění je volen jako předseda zákonodárného sboru. Není však volen pro žádnou funkci výkonnou a tu by se mu takových funkcí dostala celá řada.

Dr. Zenkl namítá, že bude-li takovéto ustanovení v ústavě, pak bude předseda Národního shromáždění i pro takové funkce volen.

Dr. John se vrací k tomu, že svůj návrh předložil jako právník a neměl na mysli politické zřetele. Pokládá svůj návrh nadále za správný, ale souhlasil by i s tím, aby zastupováním prezidenta republiky byla pověřena vláda. Domnívá se, že se zde v diskusi ústavní funkce prezidenta republiky přeceňuje. Postavení prezidenta republiky podle naší ústavy je slabé.

Také dr. Clementis je toho mínění, že přenesení pravomoci prezidenta republiky, která je přece jen převážně mocí výkonnou, na orgán moci

zákonodárné, i když by tento orgán byl dočasně ze své funkce suspendován, znamenalo by porušení celé rovnováhy a tím i zdržení prací na ústavě.

Dr. Zenkl připomíná, že prezident v řadě případů rozhoduje o tom, co mu vláda navrhla. Intencí právě je, aby to, co vláda navrhne, ještě někdo jiný potvrdil.

Kl. Gottwald podotýká, že konstrukce ústavy může být různá. My jsme se rozhodli pro to klasické dělení na moc zákonodárnou, vládní a soudcovskou. Prezident republiky patří k moci vládní. Má-li se jeho pravomoc přenést na moc zákonodárnou, musí se pak celá konstrukce změnit. Návrh, který KSČ převzala ze staré ústavy, není jejím ideálem, předložila jej však proto, aby se vyvarovala sporů. Teď se však nechce přijmout ani tento návrh.

Dr. Zenkl navrhuje, aby jednání o tomto bodu bylo zatím odloženo, poněvadž musí slyšet své odborníky.

Také dr. Rozehnal žádá, aby se rozhodnutí o této věci zatím odložilo.

Dr. Procházka souhlasí, prosí však, aby byl vzat v úvahu jeho pozměňující návrh, který spočívá v tom, že v případě přijetí návrhu uvedeného ad I bylo by ustanovení § 78, odst. 2 ústavní listiny z roku 1920, které zpravodaj zamýšlí převzít do nové ústavy, rozšířeno tak, aby krylo všechny případy, kdy by měla vláda sama rozhodovat o přijetí své demise.

Při této příležitosti bylo na podnět dr. Johna také dohodnuto, aby ustanovení § 9, odst. 1, pojednávající o volbě náměstka prezidenta republiky, bylo popřípadě formulováno tak, aby nedávalo možnost k pochybnostem o tom, že také pominutí překážky konstatuje vláda za přítomnosti 3/4 svých členů, čímž zanikne funkce prezidentova náměstka.

2. Kompetence (§ 10)

Předložené návrhy:

č. 1 – mezinárodní smlouvy

I. Zpravodaj: Prezident republiky:

1. Zastupuje stát navenek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy kromě těch, které patří do působnosti vlády a úřadů (smlouvy a dohody administrativní). Smlouvy obchodní, dále smlouvy, z kterých pro stát nebo občany plynou jakákoliv břemena majetková nebo osobní, zejména vojenská, jakož i smlouvy mírové a smlouvy, jimiž se mění státní území, potřebují souhlasu Národního shromáždění. Pokud jde o změny státního území, schvaluje Národní shromáždění takové smlouvy formou ústavního zákona.

II. Dr. John: Prezident republiky:

1. Zastupuje stát navenek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Politické smlouvy, obsahující důležitější závazky a hospodářské smlouvy všeobecné povahy, potřebují před ratifikací ke své platnosti souhlasu Národního shromáždění. Smlouvy, které upravují otázky vyhrazené moci zákonodárné odchylně od platného práva, vyžadují před ratifikací vydání příslušného zákona. Sjednávání mezinárodních smluv, které nepotřebují souhlasu Národního shromáždění a v nichž se nevymíní souhlas ratifikace, může prezident republiky přenést na vládu a s jejím souhlasem na jednotlivé její členy.

Dr. Procházka stručně referuje o navrženém ustanovení, které podle jeho názoru je sporné spíše odborně, než politicky. Podotýká, že přijal v podstatě ustanovení staré ústavní listiny, do něhož vsunul v druhé větě slova „kromě těch, které patří do působnosti vlády a úřadů (smlouvy a dohody administrativní)“.

Také dr. John je toho názoru, že jde jen o formulaci. Věcně je všem jasné a všechny politické strany se na tom shodují, že má být zachován dnešní stav, který není dostatečně podchycen ústavou. Doporučuje uložit podrobnou formulaci subkomisi za účasti znalců z ministerstva zahraničních věcí.

Dr. Procházka prosí jen o direktivu zejména v tom směru, zda k platnosti a závaznosti ustanovení mezinárodních smluv stačí ratifikace, nebo zda je třeba ještě zvláštního zákona, který by její ustanovení převzal.

Dr. Burian se domnívá, že jen toto poslední řešení je možné.

Po krátké diskusi byl všemi politickými stranami přijat námět, aby stylizace tohoto ustanovení jako politicky nesporného byla přenechána ústavní subkomisi, která přihlédne k výsledkům této diskuse, a to zejména pokud jde o tak zvané administrativní smlouvy o transformaci ustanovení mezinárodních smluv do vnitrostátních zákonů a o platnost hospodářských smluv před ratifikací. K jednání o formulaci tohoto ustanovení přizve ústavní subkomise také státního tajemníka v ministerstvu zahraničních věcí dr. VI. Clementise.

č. 11 – amnestie

I. Zpravodaj: Prezident republiky:

11. Má právo udílet amnestii, promíjet nebo zmírňovat tresty a právní následky odsouzení trestními soudy a nařizovat s vyloučením trestných činů soukromožalobních,

aby se řízení trestní nezahajovalo nebo se v něm nepokračovalo. Tato práva mu nepřísluší, jde-li o prezidenta republiky odsouzeného nebo obžalovaného podle § 15, nebo jde-li o členy vlády odsouzené nebo obžalované podle §... kapitoly o vládě.

II. Dr. Rozehnal:.. zmírňovat tresty a právní následky uložených trestů a nařizovat s vyloučením ...

Dr. Procházka uvádí, že toto ustanovení je sporné tím, zda se má zachovat tak, jak je obsahovala první ústava, nebo zda má být rozšířeno podle skutečné praxe, jak navrhuje dr. Rozehnal.

Dr. John podotýká, že prezident republiky uděluje amnestii i ve věcech administrativních a disciplinárních a jde jen o to, aby tato praxe byla kryta ústavou, aniž by event. práva jiných orgánů, založená na platných zákonech, byla dotčena.

Dr. Rozehnal pokládá za logické, že může-li prezident republiky udělovat amnestii ve věcech soudních, může ji udělovat i ve věcech administrativních a disciplinárních.

Kl. Gottwald konstatuje, že podle striktního výkladu staré ústavy prezident republiky neměl právo zasahovat v těchto věcech, ale ve skutečnosti se to dělalo.

Dr. Procházka dává v úvahu formulaci: „v trestním řízení správním a v řízení kázeňském a kárném přísluší prezidentu republiky obdobná práva, pokud zákon nestanoví jinak, a nebo pokud toto právo nepřenesl prezident na jiný orgán“.

Dr. John se domnívá, že díky „pokud zákon nestanoví jinak“ by umožňovala, aby obyčejným zákonem to bylo změněno.

Dr. Procházka navrhuje, aby přesná stylizace byla ponechána ústavní subkomisi.

Kl. Gottwald zjišťuje, že s tímto postupem souhlasí všechny politické strany, přičemž ústavní subkomise bude vycházet ze zásady, že má být legalizována současná praxe, to znamená, že prezident republiky má mít zásadně právo udílet amnestii atd. i v administrativních a disciplinárních věcech, přičemž event. práva jiných orgánů, založená na platných normách, by zůstala zachována.

3. Trestní stíhání (§ 15)

V Národní frontě 28. ledna 1948 dohodnuto:

(1) Trestně může být stíhán prezident republiky jen pro úklady o republiku, jejich přípravu a ohrožení bezpečnosti republiky,

a to před Národním shromážděním na obžalobu vlády. Trestem může být jen ztráta úřadu prezidentského a způsobilosti úřadu tohoto později znova nabýti.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

Kl. Gottwald zjišťuje, že s tímto ustanovením souhlasí všechny politické strany.

4. Volba prezidenta republiky (§ 2)

Dr. Procházka doporučuje, aby v souvislosti s touto kapitolou byly projednány ještě některé další otázky, které sice nejsou uvedeny v podkladu, ale kde se vyskytly určité pochybnosti. Je to především § 2, který zní:

(1) K platnosti volby je třeba, aby v čas volby byla ve schůzi přítomna nadpoloviční většina poslanců.

(2) Zvolen je ten, pro koho se vysloví dvě třetiny přítomných poslanců.

(3) Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi dvěma kandidáty, kteří dostali nejvíce hlasů. Jinak rozhoduje los.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

Návrh přejímá ustanovení staré ústavy, že k platnosti volby je třeba, aby byla přítomna nadpoloviční většina poslanců, to jest podle dnešního stavu alespoň 151. Vyskytly se hlasy, že je to málo a dr. Rozehnal navrhuje, aby prezence byla větší.

Dr. Burian podotýká, že podle staré ústavy se o volbě vyslovovaly obě sněmovny, což bylo celkem 450 hlasů.

Kl. Gottwald namítá, že i když bylo 450 členů, nemělo to žádný vliv na složení. Když by se to nějak pozměnilo, nebyla by to již změna jen kvantitativní, nýbrž kvalitativní.

Dr. John nepokládá takovou změnu za vhodnou, neboť by se tím dala možnost menšině, aby znemožnila volbu prezidenta.

Dr. Rozehnal se domnívá, že těžiště této otázky není jenom v počtu přítomných, ale také v dalších ustanoveních. Podle odst. 2 stačí k volbě, aby se pro kandidáta vyslovily 2/3 přítomných poslanců, to znamená při minimálním počtu přítomných 100 hlasů. Když by ani tato volba nevedla k cíli, pak stačí popřípadě 51 hlasů i méně, to jest méně než 1/6 všech členů Národního shromáždění. Je těžké si představit, že by prezident republiky, zvolený takovýmto počtem hlasů, měl důvěru národa. Proto vidí těžiště právě v tom třetím odstavci.

Kl. Gottwald se táže, jak to chce dr. Rozehnal řešit. Bez užší volby se nakonec neobejdeme.

Dr. Procházka podotýká, že je charakterem každé užší volby, že nakonec rozhodne popřípadě jeden hlas.

Dr. Rozehnal navrhuje, aby volba se opakovala tak dlouho, až se dosáhne většina, nebo aby se volba odložila, až bude docíleno politické dohody.

Dr. Clementis je toho názoru, že právě navrhované ustanovení nutí k politické dohodě.

Dr. Procházka uznává, že jde o zcela výjimečný případ, ale přece jen se musí dát možnost nějakého ústavního řešení.

Dr. Burian dává v úvahu v takovém případě referendum, neboť jde o to, aby prezident republiky měl autoritu. Popřípadě by také bylo možno volbu opakovat po 14 dnech.

Toto řešení by pokládal také dr. Rozehnal za přijatelné a kdyby ani potom volba nevedla k cíli, doporučoval by referendum.

Dr. John by viděl kompromisní řešení v tom, že ta užší volba by se konala po čtrnácti dnech, čímž by se získal určitý čas pro eventuální dohodu.

Dr. Rozehnal trvá na tom, že pak by se ale přece jen měla nechat možnost i referenda.

Kl. Gottwald nesouhlasí s referendem, neboť každý ví, co referendum znamená. „My nepotřebujeme žádné Bonaparty.“

Dr. Burian se domnívá, že když se volba odloží, bude možnost najít vhodného kandidáta.

Dr. John doporučuje uzavřít jednání o tomto bodu, neboť bude-li Národní fronta jednat o takovýchto detailech, nebude nikdy hotova.

Dr. Zenkl se domnívá, že nevyřeší-li se tyto věci zde, nic se tím nezíská, neboť se ty rozpory objeví pak v parlamentu.

Dr. Procházka připouští jako kompromis odložení užší volby o jeden týden.

Dr. Burian doplňuje tento návrh tak, že by se po jednom týdnu opakovala celá volba a teprve kdyby nevedla k cíli, že by došlo k užší volbě.

Kl. Gottwald připouští tuto možnost, ale domnívá se, že to prestiži politických stran ani parlamentu nepřidá, spíše naopak. Zjišťuje, že všechny politické strany souhlasí s tím, aby odst. 3 návrhu zpravodajova byl změněn tak, že by zněl:

(3) Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se o týden později nová volba. Nevedla-li ani tato volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi dvěma kandidáty, kteří ...

5. Kontrasignace (§ 14)

Dr. Procházka sděluje, že sám má určitou výhradu, pokud jde o ustanovení § 14, odst. 2, jak jej navrhli znalci. § 14 má znít takto:

(1) Jakýkoli prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

(2) K odvolání členů vlády a k jmenování nových členů stačí spolupodpis nově jmenovaného člena vlády.

Dr. John vysvětluje vznik 2. odstavce tak, že se nadhodila otázka, kdo má kontrasignovat akt prezidenta republiky, když stará vláda odstoupí a je jmenována nová.

Dr. Procházka sděluje, že dosavadní praxe byla taková, že při propouštění staré vlády kontrasignoval předseda dosavadní vlády a při jmenování nové vlády kontrasignoval nově jmenovaný předseda. Nevidí důvodu, proč by se na tomto stavu mělo něco měnit a doporučuje převzít ustanovení staré ústavy (§ 68), to znamená vypustit 2. odstavce.

Dr. John i dr. Burian souhlasí.

Kl. Gottwald zjišťuje, že žádná politická strana nemá proti vypuštění 2. odstavce námitek.

6. [Národnost prezidenta]

Dr. Belluš se táže, zda by v této souvislosti nemohla být projednána možnost, aby po určitých intervalech časových se ve funkci prezidenta republiky střídali Čech a Slovák. Má za to, že by to odpovídalo požadavku rovnoprávnosti národa českého a slovenského, jakož i Košickému programu a praxi, která se zavedla, pokud jde o státní tajemníky. Obdobné střídání by snad mohlo být zavedeno i v předsednictvu vlády a v předsednictvu Národního shromáždění. Dává tuto otázku jen na uvážení a ponechává ji otevřenou s tím, že by snad bylo možno se k ní ještě vrátit.

Dr. Burian sděluje, že se o tomto námětu už uvažovalo, ale domnívá se, že tu je třeba mít na mysli, že prezidentem republiky má být volen ten rejpůsobilejší, což se nedá říci dopředu. Mohlo by se stát, že právě v době, kdy přijde volba na Slováka, by právě Slováci souhlasili s Čechem a naopak. Lze snad spíše věřit, že se v tom směru vyvine určitá tradice, ale do ústavy lze takové ustanovení těžko dát.

Dr. Belluš soudí, že by se takovým ustanovením do jisté míry odstranila číselná nevýhoda, která na slovenské straně vždy bude.

Dr. Rozehnal je toho názoru, že o volbě prezidenta republiky bude rozhodovat vždy výběr a že by bylo těžko spoutat volbu ohledem na příslušnost k určité národnosti. Pokud jde o předsedu vlády a předsedu Ná-

rodního shromáždění, je to otázka politická a nikoliv právní. Lze těžko předpokládat, že by předseda vlády, nemající za sebou dostatečnou většinu, mohl ve své funkci trvaleji obstát.

Dr. Čaplovič soudí, že tato otázka je spíše věc politické moudrosti a úvahy, než ústavního předpisu.

Dr. John je téhož názoru a domnívá se, že by nějaké přesné ustanovení znemožňovalo dobrý výběr. Takové střídání u předsedy vlády a předsedy parlamentu pokládá přímo za pojmově vyloučeno, neboť v těchto případech musí být zaručena většina.

Kl. Gottwald připomíná, že ani v ústavách, kde je velmi dbáno výsostných práv jednotlivých národních republik, takové ustanovení není. Je těžké něco takového předem stanovit.

Dr. Lettrich je si vědom toho, že je velmi těžko ústavně tuto zásadu formulovat. Nejde o to, aby se do ústavy dostalo takové nějaké nedokonalé ustanovení, ale nelze podceňovat veliký morální a politicko-právní význam tohoto postulátu. Argument výběru zde neobstojí, neboť vždy rozhoduje v takovýchto případech politická dohoda. A je důležité mít při politických dohodách nějaké směrnice. Je pravda, že v první ústavě nebylo řešeno ústavní postavení Slovenska, Košický program však přinesl řadu novot. Ani státní tajemníci neexistovali a dnes už je tento stav zachycen i právním řádem. Ideální stav by byl, kdyby při obsazování tří nejdůležitějších funkcí ve státě byla alespoň jedna z nich obsazena Slovákem, který by měl i důvěru většiny české. Pokládá to spíš za morální závazek. Jistě by se to však dalo i v ústavě nějak vystihnout. Demokratická strana ovšem sama nemá určitou formulaci připravenu. Stačilo by samozřejmě dobrovolně takovou zásadu respektovat, což by mělo tím větší cenu.

Dr. Zenkl se táže, jak by se taková myšlenka dala provést u těch funkcí, které se obsazují volbou?

Dr. Lettrich se domnívá, že by to proveditelné bylo. Kdyby se v ústavě řeklo, že po dvou obdobích prezidentských má nastoupit Slovák, pak by většina českých poslanců zvolila prezidentem Slováka, přičemž by to nemusil být ten, koho by navrhovali Slováci.

Dr. Procházka pokládá takové řešení za velmi obtížné, neboť jde o tajnou volbu, kde je těžko něco předepisovat.

Kl. Gottwald končí debatu o tomto námětu s tím, že se bere na vědomí a že se ponechává dalšímu vývoji, zda by se takový námět dal uskutečnit.

Kapitola soudnictví

1. Lidoví přísedící (§ 1)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (1) Moc soudní vykonávají v Československé republice nezávislé státní soudy.

(2) Účast lidových přísedících ve výkonu soudnictví, zejména v oboru trestního soudnictví, budiž zajištěna ve vhodné míře.

II. Dr. John: Moc soudní vykonávají v Československé republice nezávislé státní soudy. Rozsah účasti soudců z lidu na výkonu soudnictví upravují zvláštní zákony.

V souvislosti s tímto ustanovením byl projednáván i další bod.

2. Ustanovování lidových přísedících (§ 7)

I. Zpravodaj: (1) Lidové přísedící ustanovují příslušné národní výbory, pro Nejvyšší soud Národní shromáždění.

(2) Podrobnosti o povolávání lidových přísedících stanoví zákon.

Dr. Procházka a dr. John sdělují, že spory, které tu byly o § 1, byly již odklizeny, takže toto ustanovení je vcelku nesporné.

Dr. Burian navrhuje, aby § 7 byl vypuštěn a aby věc upravil zvláštní zákon.

Kl. Gottwald zjišťuje po krátké diskusi, že všechny politické strany se shodly na tom, že bod 2 – § 7 shora – bude vypuštěn a že § 1 bude přijat ve znění, jak je navrhl zpravodaj s tím, že v odst. 1 se vypouští slovo „státní“, v odstavci 2 se slova „lidových přísedících ve“ nahrazují slovy „soudců z lidu na“ a že se celé ustanovení doplňuje 3. odstavcem tohoto znění: „Podrobnosti stanoví zákon.“

3. Nezávislost soudcovská (§ 10, odst. 1)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (podle § 99 staré ústavy)

(1) Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale; proti své vůli mohou býti přeloženi, sesazeni nebo do výslužby dáni jen v případech nové organizace soudní po dobu zákonem stanovenou nebo na základě právoplatného disciplinárního nálezu; do výslužby mohou býti dáni na základě právoplatného nálezu také když dosáhnou stáří zákonem stanoveného.

II. Dr. Burian: (1) Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale. Proti své vůli mohou být přeloženi, sesazeni nebo dáni do výslužby jen na základě právoplatného kárného nálezu. Do výslužby mohou býti dáni na základě právoplatného nálezu také když dosáhnou stáří zákonem stanoveného. Správním opatřením mohou býti proti své vůli přeloženi nebo dáni do výslužby jen z důvodů nové organizace soudní po dobu zákonem stanovenou.

Dr. Procházka uvádí, že jeho návrh přejímá ustanovení staré ústavy (§ 99). Naproti tomu návrh dr. Buriana toto ustanovení pozměňuje, zejména v tom směru, že na rozdíl od dosavadního ustanovení, podle něhož mohli být soudcové v době nové organizace soudní proti své vůli přeloženi, sesazeni nebo do výslužby dáni, navrhuje dr. Burian, aby v takovém případě mohli být jen přeloženi nebo dáni do výslužby, nikoliv sesazeni.

Dr. Burian se domnívá, že se tu stará ústava dopustila patrně omylu, neboť není důvodu pro to, aby soudce v době nové organizace soudní měl být suspendován. Na poznámku dr. Procházky, že se mu nepodařilo v materiálních ke staré ústavě vypátratí důvody, které k tomuto ustanovení vedly, sděluje dr. Burian, že podle jeho informací se toto ustanovení dostalo do ústavy jen vzhledem k německým soudcům.

Také dr. Rozehnal potvrzuje tuto informaci a poněvadž němečtí soudci nyní odpadli, má za to, že návrh dr. Buriana odpovídá dnešnímu stavu.

Dr. John se rovněž připojuje k tomuto návrhu a připomíná, že jinak by na tom byli soudcové daleko hůř než jiní úředníci.

Kl. Gottwald upozorňuje při této příležitosti, že to znamená další úchylku od staré ústavy a že doposud všechny dohody, které se zde učinily, staly se na základě ústupků KSČ. Prosí, aby si zástupci politických stran tuto skutečnost uvědomili a vzali na ni zřetel při jednání o dalších bodech.

Dr. Zenkl namítá, že zde šlo o německé soudce a že tedy změna toho starého ustanovení není žádným ústupkem.

K tomu poznamenává dr. Procházka, že celá kapitola „Soudnictví“ byla podle původního návrhu KSČ úplně jinak formulována, požadovalo se větší zlidovění soudnictví, a od toho právě KSČ už daleko ustoupila.

Kl. Gottwald zdůrazňuje, že tady dohodou ustupujeme i od ustanovení první ústavy. Přitom není žádným tajemstvím, že KSČ má vážné námítky proti dnešnímu justičnímu aparátu. Tento ústupek, jestliže akceptujeme dohodu, nám tíží osobní nápravu v justičním aparátě, s nímž nejsme spokojeni. Žádá proto znovu, aby si zástupci politických stran uvědomili tento ústupek a snahu po dohodě při dalším jednání, zejména když návrh, vypracovaný

dr. Procházkou, už předem antcipoval řadu námitek a teď se ještě od něj ustupuje.

Dr. Zenkl připomíná, že přece soudcové mohou být dáni do výslužby a kromě toho je možnost disciplinárního řízení.

Dr. Rozehnal upozorňuje na zákon č. 147/1933 Sb. o stíhání protistátní činnosti státních zaměstnanců a některých jiných osob a o překládání soudců na jiné služební místo proti jejich vůli. Podle tohoto zákona lze nespolehlivé soudce penzionovat.

Kl. Gottwald prohlašuje, že souhlasí s tím, aby byla přijata varianta dr. Buriana, uvedená ad II, ale připomíná to, o čem se v té souvislosti už zmínil.

4. Nezávislost soudcovská (§ 11, odst. 1)

Předložené návrhy:

I. Zpravodaj: (1) Veškerí soudcové vykonávají svůj úřad nezávisle, jsou vázáni jen právním řádem.

II. Dr. Burian: (1) ... vázáni jen zákonem.

Dr. Procházka sděluje, že zde navrhl změnu proti staré ústavě (§ 98, odst. 1) a sice potud, že slovo „zákonem“ nahradil slovy „právním řádem“. Chtěl tím zdůraznit, aby se toto ustanovení nevykládalo jen jako litera zákona, ale aby soudcové měli na zřeteli celou souvislost právního řádu a celou právní strukturu. To byl účel změny. Právo zkoumat platnost vl. nařízení by jim zůstalo zachováno.

Dr. Burianovi se zdají slova „právní řád“ příliš neurčitým pojmem. Myslí, že požadavku, který naznačil zpravodaj, je vyhověno dalším ustanovením (§ 12), podle něhož soudcové slibují přísahou, že budou vykládat zákony v duchu ústavy.

Dr. Rozehnal má za to, že návrh zpravodaje je v rozporu s ustanovením § 11, odst. 3, podle něhož soudcové při řešení určité právní věci zkoumají platnost nařízení a tato nařízení jsou nesporně součástí právního řádu.

Dr. Procházka pokládá za samozřejmé, že soudcové jsou vázáni nařízením, pokud je uznají za platná.

Dr. John upozorňuje, že součástí právního řádu je i řada nižších norem, různých vyhlášek apod., jakož i konkrétní rozhodnutí, která mohou být popř. i protizákonná, ale nabudou-li formálně právní moci, stávají se součástí právního řádu. Doporučoval by přijmout návrh dr. Buriana a v souvislosti s tím také § 12 o formulí přísahy.

Dr. Rozehnal poznamenává, že by pak byli soudcové vázáni judikaturou Nejvyššího soudu.

Dr. Procházka opakuje, že mu šlo jen o to, aby se slovo „zákonem“ nevykládalo jen jako slovní znění. Jinak však nemá námitek, aby v souvislosti s § 12 bylo přijato znění § 11, odst. 1, jak je navrhuje dr. Burian.

5. Formule přísahy (§ 12)

Zpravodaj: Soudcové slibují přísahou, že budou zachovávat zákony, vykládat je v duchu této ústavy a rozhodovat nestranně.

Dr. John souhlasí s navrženým zněním.

Dr. Rozehnal má pochybnosti, zda slova „v duchu této ústavy“ mohou vystihnout celou konstrukci ústavy.

Kl. Gottwald připomíná, že při projednávání otázky výchovy a vyučování na školách doporučoval právě dr. Rozehnal pojem ducha ústavy.

Dr. Burian měl zpočátku také pochybnosti o tomto ustanovení, ale myslí, že je správné. Upozorňuje např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu z doby okupace, podle něhož se za důvod manželského rozvratu pokládal neárijský původ. Má za to, že to je typický výklad zákona proti duchu ústavy, v tom termínu je právě zábrana, aby nebyl zákon takto vykládán, proti ideám ústavy, jakými jsou rovnost, lidskost, sociální pokrok atd.

Dr. Clementis pokládá toto ustanovení za absolutně nutné. Jde o to, aby soudci, kteří soudí většinou podle starých zákonů, vykládali je alespoň v novém duchu.

Kl. Gottwald připomíná v té souvislosti, že za první republiky bylo údobí několika let, kdy byli lidé odsuzováni za výrok „ať žije SSSR“, což se odůvodňovalo tak, že vychvalováním cizího režimu se nepřímo hanobí naše republika.

Dr. Clementis poznamenává, že bylo dokonce několik rozhodnutí, podle nichž to bylo trestné jen když takový výrok pronesl komunist.

Kl. Gottwald se domnívá, že navržené ustanovení § 12 může být pro všechny politické strany přijatelné. Dává v úvahu, zda je nezbytné ustanovení § 11, odst. 3 o zkoumání platnosti nařízení. Myslí, že toto ustanovení může vést k absurdnostem. Návrh nařízení přece projde připomínkovým řízením, vláda se na něm usnese a pak najednou má okresní soudce možnost říci, že nařízení je neplatné. Snad by se dalo říci zkoumat použitelnost nařízení pro ten který případ.

Dr. Burian a dr. Šabo poukazují na to, že toto právo je součástí soudcovské nezávislosti a že v něm je právě rozdíl mezi administrativními úředníky a soudci.

Dr. Clementis upozorňuje na to, že termín „použitelnost“ má dnes už jiný význam, ale že o námětu by se mělo uvažovat.

Dr. John myslí, že by formulace nadhozená předsedou vlády byla širší než dosavadní, podle níž může soudce jen zkoumat, zda nařízení je platné nebo ne, nikoliv však vhodnost jeho použití pro konkrétní případ.

Kl. Gottwald je toho názoru, že kdyby se toto ustanovení do důsledku promyslelo, znamenalo by to, že by se takové vládní nařízení mělo opravdu zrušit.

Dr. Lettrich poukazuje na to, že právo zkoumat nařízení je bezprostředním důsledkem toho, že soudcové jsou vázáni jen zákonem. V praxi je takový případ jistě velmi vzácný.

Dr. Clementis soudí, že stojí za úvahu, zda by místo „platnost“ neměl být hledán jiný, přesnější výraz.

Dr. John souhlasí s tímto námětem.

Kl. Gottwald zjišťuje, že všechny strany souhlasí s navrženou formulací § 12 a s tím, aby se současně uložilo subkomisi ústavního výboru, aby se pokusila najít výstižnější výraz za slovo „platnost“ v § 11, odst. 3.

6. Správní soud

- Zpravodaj:
- (1) Správní soud chrání práva občanů proti jejich porušování orgány veřejné správy, pokud zákon jejich ochranu nepřikazuje jiným soudům.
 - (2) Správní soud je zřízen pro celé území ČSR a je složen z nezávislých soudců.
 - (3) Podrobnosti upravuje zákon.

Dr. Procházka sděluje, že formulace, jak ji navrhl, vyplynula z diskuse v ústavní subkomisi. Provedl jen malou změnu v tom, že místo slov „Nejvyšší správní soud“ použil jen slov „správní soud“, a to z toho důvodu, že to odpovídá skutečnému stavu, kdy máme jen jeden správní soud.

Dr. Rozehnal namítá, že formulace neodpovídá diskusi ústavní subkomise. Dnešní kompetence je vymezena širěji, a to zákonem čís. 36/1876 ř. z. o zřízení správního soudu, jehož ustanovení byla převzata zákonem č. 164/1937 Sb. o Nejvyšším správním soudu. Podle dnešního stavu požívají ochrany nejen občané, ale i právnické osoby, zejména také svazky územní samosprávy. Nevidí důvodů pro to, aby kompetence Nejvyššího správního soudu byla omežována. Dovolává se při té příležitosti toho, že spolutvůrce naší dosavadní ústavní listiny dr. A. Meissner prohlásil o Nejvyšším správním soudu, že je jediným pilířem našeho politického kreditu v zahraničí.

Kl. Gottwald míní, že za Rakouska i za první republiky funkce správního soudu měla svůj smysl a oprávnění, nakolik zde stál na jedné straně policejně-byrokratický aparát a na druhé straně občan nebo samospráva. Šlo o ochranu proti libovůli těch policejně-byrokratických orgánů, hejtmanů atd. Dnes tomu však tak není.

Dr. Rozehnal upozorňuje, že Zemský národní výbor v Brně si právě stěžuje k Nejvyššímu správnímu soudu.

Kl. Gottwald pokračuje a poukazuje na to, že budeme-li zcela mechanicky přenášet tento systém do nových poměrů, může to mít opačný účinek. Namísto ochrany občana a jeho volených orgánů to může vést k dezorganizaci a k paralyzování lidové správy určitou skupinou lidí, kteří na tom mají zájem. Obdobně je tomu s historií imunity členů Národního shromáždění. Zde také byl na jedné straně zákonodárný sbor a na druhé straně panovník a jeho kabinetní justice. Tady měla imunita smysl, nyní však tyto důvody pomalu přestávají. Tyto garancie se mohou dnes ve svém účinku obrátit v pravý opak. Poukazuje na to, jak to bylo v poslední fázi první republiky se samosprávou. Pokud jde o obce, bylo vše, co mělo vůbec nějakou důležitost, schvalováno okresním hejtmánem. Pokud pak jde o okres, měl úplně všechno v moci okresní hejtman, který mohl popřípadě z místa dát zatknout i členy okresního zastupitelstva. Opakuje znovu, že původně samospráva měla svůj smysl jako určitá ochrana proti zvlášť demokraticky neodpovědných činitelů. Prakticky však to bylo i za první republiky tak, že Nejvyšší správní soud „aportoval“ to, co si přálo ministerstvo vnitra.

Dr. Procházka se domnívá, že otázku správního soudu nebude možno dost dobře vyřešit dříve, dokud nebude vyřešena kapitola o národních výborech.

Také dr. Burianovi se zdá formulace navrhovaná zpravodajem příliš úzkou tím, že by např. nezahrnovala vůbec ochranu korporací.

Dr. Lettrich je toho názoru, že instituce správního soudnictví má svůj původ v ochraně občana před porušováním jeho zákonných práv. Přítom správní soud musí chránit každý právní subjekt a proti každému porušení zákonů. Pokud jde o odst. 2 návrhu, je třeba pamatovat na to, že dosud není vyřešena otázka organizace nejvyšších soudních tribunálů. Podle tak zvané první dohody z roku 1945 má být společný Nejvyšší soud v Brně a Nejvyšší správní soud v Bratislavě. Toto řešení lze těžko pokládat za definitivní a správnější by snad bylo, aby tu byl jeden společný nejvyšší tribunál, ale aby měl dislokované senáty např. v Bratislavě.

Dr. John soudí, že teoreticky by snad nebylo třeba správního soudnictví, kdyby na jedné straně byli jen občané a na druhé straně jen volené orgány. Skutečnost je však jiná. Zemský národní výbor v Praze např. vyřizuje dnes několik set tisíc případů, to znamená, že lidové orgány mohou rozhodovat jen ve výjimečných případech, jinak rozhodují vesměs byrokratické orgány, které nemají ani možnost každý případ důkladně prozkoumat a zjistit skutko-

vý stav. Dále máme a budeme mít celou řadu správních úřadů, které nejsou lidové, tak například celá finanční správa a vůbec ministerstva, kde je sice ministr voleným zástupcem lidu, ale zdaleka nevyřizuje vše sám a mnoho věcí vyřizují podřízené byrokratické orgány. Může se stát, že někdy bude rozhodnutím porušen zákon a proti tomu je třeba chránit občana soudem. Ostatně neměl by námitek proti určitému zlidovění správního soudnictví, které by mělo také ten účinek, že by přiblížilo tento orgán lidu, neboť nakonec dělník těžko může jít se domáhat práva až do Prahy. Vedle Nejvyššího správního soudu jako druhé instance by se snad mohly formovat nižší správní soudy za účasti lidového živlu.

Dr. Belluš nepokládá návrh gen. zpravodaje, aby se tato věc řešila až po vyřešení otázky národních výborů, za správný. Domnívá se, že se zde můžeme dohodnout na tom, jakou právní ochranu má správní soud poskytovat. Nevidí důvodů pro zřizování nižších správních soudů, zejména se zřetelem na to, že Nejvyšší správní soud rozhoduje teprve, když se vyčerpaly všechny opravné prostředky v cestě administrativní.

Dr. Rozehnal nepokládá otázku dvouinstančnosti správního soudnictví za stěžejní. Zde jde o to, zda přísluší ochrana jen osobám fyzickým, nebo také právníckým, a zda se poskytuje jen ochrana práv politických, nebo všech práv subjektivních. Správné je, co řekl dr. Belluš, že otázka správního soudnictví je zcela neodvislá od otázky národních výborů a od otázky poměru Čechů a Slováků. Otázku zřízení nižších správních stolic v sídlech zemských a otázku zvláštních senátů pro země české a pro Slovensko lze vyhradit.

Dr. John podotýká ještě, že správní soud neskýtá ochranu proti volné úvaze, ta je nepřezkoumatelná, chrání jen proti nezákonnosti. Dr. Procházka konstatuje, že z diskuse se podávají zhruba asi tři eventuality. Především je to návrh, aby navržené znění bylo doplněno tak, že by se poskytovala ochrana i právníckým osobám, nebo druhá možnost, že by se použilo díkce staré ústavy (§ 88) a bližší úprava by se ponechala obyčejnému zákonu, což znamená jen formální řešení, a konečně je tu návrh, aby se správní soudnictví rozšířilo tak, že by se uvažovalo i o zřízení nižších správních instancí, například zemských.

Dr. John je toho názoru, že v něčem správní soudnictví opravy rozhodně potřebuje. Bude proto snad nejlépe ponechat jeho úpravu novému zákonu a spokojit se s díkci první ústavy.

Také dr. Procházka se kloní k tomuto názoru, přičemž by se musil dosavadní § 88 ústavní listiny poněkud přeformulovat.

Dr. Burian rovněž doporučuje, aby se převzalo staré ustanovení s eventualitymi úpravami.

Dr. John jen ještě doporučuje, aby se zůstalo při označení „Nejvyšší správní soud“, a to z toho důvodu, že rozhoduje o stížnostech i do rozhodnutí nejvyšších ústředních úřadů.

Kl. Gottwald zjišťuje, že všechny politické strany se shodují na tom, že pro obtížnost předmětu nezbude, než se omezit na zcela obecnou formulaci asi v té formě, jak tuto otázku upravoval § 88 ústavní listiny z roku 1920, přičemž přesná stylizace se ponechává ústavní subkomisi.

7. Ústavní soud

Dr. Procházka se v tomto bodě odvolává na vývody, o nichž se již v dřívější schůzi Národní fronty zmínil. Neformuloval příslušné ustanovení, poněvadž myslí, že ústavní soud jako instituce, která je fakticky nad parlamentem, není pro naše zřízení přijatelný. Poukazuje znovu na obdobu takové instituce s Nejvyšším federálním soudem v Americe, který postupně zrušil celý „Rooseveltův New Deal“. Kromě toho je ústavní soudnictví známo jen ve střední Evropě, jiné ústavy nic takového nemají. V Anglii a v některých nových demokraciích svěřují rozhodování o tom, zda zákony neodporují ústavě, parlamentu. Proti této myšlence je řada protinávrhů, zejména návrh znalců a návrh strany národně socialistické. Za první republiky existoval ústavní soud, byl sedmičlenný, prakticky to však znamenalo velmi málo a neosvědčilo se to. Kromě toho právě ty osoby, které stály v jeho čele a měly být strážci ústavy, se později jako takoví neosvědčili. Všechny protinávry ovšem velmi rozšiřují kompetenci ústavního soudu oproti stavu z první republiky. Ústavní soud má např. zkoumat i platnost vládních nařízení, má zkoumat všechny případy, kdy se někdo cítí dotčen ve svých ústavních právech atd. Má mít dvě oddělení s určitým vymezením kompetence, přičemž se rozšiřuje jeho personální obsazení, podle některého návrhu se navrhuje 12 a 12 členů, podle jiného dokonce 18 a 18, to jest 36, atd. Za přímo katastrofální však řečník považuje návrh, že ústavní soud má všechny zákony zkoumat z vlastní iniciativy. Takový projev hluboké nedůvěry k nejvyšším ústavním činitelům nelze snad vůbec brát v úvahu. Pak by bylo vůbec lépe předělat celou naši státní organizaci, parlament, vládu i prezidenta, aby nebylo nutno zřizovat soud, který to má vše nahradit. Ústavnímu soudu má také náležet podle některých návrhů rozhodování kompetenčních sporů mezi orgány celostátními a slovenskými. Jako zpravodaj, který je zodpovědný i pro budoucnost za svůj návrh, nemůže něco takového doporučit a musí upozornit na to, jak obrovská moc by se tu zkoncentrovala v rukou několika lidí. Přitom je otázka, jak ukázala praxe z doby první republiky, zda vůbec takový orgán potřebujeme.

Dr. John soudí, že je třeba si jasně uvědomit, oč tu ve skutečnosti jde. Nechtěl by rozhodně zavádět nějaké federální soudy. Máme však vedle

sebe ústavní zákon a obyčejný zákon a tu se může stát, že nastane konflikt. Tu je třeba, aby zde byl nějaký orgán, který by konstatoval, že ten obyčejný zákon je neplatný v té nebo v té části. Chápe ovšem politické důsledky takového rozhodnutí. Proto se domnívá, že by to musel být rozhodně orgán politický. Má na mysli tribunál s takovou pravomocí, jakou měl ústavní soud v době první republiky a se stejnou možností dovolati se ho; přitom však při rozhodování by vedle soudců byl účasten také laický živel, volený parlamentem podle poměrného zastoupení. Rozdíl mezi jeho návrhem a návrhem zpravodajovým je tedy jen v tom, že zpravodaj ten orgán tvoří z předsednictva parlamentu, kdežto podle řečnickova návrhu by takový soud měl být mimo parlament.

Kl. Gottwald je toho názoru, že ať už složení a pravomoc takového ústavního soudu by byla jakákoliv, nelze popírat, že je to při nynější konstrukci naší ústavy cizí těleso. On by vykládal zákony, to jest, rozhodoval o platnosti nebo o neplatnosti zákonů, usnesených suverénním voleným orgánem, jakým jest Národní shromáždění. Stál by nad ním. To nejde dost dobře dohromady a nemá to s výkonem soudní moci co dělat. Soudy musí soudit podle zákonů, které vydává Národní shromáždění. Jestliže správní soudy mají poskytovat ochranu proti přehmatům veřejné správy, tedy zde jde o orgán, který je nad Národním shromážděním a který je cizím tělesem, jaké se do naší soustavy naprosto nehodí. Prezident republiky má právo vrátit zákon s připomínkami, to znamená, že už zde jest strážce ústavnosti zákona, ale tam to také končí. Není možné dosadit takový úplně cizorodý element nad Národní shromáždění, a není to také třeba.

Dr. Clementis se rovněž domnívá, že celková struktura našeho života i zkušenost mluví proti takové instituci. Je zajímavé, že právě ti, kteří kladou takový důraz na Národní shromáždění, chtějí tuto instituci zříditi. Přitom zákon, kromě už předchozího projednávání, prochází parlamentními výbory a plénem a i kdyby se pro něj vyslovila jen nekvalifikovaná většina, má ještě prezident republiky možnost jej s připomínkami vrátit. Paradoxní je návrh, aby pro jeho složení byla přijata zásada poměrného zastoupení, neboť pak je zbytečné něco takového zřizovat, když sbor o takovém složení existuje již v parlamentě.

Dr. Burian poukazuje na to, že princip ústavního soudu spočívá v tom, že se chce zaručit, že minorita parlamentu bude chráněna proti tomu, aby majorita porušovala ústavní právo. Vrácení prezidentem republiky nestačí a neznamená žádnou kontrolu, nebčí rozhodnutí prezidenta republiky vyžaduje kontrasignace vlády. Jde o to zabránit, aby parlamentní většina vědomě nevydávala zákony protiústavní. Kdyby nebylo ústavního soudu, nemohl by to nikdo posoudit, resp. rozhodovat o tom zase majorita. Nár. soc. strana proto nemůže souhlasit ani s tím politickým složením ústavního soudu.

Kl. Gottwald poznamenává, že nár. soc. strana zřejmě nemá důvěru v parlament, ale v nové Háchy ano.

Dr. Burian pokračuje poukazem na to, že je jiná otázka, kdo by v tom ústavním soudu byl. Nelze svěřit kontrolu parlamentu, který zákony sám dělá. Parlament je suverénní ve věcech krytých ústavou. A může odhlasovat cokoli, když se pro to vysloví majorita, ústavou předepsaná. Minorita však musí mít možnost dovolat se ochrany proti prosté většině, neboť suverenita parlamentu, pokud jde o ústavní režim, je představována kvalifikovanou většinou.

Kl. Gottwald poukazuje na to, že to je nový moment, dovolávat se ochrany proti parlamentu.

Dr. Rozehnal to pokládá za otázku kontroly. Výkonná moc je kontrolována parlamentem a někdo musí kontrolovat i parlament. Ten je sice suverénní, ale jen v rámci ústavních předpisů. Pro kontrolu zákonnosti musí být zřízen objektivní orgán, jímž není předsednictvo sněmovny, které je v takovém případě soudcem ve své vlastní věci. Ústavní soud nemá vykládat zákony, nýbrž jen zkoumat, zda bylo dbáno ústavní listiny. Na otázku Kl. Gottwalda, čím je kontrolován ten ústavní soud, odpovídá řečník, že to je objektivní orgán. (Kl. Gottwald poznamenává: např. Krejčí). Řečník upozorňuje, že ústavnímu soudu bude třeba vyhradit ještě další příslušnost, a sice kompetenční konflikty mezi Národním shromážděním a zákonodárnými sbory nižšími. Parlament se nemusí takové kontroly bát, bude-li zachovávat ústavu a dbát jakosti zákonů. Je mnohdy vydán takovému tlaku časovému, že sám musí uznat, že zákon, na němž se usnáší, není dost kvalitní, čemuž by se právě zabránilo možností kontroly.

Dr. Clementis upozorňuje, že to by znamenalo zkoumat nejen ústavnost, nýbrž i kvalitu.

Dr. Šabo má dojem, že v našem státním zřízení nepotřebujeme orgán, který by rozhodoval ex post. Spíše by šlo o to, zříditi nějaký orgán, který by předem rozhodoval o tom, zda jde o ústavní otázku, popřípadě zda jde o celostátní otázku atd. Má na mysli nějaký kompetenční ústavní orgán, který by předem řekl, že ta a ta věc musí být upravena ústavním zákonem nebo celostátním zákonem, nebo že stačí norma příslušné národní rady atd.

Dr. Lettrich naopak myslí, že z nové organizace našeho státu vyplývá potřeba takové instituce, jakou je ústavní soud. Budeme např. decentralizovat zákonodárnou i vládní moc. Tu může velmi často docházet ke kompetenčním konfliktům. Nelze se stále spoléhat na dohodu. Je důležité, aby tu byl orgán, který by zkoumal, zda normy vynášené jednotlivými zákonodárnými sbory nejsou v rozporu s ústavou. Takový orgán ovšem nesmí být brzdou vývoje, ale musí to být správně fungující motor.

Kl. Gottwald myslí, že ani zastánci ústavního soudu nezapřou, že ústavní soud znamená porušení suverenity Národního shromáždění. Pokud dr. Šabo navrhuje nějaký kompetenční orgán, který by předem tyto věci řešil, je to těžko asi proveditelné. Kompetence ústavních orgánů musí být pokud možno tak precizována, aby takového orgánu nebylo třeba. Kdybychom připustili nějaké takové smírčí orgány, udělali bychom rovnítko mezi těmi nižšími a vyššími orgány, ať výkonnými nebo zákonodárnými. S ohledem na suverenitu Národního shromáždění je však třeba to jasně říci. Myslí, že Národní shromáždění je plně suverénní, a že je tu jen kontrola prezidentem republiky. Nic jiného není také třeba.

Dr. Rozehnal prohlašuje, že lidová strana je rovněž pro suverenitu parlamentu, ale v rámci ústavní listiny. Domnívá se, že sama existence ústavního soudu bude parlament nutit, aby dbal ústavy. Odpověden je parlament národu.

Kl. Gottwald přisvědčuje, že parlament je odpověden národu, ale rozhodně ne nějakému orgánu neodpovědnému.

Dr. Kočvara si sám položil několikrát otázku, zda zřízením ústavního soudu není porušena suverenita parlamentu. Domnívá se, že tomu tak není, poněvadž i kdyby ústavní soud vyřkl, že zákon je protiústavní, mohlo by Národní shromáždění zákon znovu usnést, ovšem v souladu s platnou ústavou. Ústavní soud není přímo rozhodujícím, nýbrž jen deklaratorním orgánem, který upozorní na chybu, čímž parlament je nucen dát věc znovu na pořad a usnést se na ní popřípadě kvalifikovanou většinou. Tu se znovu při této debatě objevuje otázka kontur té lidové demokracie. Lidová demokracie stojí na stanovisku, že se obejdeme bez ústavního soudu, on se domnívá, že to nejde a trvá na jeho konstituování. Jinak by si parlament mohl kdykoliv obyčejným zákonem změnit ústavu.

Dr. Procházka znovu připomíná, že převážná většina ústav na světě žádné takové ustanovení nemá a není to na překážku.

Kl. Gottwald se domnívá, že ústava chrání minoritu parlamentu sama tím, že se říká výslovně, že podrobnosti toho a toho ustanovení upraví další buď ústavní nebo obyčejný zákon. Toho se musí parlament držet. Ochrana je kromě toho v právu prezidenta republiky.

Dr. Burian namítá, že je tu stále ještě možnost, že parlament na svém usnesení setrvá a tu musí mít minorita v parlamentě možnost k někomu se odvolat.

Dr. John míní, že tato problematika tkví u nás v tom, že máme různé druhy norem, které vyžadují různé většiny, obyčejné, kvalifikované, dvoutřetinové, třípětinové atd.

Naproti tomu v Anglii tento problém není, poněvadž je jen jeden druh zákonů a pro všechny stačí nadpoloviční většina.

Dr. Procházka poznamenává, že svrchovaný parlament je tam mocí, která se uznává, i když udělá eventuálně chybu.

Kl. Gottwald nemá námitek, aby u nás byly popřípadě také jen obyčejné zákony. Pozastavuje se však nad tím, že se tu vyslovuje nedůvěra volenému Národnímu shromáždění a požaduje se možnost odvolati se k anonymnímu sboru, nikomu neodpovědnému, k němuž je patrně důvěra.

Dr. Zenkl namítá, že se zde nevyjadřuje nedůvěra k parlamentu, ale nedůvěra k jednomu hlasu.

Podle Kl. Gottwalda to znamená nedůvěru k parlamentní většině a přímo k parlamentarismu. Menšina nemá důvěru k většině, ale jak má většina mít důvěru k té skupině několika lidí?

Dr. John připouští, že takový orgán by mohl negovat a zrušit všechny zákony jako neústavní. Jde nesporně o instituci nadparlamentní, která se nutně promítne politicky, a proto myslí, že to musí být alespoň do jisté míry politický orgán. Tím se ovšem dojde zase k nějaké většině, neboť i odborníci budou podle své politické příslušnosti nakonec vybíráni podle zásady poměrného zastoupení. Byla by snad ještě také možnost dát prezidentovi republiky právo vrátit zákon jako neústavní bez kontrasignace. Pak by tu byla jistá garancie.

Dr. Burian poznamenává, že by to pak byl tzv. silný prezident, jako například americký.

Kl. Gottwald soudí, že nakonec by stejně zase musel rozhodovat parlament.

Dr. Procházka upozorňuje, že v návrzích, o nichž se zmínil, je daleko víc, než to, o čem se tu diskutuje.

Dr. Burian to připouští, ale domnívá se, že to už jsou celkem podrobnosti. Zde jde o zásadu.

Dr. John doporučuje vzhledem k výsledku diskuse, aby se v ústavě vyslovila jen zásada, že má být ústavní soud konstituován a ostatní aby se ponechalo ústavnímu zákonu.

Kl. Gottwald navrhuje přerušit schůzi, poněvadž se musí vzdálit. Doporučuje pokračovat v jednání ve středu 18. a ve čtvrtek 19. února t.r. ve stejném složení, jako tomu bylo dnes.

Všechny strany souhlasí s tím, že příští schůze, ve které se bude v jednání pokračovat, se bude konat ve středu 18. února t.r. v 10 hodin dopoledne.

Schůze byla ukončena v 15 hodin.

Zapsal: [nečitelný podpis]

SÚA Praha, fond ÚV NF ČSR – 53 str., strojepis, rukopisné opravy.

1947, 19. leden, Praha. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: I. Dosavadní formulace základních ustanovení návrhu nové ústavy, II. Náčrt začátečních ustanovení kapitoly o právech a povinnostech občanů jako zpravodajův návrh.

Zpráva pro subkomisi ústavního výboru ÚNS
Zpravodaj dr. Vladimír Procházka
V Praze dne 19. ledna 1947

Podle pověření z předešlé (šesté) schůze (15. ledna 1947) předkládám jako materiál pro další diskusi v subkomisi ústavního výboru:

I. Dosavadní formulace základních ustanovení:

a) zpravodajovu, jak byla přednesena v šesté schůzi subkomise 15. ledna 1947 (s vynecháním některých sporných bodů)	příloha 1
b) předsedy dr. Johna, jak byla přednesena v téže schůzi	příloha 2
c) dr. Kočvary, jak byla přednesena v téže schůzi	příloha 3
d) nový návrh zpravodajův, pokoušející se o sjednocení některých formulací	příloha 4
e) analýzu dosavadních formulací	příloha 5

II. Náčrt začátečních ustanovení kapitoly o právech a povinnostech občanů jako zpravodajův návrh k diskusi
příloha 6

Příloha 1

(Návrh zpravodaje dr. Vladimíra Procházky, podaný v páté schůzi subkomise 12.12.1946.)

Článek I

- (1) Československý stát je lidově demokratická republika.
- (2) Lid je jediným zdrojem veškeré moci ve státě.

Článek II

Československá republika jest jednotný národní stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.

Článek III

(1) Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné. Příslušník cizího státu nemůže být zároveň příslušníkem Československé republiky.

(2) Základem československého státního občanství je příslušnost k některému z obou státních národů, českému nebo slovenskému.

(3) Podmínky, za jakých se nabývá a pozbývá státní příslušnosti československé, stanoví zvláštní (ústavní) zákon.

Článek IV

(1) Území osazené a obhájené oběma státními národy v historickém vývoji – země koruny české a Slovensko – tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

(2) Podle potřeb správy a hospodářství se území Československé republiky dělí na kraje, kraje na okresy, okresy na obce, přičemž Slovensko tvoří zvláštní územní jednotku.

Článek V

(1) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech a orgány vzešlými z těchto sborů.

(2) Volební právo do všech zastupitelských sborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

(3) Volební právo má každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 18. roku.

(4) Zástupcem lidu může být zvolen každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 21. roku věku.

(5) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon.

Článek VI

(1) Hlavním městem Republiky československé je Praha.

(2) Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.

(3) O státním znaku a vlajkách platí ustanovení zvláštních zákonů.

Příloha 2

(Návrh předsedy dr. Oldřicha Johna,
podaný ve schůzi subkomise dne 15.1.1947.)

Hlava I

Všeobecná ustanovení

Čl. 1

Československý stát je národním státem dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků; je demokratickou republikou pracujících lidí (jejíž hlavou je volený prezident).

Čl. 2

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny pouze ústavním zákonem.

Čl. 3

1. V Československé republice je lid jediným zdrojem veškeré moci; svou svrchovanost vykonává volenými zástupci a referendum.
2. Volby podle zásady poměrného zastoupení i referendum se provádějí obecným, rovným, přímým a tajným hlasováním.
3. Každý občan, vyhovující ostatním podmínkám volebního řádu, má právo volit, jakmile dosáhl 18. roku; volitelným je po dosažení 21. roku.

Čl. 4

1. Československé státní občanství je jediné a jednotné; československý státní občan nemůže být zároveň příslušníkem jiného státu.
2. Účinky státního občanství československého, dále podmínky jeho nabývání a zániku stanoví ústavní zákon.

Čl. 5

1. Hlavním městem Republiky československé je Praha.
2. Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.
3. Státní znak a vlajky upravují zvláštní zákony.

Příloha 3

(Návrh dr. Kočvary, podaný ve schůzi subkomise dne 15.1.1947.)

Čl. 1

(1) RČS je jednotný národní a demokratický stát dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků, kteří štátnu zvrchovanost vykonávají jednotně.

(2) Příslušníci těchto národů, ako zvrchovaný ľud, sú jediným zdrojom všetkej moci vo štáte.

Čl. 2

Územie osadené a obhájené oboma národmi v historickom vývoji – zeme koruny českej a Slovensko – tvorí jednotný a nedielny celok, ktorého hranice môžu byť menené len ústavným zákonom.

Čl. 3

(1) Zvrchovaný ľud vykonáva svoju moc volenými zástupcami v zastupiteľských zboroch.

(2) Volebné právo do všetkých zastupiteľských zborov je všeobecné, rovné, priame a tajné a prevádza sa podľa zásady pomerného zastúpenia.

(3) Právo voliť majú štátni občania, ktorí prekročili 21. rok svojho veku; voliteľní sú štátni občania, ktorí prekročili 30. rok svojho veku.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

Čl. 4

(1) Štátne občianstvo je jediné a jednotné.

(2) Podmienky nadobúdania, účinkov a zániku štátneho občianstva udrzuje [sic!] zákon.

(3) Cudzí štátny občan nemôže byť zároveň štátnym občanom československým.

Příloha 4

(Návrh zpravodaje dr. Vladimíra Procházky pro schůzi subkomise dne 21. ledna 1947.)

Článek I

Lidově demokratická Republika československá jest jednotný národní stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.

Článek II

Lid je jediným zdrojem veškeré moci ve státě.

Článek III

(1) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech a orgány, vzešlými z těchto sborů.

(2) Volební právo do všech zastupitelských sborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

(3) Volební právo má každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 18. roku.

(4) Zástupcem lidu může být zvolen každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 21. roku věku.

(5) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon.

Článek IV

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

Článek V

(1) Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné. Příslušník cizího státu nemůže být zároveň příslušníkem Československé republiky.

(2) Podmínky, za jakých se nabývá a pozbývá státní příslušnosti československé, stanoví zvláštní (ústavní) zákon.

Článek VI

- (1) Hlavním městem Republiky československé je Praha.
- (2) Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.
- (3) O státním znaku a vlajkách platí ustanovení zvláštních zákonů.

Příloha 5

Analýza dosavadních formulací základních ustanovení

Je zřejmé, že uvedené návrhy nelze sjednotit bez rozřešení několika zásadních otázek.

Docela nesporné je vlastně jen poslední ustanovení (hlavní město, barvy, znak), které je doslovně převzato ze staré ústavy (§ 5). Z navrženého článku o státním území je nesporné jen ustanovení: „Území ČSR tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem“ – tedy opět recepce § 3, odst. 1 staré ústavy. Podobně zbývá z navrženého článku o státním občanství jen to, co je již v § 4 staré ústavy.

V podstatě nesporné je jádro formulace o národní povaze státu a o poměru Čechů a Slováků. Zpravodaj navrhuje formulaci: „ČSR je jednotný národní stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků“. Předseda z této formulace vynechává slova „jednotný“ a „slovanských“. Dr. Kočvara ponechává slovo „jednotný“, ale vynechává „slovanských“.

Zůstává však nerozhodnuta otázka, jak má být tato v podstatě shodná formulace zařazena: zda až za formulaci o demokratické povaze státu (návrh zpravodajův), nebo před ní (náznaky některých řečníků v subkomisi), nebo konečně sloučena s ní v jedno (návrh předsedy dr. Johna a dr. Kočvary). Ve svém posledním návrhu (příl. 4) jsem se pokusil o další takovou formulaci slučující obě zásady.

Pokud se týká označení povahy naší demokracie, jsou zde dva návrhy: zpravodajův („lidově demokratická republika“) a předsedův („demokratická republika pracujících lidí“). V diskusi nadhodili někteří řečníci, zda by nestačilo dosavadní označení (§ 2 ústavní listiny: „demokratická republika“); k tomuto námětu se přiklání v podstatě návrh dr. Kočvary („demokratický stát“).

Nerozhodnuta zůstala otázka, má-li k označení republiky být připojen dovětek podle § 2 úst. list. („jejíž hlavou je volený prezident“).

Formulace vrcholně demokratické zásady o zdroji moci je v podstatě nesporná; mínění se rozchází, má-li být řečeno: „Lid je jediným zdrojem veškeré moci ve státě“ (návrh zpravodajův), nebo: „jediným zdrojem veškeré

státní moci“ (§ 1, odst. 1 úst. listiny). Mínění se rozchází dále o tom, má-li se tato zásada umístit hned za označení typu demokracie (návrh zpravodajův), nebo sloučit s vytčením národní povahy státu a svébytnosti obou národů (návrh dr. Kočvary), nebo konečně spojit s ustanovením o výkonu moci (návrh předsedův). Návrh dr. Kočvary nadhazuje kromě toho otázku, zda nemají plná práva občanská a politická příslušet jen Čechům a Slovákům.

Pokud se týká výkonu moci, je jádro formulace, navržené zpravodajem, nesporné („... lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech...“), dále je nesporná navazující na to hlavní zásada o povaze volebního práva („obecné, rovné, přímé, tajné, podle zásady poměrného zastoupení“). Návrh předsedův a zpravodajův se shodují dále co do věkové hranice (18 let aktivní, 21 pasivní volební právo); dr. Kočvara navrhuje 20, resp. 30 let. Návrh předsedův obsahuje dále povšechné ustanovení o referendu, prováděném podle těchto zásad jako volby. Návrh zpravodajův pak chce vyjádřit, že i jiné orgány konstituované na základě ústavní kompetence zastupitelských sborů jsou orgány svrchovaného lidu.

V otázce státního občanství se v debatě ukázalo, že je zatím sporné, mají-li Němci a Maďaři, zbylí po odsunu, mít plná politická práva. Jak řečeno, nadhazuje tuto otázku nepřímo též formulace 2. odst. § 1 návrhu dr. Kočvary, která by dokonce mohla při některém výkladu vylučovati i příslušníky jiných slovanských národů. Jde o to, najít formulaci, která by vyhovovala zásadě národního státu a neporušovala zásadu rovnosti občanů.

V otázce státního území jsou dosud naprosto sporné dvě otázky:

1. zda má tento článek obsahovat navázání na historické tradice („země koruny české“);
2. zda má již zde být rozhodnuta velmi sporná otázka: „zřízení krajské či zemské“?

Příloha 6

Náčrt začátečních ustanovení kapitoly o právech a povinnostech občanů

Rovnost

§ 1

(1) Všichni občané Československé republiky, ať muži či ženy, mají rovná práva a rovné povinnosti.

(2) Všichni obyvatelé Československé republiky požívají ve stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plně a naprosto ochrany svého života a své svobody, nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchylky od této zásady jsou přípustny, jen pokud právo mezinárodní dovoluje.

(1) Výsady pohlaví, rodu, společenského postavení a povolání se neuznávají.

(2) Tituly smějí být udíleny, jen pokud označují úřad nebo povolání. Toto ustanovení se netýká akademických hodností.

§ 3

Odchylky od zásady rovnosti jsou přípustné jen potud, pokud to vyžadují zvláštní životní podmínky žen a mládeže.

Zvláštní ustanovení o ženách

§ 4

(1) Ženy mají nárok za stejnou práci na stejnou odměnu jako muži a na stejný přístup ke všem povoláním, úřadům a hodnostem jako muži.

(2) Ženy mají právo na zvláštní úpravu pracovních podmínek a zvláštní péči z důvodů těhotenství, mateřství a péče o děti.

Manželství, rodina a mateřství

§ 5

Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.

Postavení mládeže

§ 6

(1) Právem a povinností mládeže je rozvíjet plně tělesné i duševní schopnosti.

(2) Toto právo je zaručeno zejména:

1. státní zdravotní péči o mládež;
2. státní organizací obecného vyučování;
3. státní podporou tělovýchovy.

(3) Právo mládeže sdružovat se ve zvláštních organizacích mládeže je zaručeno ústavou.

§ 7

Právní postavení nemanželských dětí se rovná postavení dětí manželských.

§ 8

Postavení sirotek je zaručeno státní organizací hromadného poručení.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 67: ústavní výbor: osnova nové ústavy, řada A: návrhy zpravodaje, návrh č. 5 - 10 str., cyklostyl.

1947, 1. červenec, Praha. – Návrh osnovy nové ústavy ČSR generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: seznam dosavadních zpráv č. 5-18, obsah kapitol I-VIII návrhu ústavy, osnova ústavy.

OSNOVA NOVÉ ÚSTAVY ČSR

Návrh zpravodajův

V Praze dne 1. července 1947

Subkomisi ústavního výboru ÚNS

Předkládám pro přehled celou osnovu nové ústavy.

Osnova je souborem návrhů, které jsem subkomisi postupně podal, a to ve svých zprávách:

č. 5 z 19. ledna 1947

č. 6 z 26. ledna 1947

č. 7 z 8. února 1947

č. 9 z 24. února 1947

č. 10 z 3. března 1947

č. 12 z 25. března 1947

č. 14 ze 17. května 1947

č. 15 z 28. května 1947

č. 16 z 10. června 1947

č. 17 ze 14. června 1947

č. 18 z 25. června 1947

Do osnovy není prozatím pojat návrh na úpravu poměru Čechů a Slováků.

Osnova není ještě definitivně zredigována; moje návrhy jsou převzaty beze změny z uvedených elaborátů. Ani pořad kapitol není definitivní; kapitoly jsou prozatím seřazeny tak, jak jsem navrhl ve své zprávě č. 1 z 25. listopadu 1946.

V Praze dne 1. července 1947

Dr. Vladimír Procházka, v.r.

OBSAH

Kapitola první:	Základní ustanovení
Kapitola druhá:	Práva a povinnosti občanů
Kapitola třetí:	Národní shromáždění
Kapitola čtvrtá:	Prezident republiky
Kapitola pátá:	Vláda
Kapitola šestá:	Lidová správa (národní výbory)
Kapitola sedmá:	Moc soudcovská
Kapitola osmá:	Hospodářství

Kapitola první
ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

Článek I

- (1) Československý stát je lidově demokratická republika.
- (2) Lid je jediným zdrojem veškeré moci ve státě.

Článek II

Československá republika jest jednotný národní stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.

Článek III

(1) Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné. Příslušník cizího státu nemůže být zároveň příslušníkem Československé republiky.

(2) Základem československého státního občanství je příslušnost k některému z obou státních národů, českému nebo slovenskému.

(3) Podmínky, za jakých se nabývá a pozbývá státní příslušnosti československé, stanoví zvláštní (ústavní) zákon.

Článek IV

(1) Území osazené a obhájené oběma státními národy v historickém vývoji – země koruny české a Slovensko – tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

(2) Podle potřeb správy a hospodářství se území Československé republiky dělí na kraje, kraje na okresy, okresy na obce, přičemž Slovensko tvoří zvláštní územní jednotku.

Článek V

(1) Svrchovaný lid vykonává svou moc volenými zástupci v zastupitelských sborech a orgány vzešlými z těchto sborů.

(2) Volební právo do všech zastupitelských sborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

(3) Volební právo má každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 18. roku.

(4) Zástupcem lidu může být zvolen každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl 21. roku věku.

(5) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon.

Článek VI

(1) Hlavním městem Republiky československé je Praha.

(2) Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.

(3) O státním znaku a vlajkách platí ustanovení zvláštních zákonů.

Kapitola druhá
PRÁVA A POVINNOSTI OBČANŮ

Rovnost

§ 1

(1) Všichni občané Československé republiky, ať muži či ženy, mají rovná práva a rovné povinnosti.

(2) Všichni obyvatelé Československé republiky požívají ve stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plně a naprosté ochrany svého života i své svobody, nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchyly od této zásady jsou přípustny, jen pokud právo mezinárodní dovoluje.

§ 2

(1) Výsady pohlaví, rodu, společenského postavení a povolání se neuznávají.

(2) Tituly smějí být uděleny, jen pokud označují úřad nebo povolání. Toto ustanovení se netýká akademických hodností.

§ 3

Odchyly od zásady rovnosti jsou přípustné jen potud, pokud to vyžadují zvláštní životní podmínky žen a mládeže.

Zvláštní ustanovení o ženách

§ 4

(1) Ženy mají nárok za stejnou práci na stejnou odměnu jako muži a na stejný přístup ke všem povoláním, úřadům a hodnostem jako muži.

(2) Ženy mají právo na zvláštní úpravu pracovních podmínek a zvláštní péči z důvodů těhotenství, mateřství a péče o děti.

Manželství, rodina a mateřství

§ 5

Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.

§ 6

(1) Děti mají nárok na zvláštní péči.

(2) Tento nárok je zaručen zejména:

1. státní zdravotní péčí o děti;

2. zřizováním dětských jeslí a školek;

3. státní organizací hromadného poručení nad sirotky.

(3) Nemanželským dětem nesmí pro jejich původ vzniknout žádná právní újma.

Postavení mládeže

§ 7

(1) Právem a povinností mládeže je rozvíjet plně tělesné i duševní schopnosti.

(2) Toto právo je zaručeno zejména:

1. státní zdravotní péči o mládež;
2. státní organizací obecného vyučování;
3. státní podporou tělovýchovy.

Svoboda osobní

§ 8

(1) Svoboda osobní se zaručuje.

(2) Omezení nebo odnětí osobní svobody je možné jen na základě zákonů. Rovněž jen na základě zákona může veřejná moc požadovati od občana osobní výkony.

§ 9

(1) Nikdo nesmí být stíhán, leč v případech podle zákona dovolených, a to jen soudem nebo úřadem podle zákona příslušným a za šetření předpisů a řízení, stanovených zákonem.

(2) Mimo případ přistižení při činu samém nesmí být nikdo zatčen, leda na písemný odůvodněný příkaz soudců, který musí být dodán při zatčení, a není-li toto možno, nejdéle do 24 hodin po něm.

(3) Nikdo nesmí být orgánem úředním vzat do vazby, leda v případech zákonem stanovených, a musí být pak nejdéle do 48 hodin propuštěn nebo odevzdán úřadu, který podle okolností případu je příslušným provést další řízení.

(4) Vyjma případy zákonem stanovené nesmí nikdo být z určitého místa neb území vypovězen nebo přidržován k tomu, aby se z určitého místa neb území nevzdaloval.

(5) Za kterých podmínek může být osoba zatčena nebo uvězněna na svobodu propuštěna, položí-li jistotu, popřípadě znovu uvězněna, ač jistotu položila, stanoví zákon.

Svoboda domovní

§ 10

Právo domovní je neporušitelné.

§ 11

(1) Prohlídka bytu neb jiných místností náležejících k domácnosti neb určených ku provozování živnosti neb výdělečné činnosti je přípustná jen

v případech podle zákona dovolených, a to jen soudem nebo úřadem podle zákona přípustným a za šetření předpisů a řízení, stanovených zákonem.

(2) Domovní prohlídka je přípustná zpravidla (odst. 3) jen na základě písemného odůvodněného příkazu soudcovy, který musí být doručen při prohlídce, a není-li to možno, nejdéle do 24 hodin po ní.

(3) V kterých případech je přípustná k účelům trestního řízení soudního prohlídka i bez písemného příkazu soudcovy, stanoví zákon. V tomto případě musí však orgán, vykonávající prohlídku, vykázati své oprávnění k tomu a vydat osobě, u které prohlídku vykonal, na její žádost ihned, nebo nejdéle do 24 hodin písemné potvrzení o vykonané prohlídce a důvodech pro její provedení a o věcech u ní zabavených.

(4) Zákon stanoví, v kterých případech, kterými orgány a s jakými omezeními jest přípustná prohlídka místností obývacích nebo živnostenských (odst. 1) k účelům policejním, finančním a k účelům veřejné správy vůbec; i pro tyto případy platí ustanovení druhé věty, odst. 3.

(5) O každé domovní prohlídce budiž ihned sepsán protokol, v němž dlužno uvéstí zákonný důvod a důvod podezření, pro který byla prohlídka provedena a jaký byl její výsledek. Nebylo-li nic závadného shledáno, budiž straně ihned vydáno písemné potvrzení.

Tajemství listovní

§ 12

(1) Tajemství listovní je zaručeno.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

Ochrana svobody osobní a domovní a listovního tajemství

§ 13

(1) Poruší-li veřejný funkcionář, úředník nebo zřízenec při výkonu úřadu nebo služby ustanovení o ochraně svobody osobní nebo domovní nebo tajemství listovního, budiž potrestán, a to, jednal-li se zlým úmyslem, pro zločin těžkým žalářem od 1 roku do 5 let, při zvláště přitěžujících okolnostech až do 10 let, jinak pro přestupek vězením od 1 týdne do 6 měsíců.

(2) Při odsouzení pro zločin budiž vysloveno, že viník ztrácí svůj úřad.

(3) Každé odsouzení má vzápětí povinnost k náhradě způsobené škody podle ustanovení zvláštních zákonů.

Za jakých okolností je možné omezení těchto svobod

§ 14

Pouze zákonem může být stanoveno, jakým omezením podléhají ustanovení §§ 8 až 12 této ústavy za války nebo tehdy, nastanou-li uvnitř státu

nebo na jeho hranicích události, ohrožující zvýšenou měrou celistvost státu, jeho ústavy a republikánskou formu, lidově demokratické zřízení nebo veřejný klid a pořádek.

Svoboda pobytu

§ 15

(1) V mezích všeobecných právních předpisů se může každý státní občan usazovati na kterémkoli místě Československé republiky, nabývatí tam nemovitostí a vykonávati výdělkovou činnost.

(2) Omezení tohoto práva je možné jen v zájmu veřejném a na základě zákonů.

§ 16

Právo vystěhovati se do ciziny může být omezováno jen zákonem.

Právo vlastnické

§ 17

(1) Soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem.

(2) Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.

Svoboda svědomí a vyznání

§ 18

(1) Svoboda svědomí je zaručena.

(2) Všichni obyvatelé Československé republiky mají právo vyznávatí jakoukoliv náboženskou víru nebo býti bez vyznání.

(3) Všechna náboženská vyznání i stav bez vyznání jsou si před zákonem rovny.

(4) Všichni obyvatelé Československé republiky mají v stejných mezích jako státní občané Československé republiky právo vykonávati veřejně i soukromě jakékoliv vyznání, náboženství nebo víru, pokud výkon ten není v neshodě se zákonem a veřejným pořádkem nebo dobrými mravy a pokud nesměruje proti republikánské státní formě a lidově demokratickému zřízení.

(5) Nikdo nesmí být ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na jakémkoliv náboženském úkonu s výhradou práv plynoucích z moci otcovské nebo poručenské.

(6) Vykonávati jisté náboženské úkony může býti zakázáno, odporují-li veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti.

Svoboda vědy a umění

§ 19

(1) Svoboda tvůrčí práce duševní, zejména vědeckého bádání a hlásání jeho výsledků, jakož i uměleckého projevu jsou zaručeny.

(2) Stát podporuje vědu i umění v zájmu rozvoje národní kultury, pokroku a obecného blahobytu; zejména je jeho povinností, aby tvůrčím pracovníkům zajistil příznivé podmínky pro jejich práci.

(3) Autorské právo je chráněno zákonem.

(4) Zneužívati svobody tvůrčí práce duševní proti republikánské státní formě a lidově demokratickému zřízení je nepřípustné a může býti stíháno podle zákona.

Právo na vzdělání

§ 20

(1) Každý občan má právo na vzdělání.

(2) Základní vzdělání jest jednotné, povinné a bezplatné.

(3) Právo na vzdělání je zajištěno zejména bezplatným vyučováním dětí nemajetných rodičů a státní podporou studující mládeže i na vyšších stupních škol.

§ 21

(1) Školy jsou státní.

(2) Veškeré vyučování budiž řízeno tak, aby neodporovalo výsledkům vědeckého bádání a aby bylo ve shodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým státním zřízením.

(3) Dozor nad veškerým vyučováním přísluší státu.

Svoboda projevu

§ 22

(1) Každý může projevat mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem a podobně, pokud projev ten neodporuje zákonu nebo neohrožuje lidově demokratické zřízení; šíření nacismu a fašismu je zakázáno a je trestné.

(2) Totéž platí o právnických osobách v mezích jejich působnosti.

(3) Výkon tohoto práva nesmí být nikomu na újmu v jeho pracovním nebo zaměstnaneckém poměru.

Svoboda tisku

§ 23

(1) Svoboda tisku je zabezpečena. Je proto v zásadě nedovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře.

(2) Kdo má právo vydávat časopisy, stanoví zvláštní zákon. Tento zákon určuje i jiné podrobnosti o vydávání časopisů. Vydávání časopisů šířících nacismus a fašismus je zakázáno a trestné.

Právo shromažďovací

§ 24

(1) Právo klidně a beze zbraní se shromažďovati je zabezpečeno, pokud se tím neohrožuje republikánská státní forma nebo lidově demokratické zřízení; konati shromáždění za účelem šíření nacismu a fašismu je zakázáno a trestné.

(2) Výkon práva shromažďovacího upravuje zákon.

(3) Zákonem mohou být zavedena omezení zvláště pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě.

Právo spolčovací

§ 25

(1) Právo tvořiti spolky se zabezpečuje, pokud se tím neohrožuje republikánská forma státní nebo lidově demokratické zřízení. Tvořiti spolky za účelem šíření nacismu nebo fašismu je zakázáno a trestné. Rovněž je zakázáno obnovovati spolky nebo organizace, které v době zvýšeného nebezpečí republiky svou činností republiku ohrožovaly nebo spolupracovaly s okupanty, a tvořiti náhradní útvary těchto spolků a organizací.

(2) Výkon práva spolčovacího upravuje zákon.

(3) Zákonem mohou být zavedena omezení zvláště pro zakládání spolků výdělečných a pro účast cizinců v politických spolcích.

Omezení svobody tisku, práva shromažďovacího a spolčovacího za války

§ 26

Zvláštní zákon stanoví, jakým omezením podléhá svoboda tisku, právo shromažďovací a spolčovací za války nebo tehdy, dojde-li uvnitř státu k událostem ohrožujícím zvýšenou měrou republikánskou státní formu a lidově demokratické zřízení nebo veřejný klid a pořádek.

Právo petiční

§ 27

Právo petiční přísluší každému; právníkům osobám a sdružením jen v mezích jejich působnosti.

Politické strany

§ 28

(1) Občané mají právo sdružovat se v politických stranách českých a slovenských. Tvoření stran s tendencemi namířenými proti republikánské formě státní a lidově demokratickému zřízení je nepřipustné.

(2) Politické strany a jejich složky mají co do nabytí majetku postavení právnických osob.

Celonárodní organizace pracujících

§ 29

(1) K ochraně svých zájmů se pracující lid sdružuje v celonárodních organizacích, založených na zásadě dobrovolného členství.

(2) Takovými organizacemi jsou jednotné odbory, jednotné organizace zemědělců v zemích českých a na Slovensku a jiné zájmové organizace.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 30

Zaměstnanci mají právo hájit své zájmy prostřednictvím odborové organizace, a to prostředky a způsoby akce, které ona určí.

Právo na práci

§ 31

(1) Všem občanům přísluší právo na práci.

(2) Toto právo je zaručeno zejména státem řízenou organizací práce podle plán[an]ého hospodářství.

§ 32

(1) Ženy mají nárok na zvláštní úpravu pracovních podmínek se zřetelem k těhotenství, mateřství a péči o děti.

(2) Pro mládež stanoví zákon zvláštní pracovní podmínky, přihlížející k potřebám jejich tělesného a duševního rozvoje.

Právo na spravedlivou odměnu za vykonanou práci

§ 33

(1) Za každou práci přísluší občanům právo na odměnu podle prospěchu, který přináší celku.

(2) Toto právo je zaručeno v souladu s potřebami celostátního hospodářství mzdovou politikou, řízenou v dohodě s jednotnou odborovou organizací a směřující k neustálému zvyšování životní míry pracujícího lidu.

(3) Vynikající pracovní výkony odměňuje stát zvláštním uznáním.

Právo na odpočinek po vykonané práci

§ 34

(1) Všem občanům přísluší právo na odpočinek po práci.

(2) Toto právo je zaručeno zákonnou úpravou pracovní doby a každoroční placené dovolené na zotavenou s ponecháním plné mzdy, jakož i hromadnou péčí o zotavení pracujících.

Právo na ochranu zdraví a na zaopatření

v případě nezpůsobilosti k práci

§ 35

(1) Všem občanům přísluší právo na ochranu zdraví a na zaopatření v případě nezpůsobilosti k práci i v případě nemožnosti obživy.

(2) Ženy mají nadto nárok na zvláštní péči v těhotenství a mateřství, děti a mládež pak k zajištění svého plného tělesného a duševního vývoje.

(3) Tato práva jsou zajištěna zákony o národním pojištění a veřejnou zdravotní a sociální péčí.

§ 36

(1) Každý občan má nárok na ochranu života a zdraví při práci.

(2) Toto právo je zajištěno státním dozorem a předpisy o bezpečnostních opatřeních na pracovištích.

Základní povinnosti občanů

§ 37

Občané jsou povinni plnit veřejné funkce, k nimž je jejich spoluobčané podle zákona povolali, svědomitě a poctivě v duchu lidově demokratických řádů.

§ 38

Každý občan je povinen přispívat podle svých sil a schopností svou prací k prospěchu celku.

§ 39

(1) Každý občan je povinen přispívat na veřejné výdaje přiměřeným podílem ze svých hmotných prostředků a podle míry své spotřeby.

(2) Daně a veřejné dávky lze ukládati toliko na základě zákona.

§ 40

(1) Obrana státu a jeho lidově demokratických řádů je přední povinností každého občana.

(2) Služba v lidově demokratické armádě Československé republiky je pro každého občana nejvyšší ctí.

(3) Branná povinnost a branná výchova jsou obecné a vykonávány osobně.

(4) Na obranu státu a k její přípravě lze od každého obyvatele Československé republiky požadovat i jinou součinnost a věcné prostředky a ukládat mu omezení i věcná plnění.

(5) Podrobnosti upravuje zákon.

Kapitola třetí NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ

§ 1

Moc zákonodárnou pro celé území Československé republiky vykonává Národní shromáždění o jedné sněmovně.

§ 2

Sídlem Národního shromáždění je Praha. Je-li to však nezbytně nutno, může být přechodně svoláno do jiného místa Československé republiky.

§ 3

Volební období Národního shromáždění trvá pět let.

§ 4

(1) Národní shromáždění má 300 členů.

(2) Členové Národního shromáždění (poslanci) jsou voleni vším lidem Československé republiky podle obecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva.

(3) Volba se provádí podle zásady poměrného zastoupení.

(4) Právo voliti poslance do Národního shromáždění má každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl věku 18 let a vyhovuje ostatním podmínkám.

(5) Poslancem může být zvolen každý občan Československé republiky, jakmile dosáhl věku 21 let a vyhovuje ostatním podmínkám.

(6) Podrobnosti obsahuje zákon o stálých voličských seznamech a o volebním řádu.

§ 5

Funkce poslance není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, jeho náměstka a s funkcemi guvernéra, členů bankovní rady a revidujícího výboru Národní banky.

§ 6

(1) Kandidáti pro volby do Národního shromáždění mají dnem zveřejnění kandidátních listin nárok na dovolenou bez zkrácení svých požitků, a to až do dne úředního vyhlášení výsledků voleb.

(2) Zvolený poslanec má nárok na dovolenou ode dne úředního vyhlášení výsledků voleb.

(3) Složí-li zaměstnanec ve státních službách slib jako poslanec, dává se z úřední moci na dovolenou.

(4) Nikdo nesmí být volbou do Národního shromáždění zkrácen na svých zaměstnaneckých právech kromě platu.

§ 7

(1) V první schůzi Národního shromáždění, které se poslanec zúčastní, složí tento slib: „Slibuji, že budu věren Republice československé, jejímu lidově demokratickému zřízení, že budu zachovávat její zákony a svůj mandát vykonávat podle nejlepšího vědomí a svědomí k prospěchu lidu a státu.“

(2) Odepření slibu neb slib s výhradou má bez dalšího vzápětí ztrátu mandátu.

§ 8

(1) Národní shromáždění samo ověřuje platnost volby jednotlivých poslanců a rozhoduje samo o neslučitelnosti funkce poslance s jinou. K tomu účelu si zvolí na ustavující schůzi výbor ověřovací a výbor inkompatibilitní.

(2) Ověření budiž provedeno nejdéle do 3 měsíců po ustavení Národního shromáždění nebo ode dne, kdy náhradník nastupující na místo poslance složil poslanecký slib.

§ 9

(1) Poslanci vykonávají svůj mandát osobně.

(2) Nesmějí se obracet k veřejným úřadům k podpoře osobních zájmů stran, ač-li takové zakročování nepatří k výkonu jejich pravidelného povolání.

§ 10

Poslanci nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu jsou podrobeni jen disciplinární moci sněmovny.

§ 11

(1) K jakémukoliv trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání poslance pro jeho činy nebo opominutí je třeba souhlasu Národního shromáždění. Odepřeli Národní shromáždění souhlas, jest stíhání navždy vyloučeno.

(2) Tato ustanovení se nevztahují na trestní odpovědnost, kterou má poslanec jako odpovědný redaktor.

§ 12

Byl-li poslanec dopaden a zatčen při trestném činu samém, je soud nebo jiný příslušný úřad povinen oznámiti ihned zatčení předsedovi Národního shromáždění nebo – nezasedá-li Národní shromáždění – jeho předsednictvu do 14 dnů ode dne zatčení. Neprojeví-li Národní shromáždění souhlas s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li předsednictvo Národního shromáždění s další vazbou, rozhodne o ní sněmovna do 14 dnů ode dne, kdy se opět sešla.

§ 13

Poslanci mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům Národního shromáždění, a to i když přestali být jeho členy. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění poslance k zneužití mandátu.

§ 14

Poslanci mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

§ 15

Poslanci se mohou kdykoli vzdát mandátu.

§ 16

(1) Prezident republiky je povinen svolati Národní shromáždění ke dvěma řádným zasedáním v roce: jarnímu a podzimnímu. Jarní se musí začít v březnu, podzimní v říjnu.

(2) Kromě toho svolává sněmovnu podle potřeby k zasedáním mimořádným. Žádá-li o to aspoň nadpoloviční většina členů Národního shromáždění u předsedy vlády, udávajíc předmět jednání, je prezident povinen svolati Národní shromáždění tak, aby se sešlo do 14 dnů ode dne podané žádosti; kdyby tak neučinil, sejde se Národní shromáždění do dalších 14 dnů k vyzvání svého předsednictva.

(3) Uplynuly-li od posledního řádného zasedání aspoň 4 měsíce, je prezident republiky povinen, žádají-li o to aspoň dvě pětiny členů Národního shromáždění, svolat Národní shromáždění tak, aby se sešlo do 14 dnů ode dne podané žádosti. Kdyby tak neučinil, sejde se Národní shromáždění do dalších 14 dnů k vyzvání svého předsednictva.

§ 17

(1) Prezident republiky prohlašuje zasedání Národního shromáždění za skončené.

(2) Prezident je může odročit nejdéle na jeden měsíc a nejvýše jednou v roce.

§ 18

(1) Prezident republiky má právo rozpouštět Národní shromáždění.

(2) Práva toho nesmí použít posledních šest měsíců svého volebního období. Po uplynutí volebního období, jakož i po rozpuštění Národního shromáždění jest provést nové volby do 60 dnů.

(3) Rozpuštění Národního shromáždění nestaví trestní řízení zahájené podle § 14 kapitoly o prezidentu republiky a § 10 kapitoly o vládě.

§ 19

(1) Národní shromáždění volí ze svého středu předsedu Národního shromáždění a jeho náměstky, jakož i členy a náhradníky předsednictva Národního shromáždění.

(2) Předsednictvo Národního shromáždění je sbor, který i s předsedou sněmovny a jeho náměstky čítá 36 členů a stejný počet náhradníků. Náhradník se volí vždy za určitého člena.

(3) Předsednictvo Národního shromáždění je voleno podle zásady poměrného zastoupení na dobu jednoho roku.

(4) Člen vlády nemůže být ani členem ani náhradníkem předsednictva Národního shromáždění.

§ 20

(1) První volby předsednictva Národního shromáždění se vykonají ihned, jakmile se nově zvolené Národní shromáždění ustaví. Při dalších volbách podrží členové předsednictva své funkce, dokud nebude zvoleno nové předsednictvo. Je-li Národní shromáždění rozpuštěno, podporují členové předsednictva rozpuštěného Národního shromáždění své funkce, dokud nové Národní shromáždění nezvolí své předsednictvo.

(2) Za člena předsednictva Národního shromáždění, který trvale nebo přechodně nemůže vykonávat funkci, nastupují náhradníci ze stejné politické skupiny, která navrhla zaneprázdněného člena.

§ 21

(1) Je-li z nějakého důvodu místo člena nebo náhradníka předsednictva uprázdněno dříve než skončí funkční období předsednictva, koná se na zbytek tohoto období doplňovací volba.

(2) Nově zvolený člen (náhradník) musí náležet téže politické skupině jako člen ubylý, ledaže tato skupina nenavrhla kandidáta.

§ 22

Schůze Národního shromáždění řídí předseda Národního shromáždění nebo jeho náměstkyně. K řízení sněmovních prací může předsednictvo Národního shromáždění ustavit ze svého středu další funkcionáře.

§ 23

(1) Schůze Národního shromáždění jsou zásadně veřejné.

(2) Schůze neveřejné se mohou konat, usnese-li se na tom Národní shromáždění nadpoloviční většinou přítomných.

§ 24

Národní shromáždění je způsobilé se usnášet, pokud není v ústavě jinak stanoveno, za přítomnosti aspoň třetiny svých členů. K platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

§ 25

K usnesení o vypovězení války a k změně této ústavy a ústavních zákonů je třeba třípětinové většiny všech poslanců.

§ 26

(1) Usnesení Národního shromáždění na obžalobu prezidenta republiky, předsedy vlády a členů vlády se může stát toliko dvoutřetinovou většinou za přítomnosti dvou třetin poslanců.

(2) Žalobu v tomto případě vypracuje předsednictvo Národního shromáždění.

§ 27

(1) Národní shromáždění si samo upraví jednacím řádem své vnitřní poměry, další podrobnosti o způsobu svého jednání a usnášení, o způsobu jednání a usnášení předsednictva Národního shromáždění a sněmovních výborů, jakož i o svém styku s prezidentem, vládou a jinými veřejnými orgány.

(2) Tento jednací řád má platnost zákona.

§ 28

Ministři mají právo účastnit se kdykoli schůzí Národního shromáždění nebo jeho výborů. Budiž jim uděleno slovo, kdykoliv o to požádají.

§ 29

(1) K žádosti Národního shromáždění, jeho předsednictva nebo kteréhokoli jeho výboru dostaví se ministr osobně do schůze.

(2) Jinak se může dáti ministr zastupovat úředníky svého oboru.

§ 30

(1) Národní shromáždění je oprávněno interpelovat předsedu a členy vlády ve věcech jejich působnosti, zkoumat správní úkony vlády, volit výbory, jimž ministerstva poskytují informace, a usnášet se na rezolucích.

(2) Předseda a členové vlády jsou povinni odpovídati na interpelace poslanců.

§ 31

(1) Návrhy zákonů mohou vycházet od vlády nebo od Národního shromáždění.

(2) Ke každému návrhu zákona, podanému poslanci, budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

§ 32

(1) Zamítlo-li Národní shromáždění vládní návrh zákona, může se vláda usnést, aby hlasováním lidu bylo rozhodnuto, má-li se zamítnutý vládní návrh stát zákonem.

(2) Hlasovací právo má každý, kdo je oprávněn volit do Národního shromáždění.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 33

Prezident republiky má právo vrátit s připomínkami zákon, usnesený Národním shromážděním, do měsíce ode dne, kdy bylo usnesení Národního shromáždění dodáno vládě.

§ 34

(1) Setrvá-li Národní shromáždění při hlasování podle jmen na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech svých členů, budiž zákon vyhlášen.

(2) Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba větší přítomnosti členů a většiny zvláště vyznačené, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a vyznačen většinou.

(3) Má-li se Národní shromáždění znovu usnášet o osnově zákona, na které se již jednou usneslo, a bylo-li zatím rozpuštěno nebo uplynulo-li

jeho volební období, nežli se mohlo usnést podruhé, pokládá se shodné usnesení nově zvolené sněmovny za druhé usnesení podle odstavců 1 a 2.

§ 35

(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen způsobem, jak ustanovuje zákon.

(2) Zákony se vyhláší touto větou: „Národní shromáždění Republiky československé se usneslo na tomto zákoně.“

(3) Zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po uplynutí lhůty, stanovené v § 33. Užije-li však prezident republiky svého práva tam uveděného, zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů poté, kdy opět usnesení Národního shromáždění (§ 34) bylo vládě oznámeno.

§ 36

V každém zákoně budiž uvedeno, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

§ 37

(1) Zákon podpisuje prezident republiky, předseda Národního shromáždění, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený. Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý prezident náměstka, podpisuje za něho předseda vlády.

(2) Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem, určeným v § 2, odst. 2 kapitoly o vládě.

§ 38

Předsednictvo Národního shromáždění podává, je-li věc sporná, autentický výklad zákonů a rozhoduje o tom, zda obyčejný zákon neodporuje ústavě nebo ústavním zákonům. K tomuto rozhodnutí je třeba třípětinové většiny.

§ 39

Výkon kontroly státního hospodářství finančního a státního dluhu upravuje zákon.

§ 40

(1) V době, kdy Národní shromáždění nezasedá,

1. buď proto, že je rozpuštěno,
2. nebo proto, že je jeho zasedání ukončeno nebo odročeno,
3. nebo proto, že uplynulo jeho volební období,
4. nebo konečně proto, že je jeho zasedání znemožněno mimořádnými událostmi,

setrvává předsednictvo Národního shromáždění ve své funkci do té doby, než se Národní shromáždění opět sejde, nebo než se ustaví nově zvolené Národní shromáždění.

(2) Pro členy předsednictva platí v této době nadále ustanovení §§ 10 až 14.

(3) Předsednictvo Národního shromáždění činí v této době neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo třeba zákona, a koná dozor na vládu a moc výkonnou.

(4) K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, anebo má-li být schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny členů. V ostatních případech stačí k usnášení přítomnost polovice členů předsednictva Národního shromáždění a nadpoloviční většina všech přítomných. Předseda hlasuje.

(5) Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustná jen k návrhu vlády, schválenému prezidentem republiky.

(6) Opatření podle odstavců 1, 4 a 5 mají prozatímní platnost zákona a musí být s poukazem na § 40 ústavy vyhlášena způsobem, uvedeným v § 35, odst. 1. Podepisuje je prezident republiky, předseda Národního shromáždění, předseda vlády nebo některý z jeho náměstků a aspoň polovice členů vlády. Opatření, kterým odepřel souhlas prezident republiky nebo předseda vlády, nelze vyhlásit.

(7) Jakmile se Národní shromáždění opět sejde, podá mu předseda nebo některý z jeho náměstků zprávu o činnosti předsednictva. Bylo-li zatím zvoleno nové Národní shromáždění, podá mu tuto zprávu v ustavující schůzi předseda dřívějšího Národního shromáždění nebo některý z jeho náměstků, a to i když není členem nově zvolené sněmovny.

(8) Opatření, která neschválí Národní shromáždění do 2 měsíců od sejití, pozbývají další platnosti.

(9) Předsednictvo Národního shromáždění je příslušné ve všech věcech, náležejících do zákonodárné a správní působnosti Národního shromáždění, není však oprávněno:

- a) volit prezidenta republiky nebo jeho náměstka;
- b) měnit ústavu a ústavní zákony, jakož i příslušnost úřadů, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů již zřízených novými úkoly;
- c) ukládat svými opatřeními nové trvalé finanční povinnosti občanům, rozšiřovat brannou povinnost, trvale zatěžovat státní finance nebo zcizovat státní majetek;
- d) usnášet se o vypovězení války.

Kapitola IV PREZIDENT REPUBLIKY

§ 1

(1) Prezidenta republiky volí Národní shromáždění.

(2) Volen může být každý státní občan nebo každá státní občanka Československé republiky z osob, které jsou volitelné do Národního shromáždění, dosáhly věku 35 let a nepozbyly způsobilosti nabytí tohoto úřadu (§ 14).

§ 2

(1) K platnosti volby je třeba, aby v čas volby byla ve schůzi přítomna nadpoloviční většina poslanců.

(2) Zvolen je ten z kandidátů, pro kterého se vysloví tři pětiny přítomných poslanců.

(3) Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi kandidáty, kteří dosáhli nejvíce hlasů. Zvolen je ten, kdo dostal větší počet hlasů. Jinak rozhoduje los.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 3

(1) Prezident republiky se volí na sedm let.

(2) Volební období se počítá ode dne, kdy nově zvolený prezident vykonal slib (§ 12).

(3) Volba se koná poslední čtyři neděle, nežli uplyne volební období úřadujícího prezidenta.

(4) Dřívější prezident zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen prezident nový.

§ 4

(1) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát po sobě. Kdo byl prezidentem republiky po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže být opět zvolen, dokud od ukončení jeho druhého volebního období neuplyne sedm let.

Varianta I

(2) Toto ustanovení se nevztahuje – jako se obdobné ustanovení ústavní listiny z roku 1920 nevztahovalo na prvního prezidenta (Prezidenta Osvooboditele) – ani na druhého prezidenta Československé republiky (Prezidenta Budovatele).

Varianta II

(2) Toto ustanovení se nevztahuje na prvního prezidenta lidově demokratické republiky.

§ 5

Prezident republiky nesmí být zároveň členem Národního shromáždění. Byla-li osoba, zvolená prezidentem republiky, v době volby členem Národního shromáždění, její mandát zaniká.

§ 6

Zemře-li prezident nebo vzdá-li se své funkce ve volebním období anebo ztratí-li svůj úřad podle § 14, vykoná se nová volba podle ustanovení §§ 1 a 2 na dalších sedm let. Národní shromáždění budiž k tomu cíli svoláno do 14 dnů.

§ 7

Pokud nový prezident není zvolen (§ 6), nebo je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže svůj úřad vykonávat, přísluší výkon jeho funkcí vládě, která může pověřit svého předsedu jednotlivými úkony.

§ 8

Hlavním sídlem prezidentovým je Praha.

§ 9

(1) Je-li prezident déle než šest měsíců zaneprázdněn nebo churav, a usnese-li se na tom vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů, zvolí Národní shromáždění náměstka prezidentova, jehož úřad trvá, dokud překážka nepomine.

(2) O volbě náměstka a o jeho sídle platí totéž, co o volbě a sídle prezidentově.

(3) V době, kdy někdo podle § 4 nemůže být prezidentem, nemůže být ani jeho náměstkem.

(4) Byl-li náměstkem zvolen člen Národního shromáždění, nesmí potud, pokud je náměstkem, vykonávat svůj mandát.

§ 10

Prezident republiky:

1. zastupuje stát navenek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy kromě těch, které patří do působnosti vlády a úřadů (smlouvy a dohody administrativní). Smlouvy obchodní, dále smlouvy, z kterých pro stát nebo občany plynou jakákoliv břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská, jakož i smlouvy mírové a smlouvy, jimiž se mění státní

území, předkládá k schválení Národnímu shromáždění. Pokud jde o změny státního území, schvaluje Národní shromáždění takové smlouvy formou ústavního zákona;

2. přijímá a pověřuje vyslance;
3. svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění a prohlašuje jeho zasedání za skončené (§§... kapitoly o Národním shromáždění);
4. podpisuje zákony Národního shromáždění a opatření jeho předsednictva podle §... kapitoly o Národním shromáždění; má právo vraceti usnesené zákony s připomínkami;
5. podává Národnímu shromáždění ústně nebo písemně zprávy o stavu republiky a doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná;
6. jmenuje a propouští předsedu vlády, jeho náměstky a ostatní členy vlády a stanoví jejich počet;
7. jmenuje vysokoškolské profesory vůbec, dále soudce, státní úředníky a důstojníky, počínajíc 3. platovou stupnicí;
8. uděluje k návrhu vlády dary a penze z milosti;
9. má právo udíleti amnestii, promíjeti nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzení trestními soudy, zvláště též ztrátu volebního práva do Národního shromáždění a jiných zastupitelských sborů, jakož i – s vyloučením trestných činů soukromožalobných – nařizovati, aby se soudní řízení trestní nezhajovalo nebo se v něm nepokračovalo. Tato práva mu nepříslušejí, jde-li o členy vlády obžalované nebo odsouzené podle §... kapitoly o vládě;
10. má vrchní velitelství veškeré branné moci;
11. se souhlasem vlády jmenuje a odvolává hlavního velitele a jeho náměstka, náčelníka hlavního štábu;
12. má právo svolat Nejvyšší radu obrany státu a má v tomto případě právo předsedat jejím schůzím;
13. prohlašuje na základě usnesení Nejvyšší rady obrany státu válečný stav, dojde-li k vojenskému přepadení Československé republiky nebo vyžaduje-li toho splnění mezinárodních smluvních závazků k vzájemné obraně proti útoku;
14. vyhláší usnesení Národního shromáždění o vypovězení války a předkládá mu sjednaný mír k schválení.

§ 11

Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou a zákony není a nebude výslovně vyhrazena prezidentovi republiky, přísluší vládě a národním výborům, jak stanoví tato ústava.

§ 12

Prezident republiky slibuje před Národním shromážděním na svou čest a svědomí, že bude konat své povinnosti v duchu lidově demokratickém podle vůle lidu a v zájmu lidu, dbáti blaha republiky a lidu a šetřit ústavních a jiných zákonů.

§ 13

Prezident republiky není odpověden z výkonu svého úřadu. Z jeho projevů, souvisících s jeho úřadem, odpovídá vláda.

§ 14

(1) Trestně může být stíhán jen pro velezradu, a to před Národním shromážděním k žalobě jeho předsednictva. Trestem může být jen ztráta úřadu prezidentského a způsobilosti úřadu tohoto později znovu nabýti.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 15

Jakýkoliv prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

§ 16

Ustanovení o prezidentovi republiky platí i o jeho náměstkovi.

Kapitola V VLÁDA

§ 1

Vládu jmenuje a propouští prezident republiky, jenž také stanoví, který z členů vlády řídí to které ministerstvo.

§ 2

(1) Vláda se skládá z předsedy vlády, jeho náměstků a ostatních členů (ministrů a státních tajemníků).

(2) Předseda vlády a jeho náměstkové tvoří užší sbor, který řídí práce vlády. Vláda ustanoví pořadí, v jakém náměstkové zastupují předsedu vlády. Nemohl-li by předsedu zastupovat žádný z náměstků, činí tak věkem nejstarší z ostatních členů vlády.

(3) Pravidelným sídlem vlády je Praha.

§ 3

Členové vlády skládají do rukou prezidenta republiky slib na svou čest a svědomí, že budou svědomitě a nestranně konati své povinnosti v duchu

lidově demokratických řádů podle vůle lidu a v zájmu lidu a budou šetřit ústavních a jiných zákonů.

§ 4

Člen vlády nesmí kromě své funkce provozovat žádné jiné povolání a nesmí být členem představenstva nebo dozorčí rady ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud se tyto společnosti zabývají výdělečnou činností, ani vedoucích orgánů národních podniků.

§ 5

Vláda se představí Národnímu shromáždění v jeho první schůzi, která následuje po jejím jmenování.

§ 6

Vláda je odpovědná Národnímu shromáždění, které jí může vyslovit nedůvěru. K usnesení je třeba nadpoloviční většiny poslanců, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

§ 7

Návrh na vyslovení nedůvěry musí být podepsán nejméně 100 poslanci a přikáže se předsednictvu Národního shromáždění, které o něm podá zprávu nejdéle do osmi dnů.

§ 8

Vláda může v Národním shromáždění podat návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

§ 9

(1) Vysloví-li Národní shromáždění vládě nedůvěru anebo zamítlo-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podat demisi do rukou prezidenta republiky, který určí, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena.

(2) Došlo-li k demisi vlády v době, kdy není ani prezidenta ani jeho náměstka, rozhoduje o demisi vlády a činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí předsednictvo Národního shromáždění.

§ 10

(1) Poruší-li předseda vlády, jeho náměstkové nebo ostatní členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědní.

(2) Trestní řízení provádí Národní shromáždění k žalobě předsednictva Národního shromáždění.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 11

Prezident republiky má právo být přítomen a předsedat schůzím vlády, vyžádat si od vlády a jednotlivých jejích členů písemné zprávy o každé věci, která náleží do oboru jejich působnosti.

§ 12

Prezident republiky má právo pozvat vládu nebo její členy k poradě.

§ 13

(1) Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnášet se, je-li přítomna aspoň nadpoloviční většina členů vlády, čítajíc v tom předsedu vlády nebo úřadujícího náměstka.

(2) Člen vlády předsedající její schůzi hlasuje spolu s ostatními členy.

§ 14

(1) Vláda rozhoduje ve sboru o všech závažnějších věcech politické povahy.

(2) Vláda ve sboru zejména

1. sjednocuje a řídí činnost ministerstev a jiných ústředních úřadů, jakož i hospodářských a kulturních institucí jí podřízených;
2. činí opatření k zajištění veřejného pořádku, k hájení státních zájmů a k ochraně práv státních občanů;
3. rozhoduje o jmenování soudců, státních úředníků a důstojníků od 5. platové stupnice, pokud přísluší ústředním úřadům, nebo o návrzích na jmenování funkcionářů, které jmenuje prezident republiky;
4. rozhoduje o vládních předlohách pro Národní shromáždění, jakož i o návrzích, aby prezident užil svého práva podle § 33 kapitoly o Národním shromáždění;
5. o vládních nařízeních.

§ 15

(1) Nařízení lze vydati jen k provedení určitého zákona a v jeho mezích.

(2) O tom, zdali vládní nařízení neodporuje zákonu, rozhoduje předsednictvo Národního shromáždění.

§ 16

Každé vládní nařízení podpisuje předseda vlády nebo úřadující náměstek a ministři pověřeni jeho provedením, nejméně však polovina ministrů.

§ 17

(1) Jedním z hlavních úkolů vlády je připravit podklad pro hospodářské plánování a rozpočtové hospodářství a činit opatření k provedení zákonů o hospodářském plánu.

(2) K přípravě a sjednocení těchto vládních opatření a rozhodnutí má vláda právo zřídit si zvláštní orgány.

(3) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon.

§ 18

Vláda a v oboru své působnosti jednotliví její členové odpovídají za včasné zabezpečení obrany státu a branné výchovy všeho občanstva v míru i ve válce.

§ 19

(1) K organizaci soustavné činnosti na zabezpečení obrany státu, jakož i branné výchovy v míru i ve válce je povolána Nejvyšší rada obrany státu.

(2) Předseda Nejvyšší rady obrany státu je předseda vlády, místopředsedy jsou náměstkové předsedy vlády, ministr národní obrany a vnitra, dále hlavní velitel a jeho náměstek (náčelník hlavního štábu). Ostatní členy jmenuje z členů vlády a je odvolává prezident republiky na návrh předsednictva vlády.

§ 20

(1) Veškerá opatření a úkony, směřující k zabezpečení obrany státu a branné výchovy, ať rázu vojenského či jiného (v tom zejména i záměrné využití hospodářských a jiných sil obyvatelstva) požívají zvláštní zákonné ochrany.

(2) Úřady a veřejné orgány, všechny právnické, fyzické a jiné osoby jsou ve své činnosti povinny přihlížeti vždy též k zájmům obrany státu a branné výchovy.

§ 21

Působnost ministerstev se upravuje zákonem.

Kapitola VI NÁRODNÍ VÝBORY

§ 1

Národní výbory místní, okresní a krajské jsou nositeli a vykonavateli státní moci na území, pro které jsou zvoleny.

§ 2

(1) Lid volí národní výbory obecným, rovným, přímým a tajným hlasováním podle zásady poměrného zastoupení.

(2) Podrobnosti volení do národních výborů stanoví zákon.

§ 3

(1) Každý člen národního výboru je povinen zachovávat věrnost lidu a republiky, svou činností chránit a posilovat lidově demokratické zřízení a dodržovat ústavní a jiné zákony.

(2) Členové národních výborů jsou za plnění těchto povinností odpovědní lidu. Zákon stanoví způsob, jakým se odpovědnost členů národních výborů uskutečňuje.

§ 4

(1) Národní výbory jako orgány jednotné státní správy zejména vydávají v oboru své působnosti všeobecná nařízení podle zákonů, plánují a řídí hospodářskou, sociální a kulturní výstavbu, chrání státní pořádek a vykonávají v mezích, stanovených zákonem, pravomoc trestní.

(2) Národní výbory střeží práva občanů a lidu a jsou mluvčími jeho vůle; mohou se usnášet na podnětech k opatřením, která jsou v zájmu veřejném.

(3) Všechny nižší úřady veřejné správy jsou součástí národních výborů a jim podřízeny. Pokud budou z této zásady připuštěny pro jednotlivé obory veřejné správy výjimky, může se tak stát pouze zákonem.

§ 5

(1) Národní výbory podléhají stálé kontrole lidu, o jehož přímou účast a iniciativu se při plnění svých úkolů opírají.

(2) Způsob, jakým lid provádí kontrolu národních výborů, stanoví zákon.

§ 6

Organizace a zásady jednání národních výborů, jakož i řízení před nimi jsou upraveny zákonem.

§ 7

Národní výbory se mohou sdružovat k plnění společných úkolů a tvořit k tomuto účelu společné orgány.

§ 8

Národní výbor nižšího stupně je podřízen národnímu výboru vyššího stupně i vládě a ministru vnitra; v resortních věcech také příslušným ministrům.

§ 9

(1) Národní výbor může být rozpuštěn, neplní-li svých úkolů nebo ohrožuje-li jeho činnost řádný výkon veřejné správy.

(2) Další ustanovení o způsobu rozpuštění národních výborů obsahuje zákon uvedený v § 6.

(3) Nové volby do rozpuštěného národního výboru musí být vypsány ve lhůtě zákonem stanovené.

§ 10

Členové národních výborů jsou vyšetřováni v trestním řízení zásadně na svobodě, pokud nebyli dopadeni a zatčeni při trestném činu samém nebo pokud nedal k jejich zatčení souhlas nadřízený národní výbor (ministr vnitra).

§ 11

Rozpočty národních výborů jsou součástí státního rozpočtu. Podrobnosti upravuje zákon.

Kapitola VII MOC SOUDCOVSKÁ

§ 1

Moc soudcovskou vykonávají v Československé republice nezávislé soudy zpravidla za účasti lidových přisedících.

§ 2

(1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci.

(2) Jen v řízení trestním mohou být zavedeny soudy výjimečné, a to buď [řádné nebo mimořádné, za podmínek předem] stanovených a na dobu přesně vymezenou.

§ 3

(1) Soudní moc v civilních právních věcech přísluší soudům civilním, a to buď řádným nebo mimořádným a rozhodčím.

(2) Soudní moc ve věcech trestních přísluší občanským soudům trestním, pokud podle obecních předpisů nemají být trestní věci projednávány před národními výbory nebo v trestním řízení finančním.

(3) Pravomoc trestních soudů vojenských je upravena zvláštním zákonem. Pravomoc soudů vojenských může být podle zákona rozšířena na obyvatelstvo civilní jen v době války, a to jen pro činy spáchané v této době.

(4) Pro nejtěžší trestné činy proti státu se zřizuje státní soud. Podrobnosti stanoví zákon.

§ 4

Pro celé území Československé republiky je zřízen jediný Nejvyšší soud.

§ 5

Soudnictví je ve všech stolicích odděleno od správy.

§ 6

(1) Organizaci soudů, jejich věcnou i místní příslušnost, jakož i řízení před nimi stanoví zákon.

(2) Řešení sporů o příslušnost mezi soudy a správními orgány upravuje zákon.

§ 7

(1) Soudy vykonávají svou moc zpravidla v senátech.

(2) Senáty u sborových soudů jsou po celý rok stálé, pokud zákon nestanoví výjimky.

(3) V trestním soudnictví a v těch případech civilního soudnictví, kde jde o veřejný zájem, jsou senáty složeny ze soudců z povolání a z lidových přísedících.

(4) Podrobnosti stanoví zákon.

§ 8

(1) Lidové přísedící ustanovují příslušné národní výbory, pro Nejvyšší soud předsednictvo Národního shromáždění.

(2) Podrobnosti o povolávání lidových přísedících stanoví zákon.

§ 9

Soudcové z povolání a lidové přísedící jsou při rozhodování rovnocennými soudci.

§ 10

Podmínky nutné pro dosažení způsobilosti k úřadu soudce z povolání, jakož i jejich služební poměry upravují zákony.

§ 11

(1) Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale; proti své vůli mohou být přeloženi, sesazeni nebo do výslužby dáni jen v případech nové organizace soudní po dobu zákonem stanovenou nebo na základě pravoplatného disciplinárního nálezu; do výslužby mohou být dáni na základě pravoplatného nálezu také, když dosáhnou stáří zákonem stanoveného.

(2) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon, který též stanoví, za jakých podmínek mohou být soudcové z povolání suspendováni z úřadů.

(3) Soudcové z povolání nesmějí zastávat jiné funkce placené, ať stálé nebo dočasné, pokud zákon nestanoví výjimky.

§ 12

(1) Veškerí soudcové vykonávají svůj úřad nezávisle, jsouce vázáni jen právním řádem.

(2) Soudcové slibují přísahou, že budou zachovávat zákony a chránit a podporovat lidově demokratické zřízení.

§ 13

(1) Soudcové mají právo, řešice kteroukoli právní věc, zkoumat platnost nařízení.

(2) Při zákonu mohou jen zkoumat, zda byl platně vyhlášen (§... kapitoly o Národním shromáždění).

§ 14

(1) Líčení před soudy jest ústní a veřejné. Je vedeno v jazyce českém nebo slovenském.

(2) Veřejnost může být při líčení vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

(3) Rozsudky se vyhláší jménem Republiky československé.

(4) Rozsudky v trestních věcech se vyhláší vždy veřejně.

(5) V řízení před soudy trestními platí zásada obžalovací. Obviněnému se zajišťuje právo obhajoby. Každý má právo používat před trestním soudem svého mateřského jazyka.

§ 15

Jak ručí stát a soudcové za náhradu škody, kterou způsobili tím, že při konání svého úřadu porušili právní řád, stanoví zvláštní zákon.

§ 16

(1) Správní soud chrání ústavou zaručená práva občanů proti jejich porušování orgány veřejné správy, pokud zákon jejich ochranu nepřikazuje jiným soudům.

(2) Správní soud je zřízen pro celé území Československé republiky a složen z nezávislých soudců.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

Kapitola osmá HOSPODÁŘSTVÍ Základy

§ 1

(1) Základem hospodářské soustavy Československé republiky jsou nové hospodářské vztahy, vzešlé z národní a demokratické revoluce českého a slovenského lidu.

(2) Výsledky této revoluce, která navrátila všechny oblasti Československa a velké hospodářské hodnoty původnímu slovenskému živlu, se touto ústavou slavnostně potvrzují.

§ 2

Vlastnictví v Československé republice může náležet státu, jednotkám územní správy, lidovým družstevním organizacím nebo soukromým osobám fyzickým či právnickým.

§ 3

(1) Výrobní prostředky jsou buď národním majetkem, nebo majetkem lidových družstevních organizací, nebo majetkem soukromým.

(2) Národní majetek je v rukou státu nebo jednotek územní správy.

§ 4

Přírodní bohatství, rovněž vody minerální a léčivé prameny, důležité zdroje energie, doly a hutě, velký a klíčový průmysl, znárodněné banky a smluvní pojišťovny, prostředky železniční a vzdušné dopravy, pošta, telegraf, telefon, rozhlas, televize a film jsou státním vlastnictvím.

§ 5

(1) Hospodářské podnikání v okruhu znárodněné části hospodářství (§ 9) je vyhrazeno státu.

(2) Drobné a střední soukromé podnikání požívá zákonné ochrany.

§ 6

(1) Soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem. Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.

(2) Nikdo nesmí využívat vlastnického práva ke škodě národního celku a národního hospodářství.

§ 7

(1) Důchody a úspory občanů, získané prací, a vlastnické právo k předmětům osobní potřeby a osobního pohodlí, jakož i dědické právo k těmto důchodům, úsporám a předmětům, jsou, pokud nejde o splnění občanských povinností, nedotknutelné.

(2) Práci nabytý majetek zemědělců, živnostníků, obchodníků, příslušníků svobodných povolání a všech ostatních osob fyzických a právnických požívá ochrany zákona.

§ 8

(1) V zájmu obecného prospěchu je veškerý hospodářský život v Československé republice podřízen obecnému vedení státu.

(2) Stát a jeho orgány vedou hospodářskou politiku tak, aby zejména

1. byl hmotně zajištěn rozvoj plného národního, hospodářského, sociálního a kulturního života Čechů a Slováků, a to rovnoměrně na celém území státu;

2. byla zajištěna nezávislost Československé republiky a posílena schopnost jejího lidu k obraně vlasti;

3. byla všem občanům a občankám Československé republiky zabezpečena dostatečná obživa i pro zvýšený přírůstek obyvatelstva při stálém zvyšování životní úrovně pracujících;

4. takto byly všem občanům a občankám Československé republiky zabezpečeny všechny možnosti k plnému rozvoji osobnosti a individuálních schopností, čímž bude dosaženo reálného zabezpečení práv osobních a občanských.

(3) Těchto cílů dosahuje stát především tím, že určuje a řídí směr hospodářského života státním hospodářským plánem.

Znárodnění

§ 9

(1) Přírodní bohatství a jeho těžba, důležité zdroje energie, doly a hutě, velký a klíčový průmysl, jakož i bývalé akciové banky a smluvní pojišťovnictví jsou v Československé republice znárodněny zestátněním a jsou vlastnictvím státu.

(2) Rozsah zestátnění stanoví zvláštní zákony.

(3) Touto ústavou se slavnostně prohlašuje, že majetek, znárodněný v důsledku demokratické a národní revoluce českého a slovenského lidu, zůstane navždy znárodněn.

§ 10

Zakládáti nové podniky v hospodářských odvětvích, které byly znárodněny bez ohledu na rozsah podnikání, přísluší jen státu.

§ 11

(1) Znárodněný průmysl, znárodněné banky a podniky smluvního pojišřovnictví, jakož i jiné znárodněné hospodářské objekty, jsou organizovány jako národní podniky.

(2) Národní podniky jsou vlastnictvím státu a mají postavení samostatných osob právnických. Jsou vedeny podle zásad obchodního podnikání.

(3) Podrobnosti stanoví zvláštní zákon, v němž bude zejména také určena účast zaměstnanců a jiných zájemců na správě podniků a spolu-působení jednotné odborové organizace při správě znárodněného podnikání.

§ 12

(1) Znárodněné hospodářství je pod zvláštní ochranou zákonů.

(2) Vlasteneckou povinností každého občana a každé občanky Československé republiky je chránit znárodněný majetek a podporovat jeho udržování a další jeho budování.

(3) Každý, kdo poškozujze znárodněný majetek nebo ruší jeho chod, dopouští se trestného činu a bude potrestán podle zákona.

Půda

§ 13

(1) Veškerá půda v Československé republice náleží v zásadě těm, kdož na ní pracují.

(2) Nejvyšší přípustná výměra půdy, která smí býti ve vlastnictví jednotlivce, je padesát hektarů.

(3) Další podrobnosti upravuje zákon, který může, je-li to ve veřejném zájmu, stanovit výjimky co do nejvyšší přípustné výměry půdy (odst. 2), rovněž okolností, za nichž instituce nebo osoba, která není zemědělcem, může mít v držení a v užívání půdu, a kolik jí může mít.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 67: ústavní výbor: osnova nové ústavy – 37 str., strojopis.

1947, 8. říjen, Praha. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: návrh na znění kapitoly „Práva, svobody a povinnosti občanů“.

Zpráva č. 21

pro subkomisi ústavního výboru ÚNS

Generální zpravodaj:

Dr. Vladimír Procházka

Předkládám v příloze jako podklad pro diskusi v subkomisi ústavního výboru ÚNS návrh na znění kapitoly

„Práva, svobody a povinnosti občanů“

nově zpracovaný se zřetelem k návrhům zástupců politických stran a výsledkům prací znalců.

V Praze dne 8. října 1947

Dr. Vladimír Procházka v.r.

Příloha ke zprávě č. 21 z 8. října 1947

Generální zpravodaj: Dr. Vladimír Procházka

Kapitola...

PRÁVA, SVOBODY A POVINNOSTI OBČANŮ

Rovnost

§ 1

(1) Všichni občané Československé republiky jsou si před zákonem rovni.

(2) Stát pečuje o to, aby se všem jeho občanům dostalo stejných možností a stejných příležitostí k rozvoji a uplatnění osobnosti.

§ 2

(1) Výsady pohlaví, rodu, společenského postavení a povolání se neuznávají.

(2) Zejména mají muži i ženy stejné postavení v rodině a ve společnosti a nárok na stejný přístup ke vzdělání a ke všem povoláním, úřadům (funkcím) a hodnostem.

(3) Tituly a vyznamenání smějí být udíleny jen potud, pokud označují úřad, povolání, akademickou hodnost anebo vyjadřují uznání mimořádných zásluh občana.

Svoboda osobní

§ 3

- (1) Svoboda osobní se zaručuje.
- (2) Omezení nebo odnětí osobní svobody je možné jen na základě zákona; stát je povinen ji zajistit a chránit proti každému nezákonnému zásahu.

§ 4

Nikdo nesmí být stíhán, leč v případech zákonem stanovených, a to jen soudem nebo úřadem podle zákona příslušným a řízením podle zákona upraveným.

§ 5

- (1) Nikdo nesmí být zatčen, leč na písemný odůvodněný příkaz soudců, který musí být dodán při zatčení; není-li to pro nebezpečí z prodlení možné anebo jde-li o přistižení při činu samém, budiž rozkaz dán nejdéle do 24 hodin po zatčení.
- (2) Nikdo nesmí být vzat úředním orgánem do vazby, leč v případech zákonem stanovených; musí pak být nejdéle do 48 hodin propuštěn anebo odevzdán úřadu, který je podle okolností případu příslušný provést další řízení.

Svoboda domovní

§ 6

- (1) Svoboda domovní se zaručuje.
- (2) Omezení domovní svobody je možné jen na základě zákona; stát je povinen ji zajistit a chránit proti každému nezákonnému zásahu.

§ 7

(1) U nikoho nesmí být provedena prohlídka bytu nebo jakýchkoli jiných místností, leč v případech zákonem dovolených, a to jen soudem nebo úřadem podle zákona k tomu příslušným a řízením podle zákona upraveným.

(2) Zásadně může být prohlídka bytu nebo jakýchkoli jiných místností provedena jen na základě písemného odůvodněného příkazu soudu nebo úřadu, který musí být osobě, u níž je prohlídka prováděna, dodán ihned při prohlídce, a není-li to pro nebezpečí z prodlení možné, do 24 hodin po začátku prohlídky.

(3) Zákon stanoví, v kterých případech je možné provést domovní prohlídku i bez takového předchozího příkazu.

§ 8

Ve všech těchto případech (§ 7) musí orgán vykonávající prohlídku vykázat své oprávnění k tomu a vydat osobě, u níž prohlídku vykonal, buď ihned, anebo není-li to pro nebezpečí z prodlení možné, do 24 hodin po začátku prohlídky písemné potvrzení o vykonané prohlídce, důvodech pro její provedení a o věcech při ní zabavených.

Ochrana svobody osobní a domovní

§ 9

(1) Poruší-li veřejný funkcionář, úředník nebo zřízenec při výkonu úřadu nebo služby ustanovení o ochraně svobody osobní nebo domovní, budiž potrestán soudem, jednal-li ve zlém úmyslu, pro zločin těžkým žalářem od 1 do 5 let, při zvláště přitěžujících okolnostech do 10 let, jinak pro přestupek vězení od jednoho týdne do šesti měsíců.

(2) Při odsouzení pro zločin budiž viník zproštěn svého úřadu.

(3) Každé odsouzení má vzápětí povinnost k náhradě způsobené škody podle ustanovení zvláštních zákonů.

Tajemství dopravy zpráv

§ 10

(1) Nikomu není dovoleno nahlížet do listů a jiných písemností, zasílaných poštou nebo jakýmkoli jiným dopravním prostředkem, leč v případech zákonem stanovených a způsobem podle zákona předepsaným. Obdobně je chráněno tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným zařízením ve veřejném provozu.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

Svoboda pobytu a činnosti

§ 11

(1) V mezích obecných právních předpisů se může každý státní občan usazovat a pobývat na kterémkoli místě Československé republiky a vykonávat tam jakoukoli činnost.

(2) Omezení tohoto práva je možné jen na základě zákona.

§ 12

Státní občan nesmí být z určitého místa neb území vypovězen nebo přidržován k tomu, aby se z určitého místa neb území nevzdaloval, leč v případech zákonem stanovených.

§ 13

Požadovati osobní výkony od státního občana může veřejná moc jen na základě zákona.

§ 14

Právo vystěhovat se do ciziny může být omezováno jen zákonem.

Svoboda svědomí, světového názoru a vyznání

§ 15

(1) Svoboda svědomí je zaručena.

(2) Světový názor, víra nebo přesvědčení nemůže být nikomu na újmu; nemůže však být důvodem k odírání občanských povinností.

§ 16

(1) Každý má právo vyznávat jakoukoli náboženskou víru nebo být bez vyznání.

(2) Každý má právo plnit soukromě i veřejně úkony, které vyplývají z vyznávání jakéhokoli světového názoru, víry nebo náboženství, pokud výkon tohoto práva není v neshodě se zákonem a veřejným pořádkem nebo dobrými mravy anebo se zásadou náboženské snášenlivosti.

(3) Nikdo nesmí být ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na takovém úkonu s výhradou práv plynoucích z moci rodičovské nebo poručenské.

§ 17

Všechna náboženská vyznání i bezvyznání jsou si v právním řádu rovna.

Ochrana rodiny, dětí a mládeže

§ 18

(1) Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.

(2) Stát podporuje sociálními a zdravotními opatřeními vzestup porodnosti a činí opatření k omezení dětské úmrtnosti. Rodiny s mnoha dětmi mají nárok na zvláštní podporu.

§ 19

(1) Dětem zaručuje stát zvláštní péči a ochranu.

(2) Tento úkol plní stát zejména

1. státní organizací poradenství pro matky a kojence;
 2. státní zdravotní péčí o děti;
 3. zřizováním nutných ústavů a zařízení pro péči o dítě, zvláště dětských jeslí a mateřských škol;
 4. veřejnou péčí o děti bez rodičů nebo bez náležité rodinné výchovy, jakož i státní organizací hromadného poručení nad sirotky.
- (3) Původ dítěte nesmí být jeho právům na újmu.

§ 20

(1) Mládeži zaručuje stát takové podmínky, aby mohla plně rozvíjet své tělesné i duševní schopnosti.

(2) Tento úkol plní stát zejména

1. státní zdravotní péčí o mládež;
2. státní organizací výchovy i vyučování (§§ 21-23);
3. státní podporou a řízením tělovýchovy.

Práva osvětová

§ 21

(1) Všichni občané mají právo na vzdělání.

(2) Základní školní vzdělání je jednotné, povinné a bezplatné. Stát je poskytuje každému.

(3) Stát zajišťuje každému právo na další vzdělání a výcvik, přiměřené jeho schopnostem, přihlížeje při tom k potřebám národního společenství.

§ 22

(1) Školy jsou státní.

(2) Zákon stanoví, které soukromé vyučovací a vychovávací ústavy lze zřizovat a za jakých podmínek.

(3) Pokud občanstvo, zejména rodiče, mají účast na správě škol, stanoví zákon.

§ 23

(1) Veškerá výchova a vyučování buďtež řízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a ve shodě s republikánskou státní formou a lidově demokratickým zřízením.

(2) Dozor nad veškerou výchovou a veškerým vyučováním přísluší státu.

Svoboda projevu, tisku a tvůrčí duševní činnosti

§ 24

(1) Svoboda projevu je zabezpečena.

(2) Každý může projevovat své mínění a své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jakýmkoli jiným způsobem, pokud tím neporušuje zákon. Totéž platí pro právnické osoby v mezích jejich působnosti.

(3) Výkon tohoto práva nesmí být nikomu na újmu.

§ 25

(1) Právo rozšiřovat mínění a názory jakýmkoli způsobem, zejména slovem, písmem, tiskem, obrazem, lze omezit jen z důvodů veřejného zájmu (§§ 27 a 28) a na základě zákona.

(2) Je v zásadě nedovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře.

(3) Zvláštní zákon stanoví, kdo má právo vydávat časopisy a za jakých podmínek; zejména také se zřetelem k tomu, aby při vydávání časopisů nebyl zisk převážně rozhodující.

§ 26

(1) Svoboda tvůrčí duševní práce je zaručena. Vědecké bádání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění a jeho projevy, jsou svobodné.

(2) Stát podporuje vědu i umění v zájmu rozvoje národní kultury, pokroku a obecného blahobytu; zejména je jeho povinností, aby tvůrčím pracovníkům zajistil příznivé podmínky pro jejich práci.

(3) Stát uznává organizace duševních pracovníků za oprávněné zástupce jejich zájmů a zájmů jejich oborů.

(4) Autorské právo je chráněno zákonem.

Ochrana kulturních statků

§ 27

(1) Kulturní statky jsou věcí celého národa.

(2) Stát pečuje o uchování a přístupnost kulturních památek.

(3) Stát má péči o to, aby byly kulturní statky přístupny všem a nestaly se zdrojem vykořisťování a aby se zabránilo vzniku a rozšiřování kulturního braku.

(4) Zvláštní zákon stanoví, jak je při zachování svobody vědy a umění plánovitě řízena produkce knih, hudebnin, výtvarných reprodukcí a neperiodického tisku vůbec.

§ 28

(1) Právo k výrobě a k rozšiřování, veřejnému promítání, jakož i k dovozu a vývozu filmů má jedině stát. Ustanovení to se netýká nevýdělečného pořizování a neveřejného promítání amatérských filmů.

(2) Provozování rozhlasu a televize je výhradním právem státu. Ustanovení to se netýká amatérských vysílaček.

Právo shromažďovací, spolčovací a petiční

§ 29

(1) Právo klidně a beze zbraně se shromažďovat je zabezpečeno, pokud se tím neohrožuje republikánská státní forma nebo lidově demokratické zřízení.

(2) Výkon práva shromažďovacího upravuje zákon.

(3) Zákonem mohou být zavedena omezení zvláště pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě.

§ 30

(1) Právo tvořit spolky se zabezpečuje, pokud se tím neohrožuje republikánská forma státní nebo lidově demokratické zřízení.

(2) Výkon práva spolčovacího upravuje zákon.

(3) Zákonem mohou být zavedena omezení zvláště pro zakládání spolků výdělečných a pro účast cizinců v politických spolcích.

§ 31

Každému přísluší právo předkládat petice kterémukoli veřejnému orgánu.

Politické strany

§ 32

(1) Svoboda politického přesvědčení se zaručuje.

(2) Občané mají právo sdružovat se v politických stranách českých a slovenských. Tvoření a trvání stran s tendencemi namířenými proti republikánské formě státní a lidově demokratickému zřízení, jakož i stran založených na vůdcovském principu, je nepřipustné.

(3) Politické strany a jejich složky mají co do majetkových práv postavení právnických osob.

Práva hospodářská

§ 33

(1) Každý občan má právo, aby si v mezích obecných právních předpisů hledal obživu; zejména má právo, aby kdekoli na území Československé republiky vykonával výdělkovou činnost a nabýval nemovitostí a jiný majetek.

(2) Omezení tohoto práva je možné jen na základě zákona.

§ 34

(1) Soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem.

(2) Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.

(3) Nikdo nesmí zneužívat vlastnického práva ke škodě národního celku a národního hospodářství.

§ 35

(1) Drobné a střední podnikání požívá zákonné ochrany.

(2) Práci nabytý majetek zemědělců, živnostníků, obchodníků, příslušníků svobodných povolání a všech ostatních osob fyzických a právnických požívá ochrany zákona.

Organizace pracujících

§ 36

Státní občané mají právo sdružovat se k hájení svých hospodářských, sociálních a kulturních zájmů v celonárodních organizacích.

§ 37

(1) Zaměstnanci se sdružují v jednotné odborové organizaci a mají právo hájit své zájmy jejím prostřednictvím a prostředky akce, které ona určí.

(2) Jednotné odborové organizaci se zaručuje široká účast na kontrole hospodářství a na veřejné správě při řešení všech otázek týkajících se zájmů pracujícího lidu.

§ 38

V jednotlivých závodech a úřadech zastupují zájmy zaměstnanců jednotná odborová organizace a závodní zastupitelstva.

Práva sociální

§ 39

Právo na práci

(1) Všem občanům přísluší právo na práci.

(2) Toto právo je zaručeno zejména státem řízenou organizací práce podle plánovaného hospodářství.

(3) Ženy mají nárok na zvláštní úpravu pracovních podmínek se zřetelem k těhotenství, mateřství a péči o dítě.

(4) Pro mládež stanoví zákon zvláštní pracovní podmínky, přihlížejíc k potřebám jejího tělesného a duševního vývoje.

§ 40

Právo na spravedlivou odměnu za vykonanou práci

(1) Za práci přísluší občanu spravedlivá odměna podle její jakosti i jejího množství, jakož i podle prospěchu, který přináší celku.

(2) Toto právo je zaručeno v souladu s potřebami celostátního hospodářství mzdovou politikou řízenou v dohodě s jednotnou odborovou organizací a směřující k neustálému zvyšování životní úrovně pracujícího lidu.

(3) Muži a ženy mají za stejnou práci nárok na stejnou odměnu.

(4) Vynikající pracovní výkony odměňuje stát zvláštním uznáním.

§ 41

Právo na odpočinek po práci

(1) Všem občanům přísluší právo na odpočinek po práci.

(2) Toto právo je zaručeno zákonnou úpravou pracovní doby a placené dovolené na zotavenou, jakož i péčí o zotavení pracujících.

§ 42

Právo na ochranu zdraví a na zaopatření

(1) Všem občanům přísluší právo na ochranu zdraví a právo na zaopatření při nezpůsobilosti k práci i při nemožnosti obživy.

(2) Ženy mají nadto nárok na zvláštní péči v těhotenství a mateřství, děti a mládež pak na zajištění svého plného tělesného a duševního vývoje.

(3) Tato práva jsou zajištěna zákony o národním pojištění a veřejnou zdravotní a sociální péčí.

(4) Ochrana života a zdraví při práci je zajištěna státním dozorem a předpisy o bezpečnostních opatřeních na pracovištích.

Základní povinnosti občanů

§ 43

Každý státní občan je povinen být Československé republice věrný, zachovávat zákony a jiné právní předpisy a ve všem svém jednání dbát především prospěchu státu.

§ 44

Státní občané jsou povinni plnit veřejné funkce, k nimž je jejich spoluobčané podle zákona povolali, svědomitě a poctivě v duchu lidové demokratických řádů.

§ 45

Každý občan je povinen využít svých pracovních sil podle svých schopností ve prospěch celku. Vyžaduje-li toho veřejný zájem, lze zákonem uložit pracovní povinnost.

§ 46

(1) Každý občan je povinen přispívat na veřejné výdaje přiměřeným podílem ze svých hmotných prostředků a podle míry své spotřeby.

(2) Daně a veřejné dávky lze ukládati toliko na základě zákona.

(1) Obrana státu a jeho lidově demokratických řádů je vrcholnou povinností každého státního občana.

(2) Každý státní občan je povinen podrobit se brannému výcviku a uposlechnout výzvy k obraně státu. Služba v lidově demokratické armádě Československé republiky je pro každého občana nejvyšší ctí.

(3) Branná povinnost a branná výchova jsou obecné a vykonávány osobně.

(4) Na obranu státu a k její přípravě lze od každého obyvatele Československé republiky požadovat i jinou součinnost a věcné prostředky a ukládat mu omezení i věcná plnění.

(5) Podrobnosti upravuje zákon.

Ustanovení společná

(1) Využívat práv a svobod občanských k projevům, úkonům a činnostem, namířeným proti republikánské státní formě a lidově demokratickému zřízení, je nepřipustné a trestné.

(2) Zejména je zakázáno šířit nacismus a fašismus jakýmkoli způsobem nebo tvořit spolky nebo jiné organizace s tímto účelem; rovněž je zakázáno obnovovat spolky nebo jiné organizace, které v době zvýšeného nebezpečí ohrožovaly republiku svou činností nebo spolupracovaly s okupanty, jakož i vytvářet náhradní útvary takových spolků nebo organizací.

Zvláštní zákon stanoví, jakým omezením podléhají práva a svobody občanské, zejména svoboda osobní a domovní, tajemství dopravy zpráv, svoboda projevu a tisku, právo shromažďovací a spolčovací za války nebo tehdy, dojde-li uvnitř státu nebo na jeho hranicích k událostem ohrožujícím zvýšenou měrou celistvost státu, republikánskou státní formu a lidově demokratické zřízení nebo veřejný klid a pořádek.

Tresty možno hroziti a je ukládati jen na základě zákona.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 67: ústavní výbor: osnova nové ústavy, řada A, návrh č. 21 – 18 str., cyklostyl.

1947, 9. říjen, Praha. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru ÚNS: návrh na znění kapitoly „Hospodářství“ nové ústavy.

Zpráva č. 22

pro subkomisi ústavního výboru ÚNS

Generální zpravodaj:

Dr. Vladimír Procházka

Předkládám v příloze jako doklad pro diskusi v subkomisi ústavního výboru ÚNS návrh na znění kapitoly

„HOSPODÁŘSTVÍ“

nově zpracovaný se zřetelem k návrhům zástupců politických stran a výsledkům prací znalců.

V Praze dne 9. října 1947

Dr. Vladimír Procházka, v.r.

Příloha ke zprávě č. 22 z 9. října 1947

Generální zpravodaj: Dr. Vladimír Procházka

Kapitola...

HOSPODÁŘSTVÍ

Základy

§ 1

(1) Základem hospodářské soustavy Československé republiky jsou nové hospodářské vztahy, vzešlé z národní a demokratické revoluce českého a slovenského lidu.

(2) Výsledky této revoluce, která navrátila všechny oblasti Československa a velké hospodářské hodnoty původnímu slovanskému živlu, se touto ústavou slavnostně potvrzují.

§ 2

Vlastnictví v Československé republice může náležeti státu, zejména prostřednictvím národních podniků a jednotek územní správy, lidovým družstevním organizacím nebo soukromým osobám fyzickým či právnickým.

§ 3

Nerostné bohatství a léčivé zdroje, důležité zdroje energie, doly a hutě, velký a klíčový průmysl, znárodněné banky a smluvní pojišťovny, prostředky železniční a vzdušné dopravy, pošta, telegraf, telefon a prostředky rozhlasu a televize, jakož i filmové podnikání jsou státním vlastnictvím.

Znárodnění

§ 4

(1) Touto ústavou se slavnostně prohlašuje, že majetek znárodněný v důsledku demokratické a národní revoluce českého a slovenského lidu, zůstane navždy znárodněn.

(2) Rozsah znárodnění stanoví zvláštní zákony.

§ 5

(1) Hospodářské podnikání v okruhu znárodněné části hospodářství (§ 4) je vyhrazen státu.

(2) Zakládati nové podniky v hospodářských odvětvích, které byly znárodněny bez ohledu na rozsah podnikání, přísluší jen státu.

§ 6

(1) Znárodněný průmysl, znárodněné banky a podniky smluvního pojišřovnictví, jakož i jiné znárodněné hospodářské objekty, jsou organizovány jako národní podniky.

(2) Národní podniky jsou vlastnictvím státu a mají postavení samostatných osob právnických. Jsou vedeny podle zásad obchodního podnikání.

(3) Podrobnosti stanoví zvláštní zákon.

§ 7

(1) Znárodněné hospodářství je pod zvláštní ochranou zákona.

(2) Každý, kdo poškozuj e znárodněný majetek nebo ruší jeho chod, dopouští se trestného činu a bude potrestán podle zákona.

Půda

§ 8

(1) Zemědělská půda v Československé republice náleží v zásadě těm, kdož na ní pracují.

(2) Nejvyšší přípustná výměra veškeré půdy, která smí být i v vlastnictví společně hospodařící rodiny, je 50 ha.

(3) Další podrobnosti upravuje zákon.

§ 9

(1) Půda a jiný zemědělský majetek, přidělený rolníkům, zemědělským dělníkům a jiným pracujícím slovanské národnosti při provádění vnitřního osídlení a nové pozemkové reformy, je dědičným vlastnictvím přidělců.

(2) Přidělenou půdu lze zciziti, pronajmouti nebo jinak zatížit i jen výjimečně.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

§ 10

Stát řídí za účasti rolnictva zemědělskou politiku tak, aby se postupně zvyšovala výrobně technická úroveň vesnice, vyrovnal sociální a kulturní rozdíl mezi městem a venkovem, jakož i rozdíl v pokročilosti zemědělské výroby mezi jednotlivými kraji a mezi Slovenskem a českými zeměmi.

Lidová družstva

§ 11

(1) Lidové družstevnictví je podporováno státem.

(2) Organizaci a působnost lidových družstev, jakož i jejich vrcholného orgánu (Ústřední rady družstev) a odborných svazů družstev upravují zákony.

Obchod, živnosti, řemesla

§ 12

(1) Stát řídí obchod a cenovou politiku tak, aby v rámci státního hospodářského plánu byla zvyšována životní úroveň obyvatelstva a zajištěn odbyt výrobků.

(2) Veškerý zahraniční obchod je pod vedením státu a je organizován a řízen tak, aby se zabezpečilo plnění úkolů stanovených státním hospodářským plánem.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

§ 13

Stát podporuje drobné a střední výrobce (řemeslníky a živnostníky) a maloobchodníky, zejména zavedením národního pojištění spravedlivou úpravou daňové soustavy a zajištěním levného dlouhodobého úvěru.

§ 14

Soukromé monopolní organizace, zejména kartely, syndikáty, trusty s v ýd ělečnými účely jsou zakázány.

§ 15

- (1) Aby byla hospodářská činnost závodů a podniků vykonávána v souladu s obecným zájmem hospodářským, účastní se závodní a podnikové rady radou i návrhy na jejich správě.
- (2) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 16

- (1) V zájmu obecného prospěchu je veškerý hospodářský život v Československé republice podřízen obecnému vedení státu.
- (2) Stát a jeho orgány vedou hospodářskou politiku tak, aby zejména byla zajištěna nezávislost Československé republiky a posílena schopnost jejího lidu k obraně vlasti;
byl hmotně zajištěn rozvoj plného národního, hospodářského, sociálního a kulturního života všech občanů a občanek, a to rovnoměrně na celém území státu;
takto byly všem občanům a občankám Československé republiky zabezpečeny všechny možnosti k plnému rozvoji osobnosti a individuálních schopností, čímž bude dosaženo reálného zabezpečení práv osobních a občanských.
- (3) Těchto cílů dosahuje stát především tím, že určuje a řídí směr hospodářského života státním hospodářským plánem.

§ 17

- (1) Návrh státního hospodářského plánu připravuje vláda, která si k tomu účelu zřizuje potřebné orgány.
- (2) Podrobnosti o přípravě plánu a o pomocných orgánech vlády obsahuje zvláštní zákon.

§ 18

- (1) Návrh státního hospodářského plánu předkládá vláda ke schválení Národnímu shromáždění.
- (2) Státní hospodářský plán schválený Národním shromážděním má platnost zákona.

§ 19

- (1) Provést zákon o státním hospodářském plánu přísluší vládě a je jedním z jejích nejpřednějších úkolů.

- (2) Vláda je povinna podávat Národnímu shromáždění pravidelné zprávy o provádění a plnění státního hospodářského plánu.

§ 20

- (1) Aby bylo usnadněno provádění státního hospodářského plánu a všechné vedení hospodářství státem, jsou všechny nezemědělské podniky sdruženy v organizacích hospodářské samosprávy, jejichž úkolem je zejména spolupracovat se státními orgány při uskutečňování hospodářské politiky a zastupovat i hájit hospodářské zájmy svých členů.
- (2) Podrobnosti upravuje zvláštní zákon.

§ 21

Při provádění státního hospodářského plánu se vláda opírá o tvůrčí iniciativu nejširších vrstev pracujícího lidu a jeho organizací.

§ 22

- (1) Každý, komu připadá jakýkoliv úkol při provádění a plnění státního hospodářského plánu, je povinen jej vykonávat svědomitě a hospodárně podle svých osobních a hospodářských možností a odpovídá za hospodárné využití všech prostředků v oboru své působnosti.
- (2) Osoby fyzické i právnické jsou povinny přizpůsobiti své hospodaření státnímu hospodářskému plánu.
- (3) Každý, kdo záměrně ruší provádění státního hospodářského plánu nebo se pokouší ohroziti či zmařit jeho zdar, třebas jen v některém jeho úseku, dopouští se trestného činu a bude trestán podle zákona.

§ 23

Vlasteneckou povinností každého občana a každé občanky Československé republiky jest chrániti znárodněný majetek, podporovati jeho udržování a další jeho budování a napomáhati podle svých sil a schopností k uskutečnění státního hospodářského plánu.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 67: ústavní výbor: osnova nové ústavy, řada A, návrh č. 22 – 7 str., strojopis.

1947, 16. prosinec, Praha. – Zpráva generálního zpravodaje dr. Vladimíra Procházky subkomisi ústavního výboru: náčrt znění závěrečné kapitoly ústavy.

ZPRÁVA č. 29

Generální zpravodaj:
Dr. Vladimír Procházka

Předkládám v příloze jako podklad pro diskusi v subkomisi ústavního výboru náčrt znění závěrečné kapitoly.

V Praze dne 16. prosince 1947

Dr. Vladimír Procházka, v.r.

Příloha ke zprávě č. 29 ze 16. prosince 1947
Generální zpravodaj: Dr. Vladimír Procházka
ZÁVĚREČNÁ KAPITOLA

§ 1

Dnem, kdy tato ústava nabude účinnosti, pozbývá platnosti ústavní listina Československé republiky, uvozená zákonem ze dne 29. února 1920, č. 121 Sb., její součástky a zákony ji měnící a doplňující.

§ 2

Všechny části této ústavy (preambul,[!] zásady, kapitoly) platí jako celek a při výkladu jednotlivých ustanovení jest vycházeti z ducha tohoto celku a ze zásad, na kterých je založena.

§ 3

(1) V den uvedený v § 1 pozbývají platnosti všechna ustanovení, která odporují této ústavě, jejímu duchu nebo jejím zásadám.

(2) Zejména pozbývají platnosti...

§ 4

(1) Nedotčena zůstávají ustanovení:

1. ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11 Úř. věst. čsl. 1944 ve znění zákonů jej měnících a doplňujících;

2. zákonů a předpisů o první pozemkové reformě a o revizi první pozemkové reformy;
3. dekretu prezidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb. a zákona ze dne 8. května 1947 č. 90 Sb.

(2) Znárodnovacími dekrety, uvedenými v §... kapitoly o hospodářství, jsou míněny dekrety prezidenta republiky ze dne 24. října 1945 č. 100, 101, 102 a 103 Sb.

§ 5

Ústava může být měněna a doplňována jen zákony, které jsou označeny jako ústavní a usneseny podle příslušných ustanovení (§... kapitoly o Národním shromáždění).

§ 6

Zákony, odporující ústavě a ústavním zákonům, jsou neplatné.

§ 7

Nebude-li do dne, kdy skončí funkční období Ústavodámého národního shromáždění zvoleno nové Národní shromáždění, bude jeho funkce vykonávati podle § 54 ústavní listiny z roku 1920 stálý výbor Ústavodámého národního shromáždění.

§ 8

(1) Ústava nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

(2) Ustanovení §§... však nabudou účinnosti teprve jeden rok od vyhlášení ústavy.

(3) Ústavu provede vláda.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 67: ústavní výbor: osnova nové ústavy, řada A, návrh č. 29 – 4 str., cyklostyl.

1947, 24. únor, Praha. – Důvěrná zpráva generálního zpravodaje dr. Procházky předsednictvu ÚV KSČ o přípravě nové ústavy. Soupis otázek, které je třeba vyřešit.

Důvěrné!

ZPRÁVA PRO PŘEDSEDNICTVO STRANY

(Dr. Vladimír Procházka)

V Praze v pondělí 24. února 1947

A) Věcné otázky

I

Předkládám první náčrt zkrácené (lidové) verze návrhu ústavy, která je určena případně k samostatnému vystoupení a k agitaci (bude podle potřeby doplněna výkladem a může být vydána jako brožura, zásady s preambulem[!] samostatně např. v Rudém právu). Schází poslední (devátá) kapitola o hospodářství, která se ještě píše. Objednal jsem také novou preambuli u s. Olbrachta. Nadpis ke kapitole III má být správně „Parlament“, aby to souhlasilo s nadpisy kapitol IV, V a VIII.

II

K vlastnímu návrhu podávám soupis otázek, které je třeba rozřešit.

1. Poměr Čechů a Slováků

Náš návrh, tzv. zpravodajský, z 20. října 1946, vychází v podstatě z dnešního stavu (zvláštní národní orgány pro Slováky, žádné pro Čechy), zejména z III. dohody, a řeší hlavní otázku (kompetence) ve dvou variantách:

Varianta B zachycuje, pokud je to možné, obsah slovenských dohod, čímž zejména její § 4 (rozdělení kompetence na věci společné a slovenské) nemírně narostl, takže by byl v nové ústavě opravdovým kuriosem. V „lidové“ verzi, která vychází z téhož hlediska, jsem se snažil věc zjednodušit (viz kapitolu VII, odst. 2), přičemž jsem podle pokynů předsednictva opět oddělil Slovensko od národních výborů a dal do zvláštní kapitoly (kap. VI a VII) a provedl příslušnou změnu také v bývalém X. článku zásad (viz „lidovou verzi“, zásady, čl. IX, ods. 2 a čl. X).

Připomínám, že dr. Lettrich na schůzi Československé společnosti 2.2. t.r. navrhl, zatím neoficiálně, k řešení konfliktů o kompetenci, aby byl

zřízen smírčí orgán, složený paritně z Národního shromáždění a Slovenské národní rady.

Varianta A. Zde dává § 3 Slovenské národní radě pravomoc vydávat jen nařízení k provedení zákonů. Ale jak známo, demokraté trvají na zachování zákonodárné moci pro SNR.

Dále je třeba rozhodnout, jak se má SNR volit a jak má být organizován sbor pověřenců. V zpravodajském návrhu je to v obou variantách navrženo stejně: ve variantě A je to § 2 a §§ 4 a 6, ve variantě B §§ 2 a 5. Zde by se hlavně měla vyjádřit KSS.

Dále je třeba uvážit v této souvislosti význam a dosah prezidentova projevu k zástupcům Čs. společnosti 13.2.1947.

2. V souvislosti s tím je nutno uvážit jiné návrhy na řešení poměru Čechů a Slováků. Dnes je tato otázka nerozlučně skuplována s otázkou země – kraje.

a) Řešení symetrické:

Oba národy by měly stejné orgány, tedy pro Čechy by byla zřízena Česká národní rada a český sbor pověřenců a nad nimi by byly ústřední parlament a ústřední vláda. Dnes mluví o tomto návrhu jen snad Slováci, např. se o něm zmínil Lettrich v oně schůzi, ale prohlásil, že to ovšem ponechávají k rozhodnutí „bratřím Čechům“.

b) Zemské zřízení:

Země by byly zachovány jako samosprávné, ba vlastně autonomní jednotky. Ústřední parlament by se rozestupoval podle potřeby na tři zemské sněmy. Zemské národní výbory (na Slovensku SNR) by byly vlastně zemskými vládami v čele s ministrem, který by byl členem ústřední vlády. Prezident by měl právo veta i proti usnesení zemských sněmů.

Dnes je prakticky celá mimokomunistická veřejnost získána pro nějaké takové „zemské“ řešení v takové či onaké formě. První s tím vystoupil prof. Peška, tuším, z iniciativy prezidentovy. Jsou pro to nár. soc. (ačkoli jejich zástupce v subkomisi ústavního výboru dr. Burian tvrdí, že je u nich silný proud pro krajské zřízení a sám napsal do Svobodného zítřka č. 6 ze 6.2. t.r. článek, kde navrhuje jakýsi kompromis). Lidovci se usnesli na schůzi klubu 20.2. na směrnících pro ústavu, kde se žádá „zachování zemského zřízení“ (viz Lid. dem. 21.2.). Slovenští demokraté proti zemskému zřízení nic nenamítají, ačkoli to zřejmě není provedení Košického programu; ovšem, jejich pozice na Slovensku by zůstala v takovém případě zachována.

Soc. dem. provozují kolísavou politiku, ale aspoň část z nich je pro zemské zřízení. Výhody tohoto řešení pro naše partnery: vyřídila by se tím zatím slovenská otázka, aniž by byla provedena rovnoprávnost podle Košického programu, avšak pozice pravice na Slovensku by byly zachovány; podlomil by se tím značně význam správní reformy a soustavy národních výborů; oslabila by se ústřední vláda, zejména jednotné řízení dvouletky; zvýšila by se neobyčejně moc prezidentova; bylo by to oslabení vlivu KSČ, poněvadž by to znamenalo vítězství protikomunistické fronty, neboť je známo, že se zasazujeme o krajské zřízení. Považuji proto tento plán za nejnebezpečnější a za otázku, která je v dnešním stadiu ústavních prací nejaktuálnější. Je nutno uvažovat o protiakci. Současně je nutno rozřešit otázku, jak mají být kraje organizovány, zda podle hospodářských hledisek, a zejména znovu uvážit otázku zřízení krajů na Slovensku. Vzhledem k veřejnému mínění musíme současně s krajským zřízením navrhnout konkrétně nějakou praktickou formu, jak zachovat země aspoň jako historické útvary.

Z ostatních otázek jsou dnes nejdůležitější tyto:

3. Definitivní formulace sociálních práv občanů, která budou brzo na programu subkomise ústavního výboru. V této souvislosti upozorňuji znovu na § 28 našeho návrhu (politické strany), kde ústavní komise navrhuje místo znění „Politické strany atd.... mají postavení právnických osob“ spíše znění „... mají způsobilost majetkoprávní“, poněvadž účelu se vyhoví a nebudou se z politických stran dělat přímo korporace, jak by mělo za následek znění uvedené na prvním místě.

4. Definitivně dojednat znění hospodářské kapitoly. Kapitola byla již předsednictvem projednána, ale je třeba schválit poslední znění.

5. Postavení prezidenta. Náš návrh to ponechává jako v první ústavě, dokonce zlepšuje jeho postavení tím, že škrtná omezení co do opětné volby. Ale je nutno připravit se na návrhy směřující k zvýšení jeho moci.

6. Pozice parlamentu. Náš návrh, který byl dělán ještě v září, říjnu, postavení parlamentu posiluje, zejména spojením předsednictva sněmovny se stálým výborem v jeden orgán a dosti značnou pravomocí. Vzhledem k poslednímu vývoji je třeba věc znova uvážit. Dále se vyskytují snahy o zřízení druhé komory aspoň poradní ve formě nějakého sboru odborníků, zejména hospodářských a kulturních. Další otázka je volební soud a ústavní soud. Zejména

lidovci, ale i nár. soc. a demokraté se domáhají zřízení ústavního soudu. Podle našeho návrhu si sněmovna pověřuje mandáty sama a sama rozhoduje (resp. její předsednictvo) o autentickém výkladu zákonů a hlavně také o tom, je-li nějaký zákon ústavní nebo neústavní, dále i o tom, neodporuje-li vládní nařízení zákonu. Tím je také moc sněmovny hodně zvýšena, ale návrh na zřízení zvláštního ústavního soudu má v sobě značné reakční jádro.

Podružnější je otázka hlasování ve sněmovně. K ústavním zákonům bylo dosud třeba 3/5 všech poslanců (180); je otázka, nemá-li se to zvýšit na 2/3 (200).

Pro přehled uvádím všechny případy, které mohou ve sněmovně nastat při hlasování:

- a) obyčejná usnesení: přítomnost třetiny poslanců, nadpoloviční většina přítomných (§ 32 úst. listiny);
- b) vypovězení války a změna ústavy: 3/5 všech poslanců (§ 33 ú. 1.);
- c) zákony, týkající se ústavního postavení Slovenska: nadpoloviční většina slovenských hlasů (čl. 9 úst. zák. 65/46);
- d) obžaloba prezidenta a vlády: přítomnost 2/3, většina 2/3 (§ 34 ú. 1.);
- e) schválení zákona, který prezident vrátil: nadpoloviční většina poslanců, při ústavních zákonech 3/5 poslanců (§ 48 ú. 1.);
- f) volba prezidenta: nadpoloviční přítomnost, většina 3/5 přítomných (§ 57 ú. 1.);
- g) nedůvěra vládě: nadpoloviční přítomnost, nadpoloviční většina, hlasování podle jmen (§ 75 ú. 1.)

Referendum: Ve staré ústavě to bylo tak (§ 46), že vláda mohla předložit osnovu, kterou Národní shromáždění zamítlo a nešlo-li o ústavní zákon, obecnému hlasování lidu. My navrhujeme, že se NS může usnést, aby osnova zásadní důležitosti byla předložena k rozhodnutí lidu (viz § 30 našeho návrhu). Bude třeba revidovat.

7. Národní výbory. Rozdělení kompetence mezi národní výbory a ústřední moc je zatím rozřešeno v § 11 našeho návrhu. Volební právo navrhujeme stejně jako do parlamentu (aktivní 18, pasivní 21 let). Je třeba ještě rozhodnout volební období pro místní, okresní a krajské národní výbory. Navrhují pro místní dvě léta, pro krajské a okresní čtyři (pro parlament také čtyři léta).

8. Soudnictví. Náš návrh zavádí lidové přisedící u všech soudů, civilních i trestních, zavádí dále jmenování i soudců z povolání národními výbory a ruší poroty. Zatím byly poroty obnoveny a proti jmenování soudců národními výbory je velký odpor. Je třeba uvážit, zda nemáme vypracovat návrh méně radikální (poroty by zůstaly, v ostatním soudnictví trestním by byli lidové přisedící, v civilním soudnictví aspoň ve věcech, kde jde o veřejný zájem, jako ve věcech pracovních a manželských). Dále třeba uvážit, máme-li prosazovat zřízení zcela nové instituce gen. prokurátora podle vzoru sovětské ústavy (viz § 22, kap. VII našeho zpravodajského návrhu).

B) Taktické otázky

1. Experti

Zatím je po člancích RP klid. Ve schůzi subkomise 12.2. jsem vystoupil ostře proti prof. Peškovi, který ve Světě práce ze dne 6.2. uveřejnil důvěrné podrobnosti z jednání subkomise.

2. Někteří soudruzi v ústavním výboru jsou toho názoru, že naše návrhy jsou již předem kompromisní a že by bylo třeba podávat návrhy radikálnější. Konkrétní příklad: náš návrh přebírá politická práva ze staré ústavy, čímž jsme přý vyšli svým partnerům z Národní fronty příliš vstříc.

3. Máme nyní jednat se soc. dem. konkrétně o obsahu kap. o soc. právech a o hospodářství. Do jaké míry je můžeme seznámit se svými návrhy?

4. Tisková kampaň. Měli bychom vystoupit s články hlavně o otázce slovenské a dále potírat plán se zemským zřízením. To ovšem můžeme udělat, až budeme mít jasno o zásadních věcech.

SÚA Praha, Archiv ÚV KSČ, fond č. 21, a.j. 94 – 8 str., cyklostyl.

1948, 8. leden, Praha. – Důvěrná zpráva generálního zpravodaje dr. Procházky předsednictvu ÚV KSČ o přípravě nové ústavy. Návrh na úpravu poměru Čechů a Slováků v nové ústavě.

Důvěrné!

N á v r h
POMĚR ČECHŮ A SLOVÁKŮ V NOVÉ ÚSTAVĚ
(Dr. Vladimír Procházka)
V Praze dne 8. ledna 1948

ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

§ 3

V ústavním výboru (17.9.1947) projednány tři návrhy:

I. (Zpravodaj)

Československá republika jest jednotným národním státem Čechů a Slováků, dvou nerozlučně spojených rovnoprávných slovanských národů.

Stav mínění: 11 hlasů (KSČ, KSS).

II. (dr. Šíp)

Československá republika jest jednotný národní stát dvou nerozlučně spojených rovnoprávných národů, Čechů a Slováků.

Stav mínění: 14 hlasů (NS, lid., DS, SD, Sl. s. d., Str. slob.).

III. (Frlička)

(1) Československá republika jest jednotným národním státem dvou rovnoprávných národů Čechů a Slováků v nerozlučném celku československé národní rodiny.

(2) Tato rovnoprávnost jest zabezpečena ustanoveními této ústavy a jmenovitě ve volném užívání a pěstování uslechtilých národních, kulturních a náboženských tradic, jak Čechů, tak Slováků.

Stav mínění: 8 hlasů (SD, SP, NS).

Původní zpravodajův návrh

Československá republika jest jednotný národní stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků. (Všechny strany kromě KSČ a KSS byly proti slovu „slovanských“ – odkázáno do preambule, která by kromě toho mohla obsahovat odkaz na podíl Čechů a Slováků na národní a demokratické revoluci: pražské a slovenské povstání.)

§ 4

(přiját jednomyslně v úst. výb. 17.9.1947)

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

Původní zpravodajův návrh, který neprošel již v subkomisi:

čl. IV

(1) Území osazené a obhájené oběma státními národy v historickém vývoji – země koruny české a Slovensko – tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

(2) Podle potřeb správy a hospodářství se území Československé republiky dělí na kraje, kraje na okresy, okresy na obce, přičemž Slovensko tvoří zvláštní územní jednotku.

Kapitola...

SLOVENSKÉ NÁRODNÍ ORGÁNY

§ 1

(1) Svěbytnost slovenského národa se uznává ústavou.

Poznámka: Formulace podle budovatelského programu. Ze slovenské strany jsou námitky: oba národy by si měly zaručit svěbytnost navzájem. Pak by ovšem musilo být toto ustanovení zařazeno do „základních“ jako odst. 2 § 3.

(2) Představitelem svěbytnosti slovenského národa a nositelem československé státní jednoty na Slovensku jsou slovenské národní orgány (Slovenská národní rada a sbor pověřenců).

§ 2

Činnost slovenských národních orgánů se řídí jednotnými zásadami státní politiky a zabezpečuje v duchu lidové demokracie rovnoprávnost Čechů a Slováků v jednotném státě zejména tím, že v souhlasu s ústředními orgány republiky směřuje k vytvoření stejně příznivých podmínek pro národní, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj obou národů.

SLOVENSKÁ NÁRODNÍ RADA

§ 3

Národní moc zákonodárnou na Slovensku vykonává Slovenská národní rada.

Z kapitoly o Národním shromáždění:

§ 1

Moc zákonodárnou pro celé území ČSR vykonává, pokud nejde o věci spadající do zákonodárné moci SNR, Národní shromáždění.

§ 31 a

O návrzích zákonů ve věcech, které na Slovensku spadají do zákonodárné moci SNR, poslanci ze Slovenska nehlasují.

§ 4

- (1) Slovenská národní rada má sto členů.
- (2) Její volební období trvá pět let.
- (3) Jejím sídlem je Bratislava. Je-li to nezbytně nutné, může být přechodně svolána také do jiného místa v ČSR.

§ 5

(1) Členové SNR jsou voleni podle obecného, rovného, přímého volebního práva tajným hlasováním. Volba se provádí podle poměrného zastoupení.

(2) Právo volit členy SNR mají občané, kteří mají právo volit do Národního shromáždění a mají bydliště na Slovensku. Členem SNR může být i za téže podmínky ten, kdo je volitelný za poslance NS.

(3) Podrobnosti stanoví zákon, který také může stanovit výjimky, pokud jde o podmínku bydliště na Slovensku.

§ 6

Funkce člena SNR není slučitelná s funkcí prezidenta republiky a jeho náměstka, jakož i s funkcí člena Národního shromáždění.

§ 7

SNR si sama ověřuje platnost volby jednotlivých členů, rozhoduje o neslučitelnosti funkce člena SNR s jinou a o ztrátě členství v SNR z důvodů zákonem stanovených. K tomu účelu volí si SNR výbor ověřovací a inkompatibilní.

§ 8

(1) V první schůzi SNR, již se účastní, vykonávají členové SNR tento slib:

„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věrný Československé republice a odkazu Slovenského národního povstání, že budu zachovávat plat-

né zákony a budu plnit svědomitě a nestranně svoje povinnosti a ve všem konání budu mít na zřeteli jen prospěch státu a národa.“

(2) Odepření slibu nebo slib s výhradou má vzápětí ztrátu mandátu.

§ 9

(1) Členové SNR mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

(2) O výkonu mandátu, o imunitě a právu odepřít svědectví, o dovolené a o vzdání se mandátu platí pro členy SNR obdobně ustanovení o členech NS.

(3) Odepřela-li SNR svůj souhlas se stíháním člena SNR nebo neprojevila-li souhlas s další vazbou a jde-li o trestný čin, dotýkající se celostátních zájmů, může vláda předložit věc Národnímu shromáždění. NS rozhodne pak o věci, jako by šlo o stíhání nebo vazbu člena NS.

§ 10

(1) Slovenskou národní radu svolává k zasedáním

varianta I – na návrh sboru pověřenců vláda;

varianta II – na návrh sboru pověřenců schválený vládou prezident republiky;

varianta III – předsednictvo SNR.

Žádá-li to nadpoloviční většina (varianta: třetina členů SNR), je vláda (varianty: prezident, předsednictvo SNR) povinna svolat SNR tak, aby se sešla do 14 dnů po podané žádosti.

Varianta I

(2) Vláda má právo rozpustit SNR k návrhu nebo po vyslechnutí sboru pověřenců.

Varianta II

(2) Prezident republiky má právo rozpustit SNR k návrhu vlády, která předtím vyslechla sbor pověřenců.

(3) Po uplynutí volebního období SNR, nebo po jejím rozpuštění jest provést nové volby do 60 dnů.

§ 11

Varianta I

(1) SNR si volí ze svého středu předsednictvo.

Varianta II

(1) SNR volí ze svého středu podle zásady poměrného zastoupení předsednictvo (předsedu, jeho náměstky a ostatní členy) v počtu 10 členů a 10 náhradníků.

(2) Člen vlády nebo sboru pověřenců nemůže být členem ani náhradníkem předsednictva SNR.

§ 12

(1) Předsednictvo SNR řídí práce SNR a obstarává její vnitřní věci.

(2) Schůze SNR řídí předseda nebo jeho náměstkyně. Pokud nejsou zvoleni, předsedá ustavující schůzi SNR předseda sboru pověřenců, který také před volbou přijme slib členů SNR.

§ 13

(1) Schůze SNR jsou zásadně veřejné.

(2) Schůze neveřejné se mohou konat, usnese-li se na tom SNR nadpoloviční většinou přítomných.

§ 14

(1) SNR je způsobilá se usnášet za přítomnosti aspoň třetiny (varianta: poloviny) svých členů. K platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

(2) K usnesení o vyslovení nedůvěry sboru pověřenců je třeba nadpoloviční (varianta: dvoutřetinové) většiny členů SNR.

§ 15

SNR si sama upraví jednacím řádem své vnitřní poměry, další podrobnosti o způsobu jednání a usnášení, o způsobu jednání a usnášení předsednictva SNR a výborů SNR, jakož i o svém styku se SP a navenek vůbec.

§ 16

(1) Pověřenci mají právo účastnit se kdykoli schůzí SNR nebo jejich výborů. Budiž jim uděleno slovo, kdykoli o to požádají.

(2) K žádostem SNR, jeho předsednictva nebo kteréhokoli výboru jsou povinni dostavit se osobně do schůze. Jinak se mohou dát zastupovat úředníky svého úřadu.

§ 17

(1) SNR je oprávněna v oboru své vlastní zákonodárné pravomoci interpelovat předsedu sboru pověřenců i jednotlivé pověřence ve věcech jejich působnosti (§ 1 oddílů o sboru pověřenců), zkoumat v tomto oboru jejich správní úkony a volit výbory, jimž jsou pověřenectva povinna poskytovat informace.

(2) Předseda sboru pověřenců i jednotliví pověřenci jsou povinni odpovídat na interpelace členů SNR.

§ 18

(1) Návrhy zákonů SNR v oboru její vlastní zákonodárné pravomoci (§ 3) mohou vycházet buď od členů SNR za podmínek stanovených jednacím řádem SNR, nebo od sboru pověřenců.

(2) Ke každému návrhu zákona SNR budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

Z kapitoly o Národním shromáždění:

§ 31 a

O úhradě nákladu potřebného k provedení zákonů Národního shromáždění ve věcech, které na Slovensku spadají do zákonodárné moci SNR, poslanci ze Slovenska nehlasují.

§ 19

Varianta I

Zákonodárná pravomoc SNR se vztahuje na tyto věci:

I. v rámci zásadní úpravy celostátními zákony

1. na školství a výchovu;
2. na sociální péči;
3. na veřejné zdravotnictví;
4. na otázky vnitřní bezpečnosti;
5. na soudní organizaci;

II. pokud nejde o zásadní věci a pokud se týká zvláštních poměrů na Slovensku, na věci hospodářské, zásobovací, vyživovací a finanční, potřebné k zabezpečení stejných podmínek hospodaření a podnikání na Slovensku;

III. 1. na péči o rozvoj národní slovenské kultury, a to na věci jazykové, literaturu a knihovnictví, hudbu, dramatické a výtvarné umění, na podporu vědy a výzkumnictví, péči o studentstvo a o lidovému, na péči o historické bádání, historické památky, muzea a archivy, na stavovské věci slovenských duševních pracovníků;

2. na věci kultové;
3. na věci poručenské a sirotčí;
4. na péči o osoby tělesně a duševně úchylné;
5. na fondy, ústavy a nadace, pokud se jejich působnost vztahuje jen na Slovensko;
6. na výstavbu obcí a měst, jakož i na věci požární a hasičské;
7. na věci dopravní, pokud jde o zřizování a udržování silnic, cest a mostů nestátních a provoz na nich;

8. na rybolov a věci hospodářské, pokud jde o úpravu vodních toků, nádrží a jiných vodních děl, zřizování rybníků, vodovodů a kanalizací, jakož i na úpravu říční dopravy a státních přístavů;

9. na cizinecký ruch, turistiku a hotelnictví, pokud se týká Slovenska; IV. na věci, jejichž podrobnější úprava bude Slovenské národní radě přikázána celostátním zákonem.

Varianta II

Zákonodárná pravomoc SNR se vztahuje na všechny věci, které nejsou vyhrazeny pravomoci Národního shromáždění.

Poznámka: Výpočet (podle I. dohody) v kapitole o Národním shromáždění.

§ 20

Varianta I (dodatečná kontrola ústavnosti)

(1) Projednané návrhy zákonů předkládá SNR vládě, která má právo vrátit do 14 dnů (jednoho měsíce) návrh s námitkami.

(2) Vyhoví-li SNR námitkám vlády, stává se pozměněný návrh zákonem SNR.

(3) Setrvá-li SNR při hlasování podle jmen dvouřetinovou (tříčtvrtinovou) většinou všech svých členů na vráceném návrhu, stává se návrh zákonem SNR.

Alternativa

(3) SNR se může obrátit k NS, aby rozhodlo o námitkách vlády. NS rozhodne v plénu, když byla věc předtím projednána v dohodovacím výboru (§ 31 b kapitoly o NS), načež se návrh stává zákonem SNR.

Z kapitoly o Národním shromáždění:

§ 31 b

K projednání věcí z hlediska jednotné státní politiky, zaručující rovnoprávnost obou národů, jakož i námitek vlády proti zákonům SNR z důvodů, že takový návrh přesahuje její pravomoc, odporuje ústavě nebo zákonům NS nebo zásadám lidové demokracie či jednotné státní politice, zřídí si NS v ustavující schůzi dohodovací výbor, který se skládá z 10 poslanců českých a 10 slovenských. České členy výboru zvolí v odděleném hlasování čeští členové NS, slovenské členy slovenští členové NS, v obojím případě podle zásady poměrného zastoupení.

§ 20

(1) Každý návrh zákona SNR předkládá předsednictvo SNR před projednáním předsednictvu NS a předsednictvu vlády, které jsou povinny vyjádřit se o něm do 14 dnů, a to z hlediska, zda návrh neodporuje ústavě nebo celostátním zákonům, nepřesahuje pravomoc SNR nebo je v rozporu se zásadami lidové demokracie a jednotnou státní politikou.

(2) Oznámi-li předsednictvo NS nebo předsednictvo vlády v stanovené lhůtě předsednictvu SNR, že má proti návrhu zákona SNR námitky z důvodů uvedených v předchozím odstavci, je předsednictvo SNR povinno buď vzít návrh zpět anebo jej předložit dohodovacímu výboru podle § 31 b kapitoly o Národním shromáždění.

(3) Podá-li aspoň 10 členů SNR proti návrhu zákona SNR za jeho projednávání před hlasováním v plénu SNR námitky z důvodů uvedených v předchozím odstavci a vysloví-li se pro tyto námitky aspoň třetina členů SNR (polovina přítomných členů), je předsednictvo SNR povinno předložit návrh dohodovacímu výboru podle § 31 b kapitoly o Národním shromáždění.

(4) Nedojde-li v případech uvedených v odstavci 2 a 3 k dohodě, rozhodne o námitkách plénum NS (varianta: prezident republiky).

§ 21

(1) V každém zákoně SNR budiž uvedeno, kterému členu sboru pověřenců se ukládá jeho provedení.

(2) Zákon SNR platí na celém území Slovenska, pokud sám zákon nestanoví svou platnost jinak.

§ 22

Zákony SNR podpisuje předseda vlády (varianta: prezident republiky), předseda sboru pověřenců a pověřenec, kterému bylo uloženo provedení zákona.

§ 23

(1) K platnosti zákona SNR je třeba, aby byl vyhlášen ve Sbírce z. a n. ČSR.

(2) Zákony SNR se vyhlášují touto větou: „Slovenská národní rada se usnesla na tomto zákoně.“

(3) Účinnost zákona SNR nastává patnáctý den po vyhlášení, nestanoví-li zákon SNR jinak.

§ 24

Zákon SNR budiž vyhlášen do osmi všedních dnů ode dne, kdy jej předseda vlády (varianta: prezident republiky) podepsal.

SBOR POVĚŘENCŮ

§ 1

Moc vládní a výkonná v oboru vlastní zákonodárné činnosti Slovenské národní rady přísluší na Slovensku sboru pověřenců.

§ 2

(1) Moc vládní a výkonná ve věcech celostátních přísluší na Slovensku vládě, případně jednotlivým ministrům.

(2) Vláda (příslušní ministři) vykonává tuto moc přímo ve věcech

- a) národní obrany;
- b) zahraniční politiky;
- c) zahraničního obchodu.

(3) V ostatních celostátních věcech působí jako výkonné orgány vlády (jednotlivých ministrů) zásadně sbor pověřenců (jednotliví pověřenci a jejich úřady).

Varianta

§ 1 a 2

(1) Moc vládní a výkonná přísluší na Slovensku

- a) v oboru vlastní zákonodárné působnosti SNR sboru pověřenců, případně jednotlivým pověřencům;
- b) v ostatních věcech vládě, případně jednotlivým ministrům.

(2) Sbor pověřenců i jeho jednotliví členové jsou ve věcech uvedených v předchozím odstavci pod lit. a) odpovědni Slovenské národní radě, v ostatních věcech vládě, případně jednotlivým ministrům.

§ 3

(1) Sbor pověřenců se skládá z předsedy a ostatních členů (pověřenců).

(2) Počet a působnost pověřenců a jejich úřadů (pověřenectev) stanoví zákon.

§ 4

Varianta I

Sbor pověřenců jmenuje a odvolává po předchozím schválení vlády předsednictvo SNR. V případě uvedeném v § 13, odst. 3, přechází jmenovací právo na vládu.

Varianta II

(1) Sbor pověřenců jmenuje k návrhu předsednictva SNR zásadně z členů SNR vláda (varianta: předseda vlády). V případě uvedeném v § 13, odst. 3, může vláda (varianta: předseda vlády) jmenovat sbor pověřenců nebo jednotlivé pověřence i bez návrhu předsednictva SNR.

(2) K návrhu předsednictva SNR určí vláda (varianta: předseda vlády) také, který z členů sboru pověřenců bude jeho předsedou, který člen ho zastupuje a který člen řídí to které pověření.

(3) K návrhu předsednictva SNR může vláda (varianta: předseda vlády) odvolat sbor pověřenců nebo jeho předsedu a jednotlivé členy.

§ 5

Člen sboru pověřenců nesmí být členem správy nebo dozorčí rady akciových společností, ani jednatelem společností s ručením omezeným, ani členem orgánů národních podniků.

§ 6

Členové sboru pověřenců skládají do rukou předsedy vlády slib na svou čest a svědomí, že budou svědomitě a nestranně konat svoje povinnosti v zájmu lidu a v duchu Slovenského národního povstání a že budou zachovávat ústavní i jiné zákony, jakož i nařízení a směrnice vlády ve věcech celostátních.

§ 7

Sbor pověřenců rozhoduje ve sboru, který je schopný usnášení, je-li kromě předsedy nebo jeho zástupce přítomná nadpoloviční většina pověřenců.

§ 8

(1) Sbor pověřenců vydává v oboru vlastní zákonodárné působnosti SNR prováděcí nařízení a činí příslušná opatření na území Slovenska. Z této činnosti je sbor pověřenců odpověden Slovenské národní radě.

(2) Slovenská národní rada může vyslovit sboru pověřenců nebo jednotlivým jeho členům nedůvěru. K platnosti takového usnesení je třeba, aby proň hlasovaly dvě třetiny (varianta: tři čtvrtiny) všech členů SNR.

Varianta I

(3) Vysloví-li SNR nedůvěru sboru pověřenců nebo jednotlivému jeho členu, musí sbor pověřenců nebo dotyčný jeho člen podat demisi do rukou předsednictva SNR.

Varianta II

(3) Vysloví-li SNR nedůvěru sboru pověřenců nebo jednotlivému jeho členu, rozhodne o tom, zda budou odvoláni, vláda.

§ 9

Každé nařízení sboru pověřenců podpisuje předseda nebo jeho zástupce a pověřenci, kterým bylo uloženo jeho provedení, nejméně však polovina pověřenců.

§ 10

(1) Ve věcech uvedených v § 2, odst. 3 je sbor pověřenců odpovědný vládě.

(2) Pověřenec jako výkonný orgán odpovídá příslušnému ministrovi, řídí se jeho rozhodnutími a směrnicemi, podává mu zprávy o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy. Ministr si může vyhradit schválení vyhlášek i výnosů a obecných vnitřních směrnic vydávaných příslušným pověřencem.

(3) Ministr je však oprávněn vykonávat svou pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu s vědomím příslušného pověřence.

(4) V mimořádně nutných případech a za nepředvídaných okolností, zejména jde-li o to, aby byly zdohány úkoly vyplývající z plnění vládního programu nebo jednotného hospodářského plánu, může vláda přidělit na přechodnou dobu příslušnému pověřenci zmocněnce, který má pravomoc ministrova zástupce. Zmocněncem může být člen sboru pověřenců.

§ 11

Varianta I

Sboru pověřenců přísluší na Slovensku právo jmenovat soudce a státní úředníky v tom rozsahu, v jakém toto právo přísluší v českých zemích vládě. Práva, která při jmenování vysokoškolských profesorů, soudců a státních úředníků přísluší prezidentu republiky, vykonává na Slovensku prezident republiky k návrhu sboru pověřenců.

Varianta II

(1) Všechny vysokoškolské profesory, dále soudce z povolání počínajíc 5. stupnicí funkčního služného a státní úředníky a důstojníky počínajíc 3. platovou stupnicí jmenuje na Slovensku prezident republiky k návrhu vlády. Vládě předkládá příslušný návrh předsednictvo SNR podle návrhu sboru pověřenců. Je-li návrh v rozporu s celostátní personální politikou, vrátí jej vláda předsednictvu SNR.

(2) Soudce, státní úředníky a důstojníky od 5. platové stupnice, pokud jejich jmenování jinak přísluší ústředním úřadům, jmenuje na Slovensku po předchozím schválení vlády sbor pověřenců.

(3) Zaměstnance, jejichž jmenování přísluší jinak ministrovi, jmenuje na Slovensku pověřenec a oznámí to příslušnému ministrovi.

§ 12

(1) Překročí-li nařízení, usnesení nebo opatření sboru pověřenců jeho pravomoc anebo je v rozporu s ústavou, zákonem NS, zákonem SNR nebo vládním nařízením, může ho vláda zrušit.

(2) Rovněž může vláda zrušit opatření jednotlivého pověřence, je-li v rozporu s opatřeními příslušného ministra. V takovém případě může ministr zastavit ihned výkon opatření pověřence až do rozhodnutí vlády.

§ 13

(1) Vláda může vyslovit sboru pověřenců nebo jednotlivým jeho členům nedůvěru.

(2) Oznámí-li vláda předsednictvu SNR, že sbor pověřenců nebo některý jeho člen (členové) nemá více její důvěru, je předsednictvo SNR povinno odvolat ihned sbor pověřenců nebo dotyčného člena (členy) a předloží do 7 dnů (varianta: 14 dnů) od tohoto oznámení vládě k schválení návrh na jmenování nového sboru pověřenců nebo nového člena (členů).

(3) Neučiní-li předsednictvo SNR toto opatření ve stanovené lhůtě, odvolá vláda sama sbor pověřenců nebo dotyčného člena (členy) a jmenuje nový sbor pověřenců nebo nového pověřence sama.

(4) Oznámí-li vláda předsednictvu SNR, že s návrhem nesouhlasí, předloží předsednictvo SNR do 7 dnů (varianta: do 14 dnů) ode dne tohoto oznámení vládě ku schválení druhý návrh na jmenování sboru pověřenců nebo členů. Neschválí-li vláda ani tento druhý návrh, přechází jmenovací právo na vládu.

§ 14

Podal-li sbor pověřenců nebo některý jeho člen (členové) demisi (§ 8, odst. 3), učiní předsednictvo SNR příslušná opatření k prozatímnímu vedení věci v oboru působnosti sboru pověřenců nebo dotyčného jeho člena (členů). Byl-li sbor pověřenců nebo některý jeho člen (členové) odvolán vládou nebo sice předsednictvem SNR, avšak pro projev nedůvěry vlády, učiní toto opatření sama vláda.

§ 15

O trestní odpovědnosti jeho členů platí obdobná ustanovení jako o vládě.

SÚA Praha, Archiv ÚV KSČ, fond č. 21, a.j. 97 – 19 str., cyklostyl.

1947, 15. květen. – Znalecký posudek dr. Déreera ke zprávě generálního zpravodaje dr. Procházky z 19.1.1947 č. 5 (viz dok. č. 6) o národnostní otázce a poměru Čechů a Slováků.

Znalecký posudok dr. Ivana Déreera
ku správě spravodajca dr. Procházku
pre subkomisiu ústavného výboru ÚNS z 19. januára 1947
k prílohe 4, ku článkom I, II a III

Úvodné ustanovenia ústavy dávajú podstatnú charakteristiku nášho štátu.

Myslím, že predovšetkým treba prizvukovať jeho republikánsky a demokratický charakter. Tu treba tiež stanoviť bližší charakter našej demokracie, totiž, že je prezidentská a že je nie len politická, ale i hospodárska. Čo treba rozumeť pod hospodárskou demokraciou, to plyne z ďalších ustanovení ústavy, zvlášť z tých, ktoré obsažené budú v hlave o hospodárskych právach a povinnostiach.

Pri tom sa označuje národný charakter štátu. Sem patrí aj prizvukovanie jednoty, správne uvedenej v návrhu dr. Kočvaru (príloha 3, čl. 1).

Charakterizovaním nášho štátu ako národného má byť povedané, že inonárodné menšiny si nemôžu nárokovať ústavne zaručené národné (jazykové) uplatnenie.

Tu je charakterizovaný i pomer Čechov a Slovákov po stránke národnej.

Nedoporučoval by som, aby v ústave zakotvená bola téza, že sú Česi a Slováci dva národy. To mohla robiť ústava tzv. samostatného slovenského štátu, ktorá i týmto vyhlásiť chcela naprostú a trvalú oddelenosť Čechov a Slovákov. Inak sa majú však veci, keď ide o ústavu československého štátu. Z opätovných prehlásení smerodatných zodpovedných činiteľov českých a slovenských súdim, že nová ústava má byť založená nie na konjunkturálnej a oportunistickej, nie na taktickej a utilitaristickej, ale na všetky budúce časy myslenej hlbšej jednote Čechov a Slovákov.

I

Ako svoje politické a vedecké presvedčenie zastávam názor, že sú Česi a Slováci po stránke etnickej jedným národom československým. Je pravda, že je táto otázka, ako mnohé iné vo vede a politike, sporná. Ale faktom je, že najvýznačnejší buditelia českého a slovenského národa zastávali myš-

lienku etnickej jednoty československej. Odvolávam sa na Kollára, Šafárika, Masaryka, Štefánika, Hviezdoslava, Janka Jesenského a Gregora-Tajovského. Jozef Miloslav Hurban, Ondrej Radlinský, Daniel Lichard a iní vrátili sa svojho času k spisovnej češtine, ktorú označovali ako staroslovenčinu. A Štúr, keď zaviedol svoj spisovný jazyk, vyhlásil slávnostne, že sa tým Slováci nechcú odtrhnúť od toho zväzku, v ktorom s Čechmi vždycky boli a staval pod zodpovednosť národa každého, kto by tento celok chcel rušiť. Martinská deklarácia, na ktorej Česi nemali žiadnej účasti, proklamovala toto klasické pojmá československej národnej jednoty v najhistorickerej dobe, keď sa slovenský národ po tisícročnom bezpříkladnom ujarvení poprvé hlásil k úplnej slobode.

Podľa tejto koncepcie zastávam názor, že ani český národ nie je po stránke etnickej samostatným národom a ani slovenský národ nie je takým. Česi sú po stránke etnickej práve tak súčiastkou etnického československého národa ako Slováci. Táto etnická otázka sa nedá vyriešiť žiadnou ústavou a žiadnym zákonným opatrením. Je to vec života, vývoja a vedy a nie zákonov. Z tohoto dôvodu nebolo o nej zmienky v žiadnej hlave ústavnej listiny z r. 1920. Herbenová úvodná formula nemala ráz zákonnej normy, bola odhlasovaná len ako rezolúcia a i ináče zdôrazňovala československú jednotu viacej v zmysle štátnoobčianskom a politickom.

Dať do ústavy koncepciu dvoch národov, a to ešte bez bližšieho označenia, v akom zmysle sa tu rozumie pojem „národa“, mohlo by viesť k nevýhodným interpretáciám pre existenciu štátu. Tým viacej, že sa užíva i slova „rovnoprávne“, čo bez bližšieho rozvedenia interpretované môže byť i tak, že ústava uznáva dva, po stránke etnickej samostatné národy, z ktorých každý, na základe tejto svojej etnickej samostatnosti (samobytnosti) a z toho podľa učení prirodzeného práva vyvierajúceho „práva samourčenia až do odtrhnutia“ vyvodzovať by mohol v danej chvíli pre československý štát osudné rozhodnutia. Možnosť takejto interpretácie nevyklučuje ani okolnosť, že v ďalších hlavách navrhovanej ústavy upravený je československý pomer do konkrétnych podrobností. Úvodná (prvá) hlava navrhovanej ústavy má totiž po stránke normatívnej v mnohom odchýlny charakter od kapitol týkajúcich sa ústrojnosti štátu. V úvodnej hlave, ale i v hlave druhej, sú vyslovené skôr všeobecné i prirodzenoprávne zásady, než konkrétne normy pozitívneho práva. Mnohí z pánov expertov sa vyslovili za to, aby v ústave došla výrazu zásada nadriadenosti medzinárodného práva voči právu vnútroštátnemu. To by znamenalo i nadriadenosť prirodzeného práva. Keď to ústava výslovne nevyklučuje, je takáto interpretácia

vždy možná. Právo „seburčenia až do odtrhnutia od spoločného štátneho zväzku“ je prirodzenoprávnym dôsledkom etnickej samobytnosti (samostatnosti) nejakého národa. Ak ústava výslovne uzná takúto etnickú samobytnosť, a pánom referentom navrhovaná formulácia o existencii dvoch národov je takýmto uznaním, vyplývajú z toho nutne všetky konzekvencie. Niektoré ústavy zväzových štátov (stalinovská, dominiálna dohoda britského Commonwealthu) to výslovne uznávajú, stanoviac, že ktorýkoľvek člen štátneho zväzku môže z neho kedykoľvek vystúpiť. Ale niet treba takého výslovného stanovenia práva odluky od štátu, stačí v ústave uznanie púheho princípu etnickej samostatnosti, aby z toho vyvedené mohli byť tieto dôsledky.

Z uznania etnickej samobytnosti oboch národov by vyplývali i iné dôsledky, ktoré by sa týkali ďalších ustanovení samej ústavy a možného ich výkladu. Výklad ústavy a ústavných zákonov má v mnohom ohľade iný ráz, ako výklad zákonov upravujúcich napr. súkromno-právne pomery. Ani u týchto posledných nemožno odlúčiť výklad od potrieb praktického života. Pri výklade ústavy to znamená, že pri ňom nemožno nedbať potrieb politického života. Žiadna ústava sa v praxi nedá oddeliť od politiky. Ak ale dáme do ústavy princíp etnickej samostatnosti nejakého národa, nemožno zabrániť tomu, aby politika odvolávaním sa na tento ústavne uznaný princíp vykladala ústavu podľa svojich potrieb. Z ústavného uznania princípu etnickej samobytnosti dvoch národov by politika mala odvieť rôzne konzekvencie, ktoré by sa týkali ustanovení ústavy napr. o prezidentovi republiky, o zákonodarných zboroch a ich zložení, o zákonoch a kvórume pri ich uznášaní, o výkonnej a vládnej moci, o zložení vlády, o súdnych tribunáloch a ich zložení atď. Ústavne uznaná zásada o etnickej samostatnosti by nie len umožnila, ale priamo vyžadovala rozširujúci výklad niektorých ustanovení ústavy. To by sa prípadne nesrovnávalo s myšlienkou jednoty štátu a konflikty by tu boli veľmi snadno možné. Tiež politické postuláty, vyslovujúce nesúhlas s obmedzujúcimi ustanoveniami ústavy a usilujúce sa o ich odstránenie našli by oporu vo zmienenom ústavnom princípe. Princíp tento by mohol mať i trestnoprávne dôsledky. Propagácia myšlienky československej národnej jednoty mohla by byť vyhlásená za trestný čin, namierený proti jednomu lebo druhému národu. I orgány verejnej správy by mohli urobiť v tomto smere opatrenia, obmedzujúce občianske slobody, prípadne i s trestnými (policajnými) sankciami, odvolávajúc sa pri tom na ústavne uznanú zásadu, že sú Česi a Slováci dva etnicky samostatné národy a hlásanie opaku je protiústavné.

Z ústavne uznanej zásady etnickej samobytnosti vyplýva i požiadavka, aby každému z oboch národov priznaná bola právna osobitosť, teda quasi suverenita. Podľa tohoto názoru by ústavné zriadenie nemalo ani tak vyjadrovať ústrojnosť štátu ako takého, ale viacej podať súhrn práv a povinností jedného aj druhého národa, z ktorých práv a povinností niektoré by sa vykonávali spoločne a niektoré samostatne. Ak však chceme jednotný štát, tak nemožno v ňom uznať dve suverenity, i keď by jedna alebo druhá z nich sa zatiaľ uplatnila len v obmedzenej miere (quasi suverenita). Ústavne uznaný princíp etnickej samostatnosti dvoch národných celkov v spojitosti s v ústave určenými právami z toho vyplývajúcimi je už vlastne priznaním dvoch suverenít. Ak jeden alebo druhý národ vykonáva ako taký určité ústavné práva jemu ako takému v ústave priznané, znamená to, že vystupuje ako štátoprávna jednotka, obdarená určitou suverénnou mocou. I keď je táto suverénna moc v ústave obmedzená vecne na určité výkony treba len s obmedzeným rozsahom, ak je odôvodnená národnou osobitosťou, znamená to narušenie myšlienky jednoty štátu. Niet jednotného štátu, kde sú uznané dve lebo viaceré suverénne moci, i keď niektoré z nich obmedzeného rozsahu, vyvierajúce a odvodené z právnej a etnickej osobitosti jednotlivých národných celkov. Autonómia určitého územia v rámci štátneho celku, poskytnutá z titulu územných potrieb, nemusí byť v protive s myšlienkou jednotnosti štátu. Ale autonómia alebo ešte širšie štátoprávne postavenie, poskytnuté časti obyvateľstva štátu z titulu, že táto časť obyvateľstva je ústavne uznaným etnicky samostatným národom, sa s jednotou štátu zrovnáť nedá. Ústavné uznanie časti obyvateľstva za etnicky samostatný (samobytný) národ a v súvislosti s tým a z toho vyplývajúce stanovenie autonómnych alebo ešte širších ústavných práv pre túto časť obyvateľstva, je ústavne uznanou druhou suverenitou vedľa suverenity prvotnej. I keď druhotná suverenita, čo do rozsahu svojho uplatnenia obmedzená, v praxi skrýva ona v sebe prirodzenú tendenciu, vyplývajúcu zo svojej povahy, aby sa rozšírila nad stanovené v ústave medze a dosiahla časom väčšej rozsiahlosti, prípadne plnosti, plnej suverenity. Poukazujem tu na veľkú polemickú literatúru maďarských a horvatských štátoprávníkov vo veci výkladu uhorského zákonného článku XXX z r. 1868. Tento zákon upravil horvatsko-uhorský pomer, zabezpečil Horvatsku určitú autonómiu. Horvatskí učenci a politikovia zastupovali stanovisko, že táto s Maďarmi zjednaná autonómia je výrazom suverénnej štátnosti horvatskej. Na podklade tohoto vedeckého a právnického výkladu požadovala horvatská politika vždy ďalekosiahlejšie rozšírenie v zákone stanovených práv. Dovršené to bolo potom odtrhnutím

Horvatska od Uhorska. Uvádzam to len ako príklad, akým spôsobom sa vykladajú vo vede a v politike ústavné zákony.

II

Niečo iného je, že po stránke historickej sa Česi a Slováci (totiž v bývalom Uhorsku prebývajúci Slováci) vyvíjali štátne od seba naprosto oddelene vo dva v historickom zmysle slova „samostatné“ národy. Nemecká a maďarská politika už pred tisíc rokmi znemožnila, aby sa Česi, Moravia a uhorskí Slováci umiestnili v jednom, prirodzenom a ich etnickej súnaľezitosti zodpovedajúcom štátnom celku. Nemci a Maďari spoločným válečným úsilím rozbili Velkomoravskú ríšu a i pozdejšie vždy spoločným úsilím znemožnili každý pokus spojenia uhorského Slovenska alebo jeho častí so zemiami svätováclavskej koruny (Otakar II, vojny uhorského kráľa Matyáša s Jiřím Poděbradským, Palackého návrhy na prebudovanie Rakúska). I v oboch svetových vojnách bojovali Nemci a Maďari spoločne, aby znemožnili štátne spojenie Čechov a Slovákov. Táto viac ako tisícročná germánsko-maďarská a nášmu národu nepriateľská politika spôsobila, že sa obyvateľstvo Čiech a Moravy vyvíjalo sprvu v samostatnom českom štáte a po jeho páde pod habsburským absolutizmom, ako český národ, od dôb prebudeneckých vždy širšie a širšie vrstvy národa získajúc s príslušným duchovným, kultúrnym a literárnym českým snažením. Ale nikdy nebolo stratené vedomie etnickej jednoty s uhorským Slovenskom, nikdy historický národ český neprestal byť súčasťou etnického národa československého. Toto vedomie sa zreteľne uplatnilo pri väčších historických udalostiach a zvlášť elementárnou silou v prvej svetovej vojne v domácom a zahraničnom odboji v zápasoch za československý štát. Len na základe tejto etnickej jednoty mohli Masaryk, Štefánik a Beneš požadovať nie český, ale československý štát a mohli úspešne si vymôcť Wilsonom proklamované samourčovacie právo Čechoslovákov.

Uhorskí Slováci nemohli si od pádu Veľkej Moravy pre vnútornú povahu uhorského štátu vytvoriť slovenský štátny celok, ani iný štátoprávny útvar. Slovensko za celých tisíc rokov trvania historického Uhorska netvorilo ani len administratívnu jednotku. Každé kultúrne snaženie slovenské s etnickým podkladom vyvíjalo sa sprvu českou (československou) spisovnou rečou, evidentne na podklade povedomia etnickej súnaľezitosti československej. Keď od 18. storočia maďarské národné prebudenie zachvátilo väčšinu uhorskej šľachty a zemianstva a sa prejavovalo netrepezlivou a násilnou maďarizačnou agresiou, vyvolalo to reakciu, ktorá sa prejavila v slovenskom národnom prebudení. V obrane proti maďarizácii vyvinuli sa na podklade

miestnych domácich prvkov ako najúčinnějších obranných prostriedkov, slovenská literárna reč, slovenská národná myšlienka a snaženie. Takto sa vyvinul, v úzkom rámci mu maďarizáciou trpenom, v boji proti uhorskému štátu a mase odrodilých hungaristických inteligentov, historický slovenský národ. Podobne ako historický národ český, ani historický národ slovenský nikdy nestratil vedomie etnickej súňaležitosti československej. Štúr to proklamoval programovite svojím citovaným už výrokom, keď uviedol spisovnú slovenčinu v život. Keď na prielome dvoch storočí pokračujúca maďarizácia už už udusila všetko slovenské, burcovali hlasisti medzi ľudom a inteligenciou československé vedomie. I Andrej Hlinka prehlásil vtedy pred maďarskou porotou: „Česi a Slováci sme jeden kmen, jedna kultúra, jeden národ.“ Vyvrcholilo toto uvedomenie Slovákov v ich národnom odboji v prvej svetovej vojne. Myšlienku jednoty etnického československého národa zastupovali vonku gen. Štefánik a jeho leigonári a spolubojovníci. A doma deklarovali zástupcovia všetkých politických smerov a náboženských odtiakov slovenského národa v historickej Turč. sv. martinskej deklarácii: „Slovenský národ je čiastka i rečove i kultúrno-historický jednotného národa československého.“

III

Pri podávaní posudku o úvodných ustanoveniach ústavy treba uvážiť ešte i inú skutočnosť. Myslím, že není sporné, že sa nepripravuje ústava nového štátu, vzniklého len po revolúcii 1944/45, ale že sa pracuje na novej ústave štátu, ktorý existuje už od r. 1918 a neprestal existovať po stránke medzinárodného práva a ani inak v dušiach všetkých verných Čechov a Slovákov ani v medzidobí okupácie a tzv. slovenského štátu. Domnievam sa, že nová ústava môže síce upraviť vnútorné pomery štátu inak než to bolo v starej ústave, ale nemôže zvrátiť základy a základné myšlienky, z ktorých r. 1918 vznikol československý štát. Ak by tieto základné myšlienky mali byť opustené a nahradené inými, tak by nová ústava nemohla byť zrkadlom myšlienky jednotného štátu, ale upravovala by pomer v podstate dvoch štátnych celkov, spojených užšími-širšími zväzkami primeranými jednotlivým jej podrobným ustanoveniam. Na čas by sa táto pravá povaha dala maskovať niektorými podrobnosťami ústavy, zdánlivo odporujúcimi tejto povahe, ale skôr neskôr by tendencie nikdy neuspokojiteľné odkryli skutočný stav vecí. Československý štát vznikol r. 1918 zo základnej myšlienky, že sú Česi a Slováci po stránke etnickej jeden národ československý a z tohoto prirodzeného faktu vyplývajú, že majú podľa prirodzeného práva nárok na

svoj štát, ktorý preto musí byť jednotný. Len myšlienka etnickej jednoty môže zabezpečiť bezpečnú štátnu jednotu. Ak sa odchýlime od tejto základnej myšlienky z r. 1918 a ak prijmeme za základ novú myšlienku dvoch etnicky samostatných národov, uznáme tým, že náš štát sa nezakladá viacej na nezmeniteľnom prirodzenom fakte etnickej jednoty, ale na zmluve, dohode dvoch po etnickej stránke samostatných celkov. To je podstatný rozdiel, lebo v prvom prípade utvoril sa štát na trvale podľa princípov nezmeniteľného prirodzeného a božského práva, v druhom prípade štát len na dobu trvania dohody podľa zásad zmluvného práva. Povaha zmluvy, zvlášť v živote medzi národami, nesie v sebe možnosť zrušenia alebo zmeny a nemôže stanoviť večné záväzky (klausula rebus sic stantibus). Ak by mala byť ako základný princíp nášho štátu v novej ústave takto proklamovaná etnická samostatnosť dvoch národov a týmto ako takým, alebo jednomu z nich ústavne zabezpečené určité štátoprávne postavenie alebo práva, bola by to tak kardinálna zmena základov nášho r. 1918 založeného štátu, že by táto zmena interpretovaná mohla byť ako vznik nového štátu. Mohlo by to podporovať teóriu hlásanú za hranicami, že československý štát zanikol r. 1939, že jeho západné zeme prestali potom štátne existovať a zo Slovenska sa vytvoril suverénny štát a že r. 1945 vznikla úplne nová situácia, v ktorej Slovensko pod tlakom mocností, teda vôľou vynútenou pripojilo sa ku českému štátu.

IV

Po preštudovaní materiálu expertom k dispozícii daného, zvlášť protokolov o poradách subkomitétu ústavného výboru, ale i so zreteľom na mnohé iné verejné prejavy zodpovedných činiteľov republiky, možno usúdiť, že pri riešení tzv. česko-slovenského problému ide v podstate o nasledovné:

1. Nemá byť odstránený základný princíp jednoty, z ktorej vznikol v roku 1918 čs. štát. Nezakladá sa nový štát, ale mení sa len vnútorná štruktúra starého štátu. Štátna jednota má byť ešte utužená.

2. Nikto nechce, aby v rámci formálne jednotného čs. štátu zabezpečené bolo vytvorenie alebo zachovanie zbytkov nejakého štátu českého alebo slovenského. V Československu uplatniť sa môže len jedna jediná suverenita, štátna suverenita československá. Každá iná, či štátna alebo národne interpretovaná suverenita je vylúčená a nemôže sa uplatniť ani v obmedzenej miere. Každá verejná moc vykonávaná v republike, odvodená môže byť výlučne z jediného prameňa, zo štátnej suverenity československej.

3. Čo sa týka toho, aby bola rovnoprávnosť Čechov a Slovákov ústavne zaručená, treba uvážiť, že sa prakticky vzťahuje

a) na rovnoprávnosť pri užívaní štátnoobčianskych práv a slobôd a vôbec všetkých práv, ktoré ako také nevyplývajú zo vzťahu ku národnosti,

b) na rovnoprávnosť v právach, ktoré majú ako také vzťah k národnosti,

A) Čo do rovnoprávnosti sub a) je ona, nakoľko ide o občana a osoby ako také, zaručená všeobecnou zásadou rovnosti pred zákonom stanovenou v ústave.

Nakoľko sa ale tento problém týka nie občanov, ale štátnych inštitúcií, patrí to k otázke decentralizácie štátnej moci. Rovnoprávnosť sa tu rozumie nie ako delenie štátnej moci na polovinu, ale ona znamená zabezpečenie práv Slovenska a českých zemí úmerne k počtu obyvateľstva.

Myslí sa tu predovšetkým na to, aby v územných inštitúciách (v zemiach, ev. v iných útvaroch), na ktoré by určité časti štátnej moci mali byť decentralizované, Slovensko malo svojím záujmom zodpovedajúce rovnaké postavenie s rovnakými územnými inštitúciami českých zemí, pri čom niektoré politické strany trvajú na tom, aby na Slovensku ponechané resp. vytvorené boli takéto inštitúcie bez ohľadu na to, či si ich české zeme pre seba zriadia alebo nie.

Ďalej sa má úmernosť v rovnoprávnosti javiť v tom, aby v celoštátnych inštitúciách české zeme a Slovensko zásadne zastúpené boli podľa počtu svojho obyvateľstva.

B) Čo do rovnoprávnosti sub b) myslí sa predovšetkým na to, aby Slovensko na svojom území pestovať mohlo svoje jazykové (národné), kultúrne a náboženské tradície práve tak voľne, ako to môžu robiť české zeme na svojich územiach.

4. V ústave by bolo treba vyriešiť, ako zamedziť, aby Slovensku resp. českým zemiám takto zabezpečené ústavne práva odstránené resp. zmenené mohli byť proti vôli majority poslancov, zvolených v tej ktorej zemi.

V

Pri podávaní posudku o tom, čo majú obsahovať úvodné paragrafy ústavy, treba vedieť, ako budú v ústave vyriešené základné problémy štátu. Sub IV som tieto základné problémy, nakoľko sa týkajú československého problému, zformuloval na základe materiálu, poskytnutého znalcom. Podľa toho súdím, že by sa čs. pomer dal vyriadiť nasledovne.

1. Ústavne sa zaručí rovnoprávnosť Čechov a Slovákov vo voľnom pestovaní ich historickým vývojom vytvorených dobrých národných (jazykových), kultúrnych a náboženských tradíc, pri čom by bolo treba zachovať stálu tendenciu k jednote.

2. Ostatné vzťahy problému nie sú špeciálne slovenské a treba ich vyriešiť všeobecnou decentralizáciou zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci štátu na orgány, zriadené na Slovensku resp. v českých zemiach tak, že by tieto zemské orgány boli súčasťou zákonodarných, vládnych a výkonných orgánov celoštátnych a odvodzovali svoju partikulárnu právomoc z ústrednej moci štátu a jeho výsostných orgánov a boli týmto podriadené. V ústave by bolo treba taxatívne vypočítať, ktoré veci by takto patrili do kompetencie zemských (slovenských ev. českých, moravských) orgánov.

3. Ak by väčšina poslancov, zvolených v tej ktorej zemi, hlasovala v ústrednej snemovni proti návrhu ústavného zákona, obsahujúceho zmenu ústavne zaručených a v ústave presne označených práv zemských (slovenských, ev. českých, moravských) orgánov tej ktorej zeme a ak všetci títo poslanci požiadajú o to ústavný súd, rozhodne jeho paritný senát (v ktorej je zem, ktorej poslanci žiadosť podali, zastúpená polovicou počtu všetkých členov senátu) o tom, či ide o zmenu ústavne garantovaných práv zeme a či je takáto zmena potrebná. Ak sa senát do pol roka uznesie na tom, že zmena je nie potrebná, nemôže byť uznesenie snemovne predložené k podpisu prezidentovi republiky.

4. Nech v ústave niakou formuláciou nie je stanovené, že sú Česi a Slováci dva etnicky samostatné (samobytné) národy, ani to, že sú etnicky jeden národ československý.

Načrkol som len hlavné zásady bez rozvinutia do podrobností; aspoň tieto hlavné zásady musia byť známe, aby mohlo byť posúdené, čo patrí do úvodných ustanovení ústavy.

VI

Vo veci pomeru Čechov a Slovákov patrí do úvodných ustanovení ústavy – podľa toho, čo som uviedol – len zásada uvedená sub V 1) a dávam v úvahu túto formuláciu:

„Rovnoprávnosť Čechov a Slovákov vo voľnom pestovaní ušľachtilých národných, kultúrnych a náboženských tradíc je zabezpečená ustanoveniami tejto ústavy. Pri tom sa Česi a Slováci vždy snažiť majú, aby sa združili v trvalú a čo najtesnejšiu jednotu.“

Všetko ostatné uvedené sub IV a V vyriešiť sa má v hlavách o zákonodarnej, výkonnej a vládnej moci.

VII

Treba ešte skúmať otázku, či sa v tomto posudku vyslovené názory zhodujú s obsahom Košického vládneho programu a s jeho VI. kapitolou, ktorá stanoví zásady úpravy pomeru Čechov a Slovákov.

Myslím, že teoreticky nemôže byť sporu o tom, že by sa Ústavodarné Národné zhromaždenie uzniesť mohlo na ústave úplne alebo čiastočne odchyľnej od Košického programu. Po stránke ústavnoprávnej nemôže byť o tom pochybnosti. Iná otázka je, či je to možné po stránke politickej. To mi ako expertu neprísluší posudzovať.

Tým, že Národná fronta Čechov a Slovákov sa dohodla na konstituovaní Prozatímného Národného zhromaždenia a pozdejšie na konstituovaní Ústavodarného Národného zhromaždenia, a že toto zvolené bolo celým politickým národom československým, stanovená bola platná ústavná zásada, že nová ústava má vychádzať z jedného jediného štátoprávneho prameňa, ako uznesenie jedného jediného zákonodarného celku a nie ako štátoprávna zmluva dvoch právnou osobitosťou nadaných štátoprávnych alebo národných celkov. Z tohoto suverénneho postavenia Ústavodarného Národného zhromaždenia vyplýva, že sa môže uzniesť na ústave, bez ohľadu na predošlé politické záväzky strán alebo iných činiteľov. Tento princíp potvrdil ústavný zákon č. 65/1946 o Ústavodarnom Národnom zhromaždení, keď v odst. 3 čl. I stanovil „Slovenské národní radě přísluší na Slovensku vydávání nařízení Slovenské národní rady v dosavadním rozsahu, pokud Ústavodárné národní shromáždění tuto otázku jinak neupraví“. To treba považovať ako dohodnuté „legitímnymi zástupcami českého a slovenského národa“ podľa posl. odst. čl. VI košickej dohody, bolo precizované v čl. 2, č. 2 úst. dekrétu prezidenta republiky, vydaného k návrhu vlády a po dohode so Slovenskou národnou radou a v článku 9 ústavného zákona č. 65/1946 ustanovením, že pre uznesenie ústavného zákona, týkajúceho sa ústavnoprávneho postavenia Slovenska je treba tiež súhlasu väčšiny prítomných poslancov, zvolených na Slovensku. I z tohoto vidieť, že dohoda vyžadovaná v Košickom programe je myslená len politicky a nie ústavnoprávne. Platné ústavné právo nezná teda dohody Čechov a Slovákov a dohody politických strán ako právnych prameňov ústavného práva československého, ale len uznesenia a hlasovania Ústavodarného Národného zhromaždenia a z nich vyšších ústavných zákonov.

Ale riešenia, ktoré som hore sub IV, V a VI načrkol na základe materiálu daného expertom k dispozícii, neprotivia sa v ničom tomu, čo by podľa tzv. Košického programu malo prísť do ústavy. Všetko, čo je v Košickom programe označené ako také, že má byť vyjadrené v ústave, dá sa umiestniť v rámci mnou načrknutom bez toho, že by ústava dostala dualistický ráz.

V VI. hlavne Košického programu vláda vychádza síce zo stanoviska „uznania Slovákov ako nacionálne samobytného národa“, „z rovnoprávnosti

národov českého a slovenského“ a zaväzuje sa k tomu, že toto uznanie „vlád vyjadri dôležitými štátnopolitickými aktami“. Košický program má tu teda na mysli akty vlády a nie opatrenia ústavodarných činiteľov. Košický program výslovne nestanovil, že by téza dvoch nacionálne samobytných tj. etnicky samostatných národov musela byť v ústave vyjadrená. Ináč len predposledný odstavec čl. VI Košického programu hovorí o tom, o čo sa má vláda starať pri ústavnom riešení pomeru Čechov a Slovákov, tj. pri robení novej ústavy, a tu je len reč o konstituovaní takých slovenských orgánov zákonodarnej, výkonnej a vládnej moci republiky, aké ich malo vtedy Slovensko v Národnej rade.

Len ohľadne tohoto jedného bodu stanoví Košický program záväzok vlády uplatňovať ho pri vynesení novej ústavy. Ostatné postuláty si vláda síce osvojila, sľubujúc dať im výrazu vo forme dôležitých štátopolitických vládnych aktov, ale nešla tak ďaleko, že by sa bola zaviazala presadzovať ich do ústavy. Prečo volila vláda tento dvojaký, rozdielny spôsob uplatnenia zásad obsiahnutých v čl. VI jej programu? Nemohol som si to zistiť. Ale myslím, že pri zostavení programu nebolo úplne jasné, čo treba rozumeť pod pojmom „nacionálne samobytných národov“ a boli možno i obavy, že by v tom mohla byť obsažená i prirodzenoprávna zásada „samourčovacieho práva až do odtrhnutia“, tým viacej, že i predstava „samobytného národa“ je prirodzenoprávny pojem. Z týchto dôvodov sa asi nechcelo ísť príliš ďaleko, vychádzajúc snáď z úvahy, že vládny akt, nech bol akokoľvek dôležitý, nemá toho významu a skôr ho možno reparovať ako ústavu. Ináč z posledného odstavca čl. VI Košického programu je evidentné, že pri budúcom usporiadaní nebude treba rozumeť Košickému programu tak, že by bolo treba všetko prevziať v podobe a rozsahu, ako v tej dobe sa prejavovala faktická právomoc Slovenskej národnej rady a podľa toho vyslovené postuláty, ale že o „budúcom rozdelení kompetencie medzi ústrednými a slovenskými orgánmi dohodnú sa legitímni zástupcovia národa českého a slovenského“. Týmto sám Košický program stanoví zásadu možnosti svojej korektúry. Že napr. ešte ani Slovenská národná rada nebola myslená ako trvalá resp. nezmeniteľná inštitúcia, to vysvitá z dohody „Vianoce 1943“ pri príležitosti vytvorenia Slovenskej národnej rady, kde pri určení úlohy a cieľu S. n. rady, ako bod 3 je uvedené: „Po prevzatí moci, len čo to bude možné, Slovenská nár. rada sa postará, aby slovenský ľud si voľne a slobodne určil svojich zástupcov, ktorým SNR všetku moc odovzdá“ (V. dr. Kvetko, Dohody o štátoprávnom usporiadaní pomeru Čechov a Slovákov, 1947, str. 11). V deklarácii SNR 1. septembra 1944, pri vypuknutí Slovenského národného povstania, je SNR označená ako „vrcholný orgán

domáceho slovenského odboja“ a uvedené, že zákonodarnú a výkonnú moc na Slovensku „bude vykonávať do tých čias, kým si slovenský národ demokratickým spôsobom neurčí legitímnych zástupcov“ (V. Kvetko, cit. d. str. 9). I z tohoto je vidieť, že mnohé politické záväzky VI. hlavy Košického programu boli považované ako týkajúce sa postulátov, ktoré až do doby ústavného vyriešenia môžu sa ukázať nežiadúcimi alebo inak v praxi sa neosvedčujúcimi a z tohoto dôvodu v samom programe ponechala sa možnosť iného riešenia Ústavodarným Národným zhromaždením (prirodzene respektovaním čl. 9 úst. zák. 65/1946).

Ak by sa ÚNZ predsa rozhodlo, aby v ústave výslovne stanovená bola zásada existencie dvoch etnicky samobytných („rovnoprávných“) národov, tak by nečinilo tak z politickej povinnosti prevzatej vládou v Košickom programe, ale z iných politických uvážení.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 1 – 15 str., strojopis.

14

1947, 4. červen, Praha. – Návrh expertů Pešky, Weyra, Hoetzela, Kizlinka, Kubeše, Buška, Meissnera a Déreera ke kapitole I, hlavě 1 ústavy (úvodní a všeobecná ustanovení).

Hlava první Úvodní a všeobecná ustanovení

§ 1

- (1) Lid jest jediný zdroj veškeré státní moci v Československé republice.
- (2) Ústavní listina určuje, kterými orgány svrchovaný lid si dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo. Ona také vytyčuje meze, jichž tyto orgány nesmějí překročit, aby se nedotkly ústavně zaručených svobod občanských.
- (3) Ke každému úřednímu zákroku proti občanu musí býti veřejný orgán zmocněn zákonem.

§ 2

- (1) Československý stát je demokratická republika s voleným prezidentem v čele.
- (2) Demokracie je zaručena po stránce politické, sociální i hospodářské, jak to stanoví tato ústava.

§ 3

Československá republika je jednotný národní stát Čechů a Slováků.

§ 4

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou býti měněny jen ústavním zákonem.

§ 5

- (1) Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné.
- (2) Podmínky, za jakých se nabývá a pozbývá státní občanství československé, určuje zákon.

§ 6

Volební právo do všech veřejných zastupitelských sborů je obecné, rovné, přímé a tajné a provádí se podle zásady poměrného zastoupení.

§ 7

Hlavním městem Československé republiky je Praha.

§ 8

- (1) Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.
- (2) Státní znak a vlajky upravují zákony.

Odůvodnění k hlavě první

K § 1

Odst. 1 je převzat z dosavadní ústavy, poněvadž velmi dobře vyjadřuje ústřední myšlenku, z níž má vycházet také nová ústava, totiž, že pramenem veškeré státní moci je lid.

Odst. 2 je rovněž převzat z dosavadní ústavní listiny, neboť je třeba ihned říci, že nikoli každé libovolné shromáždění lidu je povoláno k tvorbě státní moci, nýbrž, že lid sice si dává zákony (moc zákonodárná), uvádí ve skutek (moc výkonná) a nalézá právo (moc soudcovská), ale že ústavní listina určuje, kterými orgány tak lid činí.

Odst. 3 jest novotou, ale velmi důležitou, jež vyjadřuje, že chceme žít ve státě právním a zdůrazňuje, že platí noetickologicky sice samozřejmá zásada, proti níž však se někdy hřeší, že totiž veřejný orgán může proti občanu zakročit jen potud, pokud to zákon výslovně dovoluje, a že tudíž neplatí opak této zásady.

Kdežto § 1 mluví o lidu, v odst. 1, § 2 se mluví o československém státu, který je označován v souhlase se starou ústavní listinou jako demokratická republika. Místo starého obratu „jejíž hlavou jest volený prezident“, který má do určité míry monarchistickou příchut', je použito obratu „s volným prezidentem v čele“.

Odst. 2 jest značně důležitosti, neboť se v něm praví, že zásada demokracie má být provedena nejen na poli politickém, nýbrž i sociálním a hospodářském. Jde o obsahové vystižení nevhodného, poněvadž pleonastického výrazu „lidová demokracie“.

Bylo zvoleno jakési střední řešení, aby se neuzavírala možnost dalšího vývoje. Československá republika jest zde pojímána jako jednotný národní stát Čechů a Slováků.

Bylo převzato znění staré ústavní listiny.

Bylo převzato v podstatě znění staré ústavní listiny ve zlepšené formulaci generálního zpravodaje.

Bylo považováno v souhlase s generálním zpravodajem za nutné, aby o volebním právu bylo mluveno již zde. Naproti tomu ustanovení o věku, který se vyžaduje k nabytí aktivního, resp. pasivního práva volebního, budou zařazena na příslušná místa dalších kapitol.

Bylo převzato znění staré ústavní listiny s tou odchylkou, že původní jediný paragraf byl rozdělen na paragrafy dva, ježto ustanovení o hlavním městě je významově odlišné od ustanovení o barvách, státním znaku a vlajkách.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 3 – 3 str., cyklostyl, podpisy expertů.

1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení československého poměru. Elaborát č. 1 (ke kapitole I nové ústavy).

Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení
československého poměru

Elaborát č. 1

Úvodní a všeobecná ustanovení

§ 3 osnovy dr. Procházky nechť zní:

(1) Československá republika je jednotným národním státem Čechů a Slováků.

(2) Rovnoprávnost Čechů a Slováků ve volném užívání a pěstování ušlechtilých národních, kulturních a náboženských tradic je zabezpečena touto ústavou. Přitom se Češi a Slováci vždy mají snažiti, aby se sdružili v trvalou a co nejtěsnější jednotu.

Další §:

Užívá-li tato ústava výrazu zákon, rozumí se tím zákon usnesený Národním shromážděním. Zákony usnesené v národních radách nazývají se zemskými zákony.

Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení
československého poměru

Druhá alternativa k § 3 elaborátu č. 1

(1) Československá republika je jednotným národním státem dvou rovnoprávných národů Čechů a Slováků, v nerozlučném celku československé národní rodiny.

(2) Tato rovnoprávnost je zabezpečena ustanoveními této ústavy zejména ve volném užívání a pěstování ušlechtilých národních, kulturních a náboženských tradic jak Čechů, tak Slováků.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 29 – 2 str., cyklostyl, podpis dr. Dérera.

Návrh prof. dr. Buška

O jasnou formulaci poměru církvi ke státu
v chystané ústavě ČSR

Shodně se stanoviskem profesora právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, dr. Františka Kopa, vyjádřeným v článku „O jasnou formulaci poměru církvi ke státu v chystané ústavě Československé republiky“ (zvl. otisk z vědecké ročenky právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně XV – 1947), doporučuji, aby v příští ústavě ČSR bylo právní postavení zákonem uznaných církví a náboženských společností výslovně upraveno.

Bylo by jistě anomálií, aby zevní život zákonem uznaných (recipovaných) církví a náboženských společností ve státě upraven nebyl, zatímco ústava se právem snaží upravit právní vztahy občanů ve všech jejich důležitých vzájemných společenských vztazích. Nikdo nemůže popřít, že zevní poměry církví a náboženských společností ve státě patří mezi společenské vztahy z nejvýznamnějších. Je třeba uvážit, že bez vhodné ústavní úpravy zevních poměrů církví a náboženských společností ve státě, a to je náš dnešní stav, jsou tyto poměry upraveny toliko zákony obyčejnými, proti ústavním zákonům lehčeji měnitelnými. Mohly by tudíž zevní poměry církví a náboženských společností obyčejnými zákony být změněny, případně i ve směru tímto nepříznivém, např. zavedením nepřátelské odluky státu od církví nebo ve směru církvim příznivém, např. zavedením systému koordinačního (konkordátního). Politicky nelze doporučit, aby tak delicate otázky, jakými jsou základní otázky poměru státu k církvim, byly ponechány event. nahodilě jednoduché většině parlamentní. Nesmí nás ukolébati dosavadní klid, který ve věcech církevních panuje a ta okolnost, že jsme vcelku s dosavadním právním stavem vystačili. Dosavadní stav totiž v principu vychází z čl. 15 státního základního zákona 1867/142, zrušeného článkem IX uvozoovacího zákona k ústavní listině ČSR a osvědčení se dnešního právního stavu, obyčejnými zákony vytvořeného, je vpravdě zásluhou principu právě ve zrušeném článku 15 stát. zák. 1867/142

vyjádřeného. Čl. 15 stát. zák. 1867/142, kryjící se takřka doslova s § 2 čís. pat. 1849/151 ř. z. vyšel ze zásady státní svrchovanosti ve věcech církevních, tím, že zákon určuje, které věci církevní sluší považovati za věci vnější, upravované státními zákony a které za věci vnitřní, přenechané autonomní úpravě církvi a náboženských společností. Článek 15 stanovil, že: „Každá dle zákona uznaná církev a náboženská společnost má právo na společný veřejný výkon náboženství, upravuje a spravuje své vnitřní záležitosti samostatně, zůstává v držení a v požívání svých ústavů, nadací a fondů, určených pro účely kultové, vyučovací a dobročinné, podléhá však, jako každá společnost, všeobecným zákonům státním.“

Vzhledem na poněkud jinou nomenklaturu na Slovensku, danou historickým vývojem, bylo by ovšem nutno mluvit nejen o církvích a náboženských společnostech dle zákona uznaných, nýbrž též o církvích a náboženských společnostech recipovaných.

Vypuštěním čl. 15 zmizel prostě „základ pro organizaci náboženských společností, z něhož vycházelo a na němž spočívalo pozdější konfesní právo rakouské, recipované Československou republikou, a jímž byl určován veřejnoprávní charakter náboženských společností dle zákona uznaných“. (Kop.) Jejich povaha, jak praví Hobza (Antonín Hobza: Poměr mezi státem a církvi, 1931, str. 114), „tak jak se jeví ve speciálních zákonech dosud praktizovaných, postrádá garancie ústavních zákonů“.

Zrušením tohoto ústavního ustanovení vznikla mezera v ústavě, jejíž důsledky se neprojeví jen díky nahodilému příznivému vývoji našich poměrů církevně politických. Ústavodárce však je povinen předvídati i možnosti politických obtíží a pro tento případ hledati formulaci, která by zamezila v takovém případě příliš lehkou a nahodilou změnu stávajícího právního řádu. Ústava nemá být jistě brzdou vývoje a pokroku, avšak její primární funkcí zůstává snaha po stabilizaci politických poměrů ve státě.

V teorii práva státně církevního zavadala tato nedostatečná úprava právního základu církevního života podnět k pokusům vykonstruovati zásadu rovnosti církví a náboženských společností, vycházením ze zásady rovnosti občanů bez ohledu na jejich vyznání (§ 106 úst.) a ze zásady rovnosti všech náboženských vyznání před zákonem. Toto směšování pojmu „náboženské vyznání“, které je toliko výrazem subjektivního, individuálního náboženského přesvědčení občanova, s pojmem „církev a náboženské společnosti“, který vyjadřuje kolektivní útvary, organizace na náboženském základě vytvořené, je nutno jasnou ústavní dikcí znemožniti, protože svádí k nesprávným závěrům, např. k požadavku, aby odstraněn byl vůbec rozdíl

mezi církvemi a náboženskými společnostmi kongruálními a nekongruálními, jakožto neústavní, ústavnímu principu rovnosti náboženského vyznání odporující, ačkoli různý postoj státu k různým církvím a náboženským společnostem je plně odůvodněn mocenským významem těchto různých společností.

Ústava církve katolické – a o ni jde především – jakožto mezinárodní organizace s hlavou nacházející se mimo rámec našeho státu, jejíž představení, tzv. biskupové, nejsou ustanovováni z vůle „členů církve“, je uznané kolektivem, organizací sui generis. Pro úpravu jejich věcí nevystačíme s tím, že vycházíme toliko z občanských, veřejných, subjektivních práv konfesních, individuálních. Právě u ní musíme vycházeti z veřejného subjektivního práva kolektivního, korporačního. Výjimečná povaha zvláště církve katolické brání plnému uplatnění zásady rovnosti této církve s církvemi a náboženskými společnostmi ostatními a také čl. VI modu vivendi nás zavazuje pamatovati na možnost výjimečné úpravy, zvláště v poměru církvi ke státu a ostatním náboženským společnostem.

Doporučoval bych proto pojmouti do nové naší ústavy ustanovení tohoto znění:

„Církev a náboženské společnosti i společnosti osob bez vyznání jsou si v zásadě rovny. Výjimky z této zásady, týkající se jejich postavení vůči státu a vzájemného poměru, mohou být stanoveny toliko zákonem. Církev a náboženské společnosti dle zákona uznané (recipované) si upravují a spravují své vnitřní věci samy, zůstávají v držení a požívání svých ústavů, nadací a fondů, určených pro účely kultové, vyučovací a dobročinné, podléhají však, jako každá společnost, všeobecným zákonům státním.“

Archív FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 9 – 3 str., strojopis, rukopisné dodatky, podpis dr. Buška.

1947, 14. listopad, Praha. – Posudek dr. Turečka ke kapitole II, § 18 návrhu nové ústavy (postavení církvi). Stanovisko k návrhu dr. Buška (viz dok. č. 16).

Číslo 34
Ke kapitole II

Univ. prof. JUDr. Josef Tureček

Postavení církvi podle chystané ústavy

(Stanovisko k návrhu univ. prof. JUDr. Vratislava Buška „O jasnou formulaci poměru církvi ke státu v chystané ústavě ČSR“)

Předneseno na schůzi subkomise ústavního výboru ÚNS
dne 5. listopadu 1947

K návrhu číslo 9 ze dne 20. července 1947, vypracovanému univ. prof. dr. V. Buškem a nazvanému „O jasnou formulaci poměru církvi ke státu v chystané ústavě ČSR“, se vyjadřuji takto:

Návrh obsahuje dvě zásady, a to:

1. princip nerovnosti církvi a
2. zásadu svězákonnosti církvi.

I

Základem návrhu je obava, že by mohlo dojíti obyčejným zákonem k uzákonění režimu konkordátního nebo rozlukového.

Ten, kdo pokládá rovnost konfesí za nutný důsledek svobody svědomí, má větší starost o to, aby vyslovená možnost uzákoniti obyčejným zákonem výjimky z rovnosti konfesí vůbec neznehodnocovala tuto paritu, dokonce když by se mohly výjimky opíratí o klauzuli tak širokou, jakou stanoví slova návrhu: „Výjimky... týkající se postavení církvi vůči státu a vzájemného poměru...“ Sotva si lze představití nějaký sebeužší úsek rovnosti konfesí, kde by obyčejným zákonem nebyla přípustná výjimka ve prospěch disparity církvi.

Jakákoli nerovnost církvi je pojmově návratem k josefínským dobám, nechať by důvod jejího uzákonění pocházel z kterékoli doby. Není naprosto rozhodné, zda šel Josef II. v konfesně právních záležitostech do podrobností. Je nesporné, že nakládal s církvemi státem uznanými nerovně, dělil je na privilegovanou církev a na církve pouze tolerované.

Ovšem, byly by přece rozdily mezi josefínskou disparitou a disparitou návrhem doporučovanou:

- a) dnes by se totiž nerovnost církví uzákonila jako odstranění dřívější nerovnosti, ústavou z r. 1920 zaručené,
- b) nerovnost by se vkládala přímo do základního zřízení státu,
- c) a to vše by se dalo ve dvacátém století.

Chceme se vyhnout jakémukoli kulturnímu boji. Navrhovaná disparita by obsahovala přímo jeho zárodek. Žádná církev by si nemohla dáti libit, aby byla stavěna do pozadí v poměru k jiným církvím.

Promítnutí zásad čs. modu vivendi, dohody s katolickou církví z roku 1928, do našeho konfesního práva je proveditelné docela schůdnou cestou za platnosti parity konfesí.

II

Navrhovaná zásada svézakonnosti církví je pojmově návratem k roku 1848.

Proponovaná svézakonnost náboženských společností je opisem čl. 15 rakouského státního základního zákona o obecných právech státních občanů ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. Je příznačné, že svézakonnost, kterou máme na mysli, živě přečkala i dobu absolutismu, jak o tom svědčí znění císařského patentu ze dne 31. prosince 1851 č. 3 rak. ř. z. z 1852. Čl. 15 zákona z 1867 č. 142 byl opsán z § 2 císařského patentu ze dne 4. března 1849 č. 151 rak. ř. z. Paragraf 2 císařského patentu z 1849 č. 151 je zase rozšířenou transkripcí čl. 5 § 17 ústavy frankfurtské. Kritizovaný návrh je tedy i v tomto směru návratem k dobám dávno zašlým.

Žádný stát nemůže církev jako svazy mimostátní, které nepodléhají jeho suverenitě, vybavit právem svézakonnosti. Proto byla, jsou i budou slova o tom, že církev podléhá jako každá společnost zákonům státním, nepravdivá a neživotná.

Článek 15 zákona z 1867 č. 142 byl prostřednictvím §§ 35 n. zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 rak. ř. z. podroben zkoušce a selhal. Farní obce katolické – jimiž se měla státem zajistiti účast laického živlu na církevní správě – byly zákonem z 1874 č. 50 zhruba upraveny, byla slíbena v témže zákoně podrobnější úprava zvláštním zákonem a došlo k nařízení ministra kultu a vyučování, vydanému v dohodě s ministrem vnitra, ze dne 31. prosince 1877 č. 5 ř. z. z r. 1878. Podle tohoto nařízení mají funkce farních obcí nadále jako dosud konati politické obce. Provizorium zavedené řečeným nařízením lze snad nazvat definitivem, neboť platí dosud. Tak odpadla zásada, že církev jsou jako jiné společnosti podrobeny zákonům státním.

Nemáme-li svou ústavou vydávati neosvědčené, neživotné, papírové a nepravdivé normy, nezbude než přijmouti generálním zpravodajem na-

vrhovanou rovnost vyznání a bezvyznání, která jediná odpovídá moderní představě o právních důsledcích svobody svědomí a která není ničím jiným než prohloubením § 124 čs. ústavní listiny ze dne 29. února 1920 č. 121 Sb. z. a n. Práva církví ve státě, který je si vědom mezi své suverenity, mohou vyvěratí toliko z práv jeho občanů.

III

Kritizovaný návrh byl veden představou, že slovo „konfese“ nebo „vyznání“ nekryje kultová kolektiva občanů. Proti tomu cituji z vývoje čs. konfesního práva namátkou tyto normy:

Státní základní zákon z 1867 č. 142 ve svých člancích 15 a 16 staví proti sobě církev a náboženské společnosti zákonem uznané ze strany jedné a zákonem neuznaná náboženská vyznání ze strany druhé.

Zákon ze dne 25. května 1868 č. 47 rak. ř. z. „o některých konfesních záležitostech manželských“ v čl. II v § 11 připouští tzv. nadbytečný sňatek církevní: „Osoby civilně oddané mohou dosíci církevního požehnání svého sňatku před duchovním správcem oné konfese, k níž jeden z manželů náleží.“ Značí tu slovo „konfese“ nepochybně i církev či náboženské společnosti zákonem uznané.

Zákon ze dne 25. května 1868 č. 49 rak. ř. z. o některých interkonfesních poměrech výslovně upravuje takřka větu za větou postavení církví nebo – což z hlediska juristického je totéž – náboženských společností. Uvedený zákon byl recipován zákonem ze dne 28. října 1918 č. 11 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu čs., byl novelizován zákonem ze dne 15. dubna 1920 č. 277 Sb. z. a n. o vzájemných poměrech náboženských vyznání. V § 15, odst. 1 zákona z 1925 č. 96 se vyskytuje pojem stavu „bezvyznání“. Interkonfesní poměry jsou v našem zákonodárství daleko a daleko starší než zákon z 1925 č. 96, vydaný prý za ústavní mezery přivoděné textací §§ 121 n. ústavní listiny z 1920 č. 121 Sb. z. a n.

Paragraf 124 řečené ústavy z 1920 č. 121 zní: „Všechna náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna.“ Odkazují zde na motivy tehdejšího vládního návrhu a na důvodovou zprávu tehdejšího ústavního výboru, kde se operuje výslovně s názvem „náboženské vyznání“ ve smyslu církví a náboženských společností.

IV

Nemá-li náš zákonodárce učiniti krok zpět, nemůže jinak než setrvati na § 124 ústavní listiny z 1920 č. 121, doplněném ve snaze zajistiti co nejširší kultovou svobodu také ochranou náboženského bezvyznání. Tomu plně vyhovuje textace navržená generálním zpravodajem:

„Všechna náboženská vyznání i bezvyznání jsou si před zákonem rovna.“

V Praze dne 14. listopadu 1947

Univ. prof. dr. Josef Tureček

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 34 – 4 str., strojopis, podpis dr. Turečka.

18

1947, 15. červenec, Praha. – Návrh expertů Weyra, Kubeše (za Buška), Hoetzela a Meissnera ke kapitole II, § 28 nové ústavy ČSR (politické strany).

Návrh dr. Weyra, Kubeše, Hoetzela, Buška, Meissnera
k § 28, kapitoly II

Politické strany

§ 1

1. Politická strana jest samostatná právnická osoba a může nabývat práv a se zavazovat.
2. Může vyvíjet činnost na území celého státu v mezích právních předpisů a svého organizačního řádu.

§ 2

Ke vzniku politické strany se vyžaduje souhlasu.....; proti odepření souhlasu lze se odvolat k ústavnímu soudu.

§ 3

1. Organizační řád, název, program a činnost strany nesmí odporovat samostatnosti, ústavní jednotnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské formě a bezpečnosti Československé republiky. Název a program strany nesmějí být v podstatných znacích totožné s názvem a programem některé z dosavadních stran. Zejména musí organizační řád strany obsahovat záruku, že vůle ve straně se bude tvořit podle demokratických zásad.
2. Žádost o udělení souhlasu (§ 2) budiž doložena ověřenými podpisy nejméně 20 000 voličů oprávněných voliti do Národního shromáždění.

§ 4

Organizace politické strany nesmí mít povahu organizace vojenské a nesmí zejména mít zbraně.

§ 5

1. Každý československý státní občan, který dovršil 18 let, jest oprávněn vstoupit do politické strany.
2. Cizinci nemohou být členy politické strany.
3. Každý může být členem pouze jedné politické strany.

§ 6

Vystoupí-li člen zákonodárního nebo jiného veřejného zastupitelského sboru ze strany nebo byl-li z ní vyloučen, ztrácí členství.

§ 7

Ústavní soud rozhoduje o tom, zda změna názvu, programu nebo organizačního řádu politické strany neodporují ustanovení § 3.

§ 8

Politická strana zaniká:

1. Usnese-li se politická strana na svém rozejití.
2. Je-li k návrhu vlády rozpuštěna rozhodnutím ústavního soudu..... vysloví rozpuštění strany, nejsou-li tu všechny podmínky, předepsané v § 3. Z rozhodnutí..... lze se odvolat k ústavnímu soudu.

§ 9

Podrobná ustanovení o politických stranách obsahuje zvláštní zákon, který rovněž určí den, kterým ustanovení §§..... nabývají účinnosti.

Dne 15. července 1947

Prof. dr. Weyr v.r.

Prof. dr. Kubeš v.r.

Dr. Hoetzel v.r.

Prof. dr. Kubeš v.r. (za dr. Buška)

Prof. dr. Meissner

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 6 – 1 str., cyklostyl, podpisy expertů; opis: 2 str., cyklostyl.

1947, 13. červenec, Praha. – Návrh expertů Pešky, Weyra, Hoetzela, Kizlinka, Kubeše, Buška, Meissnera a Dérera na znění II. kapitoly nové ústavy ČSR a na připojení kapitoly VIII ke kapitole II.

Návrh dr. Pešky, Weyra, Hoetzela, Kizlinka, Kubeše, Buška, Meissnera, Dérera na znění kapitoly VIII a na připojení ke kapitole II.

Základní práva, svobody a povinnosti občanské

I. Rovnost

§ 1

Všichni občané Československé republiky jsou si před zákonem rovni. K § 1. Odst. 1 návrhu generálního zpravodaje se ocitá po určité stránce nutně v rozporu se skutečností. Proto byla výslovně vsunuta slova „před zákonem“ a užito obratu „jsou si rovni“. Obrat „ať muži či ženy“ je zbytečný; plyne to z pojmu „všichni občané“ a dále bylo by zde nebezpečí restriktivní interpretace tohoto ustanovení.

§ 2

(1) Všichni obyvatelé Československé republiky požívají ve stejných mezích jako její občané na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody.

K § 2. Jde o zjednodušenou formulaci odst. 2 § 1 návrhu gen. zpravodaje.

(2) Úchyly od této zásady jsou přípustny, jen pokud mezinárodní právo dovoluje.

§ 3

Tituly a vyznamenání smějí být udílány jen na základě zákona a pokud označují úřad, povolání, akademickou hodnost, nebo pro mimořádné zásluhy. K § 3. Jde o zlepšenou stylizaci odst. 2 § 2 návrhu gen. zprav. Ohledně odst. 1 § 2 návrhu gen. zprav. doporučují experti jej vynechat jako zbytečný. Rovněž jako zbytečný byl vypuštěn § 3 návrhu gen. zprav. již z toho důvodu, že na jiných místech bude o věci učiněno analogické ustanovení. § 4 návrhu gen. zprav. je zařazen v zjednodušené formě až do části jednající o právu na práci.

Menšina expertů navrhla již zde toto ustanovení:

- (1) Ženy mají stejná práva a stejné povinnosti jako muži.
- (2) Mají stejně jako muži přístup do škol a jiných vzdělávacích zařízení. Mají přístup ke všem povoláním, funkcím a hodnostem. Mají nárok na stejnou odměnu za stejnou práci jako muži.

(3) Mají ve všech zaměstnáních nárok na zvláštní úpravu pracovních podmínek.

2. Svoboda osobní a domovní a tajemství dopravy zpráv

Svoboda osobní

§ 4

(1) Svoboda osobní se zaručuje.

(2) Veřejná moc je povinna zajistiti, chrániti a nerušiti osobní svobodu každého občana Československé republiky.

(3) Omezení nebo odnětí svobody je možné jen na základě zákona; rovněž jen na základě zákona může veřejná moc od občana požadovati osobních výkonů.

K § 4. Jde o přesnější stylizaci myšlenky vyjádřené v § 8 generálního zpravodaje.

§ 5

Nikdo nesmí být stíhán, leč za předpokladů zákonem stanovených, a to jen soudy nebo úřady zákonem k tomu určenými a řízením podle zákona upraveným.

§ 6

(1) Mimo případ přistížení při trestném činu samém nesmí být nikdo zatčen nebo jinak zbaven svobody, leda na písemný odůvodněný příkaz soudcův, který musí být dodán při zatčení nebo jinakém zbavení svobody, a není-li to pro nebezpečí z prodlení možno, nejdéle do 24 hodin po něm.

(2) Kdo byl zbaven svobody, musí být do 24 hodin propuštěn nebo odevzdán soudu nebo úřadu, který je příslušný provést další řízení.

§ 7

Jen na základě zákona možno tresty hroziti a je ukládati.

§ 8

Zákon stanoví, za jakých podmínek může osoba zatčená nebo uvězněná být propuštěna, složí-li jistotu, nebo znovu uvězněna, ač jistotu složila.

§ 9

Nikdo nesmí být z určitého místa nebo z určitého území vypovězen nebo přidržován k tomu, aby se z určitého místa nevzdaloval, leč v případech zákonem stanovených.

K §§ 5-9. Jde o rozvedení a přesnější stylizování § 9 návrhu gen. zprav., přičemž do ústavy byla vpracována také příslušná ustanovení ústav. zák. č. 293/1920 Sb. o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního.

Užitá formulace rozlišuje mezi zatčením a jiným zbavením svobody a znemožňuje zejména zavedení nějaké „ochranné vazby“. Rozšiřuje také kompetenci soudní. Konečně pamatuje i na případy dočasného pobytu v cizině.

§ 10

Právo vystěhovati se do ciziny nebo dočasně se vzdáliti z území republiky může býti omezeno jen zákonem.

Svoboda domovní

§ 11

(1) Svoboda domovní je neporušitelná.

(2) Veřejná moc je povinna zajistit, chránit a nerušit domovní svobodu státních občanů.

K § 11. Přesnější formulace § 10 návrhu gen. zprav. Mluví se také případněji o „svobodě“, nikoliv o „právu“.

§ 12

Prohlídka bytu nebo jiných místností je přípustná pouze v případech zákonem dovolených, a to jen na základě písemného odůvodněného příkazu soudcova, vyjma případy uvedené v § 17; příkaz musí být doručen při prohlídce, a není-li to možno, nejdéle do 24 hodin po ní.

§ 13

V kterých případech je přípustná k účelům trestního řízení soudního prohlídka bez písemného příkazu soudcova, stanoví zákon. V tomto případě musí však orgán vykonávající prohlídku vykázat se oprávněním k tomu a vydati osobě, u které prohlídku vykonal, na její žádost ihned, nebo nejdéle do 24 hodin písemné potvrzení o vykonané prohlídce a důvodech pro její provedení a o věcech u ní zabavených.

§ 14

Zákon stanoví, v kterých případech, kterými orgány a s jakými omezeními jest přípustna prohlídka jakýchkoliv místností k účelům policejním, finančním a k účelům veřejné správy vůbec. I pro tyto případy platí ustanovení druhé věty § 13.

§ 15

O každé domovní prohlídce budiž ihned sepsán protokol, v němž dlužno uvéstí zákonný důvod a důvod podezření, pro který byla prohlídka provedena a jaký byl její výsledek. Nebylo-li nic závadného shledáno, budiž straně ihned vydáno písemné potvrzení.

K §§ 12-15: Přesnější a rozvedená formulace § 11 návrhu gen. zprav. za použití příslušných ustanovení ústav. zák. č. 293/1920 Sb. a za rozšíření kompetence soudu.

Tajemství dopravy zpráv

§ 16

(1) Veřejným orgánům není dovoleno nahlížeti do písemností ve skrytu nebo pod pečeti schovaných nebo poštou nebo jiným dopravním prostředkem zasílaných, leč v případech zákonem stanovených a způsobem zákonem předepsaným.

(2) Obdobně jest šetřiti tajemství sdělení podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným zařízením ve veřejném provozu.

K § 16: Rozšířená formulace § 12 návrhu gen. zprav. a zejména způsobená novým poměrům.

Ochrana svobody osobní, domovní a tajemství dopravy zpráv

§ 17

(1) Poruší-li veřejný funkcionář, úředník nebo zřízenec při výkonu úřadu nebo služby ustanovení §§ 4-16, budiž potrestán, jednal-li se zlým úmyslem, pro zločin těžkým žalářem od 1-5 let, při zvláště přitěžujících okolnostech až do 10 let, jinak pro přestupek vězením od 1 týdne až do 6 měsíců.

(2) Při odsouzení pro zločin budiž vysloveno, že viník ztrácí svůj úřad.

K § 17: Většina expertů souhlasila, aby byla přímo v ústavě vyslovena trestní sankce za porušení ustanovení o svobodě osobní a domovní a o tajemství dopravy zpráv. Odst. 3 návrhu gen. zprav. byl vynechán, jelikož se zamýšlí vysloviti sankce náhrady škody obecně a to za porušení všech svobod.

3. Práva a svobody politické Svoboda projevu

§ 18

(1) Každý může volně a svobodně projevovati své názory, pokud tím neporušuje trestní zákon.

(2) Jejich rozšiřování jakýmkoliv reprodukcí způsobem lze omeziti jen z důvodu nezbytného veřejného zájmu a na základě zákona.

(3) Výkon těchto práv nesmí býti nikomu na újmu.

(4) Svoboda projevu platí též pro právnické osoby v mezích jejich působnosti.

K § 18: Jde o přesněji stylizovaný § 22 návrhu gen. zprav. V odst. 1 je jako omezující doložka uveden jen trestní zákon. Nedoporučuje se také zatěžovat naši novou ústavu výrazy jako jsou „nacismus“ a „fašismus“.

Svoboda tisku

§ 19

- (1) Svoboda tisku se zabezpečuje.
 - (2) Podrobovat tisk předběžné cenzuře není dovoleno.
 - (3) Právo vydávat časopisy i neperiodické tisky možno omezit jen z důvodu nezbytného veřejného zájmu a na základě ústavního zákona.
- K § 19: Jde o modifikovaný § 23 návrhu gen. zprav. V odst. 2 je vypuštěno slůvko „zásadně“. V odst. 3 vynechává se zejména zmínka o nacismu a fašismu. Ústavní zákon se zde vyžaduje z toho důvodu, aby např. politická strana, která dostala prostou většinu, nemohla zakázat všechny tisky.

Svoboda shromažďování

§ 20

- (1) Právo klidně a beze zbraně se shromažďovati je zabezpečeno, pokud se tím neohrožuje republikánská státní forma nebo demokratické zřízení.
 - (2) Výkon práva shromažďovacího upravuje zákon.
 - (3) Zákonem mohou být zavedena omezení z důvodů nezbytného veřejného zájmu, zvláště pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě.
- K § 20: Jde o § 24 návrhu gen. zprav. po provedení několika menších změn resp. úprav. Vypuštěním zmínky o shromáždění konaných za účelem šíření nacismu a fašismu nemá být samozřejmě řečeno, že by snad konání takových shromáždění nebylo zakázané a trestné.

Svoboda spolčování

§ 21

- (1) Právo tvořit spolky se zabezpečuje, pokud se tím neohrožuje republikánská státní forma nebo demokratické zřízení.
 - (2) Výkon práva spolčovacího upravuje zákon.
 - (3) Zákonem mohou být zavedena omezení pro zakládání spolků výtěžných.
 - (4) Spolek může být rozpuštěn jen tehdy, byl-li jeho činností porušen trestní zákon nebo podstatně veřejný pokoj a řád.
- K § 21: Jde o přesněji stylizovaný § 25 návrhu gen. zprav. Zmínku druhé věty odst. 1 § 25 považují experti z důvodů již uvedených za nevhodnou se zřetelem k celkovému zjevu naší nové ústavy.

Právo petiční

§ 22

Právo petiční přísluší každému; právnickým osobám a sdružením jen v mezích jejich působnosti.

(Menšinová alternativa: Každý má právo předkládati petice kterémukoli veřejnému orgánu.)

K § 22: Byly sice vysloveny pochybnosti, zda při normování práva petičního, tohoto starého, tradičního způsobu, jímž se občané obraceli na hlavu státu, zákonodárný sbor nebo veřejné úřady se stížnostmi nebo prosbami, není archaismem, přesto však nakonec toto ustanovení ve znění § 115 staré ústavy, s nímž se ostatně ztožňuje i návrh generálního zpravodaje, bylo ponecháno.

Svoboda před útiskem

§ 23

Orgány veřejné i politické moci a rovněž všichni obyvatelé Československé republiky mají povinnost chovati se tak, aby každý obywatel Československé republiky mohl v ní žiti beze strachu a svoboden od přímého i nepřímého násilí a ohrožení.

K § 23: Jde o novum. Myšlenka v Atlantické chartě vyslovená především z hlediska práva mezinárodního, vyslovuje se zde i pro právo státní. Jde o ochranu před terorem.

Svoboda politického přesvědčení

§ 24

- (1) Svoboda politického přesvědčení se zaručuje.
- (2) Občané Československé republiky mohou svobodně uplatňovati své politické přesvědčení a vyvíjeti politickou činnost, pokud tato činnost není v rozporu s trestním zákonem.

K § 24: Jde rovněž o novum, které se jeví jako vhodný úvod pro následující ustanovení o politických stranách.

Politické strany

§ 25

- (1) Státní občané mohou se svobodně sdružovati v politických stranách.
- (2) Politická strana jest právnickou osobou.
- (3) Tvorbě vůle uvnitř strany musí se díti demokratickým způsobem.
- (4) Podmínky vzniku nových politických stran a sjezdů politických stran určí ústavní zákon.

K § 25: Korespondující ustanovení § 28 návrhu generálního zpravodaje nestačí. Uvědomíme-li si, že hlavní hybnou pákou všeho veřejného dění u nás jsou politické strany, ukáže se nutnost, aby tyto již jednou přestaly být v právním stínu a aby byly upraveny přímo v ústavě, a to zejména pokud jde o vznik, zánik a život politické strany, zvláště pak o otázku, jakým způsobem vzniká relevantní vůle uvnitř politické strany. Při právním ignorování politických stran mohlo by se totiž státi, že přes vyjádření myšlenky demokratické pokud jde o „formální“ orgány, které zná ústava, neměli bychom režim demokratický, nýbrž jiný. Navržený § 25 představuje řešení kompromisní. Skupina expertů, souhlasících jen subsidiárně s tímto paragrafem, navrhla odděleně zvláštní kapitolu věnovanou politickým stranám a na ni odkazuje. Jen menšina expertů se vyslovila pro to, aby vnitřní život politických stran nebyl vůbec normován. Tato menšina navrhla:

- (1) Státní občané se mohou svobodně sdružovati v politických stranách.
- (2) Ústavním zákonem mohou být stanoveny podmínky vzniku, trvání, jakož i rozpuštění politické strany.
- (3) Politické strany mohou být právníckými osobami v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem.

Omezení některých svobod za války

§ 26

(1) Ve válce nebo nastanou-li události ohrožující zvýšenou měrou celistvost a bezpečnost státu, jeho republikánskou formu a demokratické zřízení, lze práva stanovená v §§... omeziti na dobu časově přesně určenou a na základě zákona mimořádným opatřením, k jehož usnesení jest třeba dvouřetinové většiny všech členů vlády a souhlasu prezidenta republiky.

(2) Mimořádné opatření budiž neprodleně zrušeno, jakmile pomine důvod, pro který bylo usneseno, nebo jakmile se o tom usnese Národní shromáždění.

K § 26: Jde o souhrnnou a přesnější formulaci § 14 a § 26 návrhu generálního zpravodaje.

Branná povinnost

§ 27

(1) Obrana republiky jest povinností každého způsobilého státního občana.

(2) Každý státní občan jest povinen podrobiti se vojenskému výcviku a uposlechnouti výzvy k obraně státu podle zákonných ustanovení.

(3) V případě hrozícího nebezpečí války lze na obranu státu od každého obyvatele Československé republiky požadovati na základě zákona i jinou součinnost a věcné prostředky a ukládat mu omezení i věcná plnění.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

K § 27: Jde o přesnější stylizaci § 40 návrhu generálního zpravodaje. Odst. 4 § 40 návrhu gen. zprav. doplňuje se obratem „na základě zákona“.

4. Práva osvětová

Právo na vzdělání a práva školská

§ 28

(1) Stát má pečovati, aby se každému dostalo vzdělání a výcviku přiměřeného jeho schopnostem, přihlížeje k potřebám národního společenství.

(2) Základní školní vzdělání je povinné a bezplatné.

K § 28: Odst. 1 tohoto ustanovení, korespondující s odst. 1 § 20 návrhu gen. zprav. vyjadřuje přesněji oč zde jde. V odst. 2, odpovídajícím odst. 2 § 20 návrhu generálního zpravodaje, je vsunuto slůvko „školní“. Odst. 3 § 20 návrhu gen. zprav. vzhledem k jeho popisnému a učebnicovému rázu se vypouští.

§ 29

(1) Školy jsou státní. Zákon stanoví, za jakých podmínek lze zřizovati školy jiné.

(2) Veškeré vyučování budiž zařízeno tak, aby neodporovalo důsledkům vědeckého bádání, republikánské státní formě a demokratickému zřízení.

(3) Pokud občanstvo a zejména rodiče mají účast na správě škol, stanoví zákon.

(4) Státu přísluší vrchní vedení a dozor nad veškerým vyučováním.

K § 29: Jde o upravené znění § 21 návrhu generálního zpravodaje.

§ [?]

(1) Výchova nesmí být v rozporu s republikánskou státní formou a demokratickým zřízením.

(2) Státní správě přísluší dozor na veškeru výchovu.

Svoboda vědeckého bádání a činnosti umělecké

§ [30]

Vědecké bádání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění jest svobodné, pokud neporušuje trestní zákon.

K § 30: § 118 staré ústavy, který je zde převzat, vyjadřuje hlavní myšlenku, o niž jde, lépe než korespondující odst. 1 § 19 návrhu generálního zpravodaje. Odst. 2 § 19 návrhu gen. zprav. se nehodí do ústavy. Rovněž odst. 3 § 19 návrhu gen. zprav. je zbytečný. Odst. 4 § 19 návrhu gen. zprav. je velmi nebezpečný a dlužno jej vypustit.

5. Svoboda svědomí a vyznání

§ [31]

Svoboda svědomí a vyznání se zaručuje.

(Menšinová alternativa: „Světový názor jakož i náboženské nebo politické přesvědčení nesmí být nikomu na újmu.“)

K § 31: Jde o ustanovení korespondující s § 13 odst. 1 návrhu gen. zprav., přičemž se doplňuje textace o obrat „a vyznání“ v souhlase ostatně s marginální rubrikou a s § 121 staré ústavy.

§ [32]

Každý má právo vykonávat veřejně i soukromě jakékoliv vyznání, náboženství nebo víru nebo hlásiti se k stavu bez vyznání, pokud výkon ten není v neshodě s veřejným pořádkem a řádem nebo s dobrými mravy.

K § 32: Jde o modifikovaný a zlepšený odst. 2 a 4 § 18 návrhu gen. zprav. a o § 122 staré ústavy.

§ [33]

Nikdo nesmí být ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na jakémkoliv náboženském úkonu s výhradou práv plynoucích z moci rodičovské nebo poručenské.

K § 33: Koresponduje s odst. 5 § 18 návrhu gen. zprav. a s § 123 staré ústavy. „Moc otcovská“ se nahrazuje „mocí rodičovskou“.

§ [34]

Všechna náboženská vyznání i stav bez vyznání jsou si před zákonem rovna.

K § 34: Shoduje se s odst. 3 § 18 návrhu gen. zpravodaje a koresponduje s § 124 staré ústavy, přičemž se doplňuje obratem „i stav bez vyznání“.

(Menšinová alternativa:

§ 35

Círky a náboženské společnosti i společnosti osob bez vyznání jsou si v zásadě rovny. Výjimky jejich postavení vůči státu a v poměru vzájemném mohou být stanoveny toliko zákonem. Náboženské společnosti si spravují své vnitřní věci samy v rámci zákonů.)

K § 35: (Jde ovšem pouze o menšinovou alternativu.) Náboženské společnosti byly za první republiky po odpadnutí čl. 15 zák. stát. zák. č. 1867/142 ř. z. bez jakéhokoliv ústavně právního zakotvení, neboť do ústavy z r. 1920 nebylo pojata žádné ustanovení o právním postavení náboženských společností. Proto experti se rozhodli pro navržené ustanovení.

6. Práva sociální

Právo na práci a pracovní povinnost

§ 36

(1) Stát je povinen pečovati v souladu s hospodářskými potřebami národního společenství o to, aby každý občan mohl pracovati podle svých schopností a podle svého výcviku za spravedlivou odměnu.

(2) Každý práce schopný občan Československé republiky má povinnost přijmouti práci jeho způsobilosti a vlohám přiměřenou, pokud nevykonává jiné trvalé zaměstnání, povolání nebo živnost, nebo nepečuje o domácnost nebo pokud není zapsán na některé škole a ve studiích řádně pokračuje.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

(Menšinová alternativa: „Vyžaduje-li toho nezbytný veřejný zájem, jest možno zákonem uložit pracovní povinnost.“)

K § 36: Jde o přesnější stylizaci § 31 návrhu gen. zprav. § 32 návrhu gen. zprav. se vynechává, jelikož stejná myšlenka, pokud jde o ženy, je vyjádřena na jiném místě.

Právo na spravedlivou odměnu za vykonanou práci

§ 37

(1) Za vykonanou práci přísluší každému spravedlivá odměna.

(2) Stát je povinen řídit se touto zásadou ve své mzdové a cenové politice.

K § 37: Odpovídá § 33 návrhu generálního zpravodaje.

§ 38

(1) Ženy mají nárok na stejnou odměnu za stejnou práci jako muži.

(2) Ženy mají právo na zvláštní úpravu pracovních podmínek a zvláštní péči z důvodu těhotenství a mateřství.

K § 38: Jde o důležité ustanovení, jímž ženy se staví na roveň mužům speciálně také pokud jde o odměnu za pracovní výkon a v němž se zaručuje zvláštní úprava pracovních podmínek, jde-li o těhotenství a mateřství.

Právo na odpočinek po vykonané práci

§ 39

Právo na odpočinek po práci upravují zákony o pracovní době, o place-
ných dovolených a o péči o zotavení pracujících.
K § 39: Jde o zlepšenou formulaci § 34 návrhu generálního zpravodaje.

Právo na zaopatření v případě nezpůsobilosti k práci
a na ochranu zdraví při práci

§ 40

Právo na zaopatření v případě nezpůsobilosti k práci i v případě ne-
možnosti obživy upravují zvláštní zákony, zejména zákon o národním po-
jištění.

(Menšinová alternativa: „Stát je povinen pečovat, aby každému občanu
se dostalo v případě nemoci, invalidity [zaopatření].“)

§ 41

Ochranu života a zdraví při práci upravují zvláštní předpisy.
K § 40 a § 41: Jde o přesnější stylizaci § 35 a § 36 návrhu generálního
zpravodaje. Odst. 2 § 35 je vypuštěn, poněvadž táž myšlenka je již vyjádřena
na jiném místě.

Organizace pracujících

§ 42

(1) Státní občané mají právo svobodně se sdružovat v odborových
organizacích k hájení hospodářských, sociálních a kulturních zájmů.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

K § 42: Jde o přesněji stylizovaný § 29 návrhu generálního zpravodaje.
Odst. 2 § 29 návrhu gen. zprav. doporučují experti vynechat, a to už pro
nevítaný „dualismus“. Rovněž § 30 návrhu gen. zprav. se vypouští, neboť
by se zde dávalo odborovým organizacím právo vydávat vlastní normy
s relevancí ústavního zákona.

Závodní a zaměstnanecké rady

§ 43

(1) Závodní a podnikové rady, v oblasti veřejné správy zaměstnanecké
rady, jsou zájmovými zastupitelstvy zaměstnanců v závodech, podnicích,
úřadech a ústavech.

(2) Jejich složení a působnost upravuje zákon.

K § 43: Odpovídá § 22 návrhu generálního zpravodaje. Široká dikce odst. 2
§ 22 návrhu gen. zprav. se nedoporučuje, neboť je příliš velkým prejudicem
pro případný budoucí vývoj těžce instituce.

Ochrana manželství, rodiny, mateřství a mládeže

§ 44

Manželství, rodina, mateřství, děti a mládež jsou pod zvláštní zákonnou
ochranou a péčí.

(Menšinová alternativa: „Stát je povinen ochraňovat manželství, rodinu
a mateřství, jakož i pečovat podle zvláštních zákonných ustanovení o mat-
ky, děti a mládež.“)

§ 45

(1) Nemanželský původ nesmí býti nikomu na újmu.

(2) Podrobnosti stanoví zákon.

K §§ 44 a 45: Jde o zhuštěnou stylizaci §§ 5-7 návrhu generálního zpra-
vodaje. Pokud jde o právní postavení nemanželských dětí, upozorňují experti
jednomyslně na dalekosáhlé právní důsledky případného zrovnoprávnění
nemanželských dětí s dětmi manželskými a navrhuji proto, aby toto usta-
novení bylo vypuštěno z ústavy a úprava této otázky ponechána obyčejnému
zákonodárci. Jen subsidiárně navrhuji hořejší stylizaci.

7. Práva hospodářská
Soukromé vlastnictví

§ 46

(1) Soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem.

(2) Vyvlastnění je možné jen z důležitých zájmů veřejných a na základě
zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se
náhrada dáti nemá.

K § 46: Pokud jde o § 1 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, běží
o ustanovení takového rázu, že se nehodí do ústavy. Proto experti jednomyslně
doporučují, aby toto ustanovení bylo vynecháno. Rovněž jednomyslně experti
doporučují vynechat ustanovení § 2 z návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospo-
dářství. Platný právní řád zná jen jeden pojem vlastnictví, toliko subjekty jsou
různé. Takové ustanovení nepatří vůbec do ústavy. Pokud jde o § 3 návrhu
gen. zprav., tu odst. 1 pouze popisuje vytvořený stav. Pojem „národního
majetku“ není ostatně ani jasný. Proto většina expertů byla pro vynechání
odst. 1 § 3 návrhu gen. zprav. kapitoly o hospodářství. Pro vynechání odst.
2 § 3 návrhu gen. zprav. byli pak všichni experti; zde ostatně chybí sektor

družstevní. Pokud jde o § 4 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, tu všichni experti projevíli souhlas, aby tento § 4 byl na tomto místě vypuštěn. Řčení „přírodní bohatství“ je velmi nepřesné. Bylo by možno jím rozumět nejen nerosty, nýbrž i rostlinstvo i zvířectvo. Jádro znárodňovací dekretů není zde reprodukováno přesně; není také pravda, že byl znárodněn veškerý velký a klíčový průmysl; rozhlaselem pak mohou být rozuměny také přijímací přístroje. Pokud jde o § 5 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, souhlasili všichni experti s tím, aby odst. 1 byl vypuštěn. Znění tohoto odstavce je vůbec nepřesné, poněvadž se zapomíná na podnikání družstevní. Experti souhlasili rovněž s tím, aby byl vynechán odst. 2 s tím ovšem, že myšlenka ta bude vyjádřena na jiném místě vhodněji. Pojem „drobné a střední podnikání“ je krajně neurčitý. A co s „velkým“ podnikáním, pokud nebylo znárodněno. Pokud jde o experty navržený § 46, tu odpovídá odst. 1 § 6 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství. Podle názoru menšinového by bylo třeba uspořádati bod 7 („Práva hospodářská“) v tomto pořadí: 1. Státní hospodářský plán (§§ 54 a 55); 2. Znárodnění (§§ 49, 50); 3. Vlastnictví půdy (§51); 4. Soukromé vlastnictví (§§ 46 a 47); 5. Svoboda pobytu atd. (§ 48); 6. Zákonná ochrana podnikání (§ 53); 7. Monopolní organizace (§ 52). [Jest uvážiti, zda vyvlastnění nemá být dovoleno jen na základě ústavního zákona, poněvadž je nebezpečí, aby formy vyvlastnění nebylo zneužíváno pro znárodňovací proces „suchou cestou“.]¹

§ 47

Nikdo nesmí zneužívat vlastnického práva ke škodě národního celku. K § 47: Odpovídá odst. 2 § 6 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství. Slovo „využívat“ bylo nahrazeno slovem „zneužívat“. Slova „a národního hospodářství“ byla škrtnuta, jelikož jsou kryta předcházejícím obratem „národního celku“.

Svoboda pobytu, právo nabývatí nemovitosti
a vykonávatí výdělečnou činnost

§ 48

(1) Každý státní občan může na kterémkoli místě Československé republiky usazovati a zdržovati se, nabývatí nemovitosti a vykonávatí výdělečnou činnost.

(2) Omezení tohoto práva je možné jen v zájmu veřejném a na základě zákona.

K § 48: Proti korespondujícímu § 15 návrhu gen. zprav. je vypuštěn obrat „v mezích všeobecných právních předpisů“, neboť to by znamenalo nejen

v mezích zákonů, nýbrž v mezích vůbec všech právních norem, tudíž i norem nižších než je zákon.

Znárodnění

§ 49

(1) Znárodnění dolů a některých průmyslových podniků a některých podniků průmyslu potravinářského, akciových bank a soukromých pojišťoven (a filmového podnikání) v rozsahu jak bylo provedeno, se ústavou výslovně uznává.

(2) Znárodnění musí sloužiti prospěchu všeho občanstva.

(3) Změna rozsahu znárodnění je možná jen ústavním zákonem.

K § 49: Pokud jde o § 7 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, bylo jednomyslně doporučeno vypustiti toto ustanovení jako ustanovení, které je disharmonické s celým ostatním právním řádem. Pokud jde o § 8 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, tu toto ustanovení souvisí s § 23 návrhu gen. zprav. a bude projednáno na jiném místě. Pokud jde o navržená ustanovení §§ 49 a 50 expertů, nahrazují navržená ustanovení §§ 9–11 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství. Díkce odst. 1 § 2 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství je příliš široká a je do určité míry v rozporu se skutečným stavem. Odst. 3 § 9 návrhu gen. zprav. není přesný. Ústavní zákon nový může tuto otázku upravit odlišným způsobem. Z ustanovení navržených experty je nejdůležitější odst. 3 § 49, jímž se ústavně petrifikuje dnešní stav znárodňovacího procesu. Pokud jde o § 12 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, tu myšlenka vyjádřená v odst. 1 bude normována na jiném místě. Odst. 2 § 12 návrhu gen. zprav. nic neříká, odst. 3 je pak buď samozřejmý [nebo nebezpečný (viz např. napsání kritického článku o znárodnění)].²

§ 50

Léčivé zdroje a nerostné bohatství jest vlastnictvím státu; výjimky stanoví zákon.

Vlastnictví půdy

§ 51

(1) Zemědělská půda v Československé republice náleží v zásadě těm, kdož na ní pracují.

(2) Zemědělská půda jsou[cí] ve vlastnictví jednotlivce a přesahující rozsah... ha může být znárodněna nebo přidělena těm, kdož ji potřebují.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

(Menšinová alternativa: „ (2) Zemědělská půda, sloužící jiným účelům, dále půda větší rozlohy, ne však menší... ha, může být zákonem prohlášena za národní majetek nebo podle ustanovení zákona přidělena těm, kdož ji potřebují k účelům v odst. 1 uvedeném. Zákonem bude stanovena výjimka pro družstva a pro korporace, které výtěžků hospodaření užívají k účelům kulturním a sociálním.“)

K § 51: Toto ustanovení odpovídá § 13 návrhu generálního zpravodaje. Odst. 1 § 13 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství mluví o „veškeré půdě“, ačkoliv se zřejmě myslí jen půda zemědělská. To bylo také vyjádřeno v návrhu expertů. Pokud jde o odst. 2 § 51, upozorňují experti, že jednotná výměra je případně nespravedlivá se zřetelem k různé jakosti půdy. Pokud jde o §§ 14 a 15 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, experti doporučují tato ustanovení vypustit z ústavy; stačí úprava obyčejným zákonem. Pokud jde o § 16 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, doporučují experti rovněž vynechání tohoto ustanovení už se zřetelem na jeho zřejmě učebnicový ráz. Pokud jde o §§ 17 a 18 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství, tu jde zřejmě o problém souvisící s § 23 návrhu gen. zprav.

Monopolní organizace

§ 52

Soukromé monopolní organizace, zejména kartely, syndikáty, trusty s výdělečnými účely jsou zakázány.

K § 52: Odpovídá § 19 návrhu generálního zpravodaje.

Zákonná ochrana podnikání

§ 53

Soukromé, družstevní a znárodněné podnikání požívá zákonné ochrany. K § 53: Tato formulace nahrazuje jak § 20, tak i §§ 12 a 21 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství. Pokud jde o § 21 návrhu generálního zpravodaje, navrhují jeho vypuštění všichni experti, ačkoli nenamítají nic proti myšlence zde vyjádřené.

Státní hospodářský plán

§ 54

(1) Při úpravě hospodářského života v Československé republice jest vycházeti z jednotného hospodářského plánu, který má sloužit k prospěchu všeho občanstva.

(2) Státní hospodářský plán, jež jest vypracován vždy pro určité časové období, jest vydáván zákonem, jehož návrh připraví vláda.

(3) Národní shromáždění kontroluje provádění státního hospodářského plánu. Vláda jest povinna podávati Národnímu shromáždění pravidelné zprávy o jeho provádění.

K § 54: Touto stylizací jsou vyřízeny §§ 23, 24, 8, 17 a 18 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství.

§ 55

Provéstí zákon o státním hospodářském plánu přísluší vládě. Státní hospodářský plán se provádí podle dílčích plánů a rozvrhů, učiněných v rámci základních úkolů.

K § 55: Odpovídá první větě odst. 2 § 25 návrhu gen. zprav. na kapitolu o hospodářství. Další odstavec § 25 nepatří do ústavy. Rovněž všichni experti souhlasili s vypuštěním §§ 26, 27 a 28. Také pro vynechání § 29 byla většina expertů.

Ustanovení společná

Ochrana práv a svobod, jakož i zabezpečení občanských povinností

§ 56

(1) Občané jsou ve svém jednání svobodní, pokud nejsou omezeni předpisem zákona.

(2) Veřejným orgánům jest dovoleno zakročit proti občanům jen pokud jsou k tomu zmocněni zákonem.

§ 57

(1) Národní shromáždění a zejména zvláštní výbor Národního shromáždění dbá bez újmy projednání věci řádnou cestou právní a při plném zachování soudcovské nezávislosti toho, aby žádný veřejný orgán se nedopouštěl omezování občanských práv nebo svobod, jakož i aby občanské povinnosti byly ukládány v mezích zákona.

(2) Každý, jehož práva nebo svobody zaručené touto ústavou byly porušeny, může se domáhati u soudu náhrady škody proti tomu, kdo při výkonu svého úřadu nebo funkce zlovolností nebo hrubou nedbalostí škodu způsobil. V případě nedobytnosti odpovídá stát.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

K §§ 56 a 57: Tato ustanovení obsahují generální pravidlo, jakož i sankci na porušení práv a svobod občanských.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 8 – 21 str., strojopis, podpisy expertů.

1-2 Text v hranatých závorkách je v originálu přeškrtnut.

20

1947, 12. říjen, Praha. – Připomínky experta dr. Kubeše ke zprávě č. 21 o právech, svobodách a povinnostech občanů (viz dok. č. 8) a ke zprávě č. 22 o hospodářství (viz dok. č. 9) generálního zpravodaje dr. Procházky. K připomínkám dr. Kubeše se připojuje dr. Bušek.

Připomínky experta univ. prof. JUDr. Vlad. Kubeše ke zprávě č. 21, obsahující znění kapitoly „Práva, svobody a povinnosti občanů“ a ke zprávě č. 22, obsahující znění kapitoly „Hospodářství“, jejímž autorem jest p. gen. zpravodaj dr. Vl. Procházka.

Pan generální zpravodaj v obou těchto zprávách uvádí, že jsou zpracovány také se zřetelem k výsledkům prací znalců. Základní myšlenky, z nichž vychází většinový návrh expertů, podepsaný pány dr. Buškem, Dérerem, Hoetzlem, Kizlinkem, Kubešem, Meissnerem, Peškou a Weyrem, nejsou však v těchto elaborátech pana generálního zpravodaje vůbec respektovány.

Tyto základní myšlenky jsou:

1. Zpracovat ustanovení o základních právech a svobodách občanských, ustanovení o právech sociálních a ustanovení o hospodářství v kapitole jedinou. Nejde toliko o nějaký formálně teoretický požadavek uvedených expertů, nýbrž jde o nejzákladnější a nejdůležitější ideu naší nové ústavy a celého života v našem československém státě, totiž že idea demokracie hospodářské a idea demokracie sociální musí být v harmonii s ideou demokracie politické. To zvláště na československé socializaci jest úsilí nalézt vyrovnání potřeb individua s potřebami kolektiva, jinak řečeno, nalézt zlatou střední cestu mezi svobodami jednotlivce a potřebami národního celku, mezi myšlenkou demokracie politické, demokracie sociální a myšlenkou demokracie hospodářské. Z toho důvodu nelze oddělit od sebe ustanovení o hospodářství od ustanovení o právech a svobodách občan-

ských a právech sociálních. Ustanovení, která dal pan generální zpravodaj pod nadpisem „Práva hospodářská“ do kapitoly „O právech, svobodách a povinnostech občanů“ sama nestačí, aby vyjádřila a zachytila tuto základní myšlenku.

2. Další základní myšlenkou, z níž experti vyšli, bylo, aby buď v čele nebo na konci této kapitoly bylo obecné (generální) ustanovení, že občané jsou ve svém jednání svobodní, pokud nejsou omezeni předpisem zákona, a že veřejným orgánům jest dovoleno zakročiti proti občanům jen pokud jsou k tomu zmocněni zákonem. Takové generální ustanovení obsahuje in nuce jednotlivá ustanovení speciální o právech a svobodách občanských a navíc zachycuje i ty případy, které by snad nebyly zachyceny výslovnými ustanoveními kapitoly ústavní listiny, pojednávající o právech a svobodách občanských, o právech sociálních a hospodářských. Experti vyjádřili tuto myšlenku dokonce na dvou místech, a to jednak v § 1 odst. 3 hlavy první (že ke každému úřednímu zákroku proti občanu musí býti veřejný orgán zmocněn zákonem, jednak v kapitole, pojednávající o základních právech, svobodách a povinnostech občanských, o právech sociálních a hospodářských, a to v § 56. Naproti tomu pan generální zpravodaj neakceptoval ani jedno ani druhé ustanovení na žádném místě.

3. Třetí základní myšlenkou, z níž vyšli experti, bylo, aby byla uzákoněna nějaká účinná sankce na přestoupení (porušení) práv a svobod občanských. Podle expertů má býti uzákoněn v nové ústavě dokonce trojí druh takové sankce. Dvě sankce jsou normovány v § 57 kapitoly o základních právech, svobodách a povinnostech občanských, o právech sociálních a hospodářských, a to tak, že jednak Národní shromáždění a zejména zvláštní výbor Národního shromáždění má dbáti bez újmy projednání věci řádnou cestou právní a při plném zachování soudcovské nezávislosti toho, aby žádný veřejný orgán se nedopouštěl omezování občanských práv nebo svobod, jakož i, aby občanské povinnosti byly ukládány v mezích zákona, jednak v možnosti civilní žaloby na náhradu škody toho, jehož práva nebo svobody zaručené touto ústavou byly porušeny, proti tomu, kdo při výkonu svého úřadu nebo funkce zlovolností nebo hrubou nedbalostí škodu způsobil, přičemž žalobu jest podati u řádného soudu a v případě nedobytnosti odpovídá stát. Třetí sankce podle expertů je upravena v kapitole o ústavním soudě, který je také garantem práv a svobod občanských a rozhoduje o stížnostech osob na porušení těchto práv bez újmy působnosti soudů, zejména Nejvyššího správního soudu. – Zjišťuje se, že pan generální zpravodaj nepojal žádnou z těchto sankcí do svého elaborátu. Tím ovšem význam ustanovení o právech a svobodách občanských, o právech sociálních a hospodářských by byl velmi podstatně zmenšen.

4. Čtvrtá základní myšlenka, z níž vyšli při svém elaborátu hlavy pojednávající o základních právech, svobodách a povinnostech občanských, o právech sociálních a o právech hospodářských, experti, spočívá v odst. 3 § 49 jejich elaborátu, podle kteréhožto odstavce „změna rozsahu znárodnění je možná jen ústavním zákonem“. To znamená, že jak zmenšení rozsahu znárodnění, tak další znárodnění by bylo možné jen formou zákona ústavního, nikoliv zákona prostého (obyčejného). Je to ustanovení, které je nezbytně nutné proto, aby v našem hospodářském životě zavládl již jednou klid a právní jistota. Ani toto ustanovení pan generální zpravodaj nepřevzal do svého elaborátu.

5. Další myšlenkou, a to myšlenkou spíš rázu legislativně-technicko-estetického, z níž vycházeli experti, bylo, aby ústavní listina nebyla zbytečně zatěžována celou řadou exemplifikačních výpočtů, aby se tak nestala rozvlklou a rozsáhlou učebnicí, nýbrž aby byla skutečně základním zákonem státním. Ani tento požadavek expertů pan generální zpravodaj nerespektoval, jak svědčí např. textace §§ 19, 20, 26, 27, 40 zprávy č. 21, a dále §§ 1, 10, 12, 13, 16 zprávy č. 22.

K tomu přistupuje řada důležitých podrobností, v nichž pan generální zpravodaj se odchýlil od většinového návrhu expertů.

Ze všech těchto důvodů ponechává se k laskavému uvážení všech příslušných činitelů, zda za základ jednání o ústavním výboru by neměl být vzat přímo většinový elaborát expertů.

12.10.1947

Prof. dr. Vlad. Kubeš

Připojuji se plně k připomínce prof. dr. Vl. Kubeše a zjišťuji s politováním, že p. generální zpravodaj nepovažoval za vhodné zdůvodněně se vypořádati s návrhy expertů a že zařazuje do svého návrhu z 8.10.1947 č. 21 (např. v § 1 odst. 2) zcela nová ustanovení, která v jeho původním návrhu z 1.7.1947, sloužícím za podklad jednání expertů, nebyla. Nový návrh p. generálního zpravodaje má takto ráz monologu, na práci expertů nikterak se neohlízejícího.¹

Prof. dr. Bušek
Prof. dr. Vlad. Kubeš

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 32 – 4 str., strojopis, rukopis, podpisy dr. Kubeše a dr. Buška.

¹ Tento odstavec je připsán rukou na poslední straně strojopisu.

1947, 1. srpen, Mariánské Lázně. – Návrh expertů Buška, Weyra a Kubeše ke kap. III (moc zákonodárná) nové ústavy ČSR.

Společný návrh podepsaných expertů
Moc zákonodárná
I. Ustanovení obecná

§ 1

(1) Moc zákonodárnou v Československé republice vykonává Národní shromáždění a zemské sněmy.

(2) Jejich působnost a vzájemný poměr určuje tato ústavní listina.

§ 2

(1) Národní shromáždění má pro celé území Československé republiky výlučnou moc zákonodárnou, pokud není ústavním zákonem přenesena na zemské sněmy.

(2) Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.

II. Národní shromáždění

§ 3

Volební období Národního shromáždění trvá pět let.

§ 4

(1) Národní shromáždění má 300 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva podle zásady poměrného zastoupení. Volby se konají v neděli.

(2) Právo voliti do Národního shromáždění mají všichni státní občané Československé republiky, kteří překročili 21. rok svého věku a vyhovují ostatním zákonným podmínkám.

(3) Volitelní jsou státní občané Československé republiky, kteří dosáhli alespoň 24. roku svého věku a vyhovují ostatním zákonným podmínkám.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 5

(1) Funkce člena Národního shromáždění není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, jeho náměstka, guvernéra Národní banky, předsedy Nejvyššího účetního a kontrolního úřadu, s funkcí člena zemského sněmu, národního výboru a s členstvím soudu ústavního a volebního.

(2) Podrobnosti a další případy neslučitelnosti stanoví zákon.

§ 6

(1) Zaměstnanci ve veřejné službě nesmějí ji vykonávat, pokud jsou členy Národního shromáždění, mají však nárok na časový postup a na své stálé služební příjmy.

(2) Vysokoškolsí profesori mají nárok na dovolenou. Použijí-li tohoto práva, platí ustanovení odst. 1 obdobně.

(3) Členové Národního shromáždění mohou být ustanoveni placenými zaměstnanci ve veřejné službě teprve rok po tom, kdy přestali být členy Národního shromáždění. Toto časové omezení se nevztahuje na členy Národního shromáždění, kteří byli veřejnými zaměstnanci, než byli zvoleni do Národního shromáždění, pokud zůstanou v témže oboru služby.

§ 7

V první schůzi Národního shromáždění, jíž se zúčastní, vykoná člen Národního shromáždění tento slib: „Slibuji, že budu věren Československé republice a že budu zachovávat zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepšího vědomí a svědomí k prospěchu lidu a státu.“ Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího vzápětí ztrátu mandátu.

§ 8

(1) O platnosti voleb do Národního shromáždění rozhoduje volební soud.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 9

(1) Poslanci vykonávají svůj mandát osobně.

(2) Nesmějí se obracet k veřejným úřadům k podpoře osobních zájmů stran, ač takové zakročování nepatří k výkonu jejich pravidelného povolání.

§ 10

Poslanci nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování v Národním shromáždění, v jeho předsednictvu, v jeho výborech anebo v jiných jeho orgánech. Pro výroky tam učiněné při výkonu mandátu jsou podrobeni jen kárné moci Národního shromáždění.

§ 11

(1) K jakémukoli trestnímu nebo kárnému stíhání poslance pro jiné činy nebo opomenutí je třeba souhlasu Národního shromáždění.

(2) Odepře-li Národní shromáždění souhlas, může se po náležitém vyšetření usnésti na tom, že jest stíhání navždy vyloučeno.

(3) Dopustil-li se někdo také trestního nebo kárného činu nebo opomenutí v době své poslanceké funkce a přestal potom být poslancem,

a nebylo-li Národní shromáždění, jehož členem byl, včas požádáno o souhlas k stíhání, usnese se k jeho žádosti Národní shromáždění, příp. nově zvolené Národní shromáždění po náležitém vyšetření na tom, zda další stíhání je navždy vyloučeno. Šlo-li o čin nebo opomenutí ve výkonu poslanceké neb veřejné činnosti a není-li ohrožen důležitý veřejný zájem, může příslušný soud nařídit, že se trestní řízení staví až do usnesení Národního shromáždění. Žádost o usnesení Národního shromáždění staví až do tohoto usnesení kárné řízení a řízení pro čin nebo opomenutí, jehož souzení přísluší okresnímu soudu, národním výborům nebo jiným správním úřadům.

§ 12

(1) Byl-li člen Národního shromáždění dopaden a zatčen při trestném činu samém, soud nebo jiný příslušný úřad je povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi Národního shromáždění. Neprojeví-li Národní shromáždění nebo – nezasedá-li Národní shromáždění – Stálý výbor Národního shromáždění do 14 dnů ode dne zatčení souhlas s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li Stálý výbor s další vazbou, rozhodne o ní Národní shromáždění do 14 dnů ode dne svého sejití.

(2) Souhlas s vazbou neznámá sám o sobě souhlas s trestním stíháním člena Národního shromáždění podle § 11.

(3) Po dobu, po kterou vazba podle těchto ustanovení je přípustná, je možno konat vyšetřovací úkony.

(4) Předsedovi se ukládá povinnost, aby učinil opatření, aby o souhlasu nebo nesouhlasu s vazbou bylo rozhodnuto s největším urychlením.

§ 13

Poslanci mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům Národního shromáždění, a to i když přestali být jeho členy. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena Národního shromáždění k zneužití mandátu.

§ 14

Poslanci mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

§ 15

Ujednání nebo prohlášení, kterým se kdo předem vzdává mandátu, jsou neplatná.

§ 16

(1) Prezident republiky svolá Národní shromáždění nejpozději do 4 týdnů ode dne voleb.

(2) Může je odročit nejdéle na dva měsíce a nejvýše jednou v roce. Žádá-li o to v tomto čase aspoň nadpoloviční většina členů Národního shromáždění u předsedy Národního shromáždění, je tento povinen svolat Národní shromáždění tak, aby se sešlo do 14 dnů ode dne podané žádosti.

(3) Národní shromáždění se může odročit usnesením nejdéle na dva měsíce. Prezident republiky může i dříve svolat odročené Národní shromáždění.

§ 17

(1) Prezident republiky může rozpouštět Národní shromáždění. Práva tohoto nesmí užití vícekrát než jednou za rok.

(2) Po uplynutí volebního období, jakož i po rozpuštění Národního shromáždění jest provést nové volby do 60 dnů.

§ 18

Národní shromáždění si zvolí samo své předsednictvo a ostatní funkcionáře.

§ 19

(1) Schůze Národního shromáždění jsou veřejné.

(2) Schůze neveřejné mohou se konati jen v případech stanovených zákonem a usneslo-li se na tom Národní shromáždění nadpoloviční většinou přítomných.

§ 20

Národní shromáždění je způsobilé se usnášet, pokud není v ústavě jinak stanoveno, za přítomnosti aspoň jedné poloviny svých členů. K platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

§ 21

K usnesení o vypovězení války a k usnesení o ústavním zákonu je třeba dvoutřetinové většiny všech členů Národního shromáždění.

§ 22

(1) Usnesení Národního shromáždění na obžalobu prezidenta republiky a členů vlády se může stát toliko dvoutřetinovou většinou za přítomnosti dvou třetin poslanců, nejméně však nadpoloviční většinou všech členů Národního shromáždění.

(2) Řízení před soudem upravuje zákon.

§ 23

Základní zásady jednání a styk s vládou a navenek vůbec se upravují v rámci ústavních předpisů zákonem. Svě vnitřní poměry upravuje Národní shromáždění jednacím řádem, který vydá ve své vlastní působnosti.

§ 24

Členové vlády mají právo účastnit se kdykoli schůzí Národního shromáždění nebo jeho výborů. Budiž jim uděleno slovo, kdykoliv o to požádají.

§ 25

(1) K žádosti Národního shromáždění, jeho předsednictva nebo kteréhokoliv jeho výboru dostaví se člen vlády osobně do schůze.

(2) Jinak se může dáti člen vlády zastupovat úředníky svého oboru.

§ 26

(1) Členové Národního shromáždění jsou oprávněni interpelovat členy vlády ve věcech jejich působnosti. Členové vlády jsou povinni odpovídati na interpelace členů Národního shromáždění.

(2) Národní shromáždění je oprávněno zkoumat správní úkony vlády, volit výbory, jimž ministerstva poskytují informace, a usnášet se na rezolucích.

§ 27

(1) Návrhy zákonů mohou vycházet od vlády nebo od Národního shromáždění za podmínek jednacím řádem stanovených.

(2) Ke každému návrhu zákona podanému poslanci budiž přiložen podrobný rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

§ 28

Prezident republiky může vrátit s připomínkami usnesení Národního shromáždění o zákonu do měsíce od dne, kdy mu bylo doručeno.

§ 29

(1) Setrvá-li Národní shromáždění při hlasování podle jmen na vráceném usnesení o zákonu většinou všech svých členů, budiž zákon vyhlášen.

(2) Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba větší přítomnosti členů a většiny zvláště vyznačené, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a vyznačenou většinou.

(3) Provede-li Národní shromáždění při takovém projednávání jiné změny v usnesení o zákoně, budiž to považováno za nové usnesení o zákoně.

(4) Má-li se Národní shromáždění znovu usnášet o osnově zákona, na které se již jednou usneslo, a bylo-li zatím rozpuštěno nebo uplynulo-li jeho volební období, nežli se mohlo usnést podruhé, pokládá se shodné usnesení nově zvoleného Národního shromáždění za druhé usnesení podle odstavců 1 a 2.

§ 30

(1) K platnosti zákona jest třeba, aby byl vyhlášen způsobem, jak ustanovuje zákon.

(2) Zákony se vyhlášují touto větou: „Národní shromáždění Československé republiky se usneslo na tomto zákoně.“ Zákony ústavní buďtež v nadpise a v této uvozovací větě označeny za zákony ústavní.

(3) Zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po uplynutí lhůty stanovené v § 28. Užije-li však prezident svého práva tam uvedeného, zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů poté, kdy opětně usnesení Národního shromáždění (§ 29) bylo vládě oznámeno.

§ 31

Trestní zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro obviněného příznivější. Finanční zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro poplatníka příznivější.

§ 32

V každém zákoně budiž uvedeno, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

§ 33

(1) Zákon podpisuje prezident republiky, předseda Národního shromáždění, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený. Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý prezident náměstka, podpisuje zaň předseda vlády.

(2) Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem určeným v § kap. o vládě.

§ 34

Výkon kontroly veřejného hospodářství finančního a veřejného dluhu upravuje zákon.

§ 35

(1) V době od rozpuštění Národního shromáždění nebo od uplynutí jeho volebního období až do opětného sejití Národního shromáždění, dále po dobu, po kterou je zasedání Národního shromáždění odročeno, činí neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo třeba zákona, a koná dozor na moc vládní a výkonnou 24členný Stálý výbor Národního shromáždění. Pro každého člena Stálého výboru se volí jeho náhradník.

(2) Stálý výbor zastupuje také prezidenta republiky podle ustanovení §... i v době, kdy Národní shromáždění zasedá.

(3) Volba Stálého výboru se vykoná ihned, jakmile se Národní shromáždění ustaví.

(4) Volí se podle zásady poměrného zastoupení. Sdružování stran je i v době, kdy Národní shromáždění zasedá, přípustné. Dohodnou-li se všechny strany, koná se volba Stálého výboru z pléna.

(5) Stálý výbor se volí na jeden rok. Členové Stálého výboru podrží své funkce, až noví budou zvoleni. Náhradník nastupuje za člena, za kterého byl zvolen, pokud tento nemůže trvale nebo přechodně své funkce ve Stálém výboru vykonávat. Ubude-li některý člen nebo náhradník, koná se za něho na způsob obdobný volba doplňovací. Nově zvolený člen musí náležitě též straně (skupině) jako člen ubylý, leč by strana (skupina) ta svého kandidáta nenavrhla.

(6) Člen vlády nemůže býti členem ani náhradníkem Stálého výboru.

(7) Předsedou Stálého výboru je předseda Národního shromáždění. Stálý výbor zvolí dva místopředsedy.

(8) Pro členy Stálého výboru platí ustanovení §§... úst. list.

(9) Stálý výbor je příslušný ve všech věcech, které náležejí do zákonodárné, správní a kontrolní působnosti Národního shromáždění, ale není oprávněn:

- a) voliti prezidenta republiky a jeho náměstky;
- b) usnášeti se na obžalobě prezidenta republiky nebo členů vlády;
- c) měniti zákony ústavní a příslušnost orgánů veřejné správy a soudů, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů už zřízených novými úkoly;
- d) ukládati svými opatřeními nově trvalé finanční povinnosti občanům, rozšiřovati brannou povinnost, trvale zatěžovati státní finance nebo zcizovati státní majetek;
- e) dávatí souhlas k vypovězení války;
- f) stanoviti nebo měniti jednací řád Národního shromáždění;

(10) K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, nebo má-li býti schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů;

(11) Ve všech ostatních případech stačí k usnášení přítomnost polovice členů Stálého výboru a nadpoloviční většina všech přítomných.

(12) Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustná jen k návrhu vlády schválenému prezidentem republiky.

(13) Opatření Stálého výboru v předešlém odstavci uvedená mají prozatímní platnost zákona, musí býti vyhlášena s poukazem na §... úst. list. ve Sbírce zákonů a nařízení a podepisuje je prezident republiky, předseda vlády nebo jeho náměstek a aspoň polovice ministrů. Opatření, kterým prezident republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásit.

(14) Působnost ústavního soudu vztahuje se na opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, a buďtež mu vládou předložena zároveň s vyhlá-

šením ve Sbírce zákonů a nařízení. Ústavnímu soudu náleží, aby rozhodl, zdali opatření jemu předložená vyhovují odst. 8, lit. b).

(15) Předseda Stálého výboru a jeho náměstek podávají v nejbližší schůzi Národního shromáždění zprávu o činnosti Stálého výboru, a to i když členy Národního shromáždění býti přestali.

(16) Opatření, kterých neschválí Národní shromáždění do dvou měsíců od sejití, pozbývají další platnosti.

III. Zemské sněmy

§ 36

(1) Zemský sněm český má 100 členů, moravskoslezský 60 členů a slovenský 60 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího podle zásady poměrného zastoupení.

(2) Podrobnosti voleb upravuje zákon.

(3) Sídla zemských sněmů jsou zemská hlavní města (Praha, Brno, Bratislava).

§ 37

(1) Zemským sněmům náleží pro jejich územní oblast moc zákonodárná ve věcech:

.....

.....

(2) Předseda a členové zemské vlády jsou povinni odpovídat na interpelace členů zemského sněmu.

§ 38

(1) Právo voliti do zemských sněmů mají občané, kteří mají právo voliti do Národního shromáždění (§ 4) a kteří mají trvalé bydliště v obci té které země.

(2) Volitelni jsou za téže podmínky občané, kteří jsou volitelni do Národního shromáždění (§ 4).

§ 39

(1) Volební období zemského sněmu trvá pět let.

(2) O platnosti voleb do zemského sněmu rozhoduje volební soud.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 40

Ustanovení §§ 6, 7, 9 až 14 platí též obdobně pro členy zemských sněmů.

§ 41

(1) Prezident republiky svolá zemské sněmy nejpozději do 4 týdnů ode dne voleb.

(2) Může odročití zemský sněm nejdéle na dva měsíce nejvýše jednou v roce.

(3) Prezident republiky má právo rozpustiti zemský sněm. Nové volby se konají do 60 dnů ode dne rozpuštění.

(4) Zemské sněmy mohou odročití své zasedání nejdéle na pět měsíců.

§ 42

Zemský sněm si zvolí předsednictvo a ostatní funkcionáře.

§ 43

Schůze zemských sněmů jsou veřejné; neveřejné schůze se mohou konati jen v případech stanovených jednacím řádem zemských sněmů.

§ 44

Zemské sněmy jsou schopny se usnášeti za přítomnosti poloviny svých členů. K usnesení je zapotřebí nadpoloviční většiny přítomných.

§ 45

Vnitřní jednání, styk se zemskou vládou a navenek vůbec upravují jednací řady zemských sněmů ve formě zemských zákonů.

§ 46

(1) K žádosti zemského sněmu nebo jeho výboru je člen zemské vlády povinen dostaviti se osobně do schůze.

(2) Jinak se může dáti zastupovati úředníkem svého oboru.

§ 47

(1) Návrhy zemských zákonů mohou vycházeti od vlády, od zemské vlády nebo od zemského sněmu za podmínek jednacím řádem stanovených.

(2) Ke každému návrhu budiž přiložen podrobný rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

§ 48

Zemské zákony podepisuje prezident republiky, předseda vlády, předseda zemské vlády a člen zemské vlády výkonem zákona pověřený.

§ 49

Zemské zákony, kterým prezident republiky odepřel podpis, nelze vyhlásit.

(1) K platnosti zemského zákona je třeba, aby byl vyhlášen ve Sbirce zákonů a nařízení Československé republiky.

(2) Účinnost zemských zákonů nastává 15. dnem po vyhlášení, není-li v nich jinak stanoveno.

(3) Zemské zákony se vyhlašují větou: „Zemský sněm (český, moravskoslezský, slovenský) se usnesl na tomto zákoně.“

(4) Zemské zákony se vyhlašují do osmi dnů po podpisu prezidenta republiky.

(5) V každém zákoně budiž uvedeno, kterému členu zemské vlády se ukládá jeho provedení.

§ 51

(1) Ústavní soud zkoumá všechny zemské zákony, zda jejich obsah neodporuje ústavě nebo zákonům Národního shromáždění.

(2) V době, než o platnosti zemského zákona rozhodne ústavní soud, mají v pochybnosti zákony Národního shromáždění přednost.

* * *

Poznámka: Podepsaní experti předkládají zde jednu z možných alternativ řešení moci zákonodárné se zřetelem ke Slovensku, a to alternativu zemských sněmů. Pokud jde o alternativu rozestupovou, odkazují na příslušné paragrafy v návrhu pana posl. dr. Buriana. S myšlenkami tam obsaženými vyslovují v podstatě svůj souhlas, ač si v jednotlivostech netají, že by návrh ten nezbytně vyžadoval určitých doplňků a modifikací, ku kterým doba zasedání v Mariánských Lázních již nestačila.

V Mariánských Lázních dne 1. srpna 1947
Univ. prof. dr. Vratislav Bušek, univ. prof. dr. Fr. Weyr,
univ. prof. dr. Vl. Kubeš

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 11 – 11 str., strojpis s rukopisnými vsuvkami, podpisy expertů.

1947, 26. srpen, Praha. – Návrh expertů Kubeše a Pešky ke kapitole III (moc zákonodárná) nové ústavy, zpracovaný na základě diskuse expertů.

Moc zákonodárná

§ 1

1. Moc zákonodárnou pro celé území Československé republiky vykonává Národní shromáždění o jedné sněmovně.

2. Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.

3. Národní shromáždění nemůže přenést zákonodárnou působnost na jiného.

Ke kapitole „Moc zákonodárná“: Tato kapitola je zpracována podle výsledků porad expertů v Mariánských Lázních. Za základ jsem vzal návrh gen. zpravodaje na kapitolu třetí „Národní shromáždění“. Označení „Moc zákonodárná“ bylo zvoleno z toho důvodu, aby byly případně kryty i zemské sněmy. Podotýká se ovšem, že tento elaborát – stejně ostatně jako elaborát gen. zpravodaje – nepřihlíží k otázce slovenské.

K § 1: Koresponduje s návrhem 1 generálního zpravodaje. Přidán je však odst. 2, korespondující ostatně s odst. 2 § 7 dosavadní ústavy, a důležitý odst. 3.

§ 2

Sídlem Národního shromáždění je hlavní město republiky. Je-li to však nezbytně nutno, může Národní shromáždění zasedati přechodně v jiném místě.

K § 2: Slovo „Praha“ je nahrazeno stejně jako na všech ostatních místech slovy „hlavní město republiky“. Ve druhé větě je obrat „může být přechodně svoláno“ vědomě nahrazen obratem „může zasedati“, a to se zřetelem k principu permanentního zasedání parlamentu, kterýžto princip experti doporučují.

§ 3

Volební období Národního shromáždění trvá pět let.

K § 3: Koresponduje s § 3 a je s ním totožný.

§ 4

1. Národní shromáždění má 360 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

2. Právo volit do Národního shromáždění mají všichni státní občané Československé republiky, kteří překročili 21. rok svého věku a vyhovují ostatním zákonným podmínkám.

3. Volitelní jsou státní občané Československé republiky, kteří dosáhli alespoň 24. roku svého věku a vyhovují ostatním zákonným podmínkám.

4. Podrobnosti upravuje zákon.

K § 4: Experti dávají na uvážení, zda počet členů nemá být zvýšen na 360, a to se zřetelem k alternativě rozestupové, jakož i k tomu, aby bylo umožněno povolání odborníků a osob celonárodního významu. V odst. 2 korespondujícího § 4 jsou vynechána slova „vším lidem“ jako zbytečná a nedostí jasná. Odst. 2 a 3 jsou spojeny v odst. jeden, který je doplněn ustanovením, že volby konají se v neděli podle vzoru § 8 staré ústavy. Hranici aktivního volebního práva doporučili všichni experti posunout na 21 let a rovněž doporučili dodatí slůvko „zákonným“ (sc. „podmínkám“). Pokud jde o pasivní právo volební, většina expertů byla pro 24 let, někteří pro 26 let a někteří dokonce pro 30 let, kladouce důraz na životní zkušenosti poslance. Pokud jde o odst. 4 tohoto elaborátu korespondující s odst. 6 § 4 návrhu generálního zpravodaje, nedoporučuje se říkat, že podrobnosti upravuje zákon o stálých politických seznamech a o volebním řádu, neboť existují také ještě jiné zákony, které tyto podrobnosti určují.

§ 5

1. Funkce člena Národního shromáždění není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, jeho náměstka, guvernéra Národní banky, členů bankovní rady a úřadujícího tajemníka Národní banky, předsedy Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, s funkcí člena národního výboru a s členstvím soudu ústavního a volebního.

2. Podrobnosti a další případy neslučitelnosti stanoví zákon.

K § 5: Koresponduje s § 5 návrhu generálního zpravodaje, jde však o rozšířenější úpravu případů neslučitelnosti, přičemž odst. 2 obsahuje navíc ještě jakousi salvatorní klauzuli.

§ 6

1. Zaměstnanci ve veřejné službě nesmějí ji vykonávat, pokud jsou členy Národního shromáždění, mají však nárok na časový postup a na své stálé služební příjmy.

2. Vysokoškolská profesora mají nárok na dovolenou. Použijí-li tohoto práva, platí ustanovení odst. 1 obdobně.

3. Členové Národního shromáždění mohou být ustanoveni placenými zaměstnanci ve veřejné službě teprve rok po tom, kdy přestali být členy

Národního shromáždění. Toto časové omezení se nevztahuje na členy Národního shromáždění, kteří byli veřejnými zaměstnanci, než byli zvoleni do Národního shromáždění, pokud zůstanou v témže oboru služby.

K § 6: Koresponduje s § 6 návrhu gen. zpr., jehož odst. 1 však naprostá většina expertů doporučuje vynechat. Úprava této otázky, na jejímž řešení se nakonec experti shodli, vyplývá z navržené textace. Minorita expertů místo odst. třetího navrhla jako odst. 3 toto znění: „Členové Národního shromáždění mohou být ustanoveni veřejnými zaměstnanci teprve tehdy, když přestali být členy Národního shromáždění.“ Dva experti konečně doporučovali proti mínění všech ostatních, aby byl zařazen ještě další odst. 4 tohoto znění: „Členové Národního shromáždění mohou být členy vlády.“

§ 7

V první schůzi Národního shromáždění, již se zúčastní, vykoná člen Národního shromáždění tento slib: „Slibuji, že budu věren Československé republice a že budu zachovávatí zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepšího vědomí a svědomí k prospěchu lidu a státu.“ Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího vzápětí ztrátu mandátu.

K § 7: Většina expertů byla pro navrženou textaci. Jde o korespondující ustanovení s § 7 návrhu generálního zpravodaje.

§ 8

1. O platnosti voleb do Národního shromáždění rozhoduje volební soud.

2. Podrobnosti upravuje zákon.

K § 8: Všichni experti jednomyslně se vyslovili proti úpravě navrhované v § 8 elaborátu gen. zpr. Jednomyslný návrh všech expertů byl ten, že rozhodování v této otázce má být svěřeno volebnímu soudu.

§ 9

1. Poslanci vykonávají svůj mandát osobně.

2. Nesmějí se obracet k veřejným úřadům k podpoře osobních zájmů strany, ač takové zakročení nepatří k výkonu jejich pravidelného povolání.

K § 9: Koresponduje s § 9 návrhu gen. zpr. [Podle minorit. mínění by poslanci neměli přijímat příkazů od nikoho – připsáno rukou.]

§ 10

Poslanci nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování v Národním shromáždění, v jeho předsednictvu, v jeho výborech anebo v jiných jeho orgánech. Pro výroky tam učiněné při výkonu mandátu jsou podrobeni jen kárné moci Národního shromáždění.

K § 10: Všichni experti doporučují nahradití slovo „disciplinárně“ vyskytující se v korespondujícím § 10 návrhu gen. zprav. slovem „kárně“.

§ 11

1. K jakémukoliv trestnímu nebo kárnému stíhání poslance pro jiné činy nebo opomenutí je třeba souhlasu Národního shromáždění.

2. Odepře-li Národní shromáždění souhlas, může se po náležitém vyšetření usnésti na tom, že jest stíhání navždy vyloučeno. [Menšina (pět) expertů se vyslovila pro zařazení tohoto ?? – rukopisná vsuvka, část. nečitelná.]

3. Dopustil-li se někdo takového trestního nebo kárného činu nebo opomenutí v době své poslanceké funkce a přestal potom být poslancem, a nebylo-li Národní shromáždění, jehož členem byl, včas požádáno o souhlas k stíhání, usnese se k jeho žádosti Národní shromáždění, příp. nově zvolené Národní shromáždění po náležitém vyšetření na tom, zda další stíhání je navždy vyloučeno. Šlo-li o čin nebo opomenutí ve výkonu poslanceké nebo jiné veřejné činnosti a není-li ohrožen důležitý veřejný zájem, může příslušný soud nařídít, že se trestní řízení staví až do usnesení Národního shromáždění. Žádost o usnesení Národního shromáždění staví až do tohoto usnesení kárné řízení a řízení pro čin nebo opomenutí, jehož souzení přísluší okresnímu soudu, národnímu výboru nebo jinému správnímu úřadu.

4. Odstavce 1 až 5 se nevztahují na trestní odpovědnost, kterou člen Národního shromáždění má jako odpovědný správce listu.

5. Odstavce 2 a 3 se nevztahují na trestný čin stíhatelný k soukromé žalobě.

K § 11: Koresponduje s § 11 návrhu generálního zpravodaje. Byla provedena velmi obsáhlá debata, z níž nakonec jako kompromisní vyšla shora uvedená textace. Menšina expertů však nesouhlasila s odst. 5.

§ 12

1. Byl-li člen Národního shromáždění dopaden a zatčen při trestném činu samém, jest soud nebo jiný příslušný úřad povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi Národního shromáždění. Neprojevili-li Národní shromáždění, nebo nezasedá-li Národní shromáždění, Stálý výbor Národního shromáždění do 14 dnů ode dne zatčení souhlas s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li Stálý výbor s další vazbou, rozhodne o ní Národní shromáždění do 14 dnů ode dne svého sejití.

2. Souhlas s vazbou neznamená sám o sobě souhlas s trestním stíháním člena Národního shromáždění podle § 11.

3. Po dobu, po kterou vazba podle těchto ustanovení je přípustná, je možno konat vyšetřovací úkony.

[4. Předsedovi se ukládá povinnost, aby učinil opatření, aby o souhlasu nebo nesouhlasu s vazbou bylo rozhodnuto s největším urychlením. – V originále je celý odstavec škrtnut.]

K § 12: Koresponduje s § 12 návrhu gen. zpr., je však převzata zásadní myšlenka staré ústavy (§ 25) a doplněny jsou další 3 odstavce. Na celé textaci dohodli se experti jednomyslně. [Následuje nečitelný rukopisný doplněk.]

§ 13

Poslanci mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům Národního shromáždění, a to i když přestali být jeho členy. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena Národního shromáždění k zneužití mandátu.

K § 13: Jde o § 13 návrhu generálního zpravodaje.

§ 14

Poslanci mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

K § 14: Shoduje se s § 14 návrhu generálního zpravodaje.

§ 15

Ujednání nebo prohlášení, kterým se kdo předem vzdává mandátu, jsou neplatná.

K § 15: Koresponduje s § 15 návrhu generálního zpravodaje. Menšina expertů navrhla toto znění: „Ujednání nebo prohlášení, kterým se někdo vzdává poslancekého mandátu před zvolením, jsou neplatná.“

§ 16

1. Prezident republiky svolá Národní shromáždění nejpozději do čtyř týdnů ode dne voleb.

2. Může je odročiti nejdéle na dva měsíce a nejvýše jednou v roce. Žádá-li o to v tomto čase aspoň nadpoloviční většina členů Národního shromáždění u předsedy Národního shromáždění, je tento povinen svolat Národní shromáždění tak, aby se sešlo do 14 dnů ode dne podané žádosti.

3. Národní shromáždění se může odročiti usnesením nejdéle na dva měsíce. Prezident republiky může i dříve svolat odročené Národní shromáždění.

K § 16: Všichni experti se vyslovili pro princip permanentního zasedání. Z toho důvodu § 16 korespondující s § 16 návrhu gen. zpravodaje je podstatně změněn.

§ 17

1. Prezident republiky může rozpouštět Národní shromáždění. Práva tohoto nesmí užití vícekrát než jednou za rok.

2. Po uplynutí volebního období, jakož i po rozpuštění Národního shromáždění jest provést nové volby do 60 dnů.

[3. Rukou dopsaný 3. odstavec začíná: Rozpuštění Národního shromáždění ?? trestní řízení zahájené – dále nečitelné.]
K § 17: Vzhledem k doporučené stylizaci § 16 by odpadl § 17 návrhu gen. zpravodaje. Ustanovení § 17 expertů koresponduje s § 18 návrhu gen. zpravodaje. Je však rovněž dost podstatně modifikované, jak vyplývá ze srovnání. [Následuje nečitelný rukopisný dodatek – jedna věta.]

§ 18

Národní shromáždění si zvolí samo své předsednictvo a ostatní funkcionáře.

K § 18: Koresponduje s § 19 návrhu gen. zpravodaje. Experti považují instituci Stálého výboru za mnohem lepší než rozšiřování kompetence předsednictva.

§ 19

1. Schůze Národního shromáždění jsou veřejné.

2. Schůze neveřejné mohou se konati jen v případech stanovených zákonem a to jen tehdy, usneslo-li se na tom Národní shromáždění nadpoloviční většinou přítomných.

K § 19: Experti vzhledem k svému postoji k § 19 návrhu gen. zpr. doporučují vypustit i § 20 návrhu gen. zpr. Stejně tak jsou pro vypuštění § 21 návrhu gen. zpr. a § 22 návrhu gen. zpr. § 19 expertů koresponduje tedy až s § 23 návrhu gen. zpravodaje, v němž všichni experti doporučují škrtnout slovo „zásadně“ a většina expertů navrhuje jinou stylizaci odst. 2.

§ 20

Národní shromáždění je způsobilé se usnášet, pokud není v ústavě jinak stanoveno, za přítomnosti aspoň jedné poloviny svých členů. K platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

K § 20: Koresponduje s § 24 návrhu gen. zpr. [Následuje delší rukopisný doplněk – nečitelný.]

§ 21

K usnesení o vypovězení války a k usnesení o ústavním zákonu je třeba dvoutřetinové většiny všech poslanců.

K § 21: Koresponduje s § 25 návrhu generálního zpravodaje. Se zřetelem k tomu, že máme systém jednokomorový, doporučují experti zvýšení třipětinové většiny na dvoutřetinovou většinu.

§ 22

1. Usnesení Národního shromáždění na obžalobu prezidenta republiky a členů vlády se může stát toliko dvoutřetinovou většinou za přítomnosti

dvou třetin poslanců, nejméně však nadpoloviční většinou všech členů Národního shromáždění.

2. Řízení před soudem upravuje zákon.

K § 22: Koresponduje s § 26 návrhu gen. zpravodaje. Odlišná textace vyplývá z negativního postoje expertů k rozšířenému předsednictvu.

§ 23

Základní zásady jednání a styk s vládou a navenek vůbec se upravují v rámci ústavních předpisů zákonem. Svě vnitřní poměry upravuje Národní shromáždění jednacím řádem, který vydá ve své vlastní působnosti.

K § 23: Koresponduje s § 27 návrhu gen. zpravodaje. Menšina expertů navrhla tuto textaci: „Vnitřní poměry, styk s vládou a navenek vůbec upravují se v rámci předpisů ústavních jednacím řádem, který bude vydán jako zákon.“

§ 24

Členové vlády mají právo účastnit se kdykoliv schůzí Národního shromáždění nebo jeho výboru. Budiž jim uděleno slovo, kdykoliv o to požádají.

K § 24: Koresponduje s § 28 návrhu gen. zpravodaje. Všichni souhlasili, aby obrat „ministři“ byl nahrazen slovy „členové vlády“.

§ 25

1. K žádosti Národního shromáždění, jeho předsednictva nebo kteréhokoli jeho výboru dostaviž se člen vlády osobně do schůze.

2. Jinak se může dáti člen vlády zastupovat úředníky svého oboru.

K § 25: Koresponduje s § 29 návrhu gen. zpravodaje, změny jsou patrné ze srovnání.

§ 26

1. Členové Národního shromáždění jsou oprávněni interpelovat členy vlády ve věcech jejich působnosti. Členové vlády jsou povinni odpovídat na interpelace poslanců.

2. Národní shromáždění je oprávněno zkoumat správní úkony vlády, volit výbory, jimž ministerstva poskytují informace, a usnášet se na rezolucích.

K § 26: Koresponduje s § 30 návrhu gen. zpravodaje.

§ 27

1. Návrhy zákonů mohou vycházeti od vlády nebo od Národního shromáždění za podmínek jednacím řádem stanovených.

2. Ke každému návrhu zákona podanému poslanci budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a podrobný návrh na úhradu potřebného nákladu.

K § 27: Koresponduje s § 31 návrhu gen. zpravodaje. Experti doporučují zejména doplnit odst. 1 obratem „za podmínek jednacím řádem stanovených“. V odst. druhém vkládají důležité slůvko „podrobný“.

§ 28

Prezident republiky může vrátit s připomínkami usnesení Národního shromáždění o zákonu do měsíce ode dne, kdy mu bylo doručeno.

K § 28: Koresponduje s § 33 návrhu gen. zpravodaje. Naproti tomu jest jednomyslně pro vypuštění § 32 návrhu gen. zpr. a tudíž i pro škrtnutí instituce referenda.

§ 29

1. Setrvá-li Národní shromáždění při hlasování podle jmen na vráceném usnesení o zákonu většinou všech svých členů, budiž zákon vyhlášen.

2. Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba větší přítomnosti členů a většiny zvláště vyznačené, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a vyznačenou většinou.

3. Provede-li Národní shromáždění při takovém projednávání jiné změny v usnesení o zákoně, budiž to považováno za nové usnesení o zákoně.

4. Má-li se Národní shromáždění znovu usnášet o osnově zákona, na které se již jednou usneslo, a bylo-li zatím rozpuštěno nebo uplynulo-li jeho volební období nežli se mohlo usnést podruhé, pokládá se shodné usnesení nově zvolené sněmovny za druhé usnesení podle odst. 1 a 2.

K § 29: Koresponduje s § 34 návrhu gen. zpravodaje. Slovo „zákon“ se nahrazuje důslednějším obratem „usnesení o zákonu“.

§ 30

1. K platnosti usnesení o zákonu jest třeba, aby byl vyhlášen způsobem, jak ustanovuje zákon.

2. Zákony se vyhlášují touto větou: „Národní shromáždění Československé republiky se usneslo na tomto zákoně.“ Zákony ústavní buďtež v nadpise a v této uvozovací větě označeny za zákony ústavní.

3. Zákon budiž vyhlášen do 8 všedních dnů po uplynutí lhůty stanovené v § 28. Užije-li však prezident svého práva tam uvedeného, zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů poté, kdy opětně usnesení Národního shromáždění (§ 29) bylo mu vládou oznámeno.

K § 30: Je zde důležitá vsuvka o zákonech ústavních. Jinak jde o korespondující ustanovení s § 35 návrhu gen. zpravodaje.

§ 31

Trestní zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro obviněného příznivější. Finanční zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro poplatníka příznivější.

K § 31: Jde o novinku. Je to ústavně právní vyjádření zásady – vhodné modifikované – že alespoň zákony trestní a finanční zásadně nepůsobí nazpět.

§ 32

V každém zákoně budiž uvedeno, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

K § 32: Koresponduje s § 36 návrhu gen. zpravodaje.

§ 33

1. Zákon podpisuje prezident republiky, předseda Národního shromáždění, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený. Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý prezident náměstka, podpisuje zákon předseda Národního shromáždění.

2. Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem určeným v §... kap. o vládě.

K § 33: Koresponduje s § 37 návrhu gen. zpravodaje. Pokud jde o § 38, všichni experti se vyslovují se vši rozhodností proti všem myšlenkám v tomto § 38 návrhu gen. zpr. vyjádřeným.

§ 33a

Ústavní zákon může být zrušen nebo změněn jen zákonem ústavním; zákon může být zrušen nebo změněn zákonem ústavním i zákonem.

K § 33a: Důležité pravidlo o hierarchii právních norem.

§ 34

Výkon kontroly veřejného hospodářství finančního a veřejného dluhu upravuje zákon.

K § 34: Koresponduje s § 39 návrhu gen. zpr. až na to, že slova „státní“ jsou nahrazena slovy „veřejný“.

§ 35

1. V době od rozpuštění Národního shromáždění nebo od uplynutí jeho volebního období až do opětného sejití Národního shromáždění, dále po dobu, po kterou je zasedání Národního shromáždění odročeno, činí neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo třeba zákona a koná dozor na moc vládní a výkonnou 24členný Stálý výbor Národního shromáždění. Pro každého člena Stálého výboru se volí jeho náhradník.

2. Stálý výbor zastupuje také prezidenta republiky podle ustanovení §... i v době, kdy Národní shromáždění zasedá.

3. Volba Stálého výboru se vykoná ihned, jakmile se Národní shromáždění ustaví.

4. Volí se podle zásady poměrného zastoupení. Sdružování stran je přípustné. Dohodnou-li se všechny strany, koná se volba Stálého výboru z pléna.

5. Stálý výbor se volí na jeden rok. Členové Stálého výboru podrží své funkce, až noví budou zvoleni. Náhradník nastupuje za člena, za kterého byl zvolen, pokud tento nemůže trvale nebo přechodně své funkce ve Stálém výboru vykonávat. Ubude-li některý člen nebo náhradník, koná se za něho na způsob obdobný volba doplňovací. Nově zvolený člen musí náležeti téže straně (skupině) jako člen ubylý, leč by strana (skupina) ta svého kandidáta nenavrhl.

6. Člen vlády nemůže být členem ani náhradníkem Stálého výboru.

7. Předsedou Stálého výboru je předseda Národního shromáždění. Stálý výbor zvolí dva místopředsedy.

8. Pro členy Stálého výboru platí ustanovení §§... úst. list.

9. Stálý výbor je příslušný ve všech věcech, které náležejí do zákonodárné, správní a kontrolní působnosti Národního shromáždění, ale není oprávněn:

- a) voliti prezidenta republiky a jeho náměstka;
- b) usnášeti se na obžalobě prezidenta republiky nebo členů vlády;
- c) měniti zákony ústavní a příslušnost orgánů veřejné správy a soudů, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů už zřízených novými úkoly;
- d) ukládati svými opatřeními nové trvalé finanční povinnosti občanům, rozšiřovati brannou povinnost, trvale zatěžovati státní finance nebo zcizovati státní majetek;
- e) dávatí souhlas k vypovězení války;
- f) stanoviti nebo měniti jednacím řád Národního shromáždění;

10. K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, nebo má-li být schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů.

11. Ve všech ostatních případech stačí k usnášení přítomnost polovice členů Stálého výboru a nadpoloviční většina všech přítomných.

12. Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustná jen k návrhu vlády schválenému prezidentem republiky.

13. Opatření Stálého výboru v předešlém odstavci uvedená mají prozatímní platnost zákona, musí být vyhlášena s poukazem na §... úst. list. ve Sbírce zákonů a nařízení a podepisuje je prezident republiky, předseda Ná-

rodního shromáždění nebo jeho náměstek a aspoň polovice ministrů. Opatření, kterým prezident republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásit.

14. Působnost ústavního soudu vztahuje se na opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona a buďtež vládou předložena zároveň s vyhlášením ve Sbírce zákonů a nařízení. Ústavnímu soudu náleží, aby rozhodl, zdali opatření jemu předložené vyhovuje odst. 9 list. c.

15. Předseda Stálého výboru a jeho náměstkové podávají v nejbližší schůzi Národního shromáždění zprávu o činnosti Stálého výboru, a to i když členy Národního shromáždění býti přestali.

16. Opatření, kterých neschválí Národní shromáždění do dvou měsíců od sejití, pozbývá další platnosti.

K § 35: Experti nedoporučují myšlenku vyjádřenou v § 40 návrhu gen. zpravodaje. Instituce Stálého výboru se velmi dobře osvědčila a v podstatě je převzata z § 54 staré ústavy. Novinka je zde však zejména pokud jde o odst. 2 navrženého paragrafu, jakož i o první větu odst. 7 navrženého paragrafu. Experti dávají také na uvážení k odst. 9, zda by nemělo být zavedeno omezení ohledně některých mezinárodních smluv.

Závěrem se výslovně upozorňuje na to, že experti přijali návrh dr. Meissnera o právní radě. Tento návrh byl předložen zvláště a navíc se příkládá.

V Praze dne 26. srpna 1947

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 14 – 10 str., strojopis, rukopisné opravy a doplňky, podpisy.

23

1947, 25. září. – Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení československého poměru. Elaborát č. 2 (ke kapitole III nové ústavy ČSR).

Alternativní návrh dr. Dérera k otázce vyřešení
česko-slovenského poměru
Elaborát č. 2

Moc zákonodárná

(Poznámka: Úpravy česko-slovenského poměru se týkají jen texty uvedené na pravé polovině stránky.) [zde více odražené]

§ 1

(1) Moc zákonodárnou pro celé území Československé republiky vykonává Národní shromáždění o jedné sněmovně.

(2) Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.

(3) Členové Národního shromáždění tvoří zároveň Národní radu českou, moravskoslezskou a slovenskou, podle místa, kde byli uvedeni na kandidátní listině. Tyto národní rady se usnášejí v mezích předpisů ústavní listiny na zemských zákonech.

(4) Po rozpuštění Národního shromáždění nebo po uplynutí jeho volebního období přestane také funkce národních rad z něho vyšlých.

§ 2

(1) Národní shromáždění vykonává zákonodárnou moc ve věcech:

1. ústavy, ústavních zákonů a zákonů je provádějících a státních hranic,
2. úpravy základních práv a svobod občanských,
3. úpravy vnitřní bezpečnosti,
4. národní obrany,
5. politického, hospodářského a vůbec veškerého styku se zahraničím,
6. měny a úpravy peněžnictví a poštovníctví,
7. státního rozpočtu, závěrečných účtů, státního dluhu a státních půjček, taktéž kontroly hospodaření státu,
8. celních, spotřebních daní, finančních monopolů, daní z hospodářských styků (daň z obratu, přepychová daň atd.), přímých daní, poplatků a regalů (poštovních, mincovních, loterních atd.),
9. státního občanství, vystěhovalectví a přistěhovalectví a cestovních pasů,
10. zásadní úpravy školství, výchovy a osvěty,
11. železniční, silniční, vodní a vzdušné dopravy, pošty, telekomunikace a ve společných věcech rozhlasu,
12. poštovní spořitelny a šekové služby,
13. patentů, ochranných vzor[k]ů a známek, mír a vah, vyměřování a mapování,
14. zásadních věcech hospodářských, zásobovacích a živovacích, finanční potřeby a zajištění stejných podmínek v hospodaření a podnikání,
15. státních a znárodněných podniků, ústavů a zařízení,

16. justičního zákonodárství (zejména občanské, obchodní, směnečné, šekové, konkursní, knihovní, trestní právo, sporné a nesporné soudní řízení, exekuční řízení, správní řízení, úprava soudní organizace) a unifikace práva,

17. zásadní úpravy politické správy a veřejné správy vůbec,

18. pragmatikální a platové úpravy státních a veřejných zaměstnanců,

19. sociálního pojištění a sociální politiky vůbec,

20. zásadní úpravy veřejného zdravotnictví,

21. a ve všech ostatních věcech, které nejsou uvedeny v odst. 2.

(2) Národní rady vykonávají zákonodárnou moc pro obvod příslušné země v těchto věcech: [výčet chybí]

(3) Souhlasí-li národní rada, může i v záležitostech uvedených v předcházejícím odstavci býti usnesen pro příslušné zemské území zákon Národním shromážděním, aniž je tím vyloučena další zákonodárná působnost příslušné národní rady v této věci.

(4) Namítá-li většina všech poslanců, příslušející k té které národní radě, nebo dvě pětiny všech členů Národního shromáždění, nebo vláda nepřislušnost Národního shromáždění, rozhoduje, dokud zákon nebyl usnesen, s konečnou platností předsednictvo Národního shromáždění.

(5) Každý návrh zemského zákona a každá změna nebo doplněk k němu navržený musí být vládě předsednictvem národní rady předem v celém rozsahu sdělen. Nestalo-li se tak, nemůže být v národní radě o návrhu jednáno. Vláda, případně její zástupce, může kdykoli uplatňovat námitky z důvodu, že národní radě nepřisluší se usnášeti, anebo že osnova, případně jednotlivé její ustanovení nebo návrhy k ní přednesené jsou v rozporu s platným zákonem nebo s jiným právem jemu v roveň postaveným. Usnese-li se přesto Národní rada ve svém plenárním zasedání a oznámí-li vláda republiky do 14 dnů od tohoto usnesení, že trvá na svých námitkách, předloží předsednictvo národní rady věc ústavnímu soudu k rozhodnutí. Rozhodne-li ústavní soud, že národní rada svým usnesením překročila svou pravomoc, anebo že toto je

v rozporu se zákonem anebo s právem tomuto na roveň postaveným, nelze usnesení národní rady předložit prezidentu republiky k podpisu.

(6) Je-li vyhlášen zákon, kterým se porušují předpisy o příslušnosti zákonodárných sborů v tomto paragrafu uvedené, lze si stěžovati u ústavního soudu podle ustanovení zákona, a to i když bylo dříve učiněno rozhodnutí podle odstavce 4.

(7) Dojde-li k rozporu mezi zákonem usneseným Národním shromážděním a zákonem usneseným některou národní radou, platí zákon Národního shromáždění, pokud ústavní soud neprohlásil jeden nebo druhý zákon za zrušený.

§ 3

(1) Sídlem Národního shromáždění je hlavní město republiky. Je-li to však nezbytně nutno, může Národní shromáždění zasedati přechodně v jiném místě.

(2) Národní rady zasedají v hlavním městě příslušné země, mohou však být svolány i do jiného místa.

§ 4

Volební období Národního shromáždění trvá pět let.

§ 5

(1) Národní shromáždění má 360 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva, podle zásady poměrného zastoupení. Volby se konají v neděli.

(2) Právo volit do Národního shromáždění mají všichni státní občané Československé republiky, kteří překročili 21. rok svého věku a vyhovují ostatním podmínkám zákona.

(3) Volitelní jsou státní občané Československé republiky, kteří dosáhli alespoň... roku svého věku a vyhovují ostatním podmínkám zákona.

(4) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 6

(1) Funkce člena Národního shromáždění není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, jeho náměstka, guvernéra Národní banky, předsedy Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, s funkcí člena národního výboru a s členstvím soudu ústavního a volebního.

(2) Podrobnosti a další případy neslučitelnosti stanoví zákon.

§ 7

(1) Zaměstnanci ve veřejné službě nesmějí ji vykonávat, pokud jsou členy Národního shromáždění, mají však nárok na časový postup a na své stálé služební příjmy.

(2) Vysokoškolsí profesori mají nárok na dovolenou. Použijí-li tohoto práva, platí ustanovení odstavce 1 obdobně.

(3) Členové Národního shromáždění mohou být ustanoveni placenými zaměstnanci ve veřejné službě teprve potom, kdy přestali být členy Národního shromáždění.

§ 8

V první schůzi Národního shromáždění, již se zúčastní, vykoná člen Národního shromáždění tento slib: „Slibuji, že budu věren Československé republice, že budu zachovávat zákony a zastávati svůj mandát podle svého nejlepšího vědomí a svědomí k prospěchu lidu a státu.“ Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího vzápětí ztrátu mandátu.

§ 9

(1) O platnosti voleb do Národního shromáždění rozhoduje volební soud.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 10

(1) Poslanci vykonávají svůj mandát osobně.

(2) Nesmějí se obracet k veřejným úřadům k podpoře osobních zájmů stran, ač jen takové zakročování nepatří k výkonům jejich pravidelného povolání.

§ 11

Poslanci nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování v Národním shromáždění, v národní radě, v jejich předsednictvech, výborech nebo v jiných jejich orgánech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu jsou podrobeni jen kárné moci Národního shromáždění nebo národní rady.

§ 12

(1) [K] jakémukoliv trestnímu nebo kárnému stíhání poslance pro jiné činy nebo opomenutí je třeba souhlasu Národního shromáždění.

(2) Odepře-li Národní shromáždění souhlas, může se po náležitém vyšetření usnésti na tom, že jest stíhání navždy vyloučeno.

(3) Dopustil-li se někdo takového trestného nebo kárného činu nebo opomenutí v době své poslanecké funkce a přestal potom býti poslancem a nebylo-li Národní shromáždění, jehož členem byl, včas požádáno o souhlas k stíhání, usnese se k jeho žádosti Národní shromáždění, případně nově zvolené Národní shromáždění, po náležitém vyšetření na tom, zda další stíhání je navždy vyloučeno. Šlo-li o čin nebo opomenutí ve výkonu poslanecké nebo jiné veřejné činnosti a není-li ohrožen důležitý veřejný zájem, může příslušný soud nařídit, že se trestní řízení staví až do usnesení Národního shromáždění. Žádost o usnesení Národního shromáždění staví až do tohoto usnesení kárné řízení a řízení pro čin nebo opomenutí, jehož souzení přísluší okresnímu soudu, národnímu výboru nebo jinému správnímu úřadu.

(4) Ustanovení odst. 2 a 3 se netýkají soukromožalobních deliktů.

§ 13

(1) Byl-li člen Národního shromáždění dopaden a zatčen při trestném činu samém, jest soud nebo jiný příslušný úřad povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi Národního shromáždění. Neprojeví-li Národní shromáždění, nebo nezasedá-li Národní shromáždění, Stálý výbor Národního shromáždění do 14 dnů ode dne zatčení souhlas s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li Stálý výbor s další vazbou, rozhodne o ní Národní shromáždění do 14 dnů ode dne svého sejití.

(2) Souhlas s vazbou neznamená sám o sobě souhlas s trestním stíháním člena Národního shromáždění podle § 12.

(3) Po dobu, po kterou vazba podle těchto ustanovení je přípustná, je možno konat vyšetřovací úkony.

(4) O souhlasu nebo nesouhlasu s vazbou má být rozhodnuto s největším urychlením.

§ 14

Poslanci mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům Národního shromáždění, a to i když přestali být jeho členy. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena Národního shromáždění k zneužití mandátu.

§ 15

Poslanci mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

§ 16

Ujednání nebo prohlášení, kterým se někdo před svým zvolením vzdává poslaneckého mandátu, jsou neplatná.

§ 17

(1) Prezident republiky svolá Národní shromáždění nejpozději do 4 týdnů ode dne voleb.

(2) Může je odročiti nejdéle na 2 měsíce a nejvýše jednou v roce. Žádá-li o to v tomto čase aspoň nadpoloviční většina členů Národního shromáždění u předsedy Národního shromáždění, je tento povinen svolat Národní shromáždění tak, aby se sešlo do 14 dnů ode dne podané žádosti.

(2) Národní shromáždění se může odročiti usnesením nejdéle na 2 měsíce. Prezident republiky může i dříve svolat odročené Národní shromáždění.

§ 18

Národní rady mohou konati schůze kdykoliv v době, kdy zasedání Národního shromáždění není odročeno (odst. 2 a 3 § 17 a odst. 2 § 3). Schůze svolává předseda příslušné národní rady v dohodě s předsednictvem Národního shromáždění. První schůzi národních rad po volbách svolá předseda Národního shromáždění.

§ 19

(1) Prezident republiky může rozpouštět Národní shromáždění. Práva tohoto nesmí užití vícekrát než jednou za rok.

(2) Po uplynutí volebního období, jakož i po rozpuštění Národního shromáždění jest provéstí nové volby do 60 dnů.

§ 20

Národní shromáždění si zvolí samo své předsednictvo a ostatní funkcionáře podle ustanovení jednacího řádu.

§ 21

Národní rady si zvolí své předsednictvo a ostatní funkcionáře podle ustanovení jednacího řádu.

§ 22

(1) Schůze Národního shromáždění i národních rad jsou veřejné.

(2) Schůze neveřejné mohou se konati jen v případech stanovených zákonem a jen tehdy, usnesla-li se na tom nadpoloviční většina přítomných.

§ 23

(1) Národní shromáždění je způsobilé se usnášet, pokud není v ústavě jinak stanoveno, za přítomnosti aspoň jedné poloviny svých členů. K platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

(2) K platnosti usnesení národních rad je třeba nadpoloviční většiny všech jejich členů.

§ 24

K usnesení o vypovězení války a k usnesení o ústavním zákonu je třeba dvoutřetinové většiny všech poslanců.

§ 25

Pro usnesení ústavních zákonů týkajících se § 3 elaborátu č. 1, dále odst. 2 § 1, odst. 2 až 7 § 2, odst. 2 § 3, § 18, § 21, odst. 2 § 23, § 25, § 27, odst. 2 § 29, odst. 3 § 30, odst. 2 § 31, odst. 5 § 33, odst. 3 § 34, odst. 4, 7 a 10 § 39 elaborátu č. 2, dále poslední věta odst. 1 § 1, odst. 3 § 5 elaborátu č. 4, § 9 až 18 elaborátu č. 5 jest třeba také zvláštního souhlasu většiny členů příslušné národní rady, případně každé národní rady, přítomných v zasedání Národního shromáždění.

§ 26

(1) Usnesení Národního shromáždění na obžalobu prezidenta republiky a členů vlády se může stát toliko dvoutřetinovou většinou za přítomnosti dvou třetin poslanců, nejméně však nadpoloviční většinou všech členů Národního shromáždění.

(2) Řízení před soudem upravuje zákon.

§ 27

Základní zásady jednání Národního shromáždění a národních rad, jejich styk mezi sebou a s vládou a s orgány výkonné moci a navenek vůbec se upravují v rámci ústavních předpisů zákonem. Své vnitřní poměry upravují Národní shromáždění a národní rady jednacímí řády, které vydají ve vlastní působnosti.

§ 28

(1) Členové vlády mají právo účastnit se kdykoliv schůzí Národního shromáždění, národních rad a jejich výborů. Budiž jim uděleno slovo, kdykoliv o to požádají.

(2) Mohou se dáti zastupovat úředníky svého oboru.

§ 29

(1) K žádosti Národního shromáždění, jeho předsednictva nebo kteréhokoliv jeho výboru dostaví se člen vlády osobně do schůze.

(2) Ustanovení odst. 1 platí pro schůzi národní rady jen pokud jde o zemského předsedu (místopředsedu). (§ 13 elaborátu č. 5)

§ 30

(1) Členové Národního shromáždění jsou oprávněni interpelovat členy vlády ve věcech jejich působnosti. Členové vlády jsou povinni odpovídati na interpelace poslanců.

(2) Národní shromáždění je oprávněno zkoumat správní úkony vlády, volit výbory, jimž ministerstva poskytují též informace, a usnášet se na rezolucích.

(3) Tato práva příslušejí poslancům v národních radách jen v rámci pravomoci národních rad pokud jde o zemského předsedu (místopředsedu) (§ 13 elaborátu č. 5).

§ 31

(1) Návrhy ústavních a jiných zákonů mohou vycházeti od vlády nebo od členů Národního shromáždění.

(2) Návrhy zemských zákonů mohou vycházeti od vlády, od členů příslušné národní rady nebo od příslušného sboru pověřenců (§ 17 odst. 1 elaborátu č. 5).

(3) Ke každému návrhu zákona a zemského zákona podanému poslanci budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

§ 32

(1) Prezident republiky může vrátit s připomínkami usnesení Národního shromáždění o zákonu do měsíce ode dne, kdy mu bylo doručeno.

(2) Toto ustanovení platí i ohledně usnesení národních rad o zemském zákonu.

§ 33

(1) Setrvá-li Národní shromáždění při hlasování podle jmen na vráceném usnesení zákona většinou všech svých členů, budiž zákon vyhlášen.

(2) Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba větší přítomnosti všech členů a většiny zvláště vyznačené, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a vyznačenou většinou.

(3) Provede-li Národní shromáždění při takovém projednávání jiné změny v usnesení o zákonu, budiž to považováno za nové usnesení o zákonu.

(4) Má-li se Národní shromáždění znovu usnášet o osnově zákona, na které se již jednou usneslo a bylo-li zatím rozpuštěno nebo uplynulo-li jeho volební období nežli se mohlo usnést podruhé, pokládá se shodné usnesení nově zvolené sněmovny za druhé usnesení podle odst. 1 a 2.

(5) Ustanovení předešlých odstavců platí obdobně i ohledně vrácených usnesení národních rad o zemském zákonu s tím, že setrvá-li národní rada při hlasování podle jmen na vráceném usnesení o zákonu dvoutřetinovou většinou všech svých členů, budiž zákon vyhlášen, schválí-li jej také Národní shromáždění většinou všech poslanců.

§ 34

(1) K platnosti zákonů je třeba, aby byly vyhlášeny způsobem, jak ustanovuje zákon.

(2) Zákony se vyhláší touto větou: „Národní shromáždění Československé republiky se usneslo na tomto zákoně.“ Zákony ústavní budíž v nadvise a v této uvozovací větě označeny za zákony ústavní.

(3) Zemské zákony se vyhláší touto větou: „Národní rada česká, případně moravskoslezská, případně slovenská se usnesla na tomto zemském zákoně.“

(4) Každý zákon budiž vyhlášen do 8 všedních dnů po uplynutí lhůty stanovené v § 32. Užije-li však prezident republiky svého práva tam uvedeného, zákon budiž vyhlášen do 8 všedních dnů poté, kdy usnesení Národního shromáždění (§ 33 odst. 1 a odst. 5) bylo vládě oznámeno.

(5) Zákony a zemské zákony se vyhláší v Sbírce zákonů a nařízení.

§ 35

Trestní zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro obviněného příznivější. Finanční zákony nepůsobí nazpět, leč by byly pro poplatníka příznivější.

§ 36

V každém zákoně budiž uvedeno, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

§ 37

(1) Zákon republiky podepisuje prezident republiky, předseda Národního shromáždění, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený.

(2) Zemský zákon podepisuje prezident republiky, předseda příslušné národní rady, předseda vlády, zemský předseda a výkonem pověřený člen vlády.

(3) Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý prezident republiky náměstka, podepisuje zákon předseda Národního shromáždění.

(4) Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem určeným v §... kap. o vládě.

§ 38

Výkon kontroly veřejného hospodářství finančního a státního dluhu upravuje zákon.

§ 39

(1) V době od rozpuštění Národního shromáždění nebo od uplynutí jeho volebního období až do opětného sejití Národního shromáždění, dále po dobu, po kterou je zasedání Národního shromáždění odročeno, činí neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo třeba zákona, a koná dozor na moc vládní a výkonnou 24členný Stálý výbor Národního shromáždění. Pro každého člena Stálého výboru se volí jeho náhradník.

(2) Stálý výbor zastupuje také prezidenta republiky podle ustanovení §... i v době, kdy Národní shromáždění zasedá.

(3) Volba Stálého výboru se vykoná ihned, jakmile se Národní shromáždění ustaví.

(4) Stálý výbor se volí podle zásady poměrného zastoupení a s přihlédnutím na to, aby země byly přiměřeně zastoupeny v počtu jeho členů a náhradníků. Sdružování stran je přípustné. Dohodnou-li se všechny strany, koná se volba Stálého výboru plněm.

(5) Stálý výbor se volí na jeden rok. Členové stálého výboru podrží své funkce, až noví budou zvoleni. Náhradník nastupuje za člena, za kterého byl zvolen, pokud tento nemůže trvale nebo přechodně své funkce ve Stálém výboru vykonávat. Ubude-li některý člen nebo náhradník, koná se za něho na způsob obdobný volba doplňovací. Nově zvolený člen musí náležitě též straně (skupině) jako člen ubylý, leč by strana (skupina) ta svého kandidáta nenavrhl.

(6) Člen vlády nemůže být členem ani náhradníkem Stálého výboru.

(7) Předsedou Stálého výboru je předseda Národního shromáždění. Stálý výbor zvolí dva místopředsedy podle zemí.

(8) Pro členy Stálého výboru platí ustanovení §... ústavní listiny.

(9) Stálý výbor je příslušný ve všech věcech, které náležejí do zákonodárné, správní a kontrolní působnosti Národního shromáždění, ale není oprávněn:

- a) voliti prezidenta republiky a jeho náměstka,
- b) usnášeti se na obžalobě prezidenta republiky nebo členů vlády,
- c) měniti zákony ústavní a příslušnost orgánů veřejné správy a soudů, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů už zřízených novými úkoly,
- d) dávatí souhlas k vypovězení války,
- e) stanoviti nebo měniti jednací řád Národního shromáždění.

(10) Stálému výboru nepřísluší usnášeti se o věcech, v kterých zákonodárnou moc vykonávají národní rady (§ 2 odst. 2). Namítá-li většina členů Stálého výboru, příslušející k té které zemi, nebo 10 členů Stálého výboru, nebo vláda nepřislušnost Stálého výboru a dokud opatření nebylo usneseno, rozhoduje s konečnou platností předsednictvo Národního shromáždění.

(Možná eventualita:

(10) Národní rady si zvolí každá svůj zemský Stálý výbor pro záležitosti týkající se kompetence národních rad.)

(11) K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, nebo má-li býti schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů.

(12) Ve všech ostatních případech stačí k usnášení přítomnost polovice členů Stálého výboru a nadpoloviční většina všech přítomných.

(13) Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustná jen k návrhu vlády schválenému prezidentem republiky.

(14) Opatření Stálého výboru v předešlém odstavci uvedená mají prozatímní platnost zákona, musí býti vyhlášena s poukazem na paragraf... ústavní listiny ve Sbírce zákonů a nařízení a podepisuje je prezident republiky, předseda vlády, předseda Národního shromáždění a aspoň polovice ministrů. Opatření, kterým prezident republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásiti.

(15) Působnost ústavního soudu vztahuje se na opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona a buďtež mu vládou předložena zároveň s vyhlášením ve Sbírce zákonů a nařízení. Ústavnímu soudu náleží, aby rozhodl, zdali opatření jemu předložené vyhovuje odstavci 8 lit. c) a odst. 10.

(16) Předseda Stálého výboru a jeho náměstkové podávají v nejbližší schůzi Národního shromáždění zprávu o činnosti Stálého výboru, a to i když členy Národního shromáždění býti přestali.

(17) Opatření, která neschválí Národní shromáždění do dvou měsíců od sejití, pozbývají další platnosti.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 29 – 14 str., cyklostyl, podpis dr. Déřera.

24

1947, 15. říjen, Mariánské Lázně. – Návrh dr. Kubeše ke kapitole III (Národní shromáždění) ústavy ČSR na základě návrhu dr. Weyra a dr. Kubeše a porad expertů.

Ke kap. III (Národní shromáždění)
Ustrojení právního řádu

(Vypracováno prof. dr. Vlad. Kubešem na základě návrhu Weyr-Kubešova a porad expertů.)¹

Podáno 15.10.1947

Tento návrh navazuje na návrh č. 28 a je jeho modifikací podle výsledku diskusí expertů o této otázce.

§ 1

Ústavní zákony tvoří vrchol vnitrostátního právního řádu a mohou býti změněny nebo zrušeny pouze ústavními zákony Národního shromáždění, které byly jako takové výslovně označeny a vyhlášeny (§...).

K § 1: Zde jest normována nejvyšší vrstva norem – zákony ústavní. Podotýká se ještě, že menšina expertů navrhla v § 1 vypustiti slova „tvoří vrchol vnitrostátního právního řádu a“.

§ 2

V mezích ústavních zákonů jsou vydávány zákonodárným sborem zákony, které mohou býti změněny nebo zrušeny zákonem ústavním nebo zákonem.

K § 2: Zde je normována druhá vrstva norem, zákony prosté.

¹ Ke kapitole „Ustrojení právního řádu“. Základní stavba právního řádu a tím i státu musí býti výtčena přímo v ústavě. Jde o pozitivně právní vymezení toho, že právní řád se neskládá z jediné vrstvy právních norem, nýbrž že těchto vrstev je více, a to pokud máme na mysli vnitrostátní právní řád, o jehož precizování nám zde běží, že na vrcholu jsou zákony ústavní, pak zákony prosté, pak vládní nařízení a další nižší právní normy. Je to myšlenka, mající domovské právo v normativní teorii, zejména v učení této teorie o stupňovité stavbě právního řádu.

§ 3

Nářízení lze vydávat jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích.

K § 3: Zde jde o ustanovení analogická § 55 staré ústavní listiny.

§ 4

K platnosti každého právního předpisu se vyžaduje, aby byl kryt zákonem.

K § 4: Zde je vyslovena myšlenka právnosti, resp. zákonitosti, totiž že určitý předpis, má-li být právně závazný, musí být zařaditelný do stupňovité výstavby právního řádu.

§ 5

Obyčejové právo platí, jen pokud je zákon připouští, a nemůže měnit ani rušit zákon.

K § 5: Zde je řešena problematika práva obyčejového a vychází se z principu výslovné stanovenosti právních norem.

§ 6

Mezinárodní smlouvy schválené Národním shromážděním mají platnost zákonou.

K § 6: Jde o většinový návrh, menšina navrhovala tuto textaci: „Mezinárodní smlouvy, ratifikované podle §... ústavní listiny a vyhlášené podle §... ústavní listiny, mají po dobu své mezinárodní platnosti platnost zákona, případně zákona ústavního.“

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 30 – 2 str., strojopis.

25

1947, 6. listopad, Praha. – *Návrh dr. Buška ke kapitole III (Národní shromáždění) nové ústavy ČSR o státním a zemském hospodářství.*

Návrh prof. dr. Vratislava Buška ke kapitole Národní shromáždění

Podáno 6.11.1947

HLAVA

Státní a zemské hospodářství

§...

- (1) Státní rozpočet i roční uzávěrka státního hospodářství jsou jednotné a schvaluje je Národní shromáždění. Státní rozpočet se schvaluje zákonem.

- (2) Dělí se na společné příjmy a vydání a na příjmy a vydání přikázané do hospodaření zemského.

- (3) K úhradě výdajů společných věcí a státního dluhu je určen výnos cel, státních monopolů, státních podniků a výnos daní, dávek a poplatků, které určí zákon Národního shromáždění.

Vodítkem buď zásada, aby společný rozpočet byl vyrovnán. Kdyby se ve státní účetní uzávěrce objevil přebytek nebo schodek ve společných vydáních a příjmech ne větší 5 %, přenese se na účet příštího roku. Při vyšším přebytku dlužno po sestavení a schválení státní účetní uzávěrky vládou přebytek rozdělit zemím, schodek by naopak byly země povinny vyrovnat do měsíce společné pokladně podle klíče poplatnosti každé tři roky upraveného.

- (4) Společné hospodářství obstarává po stránce věcné ministerstvo financí svými orgány a kontroluje ho Nejvyšší účetní a kontrolní úřad.
- (5) Zemské národní výbory hospodaří v mezích schváleného rozpočtu a podle celkového státního hospodářského plánu.
- (6) Podrobnosti stanoví zákon.

Návrh vychází ze zásady jednotnosti státu, vyjádřené v § 1 odst. (1) a (2) zásadou jednotného státního rozpočtu i uzávěrky, číselně rozděleného na vydání a příjmy společné a na příjmy a vydání přikázané do hospodaření zemského. Tímto rozdělením se uplatňuje decentralizace zemského hospodaření, s principem jednotnosti státu plně slučitelná a z hlediska demokracie žádoucí.

Je naprosto slušné, aby země (stejně jako nižší orgány veřejné správy, okresy a obce), obstarávající vedle státní správy také agendu samosprávnou, hospodařily autonomně jak svými vlastními majetky a důchody, tak i důchody státem jim přikázanými. Přispělo by to značně k výchově občanstva a zodpovědnosti jeho ve věcech finančních. Z tohoto hlediska je konstruován (5) návrhu. Je sice pravdou, že finanční hospodářství samosprávných svazků bylo postupně posledními úpravami stále činěno odvislejší od státu, tak například v protektorátě byla německým daňovým systémem inkamerována celá zvláštní výdělková daň a samospráva byla odškodněna přikázáním dotací ve výši ztracených přírážek. Ale zůstaly přece jenom samostatné berně zemské, okresní a školní ve formě přírážek k některým daním a některých samostatných dávek. Jestliže nová ústava zachová rozšíření kompetencí národních výborů (MNV, ONV a ZNV) a bude obsahovat vedle vlastní hospodářské agendy obcí, okresů a zemí také státní správu, není dobře myslitelné, aby hospodářský rozpočet jejich, zvláště země, kde

se dokonce zavádějí podle některých návrhů zemské sněmy, byl stanoven centralisticky. Je ovšem nutné, aby autonomní rozpočet byl v mezích státního rozpočtu a aby byl sestaven podle celkového státního hospodářského plánu. (5)

Návrh v (3) předpokládá, že k úhradě společných věcí jsou určeny státní příjmy společné a vychází ze zásady, že společný rozpočet má být vyrovnaný.

Počítá však s tím, že nebude třeba všech státních příjmů anebo ne v plné výši použití pro potřeby společného hospodaření státního a že bude tedy možno přebytky přikázati k úhradě rozpočtů národních výborů zemských, případně i nižších.

V otázce přispívání jednotlivých zemí na společné výdaje vychází návrh dále z toho, že rozsah společného hospodaření, rozpočtu, nebude každý rok stejný a že bude třeba čas od času (vždy po třech letech) revidovati, které příjmy resp. které daňové výnosy mají být určeny ke krytí společného rozpočtu a které zůstanou zemím. Je nanejvýše nutné trvati (4) na jednotnosti nejenom systému, ale i správy daňové.

Tento způsob úhrady podle (3) u společných výdajů je výrazem solidaristického hospodaření; do společné pokladny by plynul výnos daní, i když takto by přispívaly země jen podle své kapacity (poplatní síly) a ne podle svých potřeb, vyjádřených vydáními.

Číselně by to vyhlíželo asi takto: Za předpokladu (ještě ne zcela jistého), že finanční kapacita Slovenska by byla 20 % (před rokem 1939 byla asi 10-12 %, dnes je o něco větší, ale není to přesně zjištěno) a rozpočtové potřeby podle počtu obyvatelstva 28 %, přispívaly by na společné výdaje: Slovensko 20 %, země české 80 %, kdežto podle klíče obyvatel a se zřetelem k tomu, že reflex společných výdajů na Slovensku zodpovídá tomuto klíči (např. společné výdaje na vojsko, na zahraničí, kde hranice slovenské jsou dnes daleko větší) měli by Slováci platit 28 % a Češi 72 %. Je tedy jasno, že české země by byly hospodářsky zatíženy více. To by se mohlo i stupňovati dále, kdyby se vycházelo z košické dohody, podle které má být použito všech prostředků, aby životní úroveň na Slovensku byla co nejdříve vyrovnána s úrovní zemí českých, což by patrně předpokládalo větší investice slovenské placené na vrub českých zemí.

Dnešní stav (v říjnu 1947) je takový, že státní rozpočet je rozdělen na společná vydání a příjmy a na vydání a příjmy zemské. To by vyžadovalo konsekventně přiměřenou organizaci finanční správy státní. Ale fakticky se vlivem politických poměrů vytvořila instituce slovenských pověřených, která si vynutila, že na Slovensku i správu zemskou i státní po

stránce rozpočtové i pokladní mají v rukou oni sami. Poněvadž příjmy slovenské jsou malé a nestačí ke krytí tohoto pokladního hospodářství, vybírají si potřebné prostředkem poštovní spořitelny slovenské a tato, jsouc nesoběstačná, od poštovní spořitelny pražské. Touto cestou se vysvětluje vznik pokladních schodků slovenského pokladního hospodářství, které dosáhly již přes deset miliard. Tím se také vysvětluje, že finanční správa si vypůjčila v říjnu 1947 částku 7 1/2 miliard, aby kryla pokladní schodek slovenský 6 1/2 miliardy v první řadě.

Také kapitálově by však Slovensko nebylo s to úvěrem si opatřit potřebné peníze ke krytí značných schodků státního hospodaření, poněvadž tam úspory v té výši prostě nejsou.

Jeví se proto předkládaný návrh vhodnou a nutnou úpravou státního hospodaření, zabezpečující jeho rovnováhu i uplatňující princip zdravé a hospodářsky únosné decentralizace hospodářství nižších svazků veřejné správy a samosprávy.

Univ. prof. dr. Vratislav Bušek

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 33 – 4. str., strojopis, podpis dr. Buška.

26

1947, 22. červenec, Praha. – *Návrh experta dr. Hobzy ke kapitole IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR o právu vnitrostátním a mezinárodním.*

Ke kap. IV (prezident republiky)

Právo vnitrostátní a mezinárodní

Prof. dr. Hobza

§

Československý právní řád se vyvíjí a uplatňuje v mezích platného práva mezinárodního obsaženého v mezinárodních smlouvách, jež čl. stát spoluuzavřel anebo k nimž přistoupil, jakož i v právních zásadách a obyčejích civilizovaných národů, jež čl. stát uznal výslovně nebo mlčky.

§

Platně mohou být uzavřeny jen se souhlasem Národního shromáždění: 1. smlouvy o mezinárodní organizaci a všechny jiné smlouvy právoformě s výjimkami smluv správních;

2. smlouvy, které se týkají záležitostí upravených československými zákony;
3. smlouvy obchodní;
4. smlouvy, ze kterých pro stát neb občany plynou bezprostředně jakákoli břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská;
5. smlouvy politické;
6. smlouvy mírové.

§

Souhlas ke smlouvě, kterou se mění státní území, se dává formou ústavního zákona.

§

Souhlas ke smlouvě, kterou se mění kterýkoli předpis ústavních zákonů, může být dán jen usnesením kvalifikované většiny Národního shromáždění, potřebné ku změně těchto zákonů.

§

Smlouvy, schválené Národním shromážděním, s výjimkou smluv obchodních, mohou být vypovězeny jen na základě usnesení Národního shromáždění.

§

Mezinárodní smlouvy zavazující československý stát mají po dobu své mezinárodní účinnosti též účinnost vnitrostátní.

§

Při rozporu má právní norma mezinárodní přednost před právní normou vnitrostátní.

§

- (1) Mezinárodní smlouvy správní uzavírá vláda nebo člen vlády v oboru své působnosti.
- (2) Při rozporu mají takové smlouvy přednost před nařízeními vnitrostátními.
- (3) Vláda může vydávat nařízení ku provedení mezinárodních smluv.

V Mariánských Lázních dne 22. července 1947.

Prof. dr. Hobza, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 23 – 2 str., strojopis.

1947, 26. srpen, Praha. – Syntetický návrh ke kap. IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR formulovaný dr. Kubešem a dr. Peškou podle diskuse expertů.

Ke kap. IV

Syntetický návrh podle diskusí expertů,
formulovaný dr. Kubešem a dr. Peškou

Prezident republiky

§ 1

1. Prezidenta republiky volí Národní shromáždění.
K § 1: Všichni experti až na jediného se vyslovili pro volbu prezidenta Národním shromážděním. Je převzat § 1 návrhu gen. zpr. s dvěma nepatrnými změnami, jak vyplývají z textu.

§ 2

1. K platnosti volby je třeba, aby v čas volby byla ve schůzi přítomna nadpoloviční většina poslanců.
 2. Zvolen je ten, pro kterého se vysloví dvě třetiny přítomných poslanců.
 3. Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi dvěma, kteří dostali nejvíce hlasů. Zvolen je, kdo dostal větší počet hlasů. Jinak rozhoduje los.
 4. Podrobnosti upravuje zákon.
- K § 2: Koresponduje s § 2 návrhu gen. zpravodaje. Tři pětiny jsou nahrazeny dvěma třetinami a v odst. 3 je obrat „mezi těmi kandidáty“ nahrazen z důvodů věcných „mezi těmi dvěma“.

§ 3

1. Prezident republiky se volí na 7 let.
 2. Volební období se počítá ode dne, kdy nově zvolený prezident vykonal slib (§ 12).
 3. Volba se koná poslední čtyři neděle nežli uplyne volební období úřadujícího prezidenta.
 4. Dřívější prezident zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen prezident nový a nevykonal slib.
- K § 3: Koresponduje s § 3 návrhu gen. zpravodaje. V odst. 4 je však přesněji určen okamžik, do kdy dřívější prezident zůstává ve své funkci. Kromě shora navržené díkce bylo by možno říci také „pokud nově zvolený prezident nevykonal slib“.

§ 4

Prezident republiky nesmí býti nikdy zároveň členem Národního shromáždění. Byla-li osoba zvolená prezidentem republiky v době volby členem Národního shromáždění, její mandát zaniká složením prezidentského slibu. K § 4: Koresponduje s § 5 návrhu gen. zpr., přičemž jsou ke konci dodána slova „složením prezidentského slibu“. Naproti tomu § 4 návrhu gen. zpr. doporučují experti vůbec vypustit jako dnes bezpředmětný.

§ 5

Zemře-li prezident nebo vzdá-li se své funkce ve volebním období anebo ztratí-li svůj úřad podle § 13, vykoná se nová volba podle ustanovení §§ 1 a 2 na dalších 7 let. Národní shromáždění budiž k tomu cíli svoláno do 14 dnů.

K § 5: Koresponduje s § 6 návrhu gen. zpravodaje.

§ 6

1. Pokud v případě § 5 prezident není zvolen a nesložil slib (§ 3), přísluší výkon jeho funkcí Stálému výboru Národního shromáždění, který může pověřiti svého předsedu jednotlivými úkony. Stálý výbor Národního shromáždění a jeho předseda nemohou však rozpustiti Národní shromáždění.
2. Ustanovení odst. 1 jest užiti také, je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže svůj úřad vykonávat a usnesla-li se na tom vláda aspoň dvěma třetinami všech svých členů. O zastupování prezidenta republiky budiž učiněno ihned sdělení Národnímu shromáždění, které může kdykoliv zastoupení prezidenta republiky zrušit.

K § 6: Odpovídá § 7 návrhu gen. zpravodaje. Po důkladné úvaze a po opětných debatách experti jednomyslně doporučují svou úpravu této otázky.

§ 7

Hlavním sídlem prezidentovým je hlavní město republiky.

K § 7: Odpovídá § 3 návrhu gen. zpravodaje. „Praha“ je důsledně nahrazena obratem „hlavní město republiky“.

§ 8

1. Je-li prezident déle než 6 měsíců zaneprázdněn nebo churav a usnese-li se na tom vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů, zvolí Národní shromáždění náměstka prezidentova, jehož úřad trvá, dokud překážka nepominula. Národní shromáždění může se však usnésti, že volbu náměstka nevykoná.
2. O volbě náměstka a o jeho sídle platí totéž, co o volbě a sídle prezidentově.

3. Byl-li náměstkem zvolen člen Národního shromáždění, nesmí potud, pokud je náměstkem, vykonávat svůj mandát.

K § 8: Odpovídá § 9 návrhu gen. zpravodaje. Za odst. první experti doporučují vsunouti výslovnou zmínku o tom, že Národní shromáždění nemusí vykonati volbu náměstka.

§ 9

Prezident republiky:

1. zastupuje stát v mezinárodních vztazích, sjednává a s předchozím souhlasem Národního shromáždění ratifikuje mezinárodní smlouvy. Ke smlouvám, z nichž pro stát nebo občany vyplývají břemena osobní nebo majetková, dává Národnímu shromáždění souhlas ve formě zákona, ke smlouvám mírovým, jakož i ke smlouvám měnicím státní hranice, ve formě zákona ústavního;
2. přijímá a pověřuje vyslance;
3. svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění;
4. podepisuje usnesení Národního shromáždění o zákonu a zákonná opatření Stálého výboru; může vraceti usnesení Národního shromáždění o zákonech s připomínkami;
5. může podávati ústně nebo písemně Národnímu shromáždění poselství a doporučovat k úvaze opatření, která pokládá za potřebná;
6. jmenuje a propouští členy vlády a stanoví jejich počet;
7. jmenuje všechny vysokoškolské profesory a soudce z povolání, kromě soudců II. skupiny, jakož i státní funkcionáře a zaměstnance vyšších kategorií podle ustanovení příslušných zákonů;
8. uděluje k návrhu vlády dary a penze z milosti;
9. má právo udíleti amnestii, promíjetí nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzených trestními soudy, jakož i národními výbory, pokud tyto vykonávají funkci trestní a – s vyloučením trestných činů soukromožalobních – nařizovati, aby se soudní nebo správní řízení trestní nezhajovalo nebo se v něm nepokračovalo. Tato práva mu nepřísluší, jde-li o prezidenta republiky obžalovaného nebo odsouzeného podle §... nebo jde-li o členy vlády, obžalované nebo odsouzené podle §...;
10. má vrchní velitelství veškeré branné moci;
11. jmenuje a odvolává hlavního velitele a jeho náměstka, jakož i náčelníka hlavního štábu;
12. svolává nejvyšší radu obrany státu a může předsedati jejím schůzím;
13. prohlašuje válečný stav a vypovídá z rozhodnutí Národního shromáždění válku.

K § 9: Koresponduje s § 10 návrhu gen. zpravodaje. Jednotlivé změny jsou patrné ze srovnání. Pokud jde o bod 3, nutno mít na paměti princip permanentního zasedání. Pokud jde o bod 4, upozorňují experti, že doporučují ponechání instituce Stálého výboru.

§ 10

Veškerá moc vládní a výkonná, pokud není výslovně vyhrazena prezidentu republiky, přísluší vládě.

K § 10: Koresponduje s § 11 návrhu gen. zpravodaje. Na rozdíl od pojetí gen. zpr. je zde však v podstatě převzata myšlenka vyjádřená v odst. 2 § 64 staré ústavy, neboť lépe vyjadřuje ideu právního státu. Menšina (pět) expertů navrhla toto znění: „Moc vládní a výkonná přísluší prezidentu republiky v případech, v nichž to ústava nebo jiný zákon výslovně určuje.“

§ 11

Prezident republiky slibuje před Národním shromážděním na svou čest a svědomí, že bude dbáti blaha republiky a lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů.

K § 11: Odpovídá § 12, ovšem ve znění § 65 staré ústavy. Upozorňuje se, že v návrhu gen. zprav. na necelých čtyřech řádcích se opakuje v různé formulaci slůvko „lid“.

§ 12

Prezident republiky není odpovědn z výkonu svého úřadu. Z jeho projevů souvisejících s jeho úřadem odpovídá vláda.

K § 12: Odpovídá § 13 návrhu gen. zpravodaje.

§ 13

1. Trestně může být prezident republiky stíhán jen pro úklady o republiku, jejich přípravu a ohrožení bezpečnosti republiky.

2. Na obžalobě se usnáší Národní shromáždění a rozhoduje o ní... soud. Trestem je jen ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti tohoto znovu nabýti. Je-li prezident republiky obžalován, nesmí vykonávat své funkce a jest užití ustanovení § 6 odst. 1.

K § 13: Zvláštní subkomise sboru expertů důkladně prozkoumala celou tuto materii a jednomyslně doporučuje hořejší znění.

§ 14

1. Jakýkoliv úkon moci vládní nebo výkonné prezidenta nebo jeho zástupce (§ 6) potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

2. K odvolání členů vlády a jmenování nových členů vlády stačí spolupodpis nově jmenovaného člena vlády.

K § 14: Odpovídá § 15, přičemž jednomyslný návrh expertů sleduje myšlenku řešit spomně otázky.

§ 15

Ustanovení o prezidentu republiky platí i o jeho náměstkovi.

K § 15: Odpovídá § 16 návrhu gen. zpravodaje.

V Praze, 26. srpna 1947

Prof. dr. Kubeš v.r.

Prof. dr. Peška, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 15 – 4 str., strojopis.

28

1947, 4. září, Praha. – Návrh experta dr. Pešky ke kapitole IV (prezident republiky) nové ústavy ČSR na úpravu vztahu práva mezinárodního a vnitrostátního.

Ke kap. IV (prezident republiky)

N á v r h

na úpravu vztahu práva mezinárodního a vnitrostátního

Prof. dr. Zdeněk Peška

1. Prezident republiky uzavírá a ratifikuje mezinárodní smlouvy.
2. Ratifikace vyžaduje předběžného souhlasu Národního shromáždění, který se dává ve formě zákona, a to jde-li o smlouvy, kterými se mění nebo ruší zákon ústavní, nebo o smlouvy, měnící čsl. státní území, zákona ústavního.
3. Smlouvy takto ratifikované a uveřejněné podle ust. §... úst. listiny (o uveřejňování zákonů) mají po dobu své mezinárodní působnosti platnost zákona, případně zákona ústavního.

V Praze dne 4. září 1947

Prof. dr. Zdeněk Peška, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 24 – 1 str., strojopis.

1947, 25. září, Praha. – Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 3 (ke kapitole IV návrhu nové ústavy ČSR).

Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení
česko-slovenského poměru
Elaborát čís. 3

Prezident republiky

Ve znění výsledků porad expertů o této kapitole [(viz posudek expertů č. 15) – rukopisná vsuvka] se změnou
u § 9,

č. 4, který má znít: „podepisuje usnesení Národního shromáždění a národní rady o zákonech a zákonná opatření Stálého výboru, může vraceti usnesení Národního shromáždění a národních rad o zákonech s připomínkami“.

Dr. Dérer [podpis]

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 29 – 1 str., cyklostyl, podpis dr. Déreera.

30

1947, 25. červenec, Mariánské Lázně. – Návrh dr. Meissnera na doplnění kapitoly V (vláda) nové ústavy ČSR ustanoveními o Právní radě.

Návrh
na doplnění kapitoly V ustanoveními o Právní radě, podaný
dr. Meissnerem

Právní rada
§

U předsednictva vlády zřizuje se „Právní rada“. Prezident republiky jmenuje a odvolává její členy, jimiž mohou být jen osoby, které nejsou členy Národního shromáždění.

§

Dříve než zákon usnesený Národním shromážděním předloží se prezidentu republiky, prozkoumá Právní rada zákon v tom směru, není-li vadný z hle-

diska právního. Právní rada je povinna podati své dobré zdání do lhůty určené jí předsedou vlády.

§

Zní-li posudek Právní rady v tom směru, že zákon je z hlediska právního vadný, může vláda vrátiti zákon do tří týdnů Národnímu shromáždění s tím, aby vzalo v úvahu posudek Právní rady. Národní shromáždění může zákon změnití anebo setrvati na svém původním usnesení.

§

Po předložení nového usnesení Národního shromáždění vládě počíná plynout lhůta uvedená v §... ohledně podpisu prezidenta a jeho připomínek.

V Mariánských Lázních, dne 25. července 1947.

Dr. A. Meissner, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 17 – 1 str., strojopis.

31

1947, 26. srpen, Praha. – Syntetický návrh dr. Kubeše a dr. Pešky ke kapitole V (vláda) nové ústavy ČSR, formulovaný podle diskuse expertů.

Ke kap. V

Syntetický návrh podle diskusí expertů,
formulovaný dr. Kubešem a dr. Peškou

Vláda

§ 1

1. Vláda se skládá z předsedy vlády, jeho náměstků a ostatních členů (ministrů a státních tajemníků). Počet náměstků a jejich pořadí, počet ministrů a státních tajemníků určuje prezident republiky, jenž také stanoví, který z členů vlády řídí to které ministerstvo nebo jakou funkci vykonává.
2. Předseda vlády a jeho náměstkové tvoří předsednictvo, které řídí práce vlády. Předsedu vlády zastupují jeho náměstkové. Nemohl-li by předsedu vlády zastupovat žádný z náměstků, činí tak věkem nejstarší ministr.
3. Pravidelným sídlem vlády je hlavní město republiky.

K § 1: Odpovídá §§ 1 a 2 návrhu gen. zpravodaje. Ostatní změny jsou patry z hořejšího textu.

§ 2

Členové vlády skládají do rukou prezidenta republiky slib na svou čest a svědomí, že budou svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budou šetřiti ústavních a jiných zákonů k prospěchu lidu a státu.

K § 2: Odpovídá § 3 návrhu gen. zprav. ve formulaci ovšem staré ústavy s dodatkem „k prospěchu lidu a státu“.

§ 3

Žádný člen vlády nesmí být členem předsednictva nebo dozorčí rady, ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud se tyto společnosti zabývají výdělkovou činností, ani vedoucích orgánů národních podniků.

K § 3: Odpovídá § 4 návrhu gen. zpr., přičemž je za základ zvolena formulace § 74 staré ústavy.

§ 4

Vláda se představí Národnímu shromáždění v jeho první schůzi, která následuje po jejím jmenování.

K § 4: Odpovídá § 5. Menšina expertů navrhovala vůbec vypuštění tohoto ustanovení.

§ 5

1. Vláda i její jednotliví členové jsou odpovědni Národnímu shromáždění, které jim může vyslovit nedůvěru. K usnesení je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců, nadpoloviční třetiny hlasů a hlasování podle jmen.

2. Ve Stálém výboru Národního shromáždění je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny členů Stálého výboru, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

K § 5: Zde experti navrhuji důležitou změnu oproti korespondujícímu § 6 návrhu gen. zpravodaje, totiž, aby zde byl normován také princip individuální odpovědnosti ministerské.

§ 6

Návrh na vyslovení nedůvěry musí být podepsán nejméně jednou třetinou poslanců a přikáže se zvláštnímu výboru Národního shromáždění, který o něm podá zprávu nejdéle do 8 dnů. Ve Stálém výboru Národního shromáždění je třeba podpisu jedné třetiny jeho členů a Stálý výbor rozhodne o návrhu v době pěti dnů.

K § 6: Koresponduje s § 7 návrhu gen. zpravodaje. Důsledně jest „předsednictvo“ nahrazeno „zvláštním výborem“. Další změny jsou patrné z navržené textace.

§ 7

Vláda může Národnímu shromáždění podat návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

K § 7: Odpovídá § 8 návrhu gen. zpravodaje.

§ 8

1. Vysloví-li Národní shromáždění (Stálý výbor) vládě nedůvěru, anebo zamítlo-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podat demisi do rukou prezidenta republiky, který určí, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena. Ustanovení toto platí obdobně ohledně jednotlivých členů vlády.

2. Došlo-li k demisi vlády v době, kdy není ani prezidenta ani jeho náměstka, rozhoduje o demisi vlády a činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí Stálý výbor Národního shromáždění.

K § 8: Odpovídá § 9 návrhu gen. zpravodaje, přičemž ovšem jest zde vyjádřena také myšlenka individuální odpovědnosti ministerské. Konečně v druhém odstavci návrhu gen. zpravodaje je důsledně předsednictvo nahrazeno Stálým výborem.

§ 9

1. Poruší-li členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědni.

2. Žalobu vznáší Národní shromáždění. Trestní řízení provádí... soud.

3. Trestní odpovědnost členů vlády za činy trestné též podle jiného než tohoto ustanovení před soudem (úřadem) příslušným podle obecných ustanovení, není tímto ustanovením dotčena.

4. Pokud člen vlády se účastní zasedání Národního shromáždění nebo jeho výboru, požívá stejné imunity jako poslanec.

5. Podrobnosti upravuje zákon.

K § 9: Odpovídá § 10 návrhu gen. zpravodaje. Podle doporučení expertových žalobu má podávat Národní shromáždění, trestní řízení pak bude provádět zvláštní soud.

§ 10

1. Prezident republiky může být přítomen a předsedat schůzím vlády nebo předsednictva, vyžádat si od vlády i od jednotlivých jejích členů písemné zprávy o každé věci, která náleží do oboru jejich působnosti nebo pozvat vládu nebo její členy k poradě.

2. Prezident republiky může vyžádanou zprávu sdělit s připomínkami předsedovi vlády, aby vláda uvážila, zda je třeba učinit opatření.

K § 10: Odpovídá § 11 a 12 návrhu gen. zpr., přičemž určité změny jsou patrné z navržené textace.

§ 11

1. Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnášet se, je-li přítomna aspoň nadpoloviční většina členů vlády, a to většinou hlasů přítomných.
 2. Člen vlády, předsedající její schůzi, hlasuje jako ostatní členové.
- K § 11: Jde o přesnější stylizaci § 13 návrhu gen. zpravodaje.

§ 12

Vláda ve sboru zejména

1. rozhoduje o všech věcech politické povahy,
2. sjednocuje činnost ministerstev a jejich ústředních úřadů, jakož i hospodářských a kulturních institucí jí podřízených,
3. rozhoduje o jmenování veřejných funkcionářů a zaměstnanců, pokud jich jmenování není vyhrazeno prezidentu republiky nebo jiným orgánům, jakož i o návrzích na jmenování funkcionářů a veřejných zaměstnanců, které jmenuje prezident republiky,
4. rozhoduje o vládních předlohách pro Národní shromáždění,
5. usnází se o vládních nařízeních.

Všichni členové vlády mohou se při projednávání zákonů a nařízení dáti zastupovati jiným členem vlády.

K § 12: Jde o přesnější stylizaci § 14 návrhu gen. zpravodaje.

§ 13

Nařízení lze vydávat jen ku provedení určitého zákona v jeho mezích.

K § 13: Zde byla provedena obšírná debata a odkazuje se na příslušné místo protokolů. Všichni experti však byli pro škrtnutí odst. 2 § 15 návrhu gen. zpravodaje. Připomíná se ovšem, že v konečném znění toto ustanovení musí být umístěno na jiném místě analogicky podle § 55 úst. 1.

§ 14

Každé vládní nařízení podpisuje předseda vlády nebo jeho zástupce a ministři pověřeni jeho provedením, nejméně však polovina ministrů.

K § 14: Odpovídá § 16 návrhu gen. zpravodaje. Pokud jde o § 17 návrhu gen. zpravodaje, byla naprostá většina expertů pro vypuštění celého tohoto ustanovení vzhledem k tomu, že jest jeho obsah již upraven v kapitole o hospodářství. Pokud jde o § 18 návrhu gen. zpr., všichni experti doporučili škrtnutí. Pokud jde o § 19, vyslovili se experti pro úpravu této matérie na jiném místě, stejně jako pokud jde o odst. 2 § 20. Odst. 1 navrhuji škrtnout.

§ 15

Ministerstva se zřizují zákonem a zákonem se upravuje jejich počet a působnost.

K § 15: Odpovídá § 21.

V Praze, dne 26. srpna 1947

Prof. dr. Kubeš, v.r.

Dr. Peška, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 16 – 4 str., strojopis.

32

1947, 3. září, Praha. – Návrh dr. Pešky ke kapitolám V a VI (vláda a národní výbory) nové ústavy ČSR o všeobecných ustanoveních o správě a o jiných správních úřadech, zpracovaný podle diskuse expertů.

Ke kapitole V a VI (vláda a národní výbory)

Jiné správní úřady a všeobecná ustanovení o správě

Návrh dr. Pešky (vypracováno podle diskuse expertů)

Poznámka: Experti jednomyslně uznali, že jest třeba doplniti ještě ustanovení návrhu zpravodajova některými opatřeními, která byla většinou již ve staré ústavě.

§ 1

(1) Nikdo nemůže býti zároveň členem úřadu nebo sboru nižšího a úřadu nebo sboru, který jest tomuto nadřízen nebo vykonává nad ním moc dohlédací.

(2) Výjimky z této zásady stanoví zákon.

K § 1: Převzat doslovně z dosavadní ústavní listiny (§ 87).

§ 2

Základy organizace a činnosti nižších úřadů státních upravuje zákon, jenž může podrobnou úpravu svěřiti nařízením.

K § 2: Tento § odpovídá § 89 úst. list., byly však provedeny stylistické změny.

§ 3

Složení a působnost všech svazů samosprávných upravují zákony.

§ 4

(1) Občan jako strana má nárok na vyřízení svých podání.

Menšina navrhuje tuto formulaci:

Občané mají nárok na vyřízení svých podání podle ustanovení zákona.

(2) Zákonem bude stanoveno, jak jest občan chráněn proti nečinnosti úřadů.

§ 5

Veřejní zaměstnanci dbejtež v úřední své činnosti ústavních a jiných zákonů. Totéž platí o občanských členech správních úřadů a sborů.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 25 – 1 str., strojopis.

33

1947, 25. září, Praha. – Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 4 (ke kapitole V návrhu nové ústavy ČSR).

Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru¹

Elaborát čís. 4

Vláda

Shodně s výsledkem porad expertů [(viz posudek expertů č. 16) – rukopisná vsuvka] s těmito změnami:

§ 1 ať zní:

(1) Vláda se skládá z předsedy vlády, jeho náměstků a ostatních členů (ministrů a státních tajemníků). Počet náměstků a jejich pořadí, počet ministrů a státních tajemníků určuje prezident republiky, jenž také stanoví, který z členů vlády řídí to které ministerstvo, nebo jaký úřad zastává.

(2) Každá vláda budiž sestavena tak, aby země byly v počtu ministrů a státních tajemníků přiměřeně zastoupeny.

(3) Předseda vlády a jeho náměstkové tvoří předsednictvo, které řídí práce vlády. Předsedu vlády zastupují jeho náměstkové. Nemohl-li by předsedu zastupovat žádný z náměstků, činí tak věkem nejstarší ministr.

(4) Pravidelným sídlem vlády je hlavní město republiky.

§ 5 má zníti:

(1) Vláda a její jednotliví členové jsou odpovědní Národnímu shromáždění, které jim může vyslovit nedůvěru.

(2) Ve Stálém výboru Národního shromáždění je přítom třeba přítomnosti nadpoloviční většiny členů Stálého výboru, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

(3) Národním radám nepřísluší hlasovati o vyslovení nedůvěry vládě neb jednotlivým jejím členům.

§ 9 ať zní:

(1) Porušují-li členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědní.

(2) Žalobu vznáší Národní shromáždění. Trestní řízení provádí soud.

(3) Trestní odpovědnost členů vlády za činy trestné též podle jiného než tohoto ustanovení před soudem (úřadem) příslušná podle obecných ustanovení, není tímto ustanovením dotčena.

(4) Pokud člen vlády se účastní zasedání Národního shromáždění, národních rad anebo jejich výborů, požívá stejné imunity jako poslanec a podléhá kármé moci Národního shromáždění.

(5) Podrobnosti upravuje zákon.

[§ 15 ať zní:

(1) Zřizují se tato ministerstva:

1. vnitra,
2. zahraničí,
3. spravedlnosti a unifikací,
4. zahraničního a vnitřního obchodu,
5. národní obrany,
6. financí,
7. školství, osvěty a informací,
8. techniky a průmyslu,
9. zemědělství,
10. železnic,
11. pošt,
12. sociální a zdravotní péče.

(2) Působnost ministerstev upravuje zákon. Zákonem lze ministerstva rušiti, spojovati a provádění úkonů přenášeti z jednoho ministerstva na druhé.]²

Dr. Dérer [podpis]

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 29 – 2 str., cyklostyl

- 1 Stejně jako u dokumentu č. 23 se úprav česko-slovenských vztahů týkají jen texty, uvedené v originále na pravé polovině – zde odsazené vpravo.
- 2 Text v hranatých závorkách je v originále škrtnut.

34

1947, 25. září, Praha. – Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru. Elaborát č. 5 (ke kapitole VI nové ústavy ČSR).

Alternativní návrh dr. Déreera k otázce vyřešení česko-slovenského poměru

Elaborát čís. 5

Národní výbory

I. Obecné předpisy

§ 1 až do § 8

podle znění výsledků porad expertů [(viz posudek expertů č. 12) – rukopisná vsuvka]

II. Zemské národní výbory

§ 9

Zemský národní výbor český se skládá ze 100 členů, Zemský národní výbor moravskoslezský ze 60 členů a Zemský národní výbor slovenský ze 70 členů.

§ 10

V první schůzi zemského národního výboru, jíž se zúčastní, vykoná jeho člen tento slib: „Slibuji, že budu věren Československé republice, že budu zachovávat právní řád a zastávat svůj mandát podle svého nejlepšího vědomí a svědomí k prospěchu lidu a státu.“ Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího vzápětí ztrátu členství zemského národního výboru.

§ 11

O platnosti voleb do zemského národního výboru rozhoduje volební soud. Podrobnosti upravuje zákon.

§ 12

Zemský zákon stanoví, zda a v jaké výši mají členové zemského národního výboru a pověřenci nárok na náhradu.

Zemský předseda a zemský místopředseda

§ 13

(1) V čele zemského národního výboru a sboru pověřenců je zemský předseda. Funkcí zemského předsedy pověří prezident republiky člena vlády (ministra). Je odpověden Národnímu shromáždění.

(2) Náměstkem zemského předsedy je člen vlády (ministr nebo státní tajemník), kterého touto funkcí pověří prezident republiky. Je odpověden Národnímu shromáždění.

(3) Zemský předseda (zemský místopředseda) předsedá schůzím zemského národního výboru a sboru pověřenců. Mohou předsedati kterémukoliv výboru nebo komisi zemského národního výboru.

(4) Zemský předseda (zemský místopředseda) může zastavit provádění každého usnesení a opatření zemského národního výboru, sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců, odporuje-li zákonu, překročuje-li svým obsahem pravomoc anebo je-li v rozporu s celostátními opatřeními v příslušném odboru. Konečné rozhodnutí náleží vládě.

(5) Zemský národní výbor a sbor pověřenců si mohou stěžovati u vlády do každého opatření zemského předsedy a zemského místopředsedy.

Pověřenci a sbor pověřenců

§ 14

Zemský národní výbor zvolí ze sebe podle zásady poměrného zastoupení se zřetelem na zemského předsedu a zemského místopředsedu šest pověřenců, kteří spolu se zemským předsedou a zemským místopředsedou tvoří sbor pověřenců. K platnosti volby jednotlivých pověřenců vyžaduje se schválení vlády. Vláda také určí, které resorty úřadu zemské správy spravují jednotliví pověřenci.

§ 15

(1) Pověřenci spravují tyto resorty úřadu zemské správy:
1. správu vnitřní,

2. správu školství a osvěty; pověřenec je současně předsedou zemské školní rady,
3. správu hospodářskou (průmysl, vnitřní obchod, zemědělství),
4. správu sociální a zdravotní péče,
5. správu dopravy a techniky,
6. rozpočet a správu zemských financí.

(2) Zákon podrobně stanoví příslušnost jednotlivých resortů zemské správy, může jim přikázati nové úkoly a přesunouti určité úkoly z jednoho resortu do druhého.

(3) Úkoly, jejichž provádění ministerstvy a jinými ústředními úřady není z hlediska jednoty státu nezbytně nutné, buďtež zákonem přikázány do příslušnosti zemské správy.

§ 16

Žádný pověřenec nesmí být členem představenstva nebo dozorčí rady ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud se tyto společnosti zabývají výdělečnou činností, ani členem vedoucích orgánů národních podniků.

§ 17

(1) Sbor pověřenců provádí zemské zákony a může k tomu účelu vydati v jejich rámci nařízení. Přípravuje a po předchozím souhlasu vlády předkládá příslušné národní radě návrhy zemských zákonů. V rámci meziministerského řízení vyjadřuje se také k vládním návrhům jiných zákonů a nařízeních.

(2) Spravuje věci týkající se zemské samosprávy, jejich ústavů, zařízení a hospodaření.

(3) Provádí dále v rámci ústavy a zákonů státní politickou správu (§ 15). Sbor pověřenců a jednotliví pověřenci odpovídají vládě.

(4) Sbor pověřenců jmenuje státní zaměstnance v úřadech jemu podřízených, pokud jmenovací právo není ústavou nebo zákonem vyhrazeno prezidentu republiky. Dále stanoví a jmenuje zaměstnance pro řízení věcí zemské samosprávy, jejich ústavů a zařízení. Totéž platí ohledně zaměstnanců, kteří mají býti ustanoveni na základě zemských zákonů.

(5) Sbor pověřenců připravuje a předkládá ke schválení návrh zemského rozpočtu zemskému národnímu výboru. Do tohoto rozpočtu třeba také pojmuti výdaje spojené s prováděním zemských zákonů a úhradu.

(6) Pověřenci jsou povinni dostaviti se na požádání do schůzí národní rady, zemského národního výboru, výborů a komisí a odpovídati tam podle ustanovení jednacího řádu na dotazy a interpelace, týkající se jejich úřadu. Mají právo býti těmto schůzím přítomni a ujmouti se kdykoliv slova.

§ 18

Další a podrobná ustanovení o organizaci a působnosti zemských národních výborů, sboru pověřenců a jejich orgánů upraví zvláštní zákon.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 29 – 4 str., cyklostyl, rukopisné doplňky.

35

1947, 25. září, Praha. – Zdůvodnění návrhu dr. Déreera k otázce ústavního řešení česko-slovenského poměru v elaborátech 1-6 (viz dok. č. 15, 23, 29, 33, 34, 25).

Důvody

k návrhům dr. Déreera k otázce ústavního vyřešení
česko-slovenského poměru

Na základě stenografických protokolů o debatách v subkomitétu ústavního výboru a různých návrhů předložených nám touto komisí a vyskytnuvších se v poradách expertů jsem vypracoval návrhy na ústavní vyřešení česko-slovenského poměru.

Návrhy ty jsou obsaženy v šesti elaborátech.

Elaborát č. 1 obsahuje návrh kapitoly o úvodních a všeobecných ustanoveních,

elaborát č. 2 návrh kapitoly o moci zákonodárné,

elaborát č. 3 kapitoly o prezidentovi republiky,

elaborát č. 4 kapitoly o vládě,

elaborát č. 5 kapitoly o národních výborech,

elaborát č. 6 kapitoly o státním a zemském hospodářství.

x

Při vypracování těchto elaborátů rozhodovaly tyto zásady:

1. Vycházel jsem z toho, že do ústavy má přijíti to, co má být do ní pojato podle Košického programu.

2. Přitom jsem dbal toho, aby byla zachována a zabezpečena naprostá státní jednota a důsledky z ní vyplývající, čehož nutnost stále uznávají političtí činitelé všech směrů.

3. Vyhýbal jsem se dualistickému řešení. Za podklad navrhované úpravy jsem přijal tradiční úpravy zemí.

4. Navrhuji decentralizovati na země velkou část agendy výkonné moci, dosud vykonávané ministerstvy, asi v tom rozsahu, jak ji od osvobození vykonávají zemské národní výbory a slovenský sbor pověřenců.

5. I decentralizaci zákonodárné moci navrhuji provést na podkladě zemské myšlenky asi v tom rozsahu, jak je dnes praktikována Slovenskou národní radou, ale s přísným zachováním zásady rozdělení moci zákonodárné od výkonné.

6. Zachovávám a pro všechny země doporučuji instituci národní rady jako nejvyššího zákonodárného strážce zvláštních národních zájmů a jako zákonodárného sboru pro věci nikoliv celostátního dosahu a vzniklého rozstupem Národního shromáždění.

7. Zachovávám a pro všechny země doporučuji instituci sboru pověřenců v úspornější úpravě a přibližně s takovou pravomocí, jakou už dnes mají referenti rad zemských národních výborů a slovenští pověřenci.

8. Kromě toho navrhuji ústavně zabezpečit přiměřenou účasť zemí v počtu ministrů a státních sekretářů každé vlády.

9. Ke změně všech těchto do ústavy pojatých ustanovení navrhuji, aby byla vyžadována kromě obvyklé kvalifikované většiny i většina poslanců jednotlivých zemí resp. příslušné země.

10. Práva, která v tomto navrhovaném řešení mají přiznána občané všech zemí Čs. republiky, nejsou odvozována z národnostní příslušnosti, ale z teritoriálního principu. Tím se vyhneme vytvoření dvou státoprávních suverenity, které by nevyhnutelně nastalo, kdyby na jedné straně Čechům, jako národu, na druhé straně Slovákům, jako národu, bylo zabezpečeno určité státoprávní postavení. Princip dvou státoprávních suverenity se nedá srovnat s myšlenkou jednoty státu, které musíme dbát.

11. Řešení problémů na podkladě teritoriálního a decentralizačního principu, jinak obvyklého i v mnohých jednotně organizovaných státech, dává prakticky Slovákům všechno, o čem Košický program stanoví, že má být obsaženo v ústavě.

K jednotlivým elaborátům uvádím toto:

K elaborátu č. 1

(Úvodní a všeobecná ustanovení)

Při charakterizování Čs. republiky jako národního státu Čechů a Slováků v odstavci 1 doporučuji v odst. 2 stanovit rovnoprávnost Čechů a Slováků po stránce užívání a pěstování jejich národních, kulturních a náboženských tradic. Je to nutné i pro zabezpečení volného a rovnoprávného používání jak české, tak i slovenské řeči jednotlivci v úřadech i jinak na území celé republiky.

Nedoporučuji, aby v ústavě byla vyslovena existence dvou národů, českého a slovenského, ale ani národa československého. Podrobné odůvodnění tohoto stanoviska je uvedeno v mém znaleckém posudku o tomto předmětu. Tam je též uvedeno, že Košický program nevyžaduje, aby zásada dvou národů byla vyslovena v ústavě.

Doporučuji dále v novém paragrafu ustanovení o rozeznávání zákonů od zemských zákonů.

K elaborátu č. 2

(Zákonodárná moc)

I. Zaujímám stanovisko, že nevyhnutelným předpokladem jednoty státu je, aby zákonodárná moc, vládní moc a soudcovská moc vycházely z jednoho pramene a aspoň ve svých nejvyšších představitelích a institucích byly jednotné.

Zastávám názor, že přenesení části zákonodárné moci na orgány, které nejsou součástí zákonodárného sboru státu a odvozují svou zákonodárnou moc z jiného podkladu, je projevem existence druhé suverenity vedle suverenity státu, a proto neslučitelné s jednotou státu. Z tohoto důvodu jsem zvolil alternativu o rozestupování, u které zemské zákonodárné sbory (národní rady) nejsou projevem zvláštní suverenity, ale jsou částí jediné suverenity zákonodárné. Z téhož důvodu tyto zákonodárné národní rady nemohou svými zákony derogovat ustanovení zákonů vynesných celým Národním shromážděním. Rozestupová alternativa má i tu praktickou výhodu, že pro totožnost osob členové národních rad jsou plně informováni o všech pracích Národního shromáždění, což je důležité jak z hlediska celostátního, tak i zemského zákonodárství. Zvýšením počtu poslanců na 360 odpadájí námitky proti těžkostem vyplývajícím ze zasedání na dvou místech.

Rozestupová alternativa konstruuje národní rady jako orgány zákonodárné na rozdíl od alternativy zemských sněmů, které by vedle zemského zákonodárství měly účast i na vládní a výkonné moci. Rozestupová alternativa nezatěžuje národní rady administrativní pravomocí, ale ponechává pro tuť v českých zemích zemské národní výbory a doporučuje zavedení této instituce i na Slovensku. Bližší o tom viz u elaborátu č. 5.

Tím, že národní radu nezatěžuji účastí na výkonné moci (jako je to nyní na Slovensku) a soustřeďuji její pravomoc na zákonodárství a s ním souvisící kontrolu výkonné moci, nesnižuji její význam, naopak ho vyzdvihuji. Povyšuji taktó národní radu na organickou a korporativní součást nejvyššího orgánu státu, Národního shromáždění, v němž ona, jako zvláštní státoprávní jednotka samostatným vydáváním zvláštních zemských zákonů,

a což je ještě důležitější, rozhodující účastí na vynášení a případně změně ústavních zákonů, týkajících se nejvyšších zájmů jí zvláště svěřených, dále parlamentární kontrolou vlády a všech jejích orgánů, vykonávanou jí i po této stránce, se stává nejvyšším ústavním strážcem těchto zvláštních národních zájmů, které sledovat je jejím nejvlastnějším úkolem. Tento úkol nemůže zdárně vykonávat, když je vedle něho zatížena i úkolem účasti v provádění výkonné moci.

Má-li být národní rada parlamentární institucí, nemůže býti současně vykonavatelem státní administrativy. I dnes ještě všude uznávaný základní ústavní princip oddělení moci zákonodárné od moci výkonné vyžaduje, aby se ani na poli zemského zákonodárství toto nekumulovalo s výkonnou mocí a nesoustředilo v rukách jednoho, a to ještě z převážné míry administrativního orgánu. Jako v býv. Rakousku a Německu působily vedle ústředního zákonodárného sboru i zvláštní zemské zákonodárné sněmy, byly to pozůstatky bývalé státnosti těchto partikulárních útvarů. I ve svazech států (federacích) je zákonodárná moc členských států odvozena z jejich charakteru zvláštní státnosti. Všichni odpovědní političtí činitelé u nás však stále prohlašují, že nechťejí ani federaci, ani dualismus, ani návazání na býv. českou, resp. slovenskou státnost.

Podle principu dělení státní moci musí být pro výkon účasti ve výkonné moci a státní administrativě zřízeny zvláštní sbory, oddělené od zákonodárství, a to jsou zemské národní výbory a sbory pověřenců.

II. Výpočet věcí patřících do působnosti Národního shromáždění jsem převzal s některými změnami a doplňky z dohody z 2. června 1945.

III. Vedle rozhodující účasti v ústavním zákonodárství a vedle zemského zákonodárství doporučuji dáti národním radám i právo kontrolní, interpelační a dotazové ve věcech jejich příslušnosti (§ 30, odst. 3).

I ohledně usnesení národních rad o zákonech doporučuji ve věci připomínkového práva prezidenta republiky stejný postup jako při připomínkách k zákonu vnesenému v Národním shromáždění (odst. 2 § 32). Jde totiž o usnesení části Národního shromáždění a poslanců. K tomu však, aby takto vrácený zemský zákon nabyl platnosti, doporučuji, aby bylo požadováno kromě hlasů dvou třetin všech členů národní rady (odst. 5 § 33) i nadpoloviční většiny Národního shromáždění, jak je tomu u celostátních zákonů.

V. Ohledně Stálého výboru zemí jsou možné dvě alternativy. Podle jedné alternativy by se Stálý výbor nemohl usnášeti o věcech patřících do příslušnosti národních rad (v odst. 10 § 39) a národní rady by si nemohly zřídit své zemské Stálé výbory. Podle druhé alternativy by si národní rady mohly zřídit zemské Stálé výbory podle obdoby Stálého výboru Národního

shromáždění. Jinak doporučuji, aby při sestavení Stálého výboru Národního shromáždění a jeho předsednictva byl vzat přiměřeně zřetel na země (v § 39, odst. 4 a 7).

K elaborátu č. 3
(Prezident republiky)

K stylizaci vyšlé z porady expertů doporučuji jen doplněk u § 9, č. 4 vzhledem na připomínkové právo prezidenta republiky i vůči usnesením národních rad.

K elaborátu č. 4
(Vláda)

I. Zde je zvláště důležité ustanovení, aby ve vládě byly země přiměřeně zastoupeny počtem ministrů a státních tajemníků (posl. věta odst. 1 § 1). Toto ustanovení vyhovuje slovenskému požadavku a je stylizováno tak, že nemusí platit pro každou z českých zemí zvláště.

II. Právo vyslovovati nedůvěru vládě nebo jejím jednotlivým členům doporučuji vyhradit Národnímu shromáždění (odst. 3 § 5). Možnost vyslovení nedůvěry v zasedáních národních rad by mohla vést k nemožnému stavu, že by případná opoziční většina některé národní rady, tedy mizivá menšina celého Národního shromáždění, mohla způsobiti případně i permanentní vládní krizi. Poukazuji i na to, že ohledně výkonné moci doporučuji dáti i případné opozici účast stanovením zásady, že sbor pověřenců má být sestaven podle zásady poměrného zastoupení.

K elaborátu č. 5
(Národní výbory)

Stylizaci vyšlou z porad expertů doporučuji ponechat jako titul „I. Obecné předpisy“ a připojit k němu jako druhý titul „II. Zemské národní výbory“, obsahující zvláštní ustanovení o této instituci, o zemském předsedovi a o zemském místopředsedovi, o pověřencích a o sboru pověřenců.

Instituci zemského národního výboru doporučuji zavést i na Slovensku, kde se – ovšem s podstatně omezenější pravomocí – dobře osvědčila za první republiky. Zemským národním výborům nedoporučuji přidělití zákonodárnou pravomoc z důvodů uvedených u alternativy č. 2. Jinak mají tuto zemskou zákonodárnou pravomoc vykonávat podle mého doporučení národní rady.

Doporučuji dáti zemským národním výborům, resp. sboru pověřenců a pověřencům:

- a) všechnu jejich dosavadní pravomoc týkající se samosprávy, pak
- b) provádění státní politické správy (jak celostátní, tak i zvláštní zemské) předtím příslušející státním byrokratickým úřadům, dále

c) rozsáhlou pravomoc připadající jim z ministerstev následkem provedení navrhované decentralizační klauzule ústavy (§ 15, odst. 3); kromě toho

d) výkonnou moc ve věcech zemských zákonů (§ 17, odst. 1) a

e) rozsáhlou jmenovací, navrhovací a vyjadřovací pravomoc při ustanovování státních zaměstnanců (odst. 4).

Dává se tudíž zemským národním výborům v podstatě taková pravomoc, jakou jim i Slovenské národní radě zabezpečila národní revoluce. Ale vzhledem k tomu, že doporučuji při sestavení orgánu zemských národních výborů a sboru pověřenců uplatnění principu poměrného zastoupení, dávám i případně opozici účast na výkonné moci. Se zřetelem na tuto významnou okolnost a na velikou rozsáhlou pravomocí národních výborů při provádění státní politické správy považuji za nutné z hlediska jednoty státu a zachování jednotnosti základních principů státní administrativy a jich bezvadného provádění, aby byl v čelo zemského národního výboru a sboru pověřenců postaven zemský předseda a zemský místopředseda, kteří by ovšem nebyli byrokratickými úředníky, ale členy vlády jmenovanými prezidentem republiky (ministři a státní sekretáři). Nutnost schválení volby pověřenců vládou přebírám z dosavadní úpravy na Slovensku. Vůbec při vymezení zásad organizace a působnosti zemských národních výborů a sboru pověřenců jsem vycházel z toho, co už dnes platí v českých zemích a na Slovensku.

Z důvodu hospodárnosti a zřetelů na nutnou jednoduchost a nekomplikovanost správy doporučuji počet pověřenců a pověřenectev omeziti už v ústavě na šest.

Ke kapitole o soudcovské moci

Poznamenávám, že považuji z hlediska státní jednoty a potřeby jednotnosti judikatury za nezbytné, aby ústava stanovila jednotné nejvyšší soudní tribunály (Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, Ústavní soud) pro území celého státu a nepřipustila dislokaci jejich částí. Každá takováto dislokace překáží zachování jednotnosti judikatury a je zárodkem úplné samostatnosti dislokované části.

Ohledně správního soudnictví považuji za nutné, aby byl v ústavě stanoven princip jeho decentralizace na oblastní celky (oblastní příp. zemské správní soudy), s ponecháním jediného Nejvyššího správního soudu pro území celé republiky pro otázky zásadního rázu a jednotnosti práva.

Bude třeba zvláštního zákona o Ústavním soudu. V tomto zákoně bude třeba upravit i složení senátů, které mají rozhodovat kompetenční konflikty mezi Národním shromážděním a národními radami, resp. zkoumat ústavnost zákonů po této stránce.

Kdyby měla být přijata zásada paritních rozhodčích orgánů, doporučuji, aby se parita neřídila podle principu národnostního, ale teritoriálního a zemského.

K elaborátu č. 6

(Státní a zemské hospodářství)

Tento elaborát vypracovaný p. prof. Buškem obsahuje zásady státního a zemského rozpočtového hospodaření.

Dr. Dérer [podpis]

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 29 – 8 str., cyklostyl, podpis dr. Déreera.

36

1947, 26. srpen, Brno. – Syntetický návrh dr. Pešky a dr. Kubeše ke kapitole VII (moc soudcovská) nové ústavy ČSR podle diskuse expertů.

Syntetický návrh podle diskusí expertů
formulovaný dr. Kubešem a dr. Peškou

Moc soudcovská

§ 1

1. Moc soudcovskou vykonávají neodvislé státní soudy.
2. Rozsah účasti občanů v soudnictví jako členů soudních senátů, přísedících nebo porotců, upravují zvláštní zákony.
K § 1: Jde o korespondující ustanovení s § 1 návrhu gen. zpravodaje. Stylizace je však přesnější a zdůrazňuje zásadu odbornosti ve službě právem. Stylizace gen. zpravodaje naproti tomu vytyčuje jako pravidlo účast lidových přísedících. S tím naprostá většina expertů nesouhlasila.

§ 2

1. Nikdo nesmí býti odňat svému zákonnému soudci.
2. Jen v řízení trestním mohou býti zavedeny soudy výjimečné, a ty jen v případech zákonem napřed stanovených a na dobu přesně vymezenou.
K § 2: Byl převzat beze změny § 2 návrhu gen. zpravodaje.

§ 3

1. Soudní moc v civilních právních věcech přísluší soudcům civilním, a to buď řádným nebo mimořádným a rozhodčím.
2. Soudní moc ve věcech trestních přísluší občanským soudům trestním, pokud podle zákonných předpisů nemají býti projednávány v trestním řízení správním.

3. Pravomoc trestních soudů vojenských je upravena zvláštním zákonem. Tato pravomoc může být rozšířena na obyvatelstvo civilní podle zákonných ustanovení jen v době války, a to jen pro činy spáchané v této době.

K § 3: Jde o korespondující ustanovení s § 3 návrhu gen. zpravodaje, přičemž byla zvolena textace přesnější, s kterou souhlasili všichni experti. Rovněž všichni experti doporučují škrtnout odst. 4 § 3 návrhu gen. zpravodaje.

§ 4

Organizaci soudů, jejich věcnou i místní příslušnost, jakož i řízení před nimi stanoví zákon.

K § 4: Tento paragraf byl vsunut za § 3 návrhu gen. zpravodaje.

§ 5

Pro celé území Československé republiky je zřízen jediný Nejvyšší soud.

K § 5: Jde o ustanovení korespondující s § 4 návrhu gen. zpravodaje.

§ 6

1. Soudnictví [je] ve všech stolicích odděleno od správy.

2. Řešení sporů o příslušnost mezi soudy a správními orgány upravuje zákon.

K § 6: Koresponduje s § 5 návrhu gen. zpr., přidán je odst. 2.

§ 7

Postavení soudců z občanů, kteří nejsou soudci z povolání, upravují zvláštní zákony a určí též podmínky jejich ustanovení, vyloučení, odstranění a trestní a kárné odpovědnosti.

K § 7: Všichni experti doporučují škrtnout § 7 návrhu gen. zpravodaje. Experti jsou také pro vypuštění § 8 návrhu gen. zpravodaje. Všichni experti jsou pro stylizaci § 9 návrhu gen. zpravodaje.

§ 8

1. Zákon stanoví podmínky nutné k dosažení úřadu soudce z povolání.

2. Služební poměr soudců upraví zvláštní zákon.

K § 8: Koresponduje s § 10 návrhu gen. zpravodaje.

§ 9

1. Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale; proti své vůli mohou být přeloženi, přesazeni nebo do výslužby dáni jen

na základě disciplinárních nálezů. Proti své vůli mohou být přeloženi nebo do výslužby dáni jen v případech nové organizace soudní, po dobu zákonem stanovenou; do výslužby mohou být dáni pravoplatným nálezem také, když dosáhnou stáří zákonem stanoveného.

2. Podrobnosti upravuje zvláštní zákon, který též stanoví, za jakých podmínek mohou být soudcové z povolání suspendováni z úřadů.

3. Senáty u sborových soudů I. a II. stolice jsou po celý rok stálé; výjimky stanoví zákon.

4. Soudcové z povolání nesmějí zastávat jiné funkce placené, ať stálé nebo dočasné, pokud zákon nestanoví výjimky.

K § 9: Koresponduje s § 11 návrhu gen. zpravodaje. Odstavec III je nový.

§ 10

1. Soudcové z povolání, jakož i soudcové z občanů vykonávají svůj úřad neodvisle, jsou vázáni jen zákonem.

2. Veškerí soudcové slibují přísahou, že budou zachovávat zákony a rozhodovat nestranně.

K § 10: Koresponduje s § 12 návrhu gen. zpravodaje. Oproti stylizaci odst. 1 § 12 návrhu gen. zpr. je však velmi důležitá změna. Místo slov „právním řádem“, kterýžto obrat je naprosto nepřipadný, neboť by znamenal zánik soudcovské neodvislosti, poněvadž pod pojmem právního řádu jest rozuměti i vládní nařízení nebo ministerské výnosy atd., použili experti obratu „zákonem“. Rovněž odst. 2 je přestylizován.

§ 11

1. Soudcové, řešící určitou právní věc, zkoumají platnost nařízení.

2. Při zákonu mohou jen zkoumat, zda byl platně vyhlášen.

K § 11: Koresponduje s § 13 návrhu gen. zpravodaje. Slova „mají právo zkoumat“ se nahrazují obratem „zkoumají“, aby byla vyjádřena obligatornost této činnosti.

§ 12

1. Ličení před soudy jest ústní a veřejné.

2. Veřejnost může být při líčení vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

3. Rozsudky se vyhlašují jménem Československé republiky.

4. Rozsudky v trestních věcech se vyhlašují vždy veřejně.

5. V řízení před soudy trestními platí zásada obžalovací. Obviněnému se zajišťuje právo obhajoby.

K § 12: Koresponduje s § 14 návrhu gen. zpravodaje. Všichni experti doporučují vypustit v odst. 1 větu druhou a většina expertů rovněž třetí větu v odst. 5.

§ 13

Jak ručí stát a soudcové z povolání a občanstva za náhradu škody, kterou způsobili tím, že porušili při konání svého úřadu právo, stanoví zvláštní zákon.

K § 13: Koresponduje s § 15 návrhu gen. zpravodaje. Menšina expertů navrhuje toto znění: „Stát a soudcové z povolání a z občanstva ručí za náhradu škody, kterou způsobili tím, že porušili při konání svého úřadu právo, podle ustanovení zvláštního zákona.“

§ 14

1. Soudní ochranu proti správním úřadům poskytují správní soudy s jediným Nejvyšším správním soudem pro celé území republiky, složené z neodvislých soudců z povolání.

2. Tyto soudy poskytují také ochranu proti nečinnosti správních úřadů.

3. Podrobnosti ustanoví zákon, který může také stanovit, zda a kdy jsou rozhodnutí Nejvyššího správního soudu závazná pro správní soudy.

K § 14: Koresponduje s § 16 návrhu gen. zpravodaje. Ovšem jde o velmi podstatnou změnu. Textace navržená experty byla provedena po velmi pečlivé úvaze.

§ 15

Ve věcech předložených soudům má být rozhodováno jak po stránce skutkové, tak právní zásadně aspoň ve dvou instancích. Podrobnosti a výjimky stanoví zákon.

K § 15: Jde o novum oproti návrhu gen. zpravodaje. Všichni experti doporučují dále zabývat se otázkou, aby bylo ustanoveno, že ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů o tom vydaných rozhoduje o nárocích soukromoprávních, jest volno straně tímto rozhodnutím dotčené, po vyčerpání opravných prostředků dovolávat se nápravy pořadem práva. Menšina expertů dále navrhuje zařazení dalšího ustanovení: „Dojde-li prezidentu republiky žádost, aby cestou milosti prominul nebo zmínil pravoplatným rozsudkem stanovený trest a právní následky odsouzení trestním soudem, může být tato žádost zamítnuta jen po předložení písemného vyhotovení rozsudku a ostatních spisů. V případě rozsudku smrti má žádost odkladný účinek. Výjimky ve stanném řízení stanoví zákon.“

V Brně, 26.8.1947

Dr. Kubeš [podpis]

Dr. Peška [podpis]

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 13 – 4 str., strojopis, podpisy expertů.

37

1947, 8. září, Praha. – Návrh dr. Meissnera ke kapitole VII ((moc soudcovská) nově ústavy ČSR o ústavním soudu.

Ke kapitole VII

Dr. Meissner:

Předloha o ústavním soudu

§ 1

Ústavní soud skládá se z 12 členů, z nichž 6 členů jmenuje prezident republiky a po 3 vysílají Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud ze sebe.

§ 2

Národní shromáždění navrhne tři tera, z nichž prezident republiky vybere po jednom členu (2. eventualita: 9 osob, z nichž prezident republiky vybere 3), a každý zemský sněm navrhne tera, z nichž prezident republiky vybere po jednom členu.

Jednoho z těchto členů jmenuje prezident republiky zároveň předsedou ústavního soudu, který zastupuje předsedu, je-li zaneprázdněn nebo uprázdnil-li se jeho místo.

§ 3

Členové vysílání Nejvyšším soudem a Nejvyšším správním soudem volí se v plenárních schůzích.

§ 4

Za každého člena ustanovuje se náhradník, a to týmž způsobem jako člen. Náhradník nastupuje místo člena, je-li trvale nebo dočasně zaneprázdněn. Podrobnější ustanovení obsahuje jednací řád ústavního soudu.

§ 5

Členy ústavního soudu, jakož i náhradníky mohou býti pouze osoby práv znalé, starší 35 let, které nejsou členy žádného ze sborů zákonodárných.

§ 6

Funkční období členů ústavního soudu činí 5 let a počítá se ode dne ustavující schůze.

§ 7

Uprázdnil-li se za období místo některého člena (náhradníka), zejména stane-li se některý člen (náhradník) členem zákonodárného sboru, obsadí se uprázdněné místo na zbývající část období stejným způsobem, jak bylo obsazeno původně.

Každé uprázdnění oznámí předseda bez odkladu předsednictvu zákonodárného sboru, od kterého vyšel návrh na obsazení uprázdněného místa, popřípadě soudu, který vyslal člena (náhradníka), jehož místo se uprázdnilo.

§ 8

Předseda ústavního soudu složí ve schůzi vlády v ruce prezidenta republiky slib, že bude přesně a nestranně zachovávat všechny zákony ústavní.

Vykonav slib, svolá předseda do osmi dnů ústavní soud k ustavující schůzi, ve které ostatní členové a náhradníci složí slib stejného obsahu do rukou předsedových.

§ 9

Členové ústavního soudu mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví vládní nařízení.

§ 10

Sídlo ústavního soudu jest hlavní město republiky.

(2) Potřebný personál pomocný, místnosti a věcné potřeby opatří vláda.

§ 11

Členové ústavního soudu jsou ve výkonu tohoto svého úřadu samostatní a neodvislí.

(2) Podléhají disciplinární moci plenární schůze ústavního soudu. Tresty jsou: písemné napomenutí, peněžitá pokuta do 50 000 Kčs, zbavení členství ústavního soudu. Na posléz uvedeném trestu může se ústavní soud usnésti, jen byl-li dříve vyřknut jiný disciplinární trest a k platnosti trestu je třeba potvrzení prezidenta republiky.

Působnost ústavního soudu

§ 12

Ústavní soud jest výlučně příslušný rozhodovati o tom, zdali:

- u ústavních zákonů splněna byla podmínka §... ústavy a zda pro nesplnění této podmínky je zákon neplatný,
- zákony Čsl. republiky a zákony zemských sněmů vyhovují §§... ústavě svým obsahem a byly-li usneseny příslušným zákonodárným sborem,
- prozatímní opatření podle §... ústavy vyhovuje ustanovení odst.... tohoto paragrafu.

§ 13

Ústavní soud může též vysloviti, že určité ustanovení vládního nařízení odporuje ústavě nebo prováděnému zákonu a jest proto neplatné.

§ 14

Ústavní soud rozhoduje posléze o stížnostech fyzických nebo právnických osob do toho, že úředním zásahem bylo porušeno jejich ústavou zaručené právo nebo svoboda, pokud není příslušný o tom rozhodovati soud, zejména Nejvyšší správní soud.

Řízení před ústavním soudem

§ 15

Ústavní soud koná schůze podle potřeby.

Schůze svolává předseda nebo jej zastupující místopředseda a hlasuje.

K nálezu, kterým se zákon nebo vládní nařízení prohlašuje neplatným, je třeba nejméně sedmi hlasů.

K platnosti jiných usnesení jest třeba přítomnosti předsedy nebo místopředsedy a mimoto aspoň čtyř členů. Při rovnosti hlasů platí mínění, ke kterému se přidal předseda.

Podrobnosti jednání budou upraveny jednacím řádem, na kterém se usnese ústavní soud a který schvaluje prezident republiky.

§ 16

V případě § 12 lit a) a b) a § 13 rozhoduje ústavní soud:

- na základě návrhu, který může býti podán Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, volebním soudem, Národním shromážděním, některým zemským sněmem aneb aspoň jednou pětinou členů Národního shromáždění nebo některého zemského sněmu,
- usnese-li se na tom ústavní soud,
- rozhodne-li tak předseda ústavního soudu.

§ 17

V případech § 14 rozhoduje ústavní soud ke stížnosti postižené osoby.

§ 18

O vznesení návrhu a podle § 16 usnáší se Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a volební soud v plenární schůzi nadpoloviční většinou hlasů.

§ 19

V návrhu musí býti přesně označeno, která ustanovení určitého zákona nebo vládního nařízení odporují kterému ustanovení určitého zákona ústavního, nebo která ustanovení určitého zákona usneseného Národním shromážděním nebo zemským sněmem překračují ústavně vymezenou působnost těchto zákonodárných sborů, nebo u kterého zákona nebyla splněna podmínka §... ústavy.

§ 20

Návrh podle § 16 odst. 1 může být vznesen pouze do 3 let ode dne, kdy zákon nebo vládní nařízení, o které jde, byly vyhlášeny.

Stížnost podle § 14 musí být podána do jednoho roku ode dne porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody.

§ 21

Návrh se podává u ústavního soudu ve dvou vyhotoveních.

§ 22

Předseda ústavního soudu přikáže návrh některému členu jako referentu, načež nejdéle do jednoho měsíce ode dne, kdy návrh došel, svolá ústavní soud ke schůzi, ve které se rozhodne, zdali návrh byl podán včas (§ 20) a zdali patří do příslušnosti ústavního soudu.

§ 23

Není-li těchto předpokladů, odmítne ústavní soud návrh, ač-li nedojde k rozhodnutí podle odst. 2 (nebo 3) § 16.

Jinak vyrozumí dotčené zákonodárné sbory a předsedu vlády a vyzve je zároveň, aby se o návrhu vyjádřily ve lhůtě nejméně jednoho měsíce a nejvýše tří měsíců. Tato lhůta může být prodloužená ze zvláště závažných důvodů toliko jednou a nejvýš o další tři měsíce.

§ 24

Předseda ústavního soudu svolá nejpozději do dalších tří měsíců ústavní soud k veřejnému ústavnímu líčení. O líčení buďtež vyrozuměni navrhovatel, vláda a zúčastněné zákonodárné sbory. Tito mají právo vyslati k líčení po zástupci. Podal-li návrh předepsaný počet členů Národního shromáždění nebo některého zemského sněmu, musí udati společného zmocněnce.

§ 25

Nevyšle-li některý ze zúčastněných činitelů k líčení svého zástupce, není to projednávání návrhu na závalu.

§ 26

Uzná-li ústavní soud po veřejném ústním líčení návrh odůvodněný, vysloví nálezem, která ustanovení určitého zákona nebo vládního nařízení jsou v rozporu s kterými ustanoveními určitého ústavního zákona, nebo která ustanovení zákona Národního shromáždění nebo některého zemského sněmu překročují ústavně vymezenou působnost těchto zákonodárných sborů, nebo kdy u zákona nebylo šetřeno předpisu §... ústavy a jsou tudíž neplatné.

§ 27

Nález ústavního soudu dá předseda doručiti vládě. Ministr vnitra jest povinen do osmi dnů nález bez odůvodnění uveřejniti ve Sbírce zákonů a nařízení. Současně jest uveřejniti nález s podrobným odůvodněním v úředních listech.

§ 28

Uveřejnění nálezu ve Sbírce zákonů a nařízení má ten účinek, že ode dne uveřejnění zákonodárné sbory, vláda, všechny úřady a soudy jsou nálezem vázány.

Do té doby zůstává nedotčeno právo soudů zkoumati platnost vládního nařízení podle §... ústavy.

§ 29

V případě § 16 č. 2 a 3 platí ustanovení § 23 odst. 2 až 28 obdobně.

§ 30

O platnosti prozatímního opatření podle... ústavy rozhoduje ústavní soud z úřední povinnosti, jakmile mu vládou bude předloženo. O řízení platí obdobně ustanovení předcházejících paragrafů.

§ 31

O stížnostech podle § 14 platí obdobně ustanovení §§ 21 až 25 s tím, že odpadá vyrozumění zákonodárných sborů.

Soud projednává tyto věci v senátech pětičlenných.

Uzná-li ústavní soud po veřejném ústním líčení stížnost odůvodněnou, vysloví nálezem, která ustanovení ústavy byla naříkaným zásahem a kým porušena. Může stěžovateli přiznat náhradu útrat proti tomu, kdo porušil ústavně zaručené právo nebo svobodu stěžovatele.

§ 32

Podání a protokoly o líčení jsou osvobozeny od kolků a poplatků.

§ 33

Tento zákon platí také pro věci, na něž se vztahoval zákon ze dne 9. března 1920, č. 162 Sb. zák. a nařízení.

§ 34

Zákon tento nabývá účinnosti dnem...

Provedením jeho se pověřují všichni členové vlády.

V Praze dne 8. září 1947

Dr. Meissner, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 18 – 7 str., strojopis.

Ke kap. VII (soudní moc)

Návrh dr. Pešky

Zákon ze dne... o volebním soudě

Ústavodárné národní shromáždění usneslo se na tomto zákoně:
Složení volebního soudu

§ 1

Volební soud tvoří prezident volebního soudu, jeho zástupce a šestnáct přísedících.

§ 2

(1) Prezidenta volebního soudu, jeho zástupce a čtyři přísedící jmenuje prezident republiky na dobu pěti let ze soudců Nejvyššího správního soudu.

(2) Dvanáct přísedících volí Národní shromáždění na dobu deseti let. Zvolení mohou být ti, kdož jsou volitelní do Národního shromáždění, dokonali 40. rok věku a jsou znalí práv.

(3) Stejným způsobem jsou jmenováni a voleni náhradníci, a to vždy za určitého přísedícího.

(4) Členové (náhradníci) volebního soudu zůstávají ve své funkci až do jmenování nebo zvolení nových členů (náhradníků), pokud tento zákon neustanovuje jinak.

(5) Nejvyšší správní soud opatří pomocné síly, místnosti a věcné potřeby.

§ 3

(1) Členové volebního soudu nesmějí být členy Národního shromáždění, zemských vlád (zemských sněmů), národních výborů nebo sborů a orgánů, jimž je svěřena úprava a sestavení voličských seznamů nebo provádění jakýchkoliv voleb, které jsou kontrolovány volebním soudem.

(2) Uchází-li se člen volebního soudu o mandát do Národního shromáždění (zemského sněmu), zemské vlády nebo do národního výboru, nemůže až do vykonané volby vykonávat úřad člena volebního soudu. Byla-li podána proti volbám stížnost k volebnímu soudu, kterou jest dotčen, nemůže vykonávat úřad člena volebního soudu až do rozhodnutí volebního soudu.

(3) Stal-li se člen volebního soudu členem některého sboru nebo orgánu, uvedeného v odst. 1, přestává být členem volebního soudu.

Členem nebo náhradníkem volebního soudu přestává být ten, kdo pozbyl způsobilosti být jmenován nebo volen za člena (§ 2).

§ 5

(1) Volební soud rozhoduje v plenární schůzi o tom, kdo jest jeho členem.

(2) Ubude-li některý přísedící nebo náhradník, požádá prezident volebního soudu orgány příslušné podle § 2, aby provedly nové jmenování nebo volbu na dalších deset let.

(3) Až do nového jmenování nebo volby nastupuje za přísedícího jeho náhradník. Náhradník nastupuje také za příslušného přísedícího, nemůže-li tento přechodně vykonávat svůj úřad. Za prezidenta volebního soudu nastupuje jeho zástupce a není-li toho, pak věkem nejstarší přísedící volebního soudu. Zastupující požívá všech práv a podléhá všem povinnostem zastoupeného.

§ 6

(1) Členové volebního soudu jsou ve výkonu tohoto svého soudcovského úřadu samostatní a neodvislí jako soudcové.

(2) Prezident volebního soudu a jeho zástupce složí do rukou prezidenta republiky slib, že budou svůj úřad vykonávat nestranně a že budou rozhodovati podle platných zákonů.

(3) Přísedící volebního soudu složí tentýž slib do rukou prezidenta volebního soudu. Stejně náhradníci, jakmile mají nastoupiti na místo přísedícího, byť i jen dočasně.

(4) Pokud jde o soudcovskou činnost, podléhají členové volebního soudu disciplinární moci plenární schůze volebního soudu.

(5) Plenární schůze volebního soudu rozhoduje o disciplinárních záležitostech v neveřejném líčení a může se usnísti na písemném napomenutí, na peněžitě pokutě do 50 000 Kčs anebo zbavit člena volebního soudu členství v tomto soudu. Na posléze uvedeném trestu může se usnísti, jen byl-li dříve vyřknut jiný disciplinární trest; ode dne, kdy volební soud se takto usnesl, nemůže vykonávat postižený člen svůj úřad. Kdo byl tímto způsobem zbaven členství ve volebním soudu, nemůže se dalších deset let stát členem volebního soudu.

§ 7

(1) Členové volebního soudu, kteří jsou soudci Nejvyššího správního soudu, budou natoliko uvolněni od svých úředních povinností, kolik bude vyžadovati řádný výkon funkce člena volebního soudu.

(2) Prezidentovi volebního soudu náleží plat prvního prezidenta Nejvyššího správního soudu a jeho zástupci plat druhého prezidenta tohoto soudu.

(3) Přisedící volebního soudu, volení Národním shromážděním, mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví vládní nařízení.

(4) Všichni členové mají nárok na cestovné a stravné podle předpisů platných pro nejvyšší státní úředníky.

§ 8

(1) Volební soud rozhoduje v plenární schůzi nebo v senátech.

(2) Plenární schůze sestává z prezidenta volebního soudu jako předsedy, jeho zástupce a všech přisedících volebního soudu.

(3) Počátkem kalendářního roku sestaví prezident volebního soudu čtyři senáty, skládající se z jednoho člena jmenovaného prezidentem republiky a tři členů volených Národním shromážděním. Zároveň ustanoví předsedy senátů a jejich zástupce.

Působnost volebního soudu

§ 9

(1) Volební soud

1. rozhoduje o stížnostech proti konečnému rozhodnutí o námitkách proti stálým seznamům voličským;
2. zkoumá a ověřuje volby členů Národního shromáždění (zemských sněmů) a zemských vlád (zemských národních výborů);
3. rozhoduje o stížnostech do voleb Národního shromáždění (zemských sněmů) a zemských vlád (zemských národních výborů). Stížnost lze podatí pro nezákonný postup ve volebním řízení, zejména proto, že zvolený nebyl v čas volby volitelný, nebo protože úřadem byla nezákonně popřena volitelnost osoby, hodlající kandidovati;
4. rozhoduje o tom, že člen Národního shromáždění (zemského sněmu) a zemské vlády (zemského národního výboru) pozbývá mandátu, poněvadž ztratil po volbě volitelnost;
5. rozhoduje o tom, že u člena Národního shromáždění nastal případ neslučitelnosti, podle zvláštních zákonných předpisů.

(2) Jakákoliv pravomoc Nejvyššího správního soudu ve věcech uvedených v předcházejícím odstavci je vyloučena.

§ 10

Pokud jde o zkoumání platnosti zákonů a nařízení, jest volební soud považovati za řádný soud podle §... ústavní listiny.

Řízení před volebním soudem

§ 11

(1) Volební soud rozhoduje zpravidla ve schůzích plenárních.

(2) Jde-li o rozhodnutí podle § 9, odst. 1, č. 1, může prezident volebního soudu přikázati rozhodnutí senátům volebního soudu.

§ 12

(1) V plenární schůzi i ve schůzi senátu musí býti přítomna aspoň nadpoloviční většina členů. Ke schůzím buďtež všichni řádně a včas pozváni. Ke zrušení volby a k zbavení některé osoby mandátu jest třeba aspoň desíti hlasů.

(2) Předsedající hlasuje naposledy. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedův.

§ 13

Volební soud rozhoduje z úřední moci, na základě stížnosti nebo na základě oznámení.

§ 14

(1) Volební soud zkoumá z úřední moci v případě § 11, v případě § 9, odst. 1, č. 2 volitelnost členů sborů tam uvedených a ověřuje tyto volby usnesením.

(2) Ministerstvo vnitra zašle za tím účelem po skončené volbě všechny spisy volebnímu soudu.

(3) Má-li některá osoba býti prohlášena za nezvolenu podle ustanovení tohoto paragrafu, jest jí dříve vyzváti, aby se o tom vyjádřila ve lhůtě soudem stanovené. Lhůta tato budiž aspoň osm dní, nejvýše pak čtyři neděle.

§ 15

(1) Na základě stížnosti rozhoduje volební soud v případech § 99, odst. 1, č. 1 a č. 3.

(2) V případech § 9, odst. 1, č. 1 mohou stížnost podatí občané, zapsaní ve voličských seznamech kterékoliv obce téhož volebního kraje, nebo jejichž námitky byly s konečnou platností zamítnuty. Předseda místního národního výboru jest povinen potvrditi stěžovateli, že jest zapsán ve stálých seznamech voličských.

(3) V případech § 9, odst. 1, č. 2 mohou stížnost podatí a) volební strany (skupiny), jež příslušnému úřadu předložily platnou kandidátní listinu pro volbu, jejíž výsledek jest předmětem stížnosti;

- b) ten, kdo tvrdí, že mu nezákonně byla kandidátní listina odmítnuta;
- c) občan, o jehož volbu běží;
- d) člen sboru, pokud jde o volbu členů téhož sboru.

§ 16

(1) Stížnost jest podati písemně u volebního soudu ve lhůtě 14 dnů v tolika stejnopisech, aby ministerstvo vnitřní a každá ze zúčastněných stran obdržely po jednom stejnopisu. Stížnosti podané v nedostatečném množství stejnopisů budou vráceny stěžovateli, aby ve lhůtě soudem stanovené, ne kratší tři dnů, je doplnil.

(2) Čtrnáctidenní lhůta plyne

1. v případech § 9, odst. 1, č. 1 ode dne, kdy bylo stěžovateli doručeno rozhodnutí reklamační komise, nebo jde-li o změny v seznamech voličských, o nichž postiženého není třeba uvědomiti, od posledního dne lhůty, určené pro vyložení opravených voličských seznamů;
2. v případech § 9, odst. 1 č. 3 ode dne úřední vyhlášky konečného výsledku volby, jde-li však o osobu, která jako náhradník nastoupila na uprázdněné místo později, ode dne, kdy byla uveřejněna úřední vyhláška o jeho nastoupení.

(3) Stížnost musí býti podepsána advokátem.

(4) Jde-li o provedené volby, nemá odkládacího účinku. Jinak platí ustanovení zákona o stálých seznamech voličských.

§ 17

(1) Jeden stejnopis stížnosti budiž dodán zúčastněným stranám se zprávou, že jest jim volno v nepřekročitelné lhůtě podati ke stížnosti odpověď. Lhůta tato činí v případech § 9, odst. 1, č. 1 nejméně osm, nejvýše čtrnáct dnů, v případech § 9, odst. 1, č. 3 nejméně 14 dnů, nejvýše čtyři neděle.

(2) Stranami zúčastněnými jsou ti, kdož v správním řízení jako strana nevystoupili, dále v případech § 9, odst. 1, č. 1 osoby, jejichž zápis do voličských seznamů jest předmětem stížnosti, v případech § 9, odst. 1, č. 3 ti, o jejichž zvolení běží nebo jejichž volitelnost se popírá a volební skupiny, pokud běží o volbu jejich kandidátů.

(3) Ministerstvo vnitřní jest povinno ve lhůtě, ustanovené volebním soudem, předložiti mu veškeré spisy jednací a může se v téže lhůtě vysloviti o důvodech stížnosti. Opožděné předložení spisů stihá se disciplinárně.

§ 18

Stížnosti, které nevyhovují ustanovení § 15, odst. 2 a 3 nebo § 16, zamítne volební soud bez veškerého řízení.

§ 19

(1) Volební soud rozhoduje na základě oznámení podle § 9, odst. 1, č. 4 a 5.

(2) Oznámení může podati předseda nebo kterýkoliv člen příslušného sboru. Volební soud rozhodne do osmi týdnů, kdy ho došlo oznámení.

(3) Ustanovení § 17 platí obdobně. Lhůta pro vyjádření zúčastněných stran činí nejméně 14 dnů, nejvýše čtyři neděle.

§ 20

(1) Zjistí-li volební soud, že k jakémukoliv rozhodnutí jest třeba doplniti spisy v jakémkoliv směru, uloží to ministerstvu vnitřní, které jest povinno nařízené doplnění provésti s největším urychlením. Volební soud může také přímo ode všech soudů, úřadů, orgánů, jakož i samosprávných svazů vyžádati si potřebné informace a doklady, které tyto jsou povinny mu ve stanovené lhůtě předložiti.

(2) Volební soud může naříditi, aby jednotlivá šetření, zejména průvody, byla vykonána některým členem volebního soudu za přítomnosti zúčastněných stran, anebo je může při ústním přelíčení sám vykonati a proto naříditi zúčastněným stranám, aby nejdéle při tomto líčení předložily průkazy, vyžádané soudem.

(3) Rozhodnutí o tom, že a jak má býti řízení doplněno, činí prezident soudu, případně předseda příslušného senátu.

§ 21

(1) Po skončeném přípravném řízení ustanoví volební soud, rozhoduje-li podle § 9, odst. 1, č. 1, 3, 4, 5 veřejné líčení a pozve k němu ministerstvo vnitřní a všechny účastníky.

(2) Jde-li o rozhodnutí podle § 9, odst. 1, č. 3, 4, 5, může se líčení zúčastniti též předseda příslušného sboru a přibrati si nebo za sebe vyslati plnomocníka.

(3) Nežádá-li se ve stížnosti podle § 9, odst. 1, č. 1 výslovně, aby veřejné líčení bylo provedeno, rozhodne soud o stížnosti bez veřejného líčení, a to, není-li veřejného líčení, nejdéle do šesti neděl ode dne podání.

§ 22

Stížnosti, podané podle § 9, odst. 1, č. 3 budiž vyhověno, lze-li míti za to, že nezákonný postup mohl míti vliv na konečný výsledek volby. Volební soud prohlásí v nález, v jaké míře se volba zrušuje.

§ 23

(1) Volební soud, rozhoduje podle § 9, odst. 1, č. 2, 3, 4, 5, určí podle okolností případu, kdo jest členem příslušného sboru.

(2) Jde-li o nedostatek nebo ztrátu volitelnosti, způsobenou odsouzením pro trestný čin, volební soud je vázán pravoplatným rozsudkem trestního soudu.

§ 24

(1) Rozhodne-li volební soud, že člen Národního shromáždění pozbývá mandátu podle zákonných předpisů o neslučitelnosti, může zároveň vysloviti, že částka, o kterou se obohatil, připadá ve prospěch některého obecně prospěšného účelu. Nález tento vykoná se soudní exekucí.

(2) Zákaz platný pro trestní řízení o projednávání sporů v tisku vztahuje se též na řízení volebního soudu o neslučitelnosti.

§ 25

O usneseních a nálezech podle § 9, odst. 1, č. 2, 3, 4, 5 podává volební soud písemnou zprávu příslušnému sboru.

§ 26

(1) Pokud zákon neustanovuje jinak, platí pro volební soud, zvláště pro řízení před ním obdobně ustanovení zákona o Nejvyšším správním soudě.

(2) Volební soud v plenární schůzi se usnese na vlastním jednacím řádu. Pokud se tak nestane, platí v mezích předpisů zákona jednacím řád Nejvyššího správního soudu.

§ 27

(1) Zaujal-li volební soud nalézaje právo v některém senátu o určité právní otázce opětovně též právní názor, odlišný od právního názoru úřadu, orgánu nebo sboru, který naposled o věci rozhodoval nebo od dříve projeveného názoru volebního soudu, může prezident volebního soudu předložit tuto právní otázku plenární schůzi volebního soudu k uvážení a usnesení.

(2) Zaujal-li volební soud nalézaje právo v plenární schůzi o určité právní otázce opětovně též právní názor, odlišný od dříve projeveného názoru volebního soudu, může prezident volebního soudu předložit tuto právní otázku plenární schůzi k nové úvaze a k novému usnesení.

(3) Prezident volebního soudu jest povinen použiti ustanovení odst. 1 a 2 k odůvodněnému návrhu příslušného ministerstva, schválenému vládou, nebo k odůvodněnému návrhu předsednictva Národního shromáždění nebo jiného sboru uvedeného § 9, odst. 1, č. 3, pokud tento právní názor se dotýká onoho sboru.

(4) Usnesení plenární schůze podle předcházejících ustanovení oznámí prezident volebního soudu neprodleně předsednictvům sborů, uvedených

v § 9, odst. 1, č. 3 a dá uveřejniti v Úředním listě Republiky československé. Uveřejněná právní zásada jest závazna pro správní úřady, sbory a orgány a vláda učiní bez průtahů za tím účelem potřebná opatření.

(5) K usnesení změny právní zásady, obsažené v usnesení podle předcházejících odstavců, jest třeba dvou třetin hlasů všech členů soudu.

§ 28

(1) Náklady řízení volebního soudu, jakož i řízení průvodního nese stát.

(2) Veškerá podání, přílohy a jednání podle tohoto zákona jsou prosta kolku a poplatku.

(3) Den podání na poštu se počítá za den podání u volebního soudu.

§ 29

(1) Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

(2) Provede jej ministr vnitra v dohodě s ministrem spravedlnosti a ministrem financí a ostatními zúčastněnými ministry.

V Praze dne 9.9.1947

Dr. Peška, v.r.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různých, č. 26 – 9 str., strojopis.

39

1947, 15. říjen, Praha. – Návrh dr. Kubeše ke kapitole VII (moc soudcovská) nové ústavy ČSR o ústavním soudu na základě porad expertů.

Ke kapitole VII (moc soudní)

Ústavní soud

(Vypracoval expert prof. dr. Vlad. Kubeš na základě výsledku porad expertů.)

Podáno 15.10.1947

§ 1

Ústavní soud rozhoduje o tom, zdali:

- a) zákony (zemské zákony) neodporují svým obsahem zákonům ústavním,
- b) zákony (zemské zákony) byly usneseny zákonodárným sborem k tomu příslušným,
- c) vládní nařízení... neodporují ústavním zákonům nebo ustanovení (55) ústavní listiny,
- d) prozatímní opatření podle §... ústavní listiny vyhovují ustanovením odst.... tohoto paragrafu.

§ 2

Ústavní soud rozhoduje o stížnostech fyzických nebo právnických osob do toho, že úředním zásahem bylo porušeno jejich ústavou zaručené právo nebo svoboda (§§...), pokud není příslušný o tom rozhodovati soud, zejména Nejvyšší správní soud.

K §§ 1 a 2: Zde je vyslovena kompetence ústavního soudu, instituce to, pro jejíž zachování a lepší vybudování vyslovila se většina expertů. Kompetence ústavního soudu podle tohoto návrhu jest dvojí: první jest normována v § 1, druhá jest normována v § 2. Ústavní soud jest totiž jednak garantem stupňovité výstavby právního řádu (viz § 1), jednak garantem ústavou zaručených práv a svobod občanských (viz § 2). Menšina expertů navrhovala, aby v § 1 byla vynechána slova „svým obsahem“.

§ 3

1. V případech § 1 lit. a-c rozhoduje ústavní soud:

1. na základě návrhu, který může býti podán Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, volebním soudem, Národním shromážděním, některou národní radou (zemským sněmem), vládou, nebo aspoň jednou pětinou členů Národního shromáždění nebo některé národní rady (zemského sněmu);

2. usnese-li se na tom ústavní soud.

2. O platnosti prozatímního opatření podle §... ústavy rozhoduje ústavní soud z úřední povinnosti, jakmile mu vládou bude předloženo.

§ 4

V případech § 2 rozhoduje ústavní soud k stížnosti postižené osoby.

K §§ 3 a 4: Jde zde o otázku, jak se zahajuje řízení ústavního soudu. Nutno rozlišovati zase mezi případy § 1, které jsou řešeny v § 3 a případy § 2, což je řešeno v § 4. Pokud jde o otázku legitimace sboru pověřenců případně stálého výboru národní rady, tu tato otázka byla odložena do té doby, až bude působnost případných těchto sborů probírána.

§ 5

Uzná-li ústavní soud po veřejném ústním líčení návrh odůvodněný, vysloví nálezem, která ustanovení určitého zákona nebo vládního nařízení jsou v rozporu s kterým ustanovením určitého ústavního zákona, nebo která ustanovení zákona Národního shromáždění nebo některé národní rady (zemského sněmu) překročují ústavně vymezenou působnost těchto zákonodárných sborů a jsou tudíž neplatná; totéž platí, jde-li o platnost prozatímního opatření podle §... ústavní listiny.

K § 5: Toto ustanovení upravuje účinky nálezu ústavního soudu.

§ 6

Nález ústavního soudu dá předseda doručiti vládě. Ministr vnitra jest povinen do 8 dnů nález bez odůvodnění uveřejniti ve Sbírce zákonů a nařízení. Současně jest uveřejniti nález s podrobným odůvodněním v úředních listech.

K § 6: Zde jest významné, že nález ústavního soudu musí být uveřejněn ve Sbírce zákonů a nařízení.

§ 7

1. Uveřejnění nálezu ve Sbírce zákonů a nařízení má ten účinek, že ode dne uveřejnění zákonodárné sbory, vláda, všechny úřady a soudy jsou nálezem vázány.

2. Do té doby zůstává nedotčeno právo soudů zkoumati platnost vládního nařízení podle §... ústavy.

K § 7: Zde se normují následky spojené s uveřejněním nálezu ve Sbírce zákonů a nařízení.

§ 8

Uzná-li ústavní soud po veřejném ústním líčení stížnost odůvodněnou, vysloví nálezem, která ustanovení ústavy byla naříkaným zásahem a kým porušena. Může stěžovateli přiznat náhradu útrat proti tomu, kdo porušil ústavně zaručené právo nebo svobodu stěžovatele.

K § 8: Kdežto v § 5 se stanoví účinky nálezu ústavního soudu pokud jde o činnost ústavního soudu v rámci § 1, normují se v § 8 účinky nálezu ústavního soudu, kterým bylo rozhodnuto o stížnosti v rámci kompetence ústavního soudu normované v § 2.

§ 9

1. Návrh podle § 3 může býti vznesen pouze do 3 let ode dne, kdy zákon nebo vládní nařízení, o které jde, byly vyhlášeny.

2. Stížnost podle § 4 musí býti podána do jednoho roku ode dne porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody.

K § 9: Bylo nutno vysloviti určitou hranici časovou, do níž může býti podán návrh podle § 3 nebo stížnost podle § 4. Jinak by totiž velmi utrpěl princip právní jistoty.

§ 10

Ústavní soud se skládá ze dvou oddělení:

I. oddělení je příslušno rozhodovati ve věcech uvedených v § 1, II. oddělení rozhoduje o stížnostech uvedených v § 2.

1. I. oddělení skládá se z 12 členů, z nichž šest členů jmenuje prezident republiky z osob práva znalých a po třech vysílají Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud ze sebe.
2. Národní shromáždění navrhne tři tera, z nichž prezident republiky vybere po jednom členu a každá národní rada (zemský sněm) navrhne temo, z nichž prezident republiky vybere po jednom členu.
3. Z těchto členů jmenuje prezident republiky předsedu a místopředsedu ústavního soudu.
4. K projednání a rozhodnutí se vyžaduje přítomnosti aspoň devíti členů, rozhoduje se nadpoloviční většinou přítomných členů.

§ 12

1. Počet členů II. oddělení, jakož i způsob jejich jmenování stanoví zvláštní zákon.
 2. Soudce I. oddělení lze použít i v oddělení II., nikoliv naopak.
- K §§ 10-12: V těchto ustanoveních je upraveno složení ústavního soudu. Se zřetelem k dvojí různé kompetenci ústavního soudu, a to jednak jako garanta stupňovité výstavby právního řádu (§ 1), jednak garanta ústavou zaručených práv a svobod občanských (§ 2) jevílo se účelné stanovit, že ústavní soud se skládá ze dvou oddělení. První oddělení je příslušno rozhodovat ve věcech uvedených v § 1, druhé oddělení rozhoduje o stížnostech uvedených v § 2. Každý člen prvního oddělení je automaticky členem oddělení druhého, nikoli však naopak. Oddělení první se skládá z 12 členů, ustanovených způsobem vylíčeným v § 11. Počet členů druhého oddělení, jakož i způsob jejich jmenování, není pak přímo normován v ústavě, nýbrž je to ponecháno zvláštnímu zákonu, neboť teprve budoucnost ukáže, o jak veliký počet stížností na porušení práv a svobod občanských v budoucnosti půjde.

§ 13

Podrobnosti stanoví zákon.

Tento návrh navazuje na návrh expertů č. 18 a 27 a je jejich modifikací podle výsledku diskusí expertů o této otázce.

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 31 – 4 str., strojopis, rukopisné opravy a doplňky.

1948, 24. leden, Praha. – Dobrozdání dr. Pešky, Meissnera, Déreera a Buška o závěrečné kapitole nové ústavy ČSR. Poznámky ke zprávě dr. Procházky č. 29 (viz dok. č. 10), návrh závěrečné kapitoly ústavy.

Dobré zdání o závěrečné kapitole ústavní listiny

Podává dr. Zdeněk Peška, dr. Alfred Meissner, dr. Ivan Dérer, dr. Vratislav Bušek.

I

Poznámky ke zprávě č. 29

K § 1. Dlužno zásadně souhlasit s tím, aby ústavní listina a jiné ústavní zákony byly formálně, tj. bez ohledu na obsah derogovány. Avšak k vymezení těchto derogovaných zákonů dlužno poznamenati, že není vhodné takto vypočítavati jednotlivé kategorie zrušených zákonů. Jen jediný zákon byl označen jako součást ústavní listiny, totiž jazykový zákon č. 122/1920, který však v nadpisu není označen za ústavní a promulgační formule u něho chybí. Zákon měnící ústavu byl vydán jen jeden, č. 294/1920, nehledíme-li ke třem zákonům vydaným r. 1938. Zákon doplňující ústavní listinu jest pojem zcela neurčitý. Žádný ústavní zákon za takový označen nebyl, ani zákon č. 293/1920, který zřejmě jako doplňující zákon byl zamýšlen. Také však za doplňující zákony třeba považovati oba ústavní zákony o státním občanství č. 236/1920 a č. 152/1926. Oba tyto zákony nelze zrušiti, dokud tato látka nebude upravena novým úhrnným zákonem. Vedle toho jsou ústavní zákony, kterými se upravuje a mění naše státní hranice, a sice č. 102/1930 a č. 2/1946. Jest tyto zákony považovati za součást ústavní listiny, nebo její doplněk? Může býti argumentováno pro i contra. Pak jsou dva ústavní zákony, vydané Prozatímním nár. shrom., č. 57/1946 a č. 65/1946, které nesporně jsou změnou ústavní listiny, avšak které nelze zrušiti: první legalizuje dekrety prezidentovy, druhý jedná o Ústavodárném nár. shrom. a jeho zrušením by byla znemožněna další práce tohoto sboru. Proto lepším řešením jest zrušiti ústavní listinu a ostatní ústavní zákony, aniž budou uváděny jejich kategorie, avšak ty, jejichž další platnost je nutna, z toho vyjmouti.

K § 2. Tento paragraf se snaží řešiti otázku interpretace ústavy. Avšak pravidlo v něm uvedené jest považováno současnou právní vědou za naprostou samozřejmost nejen pokud jde o ústavní listinu, ale i po-

kud jde o všechny zákony vůbec. Celý právní řád jest pojímán a vykládán jako celek. Interpretčních pravidel jest však daleko více. Viz §§ 6 a 7 obč. zák. Avšak ani tento výpočet není považován za zcela vyčerpávající a nepochybný. Když však by v ústavní listině byl vyzdvižen jediný z interpretačních principů bez ohledu na ostatní, octli bychom se před otázkou, zdali tyto jiné interpretační principy – postupující podle úsudku e contrario – byly zavrženy a co nastupuje na jejich místo. Abychom se těmto pochybnostem vyhnuli a ponecháme-li toto ustanovení – jak uvedeno – jest přebytečné, jest vhodnější je vůbec vypustiti. Dlužno také vytknouti, že celá stylizace tohoto ustanovení jest nevhodná. Tak slovo „zásady“ se užívá dvakrát patrně ve dvojím smyslu: jednou označuje asi úvodní kapitolu ústavy, podruhé jakýsi esenciální smysl ústavy. Preambuli není dobře možno klásti na roveň ostatním částem ústavy, zejména pokud není jasno, jaký bude míti obsah. Dlužno také pominouti pojmy tak nejasné, jako je „duch“. Co jest duchem ústavy? [Jest to subjektivní politické přesvědčení zpravodaje, či jiného politického činitele? – v originálu škrtnuto] Kde jest tento duch zachycen? A jak lze vůbec o jednotném duchu mluvit při díle, které vzniklo jako kompromis různých, v některých otázkách značně protilehlých směrů?

K § 3. Třeba souhlasiti se zásadou, že všechna ustanovení odporující ústavní listině pozbývají platnosti. Ovšem věc lze formulovati i opačně a to, že zůstávají v platnosti i nadále všechna ustanovení, která neodporují ústavní listině. Tedy formou recepční, nikoliv derogatorní. Výsledek obojí formulace zdá se býti naprosto stejný. [Proto jest dáti přednost formulaci pozitivní. – v originále škrtnuto] [Z podepsaných dr. Alfred Meissner však trvá na formulaci negativní zejména z těchto důvodů: – dopsáno rukou] jest opodstatněna obava, že by se touto cestou nepřímou dávala sankce normám neplatným, lze uvažovati o formulaci derogatorní, kterou uvádíme jako alternativu druhou. Jak už řečeno, nelze souhlasiti s tím, aby se zvláště hovořilo o duchu a zásadách ústavy. Buďto jsou to pojmy již obsažené v ústavě a z ní odvoditelné a jsou tedy tato slova zbytečná. Nebo jest to něco stojícího mimo ústavní listinu, zjistitelného např. z důvodové zprávy; tomu však nelze dávat derogatorní působnost, neboť to není zákonem. Formulaci zpravodaje by se působil značný zmatek a nejasnost. Není také jasno, proč některé zákony by měly býti výslovně derogovány. Pokud není uvedeno, které to jsou, nelze se o věci vysloviti.

K § 4. Není jasno, proč předpisy v odst. 1 uvedené mají výslovně býti ponechány v platnosti. Buď svým obsahem neodporují ústavní listině a pak toto ustanovení jest zbytečné. Nebo svým obsahem ústavě odporují, a pak příslušnou jejich část jest považovati za zrušenou § 3, resp. pravidlem, že pozdější zákon ruší předcházející. Budou-li však přesto ustanovením § 3 ponechány v platnosti, bude jedna a táž věc upravena různým způsobem dvojím právním předpisem. Podle kterého z nich by pak měl příslušný soud nebo úřad rozhodovati? Má-li zde býti naznačena jen domněnka, že v pochybných případech jest oba předpisy považovati za platné, pak – nehledíme-li k nedostačitému vyjádření této myšlenky – jest to zásada, která beztak jest všeobecně uznávána při interpretaci právních norem. Pokud jde o výpočet těchto zákonů, nelze zejména pochopiti, proč sem byly zařazeny právě předpisy o pozemkové reformě, dnes z valné části již obsoletní.

K § 5. Se zásadou třeba souhlasiti, ale bylo by vhodnější jen všeobecně uvést, že ústava může býti měněna ústavním zákonem a odkázati na příslušné místo kapitoly o Národním shromáždění, kde bude podrobně uvedeno, jak ústavní zákon třeba usnášeti a vyhlášovati.

K § 6. Tento paragraf opakuje již, co řečeno v § 3, avšak odlišnými slovy. Z toho mohou vzejíti nedorozumění a nejasnosti. Má-li tento paragraf na mysli budoucí zákony, kdežto § 3 minulý, pak jest třeba tuto věc jasně vyjádřiti.

K § 7. Ustanovení toto jest již obsaženo v § 54 ústavní listiny a ve čl. 7 odst. 2 úst. zák. č. 65/1946. Avšak tento zákon má ještě další opatření (čl. 6 a čl. 7), které jest zachovati v platnosti, tak aby Ústavodárné národní shromáždění mohlo zasedati i po schválení ústavy, mohlo případně projednati námítka prezidentovy proti ústavní listině nebo jiným současně usneseným zákonům. Také rozpouštěcí právo prezidentovo jest zakotveno v těchto člancích, které jest třeba i nadále ponechati. Proto by bylo lépe ponechati celý úst. zák. č. 65/1946 v platnosti.

K § 8. Není jasno, proč některá ustanovení ústavní listiny mají býti po celý rok suspendována. Pokud však není uvedeno, která to mají býti, nelze se o věci vyjádřiti. Kdyby však taková klauzule měla býti přijata, bylo by třeba stanoviti, co platí v mezidobí, neboť dosavadní ústavní listina by byla zrušena vydáním ústavní listiny nové a tak by v jednoročním období mohlo vzniknouti vacuum iuris, pokud jde o tato ustanovení.

Jsou však ustanovení, na která zpravodaj nepomýšlel, která však by bylo vhodné do této kapitoly zařaditi:

1. Bylo by vhodné znovu ratihabovati dekry prezidenta republiky, poněvadž dosavadní ratihabice byla provedena Prozatímním národním shromážděním z důvodů nutnosti; to však nebylo sborem přímo voleným.
2. Jest třeba pomýšleti na jakousi analogickou ratihabici nařízení Slovenské národní rady, aby tak celý československý právní řád se jevil jako jednotné těleso. Ovšem to jest otázka povýtce politická, souvisící s celkovým řešením československého poměru. Bude-li při politických jednáních tato zásada přijata, navrhuje níže uvedenou formulaci. [Dr. Alfred Meissner nesouhlasí s tím, aby se provedla ratihabice nařízení Slov. národní rady – dopsáno rukou]
3. Jest třeba uvažovati o legalizaci faktického stavu, že totiž nebyly respektovány předpisy VI. hlavy ústavy a jazykového zákona.
4. Na toto místo by bylo vhodné zařaditi také klauzuli o vnitrostátní platnosti mezinárodních smluv, která jest celkem všeobecně akceptována.

II

Návrh ustanovení závěrečné kapitoly

§ 1

Všechny dosavadní zákony a jiné právní předpisy jsou nadále platné, pokud neodporují této ústavní listině nebo platným ústavním zákonům.

Alternativa: [Dr. Meissner souhlasí jen s touto alternativou – dopsáno rukou]

Všechny dosavadní zákony a jiné právní předpisy jsou nadále neplatné, pokud odporují této ústavní listině nebo platným ústavním zákonům.

§ 2

Ústavní dekry a dekry prezidenta republiky jest považovati za platné právní předpisy podle ustanovení ústavního zákona ze dne 28. března 1946 č. 57 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekry prezidenta republiky, a za podmínky § 1.

§ 3

Nařízení Slovenské národní rady, vydaná podle nařízení Slovenské národní rady z 1. září 1944 č. 1 a č. 2 Sbírkou nař. SNR a podle čl. 1 úst. zákona z 11. dubna 1946 č. 65 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění jest považovati za platná od jich počátku. Územní a časová jich platnost zůstává beze změny. Zůstávají nadále v platnosti za podmínky § 1. [Nesouhlasí dr. Meissner – dopsáno rukou]

§ 4

Platnosti pozbývá ústavní listina Republiky československé a zákon ji uvozující (zákon ze dne 29. února 1920 č. 121 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky) a všechny ústavní zákony na jejím základě vydané, pokud tato ústavní listina neustanovuje jinak.

§ 5

Šestou hlavu ústavní listiny a ústavní zákon z 29. února 1920 č. 122 Sb. podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v Republice československé jest považovati za zrušené a neplatné dnem 5. dubna 1945.

§ 6

(1) Platnosti nepozbývají:

1. ústavní zákon z 9. dubna 1920 č. 236 Sb., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbývání státního občanství a práva domovského v Republice československé a ústavní zákon ze dne 1. júla 1926 č. 152 Zb. o udelení štátného občianstva československého niektorým osobám, pokud látka jimi upravená nebude upravena novými predpisy podle §... této ústavní listiny;
2. ústavní zákon z 11. června 1930 č. 162 Sb. o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem a ústavní zákon ze dne 22. novembra 1945 č. 2/1936 Zb. o Zakarpatskej Ukrajině a úprave štátnych hranic so Zväzom sovietskych socialistických republik;
3. ústavní zákon uvedený v § 2 této kapitoly a ústavní zákony (ústavní dekry prezidenta republiky) v něm uvedené;
4. ústavní zákon ze dne 11. dubna 1946 č. 65 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění.

(2) Všechny tyto ústavní zákony zůstávají nadále v platnosti za podmínky § 1 této kapitoly.

§ 7

(1) Nově vydané zákony, které odporují této ústavní listině a jiným ústavním zákonům, jsou neplatné.

(2) Ústavní listina a ústavní zákony mohou býti měněny jen zákonem ústavním podle §... kapitoly o Národním shromáždění této ústavní listiny.

§ 8

Ústavní soud (§... kapitoly o soudcovské moci) rozhoduje, jsou-li zákony a jiné právní předpisy neplatné podle ustanovení této kapitoly.

§ 9

Mezinárodní smlouvy, pokud byly ratifikovány zákonem usneseným Národním shromážděním, jest považovati za zákon po dobu jejich mezinárodní platnosti; pokud ratifikace byla provedena zákonem ústavním, jest smlouvu považovati za zákon ústavní.

§ 10

Pokud tato ústavní listina mluví o zákoně bez dalšího vymezení, rozumí se tím zákon usnesený Národním shromážděním Republiky československé podle ustanovení této ústavní listiny.

§ 11

Tuto ústavní listinu provedou všichni členové vlády.

V Praze 24.1.1948

Archiv FS ČSFR, fond ÚNS, kart. č. 68: řada E – návrhy expertů, stran a různé, č. 38 – 5 str., cyklostyl, rukopisné doplňky.

41

1947, 30. prosinec, Praha. – Souhrnná zpráva z korespondence ÚNS o činnosti ústavního výboru ÚNS.

Korespondence Ústavodárného národního shromáždění

V Praze dne 30. prosince 1947

Souhrnná zpráva o činnosti ústavního výboru ÚNS

Hlavním úkolem nynějšího Ústavodárného národního shromáždění, které bylo zvoleno 26. května 1946, je dát zemi novou ústavu. V říjnu 1946 rozhodli političtí činitelé, že parlament sám provede všechny přípravné práce na návrhu nové ústavy od samých počátků. Podle zákona ze 17. října 1946, č. 197 Sb. byl k tomu cíli zřízen zvláštní ústavní výbor o 36 členech zvolených podle zásady poměrného zastoupení. Výbor se ustavil 13. listopadu 1946; předsedou byl zvolen poslanec dr. Odřich John, místopředsedy poslanci dr. Kočvara, dr. Horáková a dr. Řehulka, zapisovateli poslankyně Škrlantová a poslanec Holdoš. Generálním zpravodajem byl ustanoven posl. prof. dr. Vladimír Procházka.

Poněvadž k přípravě návrhů bylo plénum výboru příliš široké, byla vlastní prací na osnově pověřena subkomise, složená paritně, kde jsou

všechny politické strany zastoupeny jedním členem výboru (KSČ: dr. Če-pička, nyní dr. Gregor, nár. soc.: dr. Burian, lid.: dr. Rozehnal, DS: dr. Kočvara, nyní dr. Belluš, soc. dem.: dr. Bernard, KSS: Holdoš, Str. slobody: dr. Šabo, slov. soc. dem.: Frička). Spolu s předsedou a zpravodajem výboru čítá tedy subkomise 10 členů. Jako paritně složený sbor subkomise nehlasuje, nýbrž hledí k tomu, aby bylo dosaženo dohody. V prvním období ústavních prací bylo vlastní těžiště v subkomisi; z toho důvodu počet schůzí subkomise daleko převyšuje počet schůzí pléna ústavního výboru.

Až dosud konala subkomise 61 pracovních schůzí, plénum ústavního výboru 20 schůzí. Předsednictvo ústavního výboru, které řešilo otázky postupu a rozvrhu prací a součinnosti se znalci, sešlo se celkem ke čtyřem poradám.

Subkomise ústavního výboru začala zasedat 20. listopadu 1946 a provedla nejprve povšechnou diskusi o skladbě nové ústavy. Poněvadž žádná politická strana nepodala návrh osnovy, předložil jej po částech zpravodaj v 18 zprávách, které zahrnovaly kapitoly: 1. Základní ustanovení, 2. Práva a povinnosti občanů, 3. Národní shromáždění; 4. Prezident republiky, 5. Vláda, 6. Národní výbory, 7. Soudnictví, 8. Hospodářské zřízení. Zpravodaj tedy předložil celou osnovu kromě návrhu na úpravu ústavního poměru Čechů a Slováků, kde se očekávala iniciativa ze strany slovenských zástupců. Kromě toho podali zástupci politických stran osm návrhů, které se však týkaly jen jednotlivých kapitol nebo speciálních otázek. Do parlamentních prázdnin probrala subkomise tyto návrhy ve 40 schůzích. Ústavní výbor byl zatím svoláván čas od času k schůzím informačním.

Ústavní výbor povolal v únoru ke spolupráci též 14 znalců ústavního práva a současně vyzval k účasti na ústavních pracích zástupce celonárodních organizací (ÚRO, český a slovenský Svaz zemědělců, Národní frontu žen). Jak znalci, tak zástupci celonárodních organizací se od prázdnin účastní všech schůzí pléna. Znalci ústavního práva konali celkem 60 schůzí, v nichž se podrobně zabývali rozborem návrhů zpravodajových i návrhů ostatních členů subkomise a pracovali na svých dobrozdáních. V některých otázkách postupovali iniciativně a předložili ústavnímu výboru vlastní návrhy. Těchto posudků a návrhů podali experti buď jednotlivě nebo ve skupinách dodnes celkem 34.

Kromě toho byli v pozdějším stadiu přibírání ke schůzím subkomise a ústavního výboru odborníci ze 17 ústředních úřadů, vysokých škol a jiných vrcholných institucí. Těchto znalců bylo k speciálním otázkám vyslechnuto 26.

Po celou dobu ústavních prací docházelo kanceláři ústavního výboru množství rezolucí, memorand a petic od národních výborů, kulturních spolků, církví, družstev a jiných organizací i od soukromých osob.

Všechny elaboráty (návrhy zpravodajovy, návrhy zástupců politických stran, posudky expertů) byly rozmnožovány; rovněž o celém jednání subkomise i ústavního výboru byl pořizován doslovný těsnopisecký záznam. Tento obsáhlý materiál umožňoval členům ústavního výboru, znalcům i jiným zúčastněným osobám, aby stále sledovali a dokonale prostudovali všechny rozpravy i náměty, které se v průběhu ústavních prací vyskytly.

Po parlamentních prázdninách vstoupily ústavní práce do nového období, v kterém se v popředí ústavních prací octlo jednání v plénu ústavního výboru. Generální zpravodaj předložil ve 12 zprávách své návrhy v novém znění, v němž se přihlíželo k výsledkům diskuse v subkomisi, k protinávrhům, k posudkům znalců, k návrhům celonárodních organizací, případně i k memorandům a peticím. V tomto stadiu podali zástupci politických stran v subkomisi dalších pět návrhů. Subkomise zpracovala návrhy zpravodajovy i ostatní v druhém čtení a předložila je ústavnímu výboru v osmi elaborátech, kde kromě návrhu zpravodajova byly uvedeny také všechny protinávrhy a připojen záznam o tom, kteří členové subkomise který návrh doporučují. Ústavní výbor projednal tyto návrhy v 16 schůzích. Kromě diskuse a kritiky návrhů bylo při každém paragrafu zjišťováno mínění, případně hlasováno.

Výsledkem tohoto prvního čtení osnovy v ústavním výboru je šest obsáhlých elaborátů, které zahrnují tyto kapitoly: 1. Základní ustanovení, 2. Práva a povinnosti občanů, 3. Prezident republiky, 4. Soudnictví, 5. Hospodářství, 6. Národní výbory. V elaborátech jsou na prvním místě uvedena vždy znění jednotlivých paragrafů, jak vyšla z jednání pléna ústavního výboru, dále znění přehlasovaná; je také vyjádřen poměr hlasů, v jakém byly návrhy přijaty. Z těchto záznamů je zřejmé, že ve většině případů bylo dosaženo dohody nebo ustanovení většinou hlasů schválena, že však ve všech kapitolách zůstávají některé důležité otázky spornými, zejména v kapitole o hospodářství a o národních výborech. Kromě toho zůstala ovšem až dosud zcela nevyřešena úprava poměru mezi Čechy a Slováky. Proto bylo nutno až do vyřešení této otázky odložit i jednání o kapitolách „Parlament“ a „Vláda“, které s řešením ústavního poměru Čechů a Slováků úzce souvisí, ačkoliv obě kapitoly subkomise již projednala.

Jak je zřejmé z tohoto přehledu, byla osnova nové ústavy projednána v subkomisi dvakrát. Plénum ústavního výboru projednalo v prvním čtení všechny kapitoly, které bylo možno probrat bez rozřešení otázky poměru

Čechů a Slováků. Po stránce pracovní, vědecké i legislativně technické byla činnost ústavního výboru a všech zúčastněných (předsedy, zpravodaje, subkomise i znalců) tak plodná, že lze tvrdit, že jsou dány všechny předpoklady pro zdárné a včasné dokončení ústavních prací. Lze dokonce říci, že v tomto stadiu jsou práce ústavního výboru v podstatě skončeny a že další práce, to jest na definitivní osnově, nebude v ústavním výboru možná do té doby, dokud mezi politickými stranami nebudou vyřízeny některé základní otázky, především poměr Čechů a Slováků, pak otázka krajského či zemského zřízení, jakož i některé stěžejní otázky národních výborů a z kapitoly o hospodářském zřízení.

Svým váženým pp. odběratelům
přeje všeho dobra v nadcházejícím roce 1948
Korespondence Ústavodárného národního shromáždění

SÚA Praha, Archiv ÚV KSČ, fond č. 21, a.j. 87 – 5 str., cyklostyl.

Seznam hlavních diskutujících a expertů

Diskutující:

Bašťovanský Štefan, poslanec ÚNS, gen. tajemník KSS
Belluš Samuel, JUDr., poslanec ÚNS, 1946–1947 pověřenec informací, DS
Bernard Vilém, JUDr., poslanec ÚNS, soc. dem.
Brúha Jozef, JUDr., poslanec ÚNS, gen. tajemník Strany slobody
Bunža Bohumír, JUDr., poslanec ÚNS, str. lidová
Burian Gustav, JUDr., poslanec ÚNS, nár. soc.
Clementis Vladimír, JUDr., poslanec ÚNS, stát. tajemník v MZV, KSS
Čaplovič Ján, PhDr., přednosta IV. odb. ÚPV, Strana práce
David Josef, předseda ÚNS, člen předsednictva nár. soc. strany
Dolanský Jaromír, JUDr., poslanec ÚNS, ministr financí, člen ÚV KSČ
Drtina Prokop, JUDr., poslanec ÚNS, ministr spravedlnosti, člen předsednictva nár. soc.
Falčan Michal, JUDr., poslanec ÚNS, KSS
Fierlinger Zdeněk, poslanec ÚNS, 1945–1946 předseda vlády, od 2.7.1946 nám. předsedy vlády, 1945–1947 a od března do června 1948 předseda soc. dem.
Firt Julius, poslanec ÚNS, nár. soc.
Franek Mikuláš, JUDr., poslanec ÚNS, ministr pro sjednocení zákonů, DS
Fraštacký Rudolf, poslanec ÚNS, 1946–1947 místopředseda Sboru pověřenců, DS
Frlička Ivan, poslanec ÚNS, 1945 člen ÚV KSS, 1946 předseda Strany práce, 1947 místopředseda soc. dem.
Gottwald Klement, poslanec ÚNS, předseda vlády, KSČ
Gregor Antonín, JUDr., poslanec ÚNS, KSČ
Hála František, konsist. rada, poslanec ÚNS, ministr pošt, člen předsednictva strany lidové
Holdoš Ladislav, poslanec ÚNS, KSS
John Oldřich, JUDr., poslanec a člen předsednictva ÚNS, soc. dem.
Klimek Adolf, JUDr., poslanec ÚNS, gen. tajemník strany lidové
Kočvara Štefan, JUDr., poslanec ÚNS, od 24.11.1947 nám. předsedy vlády, DS
Kopecký Václav, poslanec ÚNS, ministr informací, KSČ
Kopřiva Ladislav, předseda ZNV v Praze, člen ÚV KSČ
Krajina Vladimír, RNDr., poslanec ÚNS, gen. tajemník nár. soc.
Kvetko Martin, MVDr., poslanec ÚNS, pověřenec pro zemědělství a pozemkovou reformu, 1947–1948 pověřenec výživy, DS

Laušman Bohumil, poslanec ÚNS, do 25.11.1947 ministr průmyslu, soc. dem.

Lettrich Jozef, JUDr., poslanec ÚNS, předseda SNR, předseda DS
Nosek Václav, poslanec ÚNS, ministr vnitra, KSČ
Pavlov Juraj, poslanec ÚNS, Strana slobody
Pietor Ivan, JUDr., ministr vnitřního obchodu, od 2.7.1946 ministr dopravy, DS
Púll Ján, JUDr., poslanec ÚNS, 1945–1947 pověřenec pro průmysl a obchod, 1947–1948 pověřenec sociální péče, KSS
Rozehnal Alois, JUDr., poslanec ÚNS, strana lidová
Řehulka Jaroslav, JUDr., poslanec ÚNS, strana lidová
Slánský Rudolf, poslanec ÚNS, gen. tajemník ÚV KSČ
Stránský Jaroslav, JUDr., poslanec ÚNS, ministr školství a osvěty, nár. soc.

Šabo Tibor, JUDr., poslanec ÚNS, Strana slobody
Šabršula Josef, poslanec ÚNS, soc. dem.
Široký Viliam, poslanec ÚNS, nám. předsedy vlády, KSS
Šoltész Jozef, JUDr., poslanec a člen předsednictva ÚNS, KSS
Šrámek Jan, msgre., ThDr., poslanec ÚNS, nám. předsedy vlády, lidová strana
Tymeš František, poslanec ÚNS, 1945–1947 místopředseda ÚNS, 1947–1948 nám. předsedy vlády, soc. dem.
Vičánek Josef, poslanec ÚNS, strana lidová
Vilím Blažej, poslanec ÚNS, gen. tajemník soc. dem.
Zenkl Petr, poslanec ÚNS, nám. předsedy vlády, nár. soc.

Expertí:

Bušek Vratislav, Prof. JUDr.
Dérer Ivan, JUDr., 1946–1948 předseda Nejvyššího soudu
Hobza Antonín, Prof. JUDr.
Hoetzel Jiří, Prof. JUDr.
Kizlink Karol, Prof. JUDr.
Kubeš Vladimír, Prof. JUDr.
Meissner Alfréd, Prof. JUDr.
Peška Zdeněk, Prof. JUDr.
Procházka Vladimír, Prof. JUDr., generální zpravodaj, poslanec ÚNS, KSČ
Šíp Augustin, JUDr., poslanec ÚNS, nár. soc.
Tureček Josef, Prof. JUDr.
Weyr František, Prof. JUDr.

Framing of the Czechoslovak Constitution, 1946–1948:
Debates in the National Front and Experts' Opinions

Karel Kaplan

Adopting a constitution was the main task of the constituent national assembly which had been elected in May, 1946, for a two-year period. The Communists, with 38 percent of the vote, had fared the best in the May elections. The Party chairman, Klement Gottwald, became prime minister of the new government. In its programme of 8 June 1946, the government declared that it was its responsibility to put before parliament a draft for a new constitution. Shortly after the new government programme had been approved, the Social Democrats came forward with the recommendation that a draft of the constitution be worked out by a parliamentary committee. The government ended up accepting the recommendation (*Document 1*) but reserved for itself the right to deal with those points of the draft which remained unresolved in the parliamentary committee. From the very beginning, the political parties differed widely in their opinions on the constitution. One of the most important points was the argument over its basic conception: The National Socialists and the Populists asserted that the draft of the new constitution be based on the 1920 constitution and that it only complete or expand this document. The Communists, however, insisted on working out an entirely new draft which would guarantee the changes that had been taking place in Czechoslovakia since the end of World War Two. The draft of the parliamentary rapporteur and Communist, Vladimír Procházka, became the basis of the negotiations of the constitutional committee.

Each political party had its own draft of the constitution or had at least worked out basic principles. Extensive discussion took place in the constitutional committee and almost each and every article and formulation was the subject of debate. At the beginning of 1948, several points became deadlocked, as the constitutional committee could not come to an agreement. The National Front tried to do away with these disagreements (*Documents 2-5*), but its efforts were slow in yielding results. The framing of the constitution and the debates over its adoption took on a new dimension in connection with the coming elections. The Communists insisted that the elections take place only after the constitution had been adopted; most of the non-Communist parties were pushing for early elections, hoping that the constitution would be adopted by a new parliament, as they counted on the weakening of the Communists' position victory for themselves.

While the National Front was debating the moot points of the constitution, the parties had not yet presented a formulation of the most serious problem, namely, the division of powers in Czech-Slovak relations. Representatives of the parties and members of the constitutional committee were aware that this was the most important and controversial issue. Debate on this section of the constitution had been set by the National Front for the last week of February, when each political party was to present parliament with its formulation in its final, legally-worded version. The discussion did not take place, however, as it was pre-empted by the coup d'état of February 1948. The Communist Party's having attained a monopoly on power thus significantly simplified the framing of the constitution. The Communists easily pushed through their concept and drafts. Former opponents were either silenced or remained silent. Nevertheless, even after February 1948, the constitution was not adopted without problems and disagreements. Two problems, in particular, stand out.

Leading Communist functionaries in Slovakia were dissatisfied with the extent of the powers to be granted to the Slovak national organs as set out in the draft of the constitution. They were convinced that with the establishment of Communist power, the initial reasons for the limiting of the rights of the Slovak organs (which they had understood to be an expedient restricted to the period of the struggle for power) had now ceased to be valid. Prior to the February coup, the Slovak Communists had worked out several variations on the 'constitutional status of Slovakia', which were not at all compatible with the draft by the Communist leadership. Several days before the adoption of the new constitution, the Slovak Communists sent their demands and draft amendments to the Party Presidium. The Presidium of the Central Committee spent the 3 May 1948 dealing with them and at Gottwald's instigation rejected the greater part.

The second argument provoked by the draft constitution had to do with President Edvard Beneš's attitude to the document. Beneš rejected the political system which was to be guaranteed in the Communists' draft, since he regarded it as undemocratic, and he stated his refusal to sign such a constitution. The constitution was one of the main reasons behind, and actually the direct impetus to, Beneš's decision to resign, and it was the height of his parting of the ways with the post-February regime. The decision to resign and the reasons which led to it were communicated to Prime Minister Gottwald on the 4 May 1948. At Gottwald's urging and under pressure from him, Beneš delayed the announcement of his resignation until after the parliamentary elections (which were to have taken place in

May) thus waiting till June 1948. On the 9 May 1948, 246 deputies (out of a total of 300) of the constituent national assembly voted to adopt the Communist draft of the constitution.

An important role in the framing of the constitution was played by the group of experts working with the constitutional committee. The group consisted of representatives of the political parties, although many were not members of the parties. Amongst them were also experts who had helped frame the constitution of the Czechoslovak Republic in 1920, for example, Professors František Weyr and Jiří Hoetzel. Despite differences in political opinion, the experts often found themselves agreeing on many points.

This volume consists mainly of the points of view and formulations of the experts, their suggestions for the individual provisions of the future constitution, as well as their general view on several controversial key issues. They are important for understanding the debates on the constitutional and legal development of post-1945 Czechoslovakia, which had been suppressed during the framing of the constitution for the sake of political and party interests.

The documents in this volume come from the archive of the former Federal Assembly and from the State Central Archive. They have been organized into four categories according to provenance. In groups I, IIA, IIB, the documents have been arranged chronologically; in group III, they have been arranged according to individual sections of the draft of the new constitution. Ivan Dérer's remarks, although all in one document (řada E, č. 29 [line E, no. 29]), relate to several parts of the constitution and have therefore been divided up and placed under the appropriate headings according to the part titled 'elaboráty' [reports] č. 1-5.

Four other suggestions (nos. 5, 21, 22 and 29) by the rapporteur, Procházka, have been selected for this volume, apart from the 'outline of the new constitution', because the experts' reports are either connected to them or are mentioned.

Karel Kaplan:

Příprava Ústavy ČSR v letech 1946–1948

Soubor dokumentů

K vydání připravil Rudolf Jičín

Redakce Jan Jiříček, anglické résumé Derek Paton

Počítačová sazba Věra Škvorová

Vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Praha 1993